

**KALE YAPILARININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ:
TOKAT KALELERİ ÖRNEKLEMESİ**

Birsen YÜCESES

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK 2019

Birsen YÜCESES tarafından hazırlanan “KALE YAPILARININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: TOKAT KALELERİ ÖRNEKLEMESİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi MİMARLIK Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Prof. Dr. Cemile Nakış KARAMAĞARALI

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

İkinci Danışman: Prof. Dr. Zehra Gediz URAK

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Başkan: Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı, Başkent Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Üye: Prof. Dr. Adile Nuray BAYRAKTAR

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Üye: Doç. Dr. Önder AYDIN

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Tez Savunma Tarihi: 13/12/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Sena YAŞYERLİ

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Birsen YÜCESES

13/12/2019

KALE YAPILARININ KORUMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: TOKAT KALELERİ ÖRNEKLEMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Birsen YÜCESES

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık 2019

ÖZET

Tokat, Karadeniz bölgesinin İç Anadolu bölgesi ile komşu olduğu çizgide, verimli topraklarıyla tarım ve hayvancılığın ön planda olduğu bir Anadolu kentidir. Tarihte, önemli ticaret yolları üzerinde olması bölgeyi aktif kılmış, Tokat şehir merkezi ve ilçeleri farklı medeniyetler için önemli merkezler olmuş ve tarihi yapı zenginliğine kavuşmuştur. Birçok dönemden ve farklı tür yapıların günümüze ulaştığı kentte, kale yerleşimleri de bulunmaktadır. Envanter kayıtlarından ulaşılabilen tüm kalelerin Türkiye haritasına yerleşimi yapıldığında, Tokat şehrinin bulunduğu bölgenin savunma yapılarının yoğunlaştığı bölgelerden biri olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, tarihi yapıların sonraki nesillere aktarılması konusunda daimi sorunsallardan olan işlev kaybına Tokat kalelerinin en somut örneklerden olması bu kalelerin sürdürülebilir korunması sorunsalının da çözülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çalışmada, işlevini tamamen yitirmiş olan Tokat kalelerinin belgeleme ve onarım süreçleri koruma bağlamında incelenmiştir. Güncel durumları üzerinden karşılaştırmalı olarak yapılan bu inceleme ile günümüzdeki durumları üzerinden korunma durumları değerlendirilmiştir. Bölge kaleleri üzerine yapılmış akademik çalışmaların mimari koruma alanında sınırlı olması ve bölge kalelerinin güncel durumlarından gözlemle, iyi korunmuş kaleler olarak nitelendirilemiyor olması bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Bu gereklilikle, Tokat Kalelerinin koruma süreçlerinin ve bu süreçlerdeki müdahalelerin belgelenmesi, değerlendirilmesi ve eleştirisi yapılarak ileriki çalışmalara ışık tutacak bulgular ortaya konmuştur. Kalelerin koruma süreçleri şartnameler ve koruma kuramları bağlamında incelenirken, bu yapıların kültürel rota potansiyeli ve kaleler temalı kültürel rota oluşturulmasının kalelerin sürdürülebilir olarak korunmasına sağlayacağı katkı vurgulanmıştır.

Bilim Kodu : 80106

Anahtar Kelimeler : Tokat, Anadolu İpek Yolu, Kale, Koruma, Belgeleme, Kültürel Rota

Sayfa Adedi : 310

Danışman : Prof. Dr. Cemile Nakış KARAMAĞARALI

İkinci Danışman : Prof. Dr. Zehra Gediz URAK

EVALUATION OF FORTIFICATIONS WITHIN THE CONTEXT OF
CONSERVATION: CASE OF TOKAT FORTIFICATIONS

(M. Sc. Thesis)

Birsen YÜCESES

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

December 2019

ABSTRACT

Tokat is an Anatolian city where the Black Sea region is adjacent to the Central Anatolia region and agriculture and animal husbandry are at the forefront with its fertile soil. In history, important trade routes have enabled the region to be active, Tokat city center and districts have become important centers for different civilizations and the city has gained rich historical structure. There are many settlements and castle settlements in the city, where many different types of buildings have survived. Once the inventory has been made of the records of the settlement reached all the fortifications of the map of Turkey, Tokat is one of the city where many castles was established within the provincial borders. However, the fact that the Tokat castles are one of the most concrete examples of the loss of function which is one of the permanent problems in transferring the historical structures to the next generations reveals that the problem of sustainable preservation of these fortresses should be solved. In the study, the documentation and repair processes of the Tokat fortresses, which had completely lost their function, were examined in the context of conservation. This review, which is made comparatively by means of their current situation, evaluates their preservation status through their current situation. The fact that the academic studies on the district fortresses are limited in the area of architectural conservation and that the regional castles cannot be considered as well-preserved fortresses from the current situation, this study has been necessary. With this requirement, the conservation processes of Tokat Castles and the interventions in these processes are documented, evaluated and criticized, and the findings that will shed light on future studies are presented. While the preservation processes of the fortresses are examined in terms of specifications and conservation theories, it is emphasized that the cultural route potential of these structures and the contribution of creating a fortress-themed cultural route to the sustainable preservation of the fortresses are emphasized.

Science Code : 80106

Key Words : Tokat, Anatolian Silk Road, Fortress, Conservation, Documentation, Cultural Routes

Page Number : 310

Supervisor : Prof. Dr. Cemile Nakış KARAMAĞARALI

Co. Supervisor : Prof. Dr. Zehra Gediz URAK

TEŞEKKÜR

Tez, daha önce bir araştırma konusu olmayan Tokat Kaleleri'nin koruma bağlamındaki sorunlarına ve kalelerin kültür rotası potansiyelini ortaya koymak adına hazırlanmıştır. Öncelikle değerli bilgileri ve destekleriyle yanımda olan tez danışmanlarım Prof. Dr. C. Nakış KARAMAĞARALI ve Prof. Dr. Z. Gediz URAK'a, değerli yorumları için jüri üyeleri, Prof. Dr. Can HERSEK, Prof. Dr. A. Nuray BAYRAKTAR ve Doç. Dr. Önder AYDIN'a sonsuz minnetlerimi sunarım. Tokat ile ilgili arşivleriyle çalışmalarına katkı sağlayan Hasan ERDEM ve Niksar Belediyesi Etüt Proje Müdürü Danışmend Hüseyin ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunarım. Son olarak sonsuz sabır ve destekleri için annem Mükerrerem YÜCESES, babam Orhan YÜCESES, saha çalışmalarındaki destekleri için kardeşlerim Doğukan YÜCESES ve Okan YÜCESES'e teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
KISALTMALAR.....	xix
1. GİRİŞ.....	1
2. KALE YERLEŞİMLERİ VE KORUMA SORUNLARI.....	7
2.1. Kale Yerleşimlerinin Mimari Özellikleri	11
2.2. Kalelere Özgü Koruma Sorunları.....	13
3. TEZİN KORUMA KURAMI İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ.....	17
4. TOKAT VE KALELERİ	23
4.1. Coğrafi Konum ve Stratejik Önem / İpekyolu.....	24
4.2. Tokat'ın Tarihi.....	28
4.3. Tokat Eylem Planları.....	34
4.4. Tokat Kaleleri	41
4.5. Tokat, Zile, Tokat Merkez, Turhal Kaleleri.....	45
4.1.1. Niksar Kalesi	45
4.1.2. Zile Kalesi	49
4.1.3. Tokat Merkez Kalesi.....	52
4.1.4. Turhal Kalesi.....	57

5. NİKSAR, ZİLE, TOKAT MERKEZ VE TURHAL KALELERİ KORUMA SÜREÇLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ.	59
5.1. Niksar Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kale İçi Yapıları	69
5.1.1. Kale alanı ve duvarları.....	71
5.1.2. Kale içi yapıları	97
5.2. Zile Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kale İçi Yapıları	115
5.2.1. Kale alanı ve duvarları.....	115
5.2.2. Kale içi yapıları	130
5.3. Tokat Merkez Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kale İçi Yapıları.....	134
5.3.1. Kale alanı ve duvarları.....	135
5.3.2. Kale içi yapıları	155
5.4. Turhal Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kale İçi Yapıları	156
5.4.1. Kale alanı ve duvarları.....	157
5.4.2. Kale içi yapıları	167
6. NİKSAR, ZİLE, TOKAT MERKEZ VE TURHAL KALELERİ KORUMA SÜREÇLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	169
6.1. Tespit.....	172
6.2. Projelendirme	173
6.2.1. Rölöve / restitüsyon / restorasyon projeleri.....	178
6.2.2. Çevresel ölçekli projeler	182
6.3. Uygulama.....	184
6.4. Güncel, Yapısal, İşlevsel ve Yönetmel Durum	185
6.5. Kale içi yapıları.....	188
6.6. Kentin Kültür Rotası Potansiyeli ile Kalelerin İlişkisi	189
7. SONUÇ	193

	Sayfa
KAYNAKLAR	197
EKLER.....	203
EK-1. Kurul kararları ilgili belgeleri	204
EK-2. Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi	278
EK-3. Fotoğraf albümü-Zile Kalesi	286
EK-4. Fotoğraf albümü-Tokat Merkez Kalesi	294
EK-5. Fotoğraf albümü-Turhal Kalesi	304
EK-6. Haritalar.....	305
EK-7. Kale bazında onarım durumları	306
ÖZGEÇMİŞ.....	300

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Kale konulu tezler	4
Çizelge 1.2. Tokat konulu tezler	5
Çizelge 1.3. Kentsel ölçekte koruma ve sorunları konulu tezler	5
Çizelge 4.1. Tokat ili han ve kervansarayları listesi	26
Çizelge 4.2. Tokat Kaleleri tespit aşaması	36
Çizelge 4.3. Tescil tarihine göre Tokat Kaleleri	37
Çizelge 4.4. Tescil sırasına göre kalelerin envanter fişlerindeki durum bilgisi/ koruma önerisi	38
Çizelge 4.5. Tescil sırasına göre kalelerin mülkiyet bilgisi	40
Çizelge 5.1. Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri'nin karşılaştırılması.....	61
Çizelge 5.2. Tescil sırasına göre kalelerin, koruma amaçlı imar planı onay kararı tarihi, sayısı ve proje başlığı.....	64
Çizelge 5.3. Tescil sırasına göre kalelerin çevre düzenleme projesi onay kararı tarihi, sayısı ve proje başlığı.....	65
Çizelge 5.4. Tokat İl Kültür Müdürlüğü onarım ihaleleri.....	66
Çizelge 5.5. Niksar Kalesi kurul kararları.....	70
Çizelge 5.6. Niksar Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu.....	86
Çizelge 5.7. Zile Kalesi kurul kararları	115
Çizelge 5.8. Zile Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu	122
Çizelge 5.9. Zile Kalesi tek yapı tablosu.....	131
Çizelge 5.10. Tokat Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu	150
Çizelge 5.11. Turhal Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu.....	163
Çizelge 6.1. Karşılaştırmalı çalışmanın değerlendirilmesi	170
Çizelge 6.2. Tescil sırasına göre kaleler ve proje onay tarihleri - Rölöve / Restitüsyon / Restorasyon	172

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.3. Niksar Kalesi Koruma Projeleri Nitelik ve Kapsam Tablosu.....	174
Çizelge 6.4. Zile Kalesi Koruma Projeleri Nitelik ve Kapsam Tablosu	175
Çizelge 6.5. Tokat Kalesi Koruma Projeleri Nitelik ve Kapsam Tablosu	176
Çizelge 6.6. Turhal Kalesi Koruma Projeleri Nitelik ve Kapsam Tablosu.....	177

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 1.1. Tez çalışması için oluşturulan yöntem modeli	3
Resim 4.1. Tokat, ilçeleri ve komşu iller	23
Resim 4.2. Anadolu'nun doğal yol aksı.....	28
Resim 4.3. Roma Çağı'nda Anadolu	30
Resim 4.4. Saturday Magazine dergisi kapağı, Mart 1841	32
Resim 4.5. Tokat yapıları, Gabriel 1934.....	33
Resim 4.6. Çizelge 4.1'de listelenen Tokat ilindeki kale yerleşimleri ve konumları	35
Resim 4.7. Samsun, Çorum, Tokat Planlama Bölgesi kapsamında Tokat Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı	42
Resim 4.8. Tokat ili çevre ve şehircilik eylem planı-Şehircilik eylem planı a) İmar ve yerleşim planlarında düzenleme yapılması b) Yerleşim alanlarının altyapısının geliştirilmesi	43
Resim 4.9. Kültür ve Turizm Eylem Planı'nın kalelerle ilgili maddeleri	44
Resim 4.10. Tokat turist sayısı verisi	45
Resim 4.11. Niksar Kalesi	46
Resim 4.12. Henry John van Lennep, Tokat –Niksar yol haritası	47
Resim 4.13. Yağlıbasan Medresesi'nde sergilenen Niksar Kalesi restitüsyon maketi	48
Resim 4.14. Niksar Kalesi restitüsyon eskizi.....	49
Resim 4.15. 1930 yılı Zile Kalesi fotoğrafı	51
Resim 4.16. Albert Gabriel'in Zile Kalesi gravürü.....	51
Resim 4.17. 1. 2004 2. 1934 3. 1895 4. 1836 5.1822 6. 1810 7. 1717	52
Resim 4.18. Tokat gravürü, Tournefour, 1717	54
Resim 4.19. Tokat gravürü, Sir William Ouseley 1810.....	54
Resim 4.20. 1822 yılına ait Tokat gravürü, Robert Ker Porter	55

Resim	Sayfa
Resim 4.21. 1920 yılına ait Kışka Mahallesi'nden kaleye bakış	55
Resim 4.22. Tokat Merkez Kalesi gravürü, 1934	55
Resim 4.23. Kale altı yerleşimi olarak Meydan Sempti 1940 yılı fotoğrafı	56
Resim 4.24. 1960 yılı Tokat Merkez Kalesi'ne ait fotoğraf	56
Resim 4.25. Turhal Kalesi	57
Resim 5.1. Kelkit ve Yeşilırmak Havzaları Kültürel Rotalar Sistemi, mekânsal planlama rehberi.....	68
Resim 5.2. Kelkit ve Yeşilırmak Havzaları kültürel rotalar sistemi, mekânsal planlama rehberi.....	68
Resim 5.3. Niksar Kalesi'nin kurulu olduğu tepe.....	71
Resim 5.4. Niksar koruma alanı mülkiyet durumu	72
Resim 5.5. Niksar Kalesi vaziyet planı rölövesi	74
Resim 5.6. Niksar Kalesi kesit ve cephe rölöveleri	74
Resim 5.7. Niksar Kalesi analitik rölöve çizimleri lejantı	75
Resim 5.8. Niksar kalesi tepe kale surları.....	75
Resim 5.9. Niksar Kalesi Restorasyon Projesi Lejantı	76
Resim 5.10. Kalenin Danişmentliler dönemine onarımı belgeleyen kitabesi.....	78
Resim 5.11. Niksar koruma amaçlı imar planı	80
Resim 5.12. Tepe Kale'ye doğudan bakış	81
Resim 5.13. Çevre düzenleme projesi kapsamındaki iç kale yapıları.....	81
Resim 5.14. Niksar Kalesi için Koruma Amaçlı İmar Planı ile kalenin çevre düzenleme projesinin çakıştırılması	82
Resim 5.15. Niksar Kalesi çevre düzenleme projesi vaziyet planı ve lejantı	82
Resim 5.16. Niksar Kalesi çevre düzenleme projesi uygulama detayları.....	83
Resim 5.17. Niksar Kalesi kazı alanı	84

Resim	Sayfa
Resim 5.18. a) Niksar Hükümet Konağı yanındaki burçların izinsiz yıkımı b) Niksar kalesi izinsiz müdahale görselleri c) Niksar kalesi izinsiz müdahale görselleri.....	85
Resim 5.19. Niksar Kalesi Yağıbasan Medresesi batı cephesi ve bitişiğindeki istinat duvarı.....	86
Resim 5.20. Niksar Ulu Camii karşısı dış kale sur duvarları ve kale giriş kapısı a) Google görseller-Niksar b) Dış kale surları	87
Resim 5.21. Güzergahlar/ Kelkit Havzası kültürel rota sistemi	89
Resim 5.22. Niksar Kalesi ve rota sistemi ilişkisi	89
Resim 5.23. Niksar koruma alanı planı iç kale /dış kale yerleşim ilişkisi	90
Resim 5.24. a) Melikgazi Türbesi’nden Niksar Kalesi b) Niksar kent merkezinden kaleye bakış.....	91
Resim 5.25. Niksar Bennak Sokak’tan kaleye bakış	91
Resim 5.26. Niksar alan yönetimi sınırları ve kapsamı	92
Resim 5.27. a) 2016’da gerçekleştirilen sunum içeriği, yapılan koruma uygulamaları b) 2016’da gerçekleştirilen sunum içeriği, koruma çalışmalarına yönelik anket çalışmaları.....	93
Resim 5.28. Danışmentli Mimarisi Kültür Rotası sunumundan	96
Resim 5.29. a) Yağıbasan Medresesi, 2005 b) medrese restitüsyon planı c) Yağıbasan Medresesi güney cephesi d) Yağıbasan Medresesi açık avlusu.....	103
Resim 5.30. Yağıbasan Türbesi	104
Resim 5.31. a) Askeriye yapıları 2 nolu yapı restitüsyon planları b) Askeriye yapıları 2 nolu yapı restitüsyon görünüşleri	106
Resim 5.32. a) Askerlik yapıları yıkılmadan önce b) 1942 depremi sonrası hava fotoğrafı.....	107
Resim 5.33. 1 nolu Askeriye Yapısı hazine girişi.....	107
Resim 5.34. 3 nolu Askeriye Yapısı	107
Resim 5.35. a) Kale hamamı b) Kale hamamı cam döşeme ve ahşap merdiven imalatı	109
Resim 5.36. Han Camii restorasyon projesi vaziyet planı	114

Resim	Sayfa
Resim 5.37. Zile Kalesi rölöve planı	116
Resim 5.38. Saat Kulesi görünüş krokisi	117
Resim 5.39. 1/5000 ölçekli Zile Koruma Amaçlı İmar Planı	119
Resim 5.40. Kale içine düzensiz yerleştirilmiş kalıntılar	120
Resim 5.41. Zile Kalesi kale içi	120
Resim 5.42. Kalenin güneyindeki istinat duvarları.....	120
Resim 5.43. Zile Kalesi 03.03.2000/2558 tarihli ve sayılı karar eki görselleri	121
Resim 5.44. 12.01.1993 tarihli ekler.....	122
Resim 5.45. Zile Kalesi çatlak oluşan burç vaziyet planı	124
Resim 5.46. Zile Kalesi çatlak oluşan burç.....	124
Resim 5.47. a,b) Zile Kalesi izinsiz baz ve tv aktarıcı istasyonu	125
Resim 5.48. a,b) İzinsiz istasyonlarının kale içi konumları.....	125
Resim 5.49. a,b) Zile Kalesi izinsiz uygulamalar, 2006	125
Resim 5.50. a,b) Zile Kalesi izinsiz uygulamalar, 2006	126
Resim 5.51. Zile Kalesi'nin batısında bulunan ve yıkımı tamamlanan okul binası	127
Resim 5.52. a,b) Zile kale surları güneydoğu cephesi c,d) Kale duvarlarındaki bozulmalar.....	127
Resim 5.53. Kale kapısı	128
Resim 5.54. Kale giriş cephesi sol köşedeki dikdörtgen planlı burç	128
Resim 5.55. Zile Kalesi hava fotoğrafı	130
Resim 5.56. a)Silahlık binası onarım öncesi görselleri b) Silahlık binası onarım öncesi görselleri	132
Resim 5.57. Kale restorasyon projesi batı görünüşü.....	133
Resim 5.58. Kale restorasyon projesi vaziyet planı	133
Resim 5.59. a) Kale giriş kapısı ve Saat Kulesi ön cephesi b) Kale giriş kapısı ve Saat Kulesi iç kale cephesi c) Silahlık Binası dış cephesi.....	134

Resim	Sayfa
Resim 5.60. a) Tokat Güney surları batı köşesi b) Güney surları.....	136
Resim 5.61. a) Tokat kalesi güneydeki kaya mezarları b) Güney surları	137
Resim 5.62. Tokat Kalesi restorasyon projesi lejantı	137
Resim 5.63. Riskli alan sınırı krokisi ve koordinat bilgileri	139
Resim 5.64. 1/5000 ölçekli Tokat Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı.....	140
Resim 5.65. Tokat Kalesi 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı	141
Resim 5.66. a) Kale kuzey kapısı ulaşım yolu b) Kale kuzey kapısı giriş merdivenleri c) Kuzeyde bulunan kale kapısı giriş merdivenleri	143
Resim 5.67. Tokat Kalesi aydınlatma projesi basın metni.....	143
Resim 5.68. Kale aydınlatma projesi planı	144
Resim 5.69. Tokat Kalesi 2010 kazı alanı açma yerleri	145
Resim 5.70. a) Tokat Kale raporu, tonozlu yapı b) Tokat Kalesi kazı alanı tonozlu yapılar.....	145
Resim 5.71. a) Tokat Kalesi tonozlu yapılar kazı alanı b) Tokat Kalesi kazı alanı ve güney surları.....	146
Resim 5.72. a) Tokat Kalesi Eylül, 2017 tarihli görseller; kale güney surları ve arkasındaki kazı alanı b) Tokat Kalesi kale güney surları ve arkasındaki kazı alanı	146
Resim 5.73. a) Sarnıç tüneli girişi b) Tokat Kalesi güneydeki kazı alanı ve sarnıç tüneli girişi	147
Resim 5.74. Sarnıç tüneli kazı çalışmaları.....	147
Resim 5.75. Tokat Kalesi güney surları ve kazı alanı.....	148
Resim 5.76. Tokat Kalesi kazı onayı kapsamındaki alanlar	149
Resim 5.77. a) Tokat Merkez Kalesi geçici merdiven uygulaması b) Tokat Merkez Kalesi geçici merdiven uygulaması	150
Resim 5.78 a) Tokat Kalesi güney surları onarımı öncesi (Tuna Restorasyon, 2008) (b) Tokat Kalesi güney surları onarım sonrası.....	151
Resim 5.79. Kalenin doğusundan batıya bakış	151

Resim	Sayfa
Resim 5.80. Tokat kalesi giriş kapısının oyulduğu kayaya oturan kuzey surları	152
Resim 5.81. Tokat kalesi iç kale kuzey surları	152
Resim 5.82. a) Tokat kalesi kuzeyi, kale giriş kapısı ve iki kollu merdiven b) İç kale kapı girişi, ek merdiven sahanlığı.....	153
Resim 5.83. a) Dizdar kapısı olduğu düşünülen yapı 2008 yılı b) Dizdar kapısı olduğu düşünülen yapı c) Dizdar kapısı olduğu düşünülen yapı	154
Resim 5.84. a) Kale tonozlu yapıları b) Kaleiçi yapı kalıntıları	155
Resim 5.85. Tokat Merkez Kalesi restore edilmiş güney surları ve üzerindeki kazı alanı-kale içi yapıları.....	156
Resim 5.86. Tokat Cemalettin Mahallesi Miraç Sokak'tan kale	156
Resim 5.87. Kalenin rölöve çizimleri 1/1000 ölçekli vaziyet planı ve lejantı	158
Resim 5.88. a) Kalenin rölöve çizimleri 1/200 ölçekli vaziyet planı ve lejantı b) 1/50 ölçekli rölöve çizimleri lejantı	158
Resim 5.89. Turhal Kalesi'nden malzeme raporu için alınan örnekler	159
Resim 5.90. Turhal Kalesi çevre düzenleme projesi vaziyet planı	162
Resim 5.91. a) Kaledeki kazı çalışmalarında çıkan sur izleri b) Kaledeki kazı çalışmalarında çıkan sur izleri c) Kaledeki kazı çalışmalarında çıkan sur izleri.....	163
Resim 5.92. Turhal Kalesi Şah Sokak, mezarlık alanından kale kalıntıları.....	164
Resim 5.93. Turhal belediyesinden temin edilen tutanak	164
Resim 5.94. a, b) Kale etekleri konut yerleşimi.....	165
Resim 6.1. a) Kayseri Kalesi Restorasyon Projesi, peyzaj alanı b) Kayseri Kalesi Restorasyon Projesi, mekan düzenlemeleri.....	178
Resim 6.2. a) Ripafratta Kalesi hava fotoğrafı b) Ripafratta Kalesi, yarışma dokümanlarından vaziyet planı ve kale kesiti	179
Resim 6.3. a,b) Ripafratta Kalesi, yarışma dokümanlarından kale maketi ve kale yerleşimi modeli.....	179
Resim 6.4. a,b) Coracera Kalesi ve kale şehir terası.....	180

Resim	Sayfa
Resim 6.5. Coracera Kalesi dış mekan	180
Resim 6.6. Coracera Kalesi etkinlik odası	180
Resim 6.7. a) Doria Kalesi havadan b) Doria Kalesi iç mekan	181
Resim 6.8. Niksar Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı	187
Resim 6.9. Zile Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı	187
Resim 6.10. Tokat Merkez Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı	188
Resim 6.11. Turhal Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı	188
Resim 6.12. Kent: Tarihsel Derinlik temalı rota-4	190
Resim 6.13. Yol: Tarihi yol izleri temalı rota-5.....	190
Resim 6.14. Kelkit Havzası kültürel rotalar sistemi, Niksar.....	191

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
A.	Anadolu
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
K.	Kalesi
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
KTVKKK	Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
SKTVKBK	Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Anadolu toprakları, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetler hüküm sürebilmek için askeri teşkilat yapılanmasının yanında mimari yapılanmalarını da savunma temelinde biçimlendirmişlerdir. Karadeniz bölgesinin, İç Anadolu Bölgesi ile komşu olduğu çizgide yer alan Tokat ili de bu yerleşimlerden biri olarak merkez ve ilçelerinde kale yapılarını barındırmıştır. Tokat ticaret yolları üzerinde olması sebebiyle Anadolu’da hüküm süren medeniyetler için önemli olmuştur. Bu önemli konumu dolayısı ile gelişen kentte pek çok yapı inşa edilmiş ve bu yapılardan bazıları, yapıldıkları dönemin kültürünü ileten miraslar olarak günümüze kadar ayakta kalabilmiştir. Bu değerler arasında kaleler de yer almaktadır.

Özgün işlevi ile kullanılması mümkün olmayan kültür varlıkları korumanın sorunsallarından olmuştur. Bu tür yapılar içinde kaleler; sur duvarları, kale içi yerleşim ve yapıları ile birlikte bu sorunu fazlası ile barındıran bir özelliktedir. Bu sebeple, kalelerin koruma sorunlarının belirlenmesi ve kaleler ile ilgili yapılacak koruma çalışmalarına veri iletilebilmesi hedeflenerek “Kale Yapılarının Koruma Bağlamında Değerlendirilmesi: Tokat Kaleleri Örnekleme” başlıklı tez çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın amacı

Anadolu, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla önemli ticaret yollarının kavşak noktasında olmuştur. İpek yolu üzerinde olması sebebiyle de Tokat kenti ticari yönüyle önem kazanmıştır. Kentin konumsal önemi savunma yapılarını gerekli ve önemli kılmıştır. Bu kaleler; Roma, Bizans, Beylikler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bakım ve onarımları yapılarak kullanılmıştır. Ancak, savunma stratejilerinin değişmesi ile kaleler kullanılmamış ve bakımsızlıktan dolayı hızla eskimeye terk edilmiştir.

Yaşayan bir belge niteliğinde olan bu yapılar; sur duvarları, kale içi yerleşim dokusu ve yapıları ile yapıldıkları ve kullanıldıkları dönemlerin sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini, malzeme özelliklerini ve yapım tekniklerini günümüze kadar taşımışlardır. Bu değerlerin özgün özellikleri ile gelecek nesillere aktarılması ise bugünkü neslin sorumluluğudur. Bu aktarımda, işlevini tamamen yitirmiş olan kale yerleşimlerinin güncel koruma ilkeleri bağlamında bütünlüklü bir koruma yaklaşımı ile korunması sağlanmalıdır.

Bu değerleri görme, izleme ve yaşama hakkı olan gelecek nesillere iletme sorumluluğu bilinci ile değerli kültür varlıklarımızdan Tokat Kaleleri  alışma konusu olarak belirlenmiş ve çalışma kapsamında bu yapılar ile ilgili geliştirilecek koruma projelerinde yararlanılacak olan koruma sorunlarının belgelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada, Tokat İli kaleleri günümüzdeki durumları üzerinden, günümüze kadar yapılan koruma müdahalelerinin analizi ve değerlendirmesi yapılarak belgelenmiş ve ileride yapılacak koruma projelerine veri sağlanmıştır.

Kültürel miras olan kaleler için tanımlanacak ‘‘Kültürel Rota’’ ile yapılar bütünü olan bu yerleşimlerin korunması ve tanıtımı sağlanarak daha çok ziyaretçi tarafından deneyimlenmesi, yerel halkın koruma bilincinin gelişmesi, farkındalık yaratılması, bağımsız olarak koruma çalışmaları devam eden kalelerin bu süreçlerine üst ölçekli bir programda birleşmesi önerilmiştir.

Çalışmanın kapsamı ve yöntemi

Çalışmada, Tokat merkez ve ilçelerinde bulunan kaleler, koruma geçmişleri, arşiv bilgileri (tespit ve projelendirme aşamaları), günümüze kadar geçirdikleri uygulamalar, güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durumları kapsamında analiz edilerek belgelenmiştir. Bu bağlamda, projelendirme çalışmaları ve koruma uygulamaları üzerinden, aynı yönetime bağlı, benzer coğrafyada yer alan kalelerin, günümüzdeki koruma durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve kalelere yönelik koruma amaçlı kısa ve uzun vadeli öneriler belirlenmiştir.

Tez  alışması için belirlenen model kapsamında (Resim 1.1), ilk aşama olarak Tokat ilinin bağlı olduğu SKTVKKB (Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu) arşivi ve literatür taraması yapılarak, Tokat ve ilçelerinde bulunan kaleler tespit edilmiş ve il sınırları içinde günümüze kalıntıları ulaşan yirmi bir adet kale yerleşimi bulunduğu belirlenmiştir.

İkinci ve üçüncü aşamada, arşiv bilgisine ulaşılan yirmi bir adet Tokat Kalesi kapsamında, SKTVKKB arşivlerinde yapılan inceleme ile elde edilen belgeler sınıflandırılarak kaleler için karşılaştırma kriterleri belirlenmiştir. Tespit, projelendirme, uygulama ve güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum ana başlıkları altında sınıflandırılan kriterlere göre

kalelerin karşılaştırma tablosu oluşturulmuştur. Tespit, projelendirme ve uygulama bilgileri, ilgili kurul kayıtlarında yapılan çalışma ile elde edilmiştir. Ayrıca, uygulama ve güncel durum analizi bilgileri ise Eylül 2018’de kalelerde yapılan alan çalışmasıyla sağlanmıştır. Elde edilen bu bilgiler tasnif edilerek yirmi bir kaleden on yedisinde bilgilerin tespit bilgileri ile sınırlı olduğu, korumaya yönelik bilgilerin ise Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal kalelerinde var olduğu anlaşılmış ve bu sonuçtan hareketle çalışmaya, karşılaştırma kriterlerinin tamamı kapsamında verisi bulunan bu dört kale ile devam edilmiştir. Bu sebeple de uygulama ve güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum kriterleri kapsamında Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri’nde alan çalışması yapılmıştır.

Resim 1.1. Tez Çalışması için oluşturulan yöntem modeli

Dördüncü aşamada, öncelikle çalışma ile ilgili referans alınan kaynaklar aktarılmıştır. Niksar, Zile, Tokat ve Turhal kaleleri analiz edilmiş ve tablo ve yazılı metin olarak sunulmuştur.

Beşinci aşamada, üçüncü bölümde elde edilen verilerden hareketle değerlendirme başlıkları oluşturulmuştur. Değerlendirme başlıkları altında kale yerleşimlerinin, korunmalarına yönelik, sürdürülebilir, kent ekonomisini besleyen, özgünlük ve bütünlük koruma anlayışı ile değerli kültür varlığı olan bu mekanların, deneyimlenerek yaşatılmasına katkı sağlayacağı öngörülen öneriler aktarılmıştır.

Altıncı (son) bölümde, dördüncü bölümde yapılan değerlendirmeler ile kent kimliği ve kentsel hafıza için önem taşıyan kale yapılarının, çevresel öğeleri ile birlikte korunması ve gelecek kuşaklara aktarımı için, çalışma kapsamında yapılan değerlendirmenin katkı ve önemi sunulmuştur.

Bu tez çalışması kapsamında Tokat'ta bulunan dört kalede yapılan koruma uygulamalarının sistematik değerlendirilmesi yapılmış ve bu değerlendirme metodunun diğer kalelerde yapılan koruma uygulamalarının değerlendirilmesinde yararlı olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca farklı rota güzergahlarında tek tek yer alan kalelerin başlıca bir rota olarak tanımlanmasının mümkün olduğuna vurgu yapılmıştır.

Kaynak taraması

Günümüze kadar yapılmış, Tokat Kenti ile ilgili tezler taranmış, çalışmaya katkı sağlayacağı düşünülen tezler; konu, kapsam ve yöntemleri açısından analiz edilmiştir. Referans alınacak tez konuları olarak üç başlık belirlenmiştir. Bu başlıklar; Kale ile ilgili tezler (Çizelge 1.1), Tokat ile ilgili tezler (Çizelge 1.2) ve son olarak kale yerleşimlerinin kent ile birlikte ele alındığı tezler (Çizelge 1.3) olmuştur.

Çizelge 1.1. Kale konulu tezler

YIL	TÜR	YAZAR	KONU (KALELER ÜZERİNE)
2009	Doktora	Fatma Kuş	Galata Surları
2010	Doktora	Sevgi Parlak	Osmanlı Öncesi Anadolu Kalelerinde Kapılar
2011	Doktora	Batuhan Burhan Erdoğan	Galata kent surları ve koruma önerileri
2018	Y.lisans	Fatih Sarımeşe	18. ve 19.yüzyıl İstanbul surlarında inşa ve onarımlar

Günümüze kadar yapılmış tezler arasında, doğrudan kaleler üzerine yapılmış tez sayısının sınırlı olduğu belirlenmiş, Tokat Kaleleri'ni konu alan mimari koruma alanında yapılmış teze ise rastlanmamıştır.

Çizelge 1.2. Tokat konulu tezler

YIL	TÜR	YAZAR	KONU(TOKAT ÜZERİNE)
1993	Y.lisans	Nuri Seçkin	Tokat'taki Türk Mimari Eserleri
1994	Doktora	B.İşık Aksulu	Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Tokat Anıtları
2001	Doktora	Deniz Burcu Arıkan Erciyas	Studies in the archaeology of Hellenistic pontus: The settlements, monuments, and coinage of mithradates VI and his predecessors
2005	Y.Lisans	Emine Sökmen	Temple States, 'of Pontus: Comana Pontica and Zela
2006	Y.Lisans	Ashıhan Bildiş	Kentsel koruma bağlamında eski kentlerin geliştirilmesine yönelik bir araştırma; Tokat-Zile örneğinde irdelemeler
2008	Y.Lisans	Mehmet Fatih Selçuk	Tokat Niksar geleneksel mimaride renk araştırması
2009	Doktora	Emine Saka Akın	Tokat kentinin fiziksel gelişimi, anıtsal ve sivil mimari örneklerinin analizi ve değerlendirmesi
2010	Y.Lisans	Ali Taştan	Türkiye Selçukluları Zamanında Tokat ve Çevresindeki Kervansaraylar
2011	Y.Lisans	Ayşegül Kardaş	Transformation of the Ottoman built environment in the nineteenth century in Anatolia: The case of Tokat
2013	Y.Lisans	Gözde Şenel	Tokat Bedesteni
2014	Y.Lisans	Çiğdem Bilgen	Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait bir kitap taslağı: Tokat kent tarihi çalışmaları Tokat müzesi örneği
2016	Y.Lisans	Emine Sökmen	Surveying the pontic landscape through the fortresses of the mithradatids

Çizelge 1.3. Kentsel ölçekte koruma ve sorunları konulu tezler

YIL	TÜR	YAZAR	KONU(KENTSEL ÖLÇEKTE KORUMA VE SORUNLARI ÜZERİNE)
			The Application of New Survey and Documentation Technologies for Cultural Heritage Sites: Case Study Analyses of the Digital Statue of Liberty, New York City and the Ottoman Fortress of Seddülbahir, Gallipoli Peninsula
2007	Y.lisans	Serra Akboy	
2007	Doktora	Feride Pınar Arabacıoğlu	Sur kent ilişkisinin çevre düzenleme kriterleri açısından değerlendirilmesi
2010	Y.lisans	Ö. Uçarkuş	Anıt Eserlerin Restorasyon Proje ve Uygulamalarından Karşılaşılan Sorunlar
2014	Doktora	Şahin Durak	Tarihi çevrelerde sürdürülebilir turizm planlaması: Diyarbakır tarihi sur içi bölgesi örneği
2017	Doktora	Yuvacan Atmaca	Mimarlıkta biçimlenme sorunsalı: Sinop sur duvarı üzerinden bir tartışma

Tokat'ı ele alan farklı disiplinlerden, farklı kapsamlı tezler arasında kaleleri konu alan tez çalışmaları olsa da Tokat Kaleleri'ni ele alan mimari ve diğer disiplinlere ait tez çalışması bulunamamıştır. Yapılan kaynak taramasında tek yapı ölçeğinde kalelere yönelik mimarlık alanında tez çalışmalarının mevcut olduğu görülmüş ancak, koruma süreçlerinin tamamının incelendiği ve yorum getirildiği tez çalışması örneğine rastlanmamıştır.

Tokat Kaleleri'nin mimari koruma süreçleri konu alan bu çalışma kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı ilgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları arşiv kayıtları, Tokat ve ilçeleri Niksar, Zile, Turhal'ı ve kalelerini doğrudan veya dolaylı olarak konu alan kitap, makale, bildiri ve internet kaynakları, ilgili yönetmelik ve tüzükler taranmıştır. Kaynakçada detaylı olarak verilen kaynaklara ek olarak, tezin kapsamının oluşmasına ve değerlendirmelerin yorumlanmasına katkı sağlayacak diğer kaynaklar, kale kent ilişkisi, kalelerin yeni işlevle değerlendirilmesi, kültür rotaları planlaması, arkeolojik sit alanlarında kazı çalışmaları ile eş zamanlı alan kullanımı, kale yerleşimleri kent kimliği ilişkisi vb. konular üzerine farklı kentlerde yapılmış çalışmalar incelenmiştir.

2. KALE YERLEŞİMLERİ VE KORUMA SORUNLARI

Fransız tarihçi Fernand Braudel'e göre Batı'da şehirler iki biçimde kurgulanmaktadır. Ortaçağ Batı kentleri için, Braudel tarafından ileri sürülmüş bu iki model 'açık kent' ve 'kapalı kent' modelleridir (Braudel'den aktaran Özcan, 2006). Bu anlamda Weber, tek bir kent tanımı vermekten vazgeçip; tüketici ve üretici kent; kale ve garnizon kenti; politik-idari kent gibi tipleştirmelere gitmiştir (Koyuncu, 2011).

Hem antik çağlarda hem de ortaçağda stratejik bir nokta olarak kaleler, bölge hakimiyetini elinde tutmak isteyenler için, ele geçirilmesi gereken yerleşimler olmuştur. Tarihin erken dönemlerinde yaşam alanları mimarisi insanlığın koruma güdüsü ile şekillenmiştir. Aristoteles, savunma sistemlerine değinerek Akrapol'un oligarşiyle monarşiye, düzlük alanların ise demokrasiye uygun olduğuna vurgu yapmıştır (Wycherley'den çeviri, 1986).

“Tarihin en eski devirlerinden itibaren insan kendini, ailesini ve yiyeceğini korumak amacı ile yaşadığı yerin etrafını duvarlarla çevirmek ihtiyacını hissetmiştir. Bu amaçla, en eski yerleşim yerlerinden biri olan Mezapotamya'da Dicle ve Fırat kıyılarında, köşelerinde çıkıntı halinde yarım yuvarlak kuleleri olan, 3-4 m. yüksekliğinde kerpiç duvarlardan ibaret basit kaleler yapıldığı görülmektedir” (Batmaz, 1997).

Anadolu'da Burdur Hacılar Höyüğü'nde bulunan ve M. Ö. 5500 civarı ile tarihlenen taş temelli, 2-2,5 m kalınlığında kerpiç duvarla örülü yapı, sur duvarları ile güçlendirilmiş mesken duvarları savunmaya yönelik şekillenen mimari yapılanma örneğidir. Naumann; M.Ö. 3600 yıllarına doğru tarihlenebilen Mersin Soğuktepe'de yer alan kalenin Anadolu'nun bilinen en eski kalesi olduğunu söylemektedir. Anadolu'da Yunan ve Roma dönemlerinde genellikle savunmaya yönelik kaleler inşa edilmiştir. Özellikle Roma döneminde içerideki topraklarda kalelere gerek görülmediğinden, sadece sınırlara yakın ya da barbar akınlarının tahrip ettiği bölgelerde garnizonları barındırmak üzere ahşap veya kargir castrumlar yapılmıştır. Bunlar genellikle kare ya da dikdörtgen biçimli sahayı çeviren bir duvardan ibarettir (Naumann, 1975).

“Anadolu'nun yörelere göre değişen oranlarda olmakla birlikte, ne tümüyle kırsal, ne de çok gelişmiş düzeyde kentsel olmayan bir yapı gösterdiği sonucuna varılmaktadır. Tek tek kentler ele alındığında, Türkler'in 'iki' tür kent devraldığı yargısına ulaşılmaktadır. Bu

yargı sonucunda iki kent modeli kurgulanmıştır: 1. Çok-parçalı kent modeli 2. Kale-kent modeli”(Tanyeli, 1987). Tanyeli kale-kent modelini, yerleşim alanının büyük bölümünün sur içinde olduğu kent modeli olarak ifade etmektedir. “Hangi çağın yapısı olursa olsun, surun çevrelediği alan daima küçüktür ve genellikle bir iç kalesi vardır. İç kalenin askeri ve yönetsel bir işlev taşıdığı anlaşılmaktadır. Yerleşme alanının içeren kesimin oldukça yoğun bir yapılaşma gösterdiği bazı örneklerde oldukça belirgindir” (Tanyerli, 1987).

Köken olarak, Arapça’da kale (kal’a); tepe konumunda yer alan korunaklı yapıyı tanımlamaktadır. Sevgen Ortaçağ için önemli savunma yapıları olan kaleleri “Askerin ve müdafilerin sığınmasına mahsus, münferid ve hariçten tecrid olunmuş müdaafalı yapı demektir” olarak tanımlamaktadır (Sevgen, 1960). Kaleler bir geçidi, stratejik konumlu bir bölgeyi ve yerleşimi korumak, gereken askeri gücü muhafaza etmek amacıyla inşa edilmiş, yüksek duvarlı, burçlu ve mazgallı savunma yapılarıdır. Hisar ise taştan inşa edilen yüksek duvarlı küçük kaledir (Eczacıbaşı, 1997).

“Kalelerde yer seçimi ve düzenleme çok önemlidir; çevrede doğal korunma yerlerinin, engellerin ve su kaynaklarının varlığı, sınırlı bir güçle savunabilme ve gerektiğinde çıkış (huruç) yapabilme olanakları, uzun süreli dayanmaya elverişlilik önde gelen etkenlerdir”(Eczacıbaşı, 1997). “Uygunluğu belirleyen koşullar altında, kolay ve az sayıda asker tarafından savunulmaya elverişli bir topografyaya sahip olması, gerektiğinde içeridekilerin belli etmeden ana kapı dışındaki kapılardan dışarı çıkabilmesine olanak sağlayan bir planlamaya imkan verebilecek bir arazi konumu, özellikle uzun süren kuşatmalarda içeridekilerin dayanma gücünü arttırmak adına su kaynağıyla olan ilişkisi ve etrafa hakim bir bakış imkanı vermesi gibi özellikler sayılabilir”(Parlak, 2010).

Anadolu’daki Ortaçağ kalelerinin çoğu savunmaya elverişli kapalı vadilerde, sarp tepelere kurulmuş ve tepenin topografik özelliklerine bağlı olarak savunma açısından zafiyet görülen kısımlar sur duvarlarıyla desteklenmiştir. Bir kısmı da Turhal, Bayburt, Gaziantep ve Zile örneklerinde görüleceği üzere geniş düzlükler ortasında tek başına yükselen tepelerde, sur duvarlarının çepeçevre sardığı bir mimari düzende inşa edilmişlerdir. Barışın hakim olduğu dönemlerde yapılaşma sur dışına taşmış ve mevcut sur ve kapılar anıt niteliğinde varlığını devam ettirmiştir (Anadolu, 2001).

Savunma yapıları kaleler yol kavşağı, şehir çevresi, boğazlar, kıyı adaları, köprübaşları ve burunlar vb. noktalarda inşa edilmiştir. Genel olarak taş malzeme ile inşa edilen yapılar da zaman içinde tuğla da yapı taşı olarak kullanılmıştır. Orta çağda güçlü bağlayıcı olarak horasan harcı kullanılmıştır. Romalı mimar ve mühendis olan Vitruvius'un 'De Architectura' adlı 10 kitaptan oluşan eserinin, ilk kitabında, bir önceki bölümdeki kent arazisi seçim ilkelerine vurgu yaparak, kent duvarları inşaasına yönelik tasarım kriterlerini maddelenmiştir. "Geleceğin kentinin sağlamlığını bu ilkelerle güvence altına alıp, toplumu besleyecek bol miktarda gıda maddeleri sağlayabilecek ve kolay ulaşım için iyi yolları, uygun ırmak veya deniz limanları bulunan bir yöreyi seçtikten sonra yapılacak iş, kulelerin ve kent duvarlarının temellerini atmaktır" demektedir (Vitruvius, 2005).

Selçuklu dönemi ile eş zamanlı olan Ortaçağ Batı kentleri üzerine Braudel tarafından ileri sürülmüş "Açık kent" ve "Kapalı kent" modelleri ile Selçuklu dönemi kentleri üzerine ileri sürülmüş "Uc kenti" modeli (Tanyeli 1987: 83-96) , Anadolu'nun kendine özgü coğrafi koşulları ile Selçuklu döneminin özgün askeri, idarî, yönetsel koşulları ve yapılanmaları kapsamında değerlendirildiğinde, Selçuklu kentlerinin yukarıda açıklanan modelleme yaklaşımlarından farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin Selçuklu döneminde 'Uc Kenti' olarak tanımlanmakla temel işlevinin askeri-siyasal merkez olduğu anlaşılan Kastamonu kentinin, Kütahya, Ankara, Çankırı gibi diğer kentlerden farklı bir mekânsal kurguya sahip olması, "Uc kenti" modeli olarak üretilen kavramın gerçekte tüm kentler için geçerli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım Akşehir için de geçerlidir. Akşehir'deki mekânsal yapı unsurlarının dağılımından Selçuklu döneminde kentin yerleşim alanının tamamen surla çevrili alan içinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Özcan, 2005). Dolayısıyla Selçuklu dönemi kentlerinin mekânsal kurgusunu belirleyen ya da kent modelini tanımlayan başka değişkenler veya etkenler olduğu anlaşılmaktadır.

Selçuklu'da XIII. yüzyıl itibarıyla yoğunluklu olarak merkezi idarenin kurulması ve milletlerarası ticaretin gelişmesine paralel, Bizans'tan alınan kaleler yeniden ovalara doğru gelişim göstermiştir. Siyasal gücün zayıflaması sonrası Türk Beylikleri Dönemi yerleşmeler tekrar kalelere doğru çekilmiştir (Özcan, 2006).

Osmanlı İmparatorluğu XVI. yüzyılda siyasal ve askerî yapısının güçlenmesi ile egemenlik bedesten, gibi yapılar ile Anadolu kentleri yeniden sur dışına doğru gelişmeye başlamıştır (Özcan, 2006).

“III. Selim döneminde imparatorluk sınırları içinde tamirat işlerinin çoğu, kalelere aittir ve bunların kayıt altına alınması ile oluşmuş kalabalık bir belge koleksiyonu Başbakanlık Osmanlı Arşivi fonlarında mevcuttur. Belge özetleri incelendiğinde, tamirler ve tabya ilaveleri yapılan yaklaşık 65 farklı kale ismine rastlanmıştır. Bunlardan çoğu, siyasi ortamın şartları gereği savunma önceliği olan Karadeniz’in batı kıyılarında yer alan irili ufaklı kale yapılarıdır” (Şenyurt, 2013).

Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde yer alan bilgiye göre, “Sözelimi, savaş sırasında, ilk saldırı biter bitmez çim kale duvarına verilen hasarın tespitinden sonra kale halkı tarafından tamir için taş duvar örme işi kadar kolay müdahale edilememiştir. Bender Kalesi’nin Ruslar tarafından saldırıya uğraması sonucunda, Bender Muhafızı Hasan Paşa’nın kaleyi koruyan ahaliyi toplayarak yaptığı konuşmada, ahali, savaş anında kale duvarlarında oluşan bir hasarı önceden kendilerinin tamir edebildiklerini, ancak sonradan çim kale olarak inşa edildiği için eskisi gibi müdahale edemediklerini ve yapımının zor olduğunu öne sürmüştür” (Şenyurt, 2013). Bu bilgi Osmanlı’da savaş zamanı, kale onarımında halkın misyonunu ve onarım stratejisi hakkında bilgi vermektedir.

Kale çevresinin planlanmasına yönelik “Yalnız kalenin sağlamlaştırılması ya da bina eksiğinin tamamlanmasına bakılmayıp, askerlerin de çoğaltılarak, nizama, düzene sokularak kalenin korunması konusunda devamlılık sağlanmasına dikkat çekilmektedir. Reayanın iskânıyla kalenin etrafının ve yan taraflarının imar edilmesine dikkat edilmelidir. Aksi durumda, askerden yoksun ve reayadan arınmış bir alanın düşman hücumuna açık olacağı vurgulanmaktadır.” bilgisi Başbakanlık Osmanlı Arşivleri’nde bulunmaktadır (Şenyurt, 2013).

XIX. Yüzyılda askeri teknolojinin gelişmesi ile önemini yitiren kalelerin yerini alan toprak ardına veya altına inşa edilen savunma yapıları olan tabyalar inşa edilmeye başlanmıştır. “Düşmanın yayılmasını durduran bazı doğal engeller hesaba katılarak tabyaların yerleri seçilmekteydi. Kule ve kale duvarları alçaltılmıştır. Kuleler, kimi zaman zahire deposu kimi zaman barut mahzeni olarak kullanılmıştır. Bir kalenin inşa ve tamirine başlamadan önce etrafında birbirine bitişik kazıklar çakılarak bir perde duvar oluşturulmuş ve yabancıların inşaatı izlemesine engel olunmuştur. Özellikle, lağımın ve yer altının yabancı gözlerden uzak tutulması için kazıklardan yapılan duvarlara açılan kapılar yeniçeriler tarafından korunmaktaydı” (Şenyurt, 2013).

2.1. Kale Yerleşimlerinin Mimari Özellikleri

Medeniyetler ve varoldukları coğrafyanın özellikleri ile birlikte dönemin savunma ve kuşatma teknikleri, araç ve gereçleri kale mimarisini doğrudan etkilemiştir. Kuşatma ve savunma tekniklerindeki değişim ve gelişmeler, kentlerin savunmaya yönelik mimari yapılanmalarını da değiştirmiş ve geliştirmiştir (Resim 2.1).

“Başlangıcından bu yana kale mimarisi, genel ilkeler korunmakla birlikte, savaş yöntemleri ve silahların gelişmesiyle değişiklikler göstermiştir. Çok eski çağlardan başlayarak insanlar kendilerini, yakınlarını ve çeşitli varlıklarını önce hayvanlara daha sonra da başka insan topluluklarına karşı koruyabilmek için oturdukları yeri duvarla çevrelemişler, önce tek yapılarda başlayan bu koruma giderek ev topluluklarını çevreleyen surla dönüşmüş ve kalenin ilk örneklerini oluşturmuştur”(Eczacıbaşı, 1997).

“Taht-el-kale ya da günümüzde kullanıldığı biçimiyle ‘tahtakale’, kale duvarlarının hemen önündeki toprak bandın adıdır. Kimi kale duvarlarının üst bölgelerinde ‘serkendaz’ ya da ‘külhendaz’ denen alt bölümlerindeki deliklerden taş, kaynar su vb. atılarak duvar diplerinin korunduğu ahşap yada taş çıkmalar yapılmıştır. Kale kapısı savunma yönünden önemli bir noktadır. Kaldırılabilen köprüler, açılan kapı kanatlarının önüne inen ikinci bir kapı, ‘hisarpeçe’ denen ve özellikle kapıyı koruyan kule, hep bu zayıf noktayı güçlendirme amacı taşır”(Eczacıbaşı, 1997).

Kale duvarları üzeri her yere ulaşımın sağlanması düzdür ve bu düzlük kısımlar ‘seğirdim yeri’ olarak isimlendirilmektedir. Duvar üstlerinde ‘Barbata’ ya da ‘baru kalkanı’ olarak adlandırılan mazgallı korkuluk bulunmaktadır. Mazgallar ok, mermi vb. atmaya yarardı. Topoğrafyadan faydalanılarak kayalık tepelere konumlandırılan kaleler dışında, çoğu kalede duvarların alt kısmında içi su dolu, savunmayı destekleyen hendek bulunmaktadır.

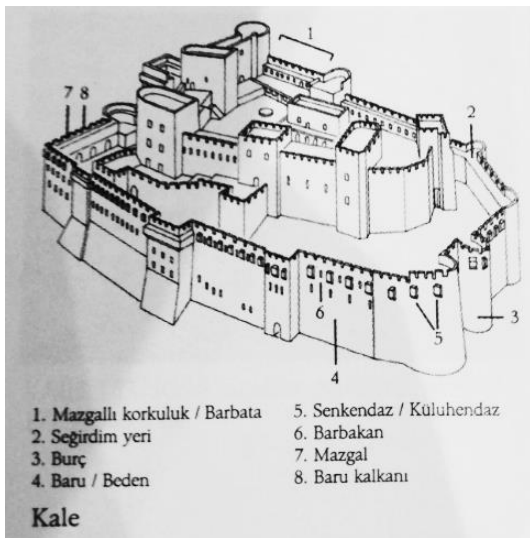
Pontos ülke genelinde geniş bir kale ağına sahipti ve kraliyet yönetimi için bir kalenin kilit önemi, Küçük Ermenistan'ı işgal ettikten sonra, Mithridates'in Strabon'a göre yaklaşık 75 olan toplam kalelerin derhal inşa edilmesini emrettiği gerçeğiyle kanıtlandı.

“Batı Anadolu Yunan kentlerinde daha çok kent suru kullanılmıştır. Bizans İmparatorluğu, Arap ve Sasani akınlarına, daha sonra da Türkler’e karşı kale yapımına önem vermiştir.

Haçlı seferleri sırasında Lübnan, Suriye, Anadolu, Kıbrıs, Rodos gibi bölgelerde Avrupalı şövalyelerin kendilerine tutunacak yerler aramalarına karşı kale yapımı yoğunlaşmıştır. Akdeniz kıyısında, Akka'da St. Jean Şövalyeleri'nin kalesi, Lübnan'da Sayda Kalesi, Ege kıyısında Bodrum Kalesi bu dönemin önemli örnekleridir'' (Eczacıbaşı, 1997).

“Osmanlılar stratejik önemi olan yerlere yeni kaleler yapmışlardır. İstanbul Boğazı'ndaki Anadolu ve Rumeli Hisarları, Fatih (hd.1451-81) tarafından yaptırılan Yedikule Hisarı, Çanakkale Boğazı'nda Kilitbahir Kalesi bu amaca uygun yapılardır. Gerek liman kentlerinin, gerek çok genişlemiş olan imparatorluk sınırlarının korunması Osmanlılar'da kale yapımının gerekçelerinden biri olmuştur. Trakya açıklarında Semendirek, Macaristan'da Budin ve Estergon, Yunanistan'ın batısında Preveze, Arnavutluk'un kuzeybatısında İşkodra ve Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda Silistre Kaleleri gibi çoğu bugün Türkiye sınırları dışında kalan bu yapıların bir bölümüyse tümünden yok olmuştur'' (Eczacıbaşı, 1997).

“İstanbul ve Erzurum'da olduğu gibi asıl sur önüne yapılan daha alçak ikinci duvara ‘dış sur’, iki sur arasında kalan toprak şeride de ‘şarmpol’ adı verilir. Kalelerin önünde boş bırakılan, yapılaşmanın yasaklandığı bölgeye ‘kale önü’ denmektedir. Bir kentin surlarla çevrili bölümü ‘kale içi’ sur dışında kalan bölgesiyse ‘varoş’ adını alır. Yiyecek ambarları, sarnıçlar ve koğuşlar her kalede bulunması gerekli bölümlerdir''(Eczacıbaşı, 1997).

Resim 2.1. Kalelerin mimari yapıtaşları (Eczacıbaşı Sanat Sözlüğü, 1997)

Anadolu Türkleşme ile beraber, sonraları da Osmanlı ile Türk hakimiyeti olan yerlerde yeni kaleler inşa edilmiş, stratejik öneme sahip olan eski kaleler de onarılarak veya yeniden inşa edilip Türk kalesi haline getirilmişlerdir. Osmanlı'da şehir ile yakın konumda olan kaleler askeri, adli, idari vb. yapıları içinde barındırmaktadır. Şehir yerleşimlerinin güvenlik ve savunmasında kaleler etkindir.

“Kaleler, genellikle iç kale, dış kale, şehristan ve ahmedek gibi bölümlerden oluşmaktadır. Ahmedek ve dış kale bazı kalelerde bulunmamaktadır. Bunun yerine kale, sadece iç kale bölümünden ibaret olabilmektedir. İç kale; surlarla çevrili bir kentin en yüksek yerinde hükümdarın, beyin ya da komutanın oturmasına ayrılmış, en son savunma yeri olan kale bölümüne denir. Surlarla çevrili iç kalede, yönetici sarayı, beylerin konutları, darphane, tutukevi ve ibadethane (cami, kilise) gibi yapılar yer almaktadır. Kentin asıl bölümünü oluşturan şehristan (şehir), ticaret ve konut alanlarını, dini ve diğer kamu yapılarını içine alan bölüme denmektedir. Kentin asıl bölümünü oluşturan şehrin etrafını çeviren sura da dış kale adı verilmektedir. Bir surla çevrili Türk kentlerinin şehristan bölümünde; mahalleler, çıkmaz sokaklar, saray, kamu yapıları, meydan, ulu cami, vakıf kurumları ve pazar yerleri gibi bölümler genellikle yer almaktadır” (Boran, 1999) (Resim 2.1).

Anadolu'da, XVII. yy'da, Celali İsyanları'nın arttığı dönemde, Celalilerin saldırılarından korunmak için, halk kalelere sığınmış ya da yerleşim sınırlarını yerel imkanlar dahilinde surlarla çevrelemişlerdir.

Şehir kalelerinde zindan bulunmakta olup, kal'abendlik cezası suçluları cezalarını kale zindanlarında çekerlerdi. “XVI. yüzyılda borçlarını ödemeyen mültezimlerin zindana atılarak ömürlerinin sonuna kadar burada kaldıkları görülmektedir. Yine bu dönemlerde bazı suçlular padişahın haklarında vereceği ceza gerçekleşinceye kadar bir süre hapiste tutulurlardı. Şehirlerin çekirdeğini oluşturan kalelerde ayrıca silah ve mühimmat ile barut ve tahıl mahzenleri de bulunurdu” (Batmaz, 1997).

2.2. Kalelere Özgü Koruma Sorunları

Osmanlı nizamnameleri korumayı düzenlerken hiçbir cezai şart getirmemiştir. 1912'de çıkarılan Anıtları Koruma Yasası bu konuda bir ilktir. Özellikle kaleler, surlar ve burçlara yapılacak müdahaleler için yerel müzelerde kurulacak komisyonların raporları gerekmiştir.

Ancak o dönemde yalnızca üç büyük kentte müze bulunması nedeniyle, bu karar uygulamaya yansıyamamıştır (Çekül, 2010).

Tarihi yapılar için, koruma/kullanma dengesini sağlamak, bütüncül koruma yaklaşımını hayata geçirmeyi sağlamanın araçlarındandır. Bunun gerçekleştirilebilmesi günümüzde özgün işlev ile kullanımın mümkün olmadığı durumlarda daha zorlu ve tartışmaya açıktır. Savunma yapıları olan kaleler de bu zorlu ve tartışmaya, yeni önerilere açık olan yapı gruplarıdır. Aynı zamanda arkeolojik sit alanı statüsünde olan bu yerleşimleri, koruma konusunda zorlu kılan işlev yitirilmesi problemine ek olarak;

- 1-Kalelerin yakında oluşmakta olan yerleşimlerce kaleye ait malzeme kullanımı ile malzeme kaybına uğratılmaları,
- 2-Sarp ve ulaşımı zor konumlarda bulunmaları sebebi ile izbe mekanlar haline gelmeleri,
- 3-Arkeolojik sit alanları olmaları nedeniyle, zamana yayılan kazı çalışmaları ve bu çalışmaların yarattığı mekânsal düzensizlik,
- 4-Kazı çalışmalarının zamana yayılan çalışmalar olması, yeni kazı alanlarının gündeme gelmesi vb. nedenlerle koruma çalışmalarının süregelmesi paralelinde kaledeki diğer mekanların koruma çalışmalarının sonlandırılmaması,
- 5-Zamana yayılan koruma çalışmaları ve çalışmaların çeşitli sebeplerle bitirilememesi, beklemeye alınması nedeniyle yarı şantiye nitelikli alanlar olarak ziyarete açık olması,
- 6-Düzensizliğin getirdiği kontrolsüzlükle, mekanların tahribata her daim açık olması,
- 7-Koruma çalışmalarında aşama kaydedilmişken, alanın ziyaretçilerce bilinçsiz tahribatının devam etmesi,
- 8-Alanlardaki güvenlik probleminin çözülememiş olması, farklı ölçeklerde fakat geniş alanları kaplayan yapı yerleşimleri olması sebebi ile kontrollü girişin sağlanamaması gibi sorunlar da bulunmaktadır.

Belirtilen sorunlar gözönüne alındığında tezde; koruma çalışmalarında kaydedilecek faydalı alternatiflerin belirlendiği ve koruma sürecinin tüm evrelerinin gözlemlendiği karşılaştırılabilecek örneklerle uluslararası geçerlilik kazanan tüzükler, ülkesel ve yerel düzenlemelerin de gözönüne alındığı bir çalışma yapılması hedeflenmiştir. Uluslararası ve ülkesel düzenlemelerle ilişkilendirilerek belirlenen karşılaştırma kriterleri, tüm koruma sürecine yönelik koruma ilkeleri de gözetilerek oluşturulmuştur.

Temel anlamda taşınmaz bir kültür varlığının, tespitten başlayarak alan uygulamasının tamamlanması ve sürdürülebilirliğinin sağlamasına yönelik önerilerle birlikte, gruplandırması, parçadan bütüne ulaşılması ve parçalardaki eksiklerin tespiti ile bütünün başarılı olmasının sağlaması mümkün olacağı öngörülmüştür.

3. TEZİN KORUMA KURAMI İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Uluslararası düzenlemeler kapsamında tez çalışması ile ilişkilendirilen tüzükler ve ilgili maddeleri bu bölümde aktarılmıştır. 5. Bölümde koruma süreçleri incelenen kalelerin, 6. ve 7. bölümlerde koruma durumlarının değerlendirilmesinde bu bölümde ifade edilen maddeler referans alınmıştır.

1931 Carta Del Restauro/Atina Tüzüğü

Madde 1- Herşeyden önce, anıta, çökme ve aşınmalardan ötürü kaybettiği dayanıklılığı ve zamana karşı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik sürekli bakım ve sağlamlaştırma çabalarına önem verilmesi gerekir.

Madde 2- Sanatsal nedenler veya mimari bütünlük sağlama kaygısından kaynaklanan restorasyon sorunları tarihi ilke ve ölçütlerle sıkı sıkıya bağlıdır; bir anıtın bütünlüğü birtakım varsayımlara değil, anıtın sağladığı kesin verilere ve büyük ölçüde anıtın özgün öğelerine dayandığı takdirde gündeme gelebilir.

Madde 3- Artık kullanılmayan ve geçmiş uygarlıklara ait anıtlarda, örneğin antik dönem eserlerinde, her tür bütünlemeden kaçınılmalıdır. Böyle yapılarda ancak anastilosis, yani kalıntının genel çizgilerini ortaya çıkarmak ve korunmasını sağlamak amacıyla, mümkün olan en az ek ve nötr malzeme ile dağılmış parçaların birleştirilmesi işlemi söz konusu olabilir.

Madde 4- Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanır verilmesi kabul edilebilir.

Madde 5- Hangi döneme ait olursa olsun, sanat değeri ve tarihi anısı olan tüm öğeler korunmalıdır, üslup birliği veya yapıyı ilk tasarımına döndürme kaygılarıyla bu öğelerden bazılarının dışlanmasına yönelik bir tutum kabul edilemez. Ancak pencere ve kolonatlara sonradan yapılmış dolgular gibi, önemsiz ve anlamı olmayan, gereksiz değişikliklere neden olan kısımlar ortadan kaldırılabilir. Bunlarla ilgili değerlendirme ve ortadan kaldırma kararları sağlıklı temellere dayanmalı; yalnız restorasyon projesi müellifinin kişisel görüşüne bırakılmamalıdır.

Madde 6- Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya

çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır.

Madde 9- Bir anıtın taşıyıcı sistemini güçlendirmek veya kütlesini bütünlemek için eski yapım yöntemleriyle amaca ulaşılmazsa, çağdaş tekniklerin kullanılması uygun olabilir. Aynı biçimde, basit ya da karmaşık tüm yıpranmış strüktürleri ayakta tutabilmek için çeşitli bilimlerin katkıda bulunmaya çağrılması gerekir. Böylece bilime dayanmayan yöntemler yerlerini bilimsel olanlara bırakmak zorundadır (URL-1).

1964 Venedik Tüzüğü

Madde 1. Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.

Madde 4. Anıtların korumasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, sürekliliğin sağlanmasıdır.

Madde 5. Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.

Madde 6. Anıtların korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.

Madde 7. Bir anıtın tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına- anıtın korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında- izin verilmemelidir.

Madde 9. Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyonundan farkı anlaşılabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır (URL-1).

ICOMOS 1987 Washington Tüzüğü

Madde 15. Halkın katılımını sağlamak ve katkıları yüreklendirmek için, okul yaşındaki çocuklardan başlayarak, bütün kentlileri bilgilendiren bir program hazırlanmalıdır (URL-1).

ICOMOS 1990 Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü

Tüzükte arkeolojik mirasın korunmasının yalnız arkeolojik tekniklerin uygulanması ile başarılamayacağı; daha geniş mesleki ve bilimsel birikime, becerilere gerek olduğu vurgulanmakta, arkeolojik mirasın bir bölümünün mimari yapıtlar olduğu ve mimari miras kapsamına giren kalıntılar 1964 tarihli Anıtların ve Sitlerin Korunmasıyla ilgili Venedik Tüzüğü'ne göre korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Arkeolojik mirasın diğer öğeleri yerel halkın yaşayan geleneklerinin parçası oluşturur; bu tür yerler ve anıtların korunmaları ve yaşatılabilmeleri için yörenin kültürel gruplarının katılımı gereklidir (URL-1).

ICOMOS 1999 Kültürel Miras Değeri Taşıyan Alanlarda Turizm Yönetimi

Madde 2.5 Turizmi geliştirme ve altyapı projeleri kültür mirası alanlarının estetik, sosyal ve kültürel boyutlarını, doğal ve kültürel peyzaj değerlerini, biyolojik çeşitlilik özelliklerini ve daha geniş ölçekte görsel çerçevesini dikkate almalıdır. Yerel malzeme kullanımı tercih edilmeli, yerel mimari üsluplar veya sivil mimari gelenekleri gözetilmelidir (URL-1).

ICOMOS 2003 Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler

ICOMOS'un 2003 yılında gerçekleşen 14. genel kurulunda kabul edilen tüzüktür. Üç bölümden oluşan tüzüğün, yapılan çalışmada, karşılaştırma kriterlerinin belirlenmesinde referans alınan maddeler;

Madde 1.2. Mimari mirasın değeri ve özgünlüğü dar tanımlı ölçütlere dayandırılmaz çünkü tüm kültürlerle saygı, onların ait oldukları kültürel çerçeve içinde değerlendirilmelerini gerektirir.

Madde 1.4. Bir kullanım veya işlev değişikliği önerildiğinde, bütün koruma kuralları ve güvenlik koşulları dikkate alınmalıdır.

Madde 1.7. Taşıyıcı sistemin çökmesini önlemek amacıyla alınması gerekli acil güvenlik önlemleri dışında (örneğin deprem hasarı sonrasında), sağlayacağı yarar veya zarar tam olarak belirlenmeden tarihi esere herhangi bir müdahale yapılmamalıdır. Bu tür acil önlemler alınırken, geriye dönüşü olmayan müdahaleler getirmekten mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

Madde 2.3. Koruma uygulamalarında strüktür ve malzemelerin özelliklerinin tam olarak bilinmesi ve anlaşılması gereklidir. Strüktürün ilk yapısındaki ve günümüzden önceki durumları, yapımında kullanılan teknikler, değişimler ve etkileri, yaşanan olaylar ve bugünkü durum hakkında bilgiye gerek vardır.

Madde 2.4. Arkeolojik sitlerde kazı sürecinde, başlangıçta yalnız bir bölümü açılan kalıntıların durumu tam olarak bilinmeden yapılan destekler sorun yaratabilir. Yerüstünde duran bir bina ile, kazı sonucu ortaya çıkarılan bir kalıntının strüktürel davranışları tamamen farklı olabilir. Kazı aşamasında yapılması gerekli acil önlem müdahaleleri, tüm binanın biçim ve kullanımına hanel getirmeyecek şekilde tasarlanmalıdır.

Madde 2.5. Teşhis, tarihi, niteliksel ve niceliksel yaklaşımlara dayandırılır. Niteliksel yaklaşım taşıyıcı sistemin hasarının ve malzeme bozulmalarının doğrudan gözlenmesine olduğu kadar, tarihi ve arkeolojik araştırma temeline oturur. Niceliksel yaklaşımda ise malzeme ve strüktür deneylerinden, izleme ve strüktür analizi sonuçlarından yararlanılır.

Madde 2.7. Teşhisin son aşaması olan ve müdahale gerekliliğinin belirlendiği güvenlik değerlendirmesinde niceliksel ve niteliksel analiz sonuçları uzlaştırılmalıdır: doğrudan gözlem, tarihi araştırma, strüktürel analiz ve eğer yapılmışsa deney ve analiz sonuçları birbirleriyle uyumlu olmalıdır.

Madde 2.8. Genellikle yeni yapılar için geçerli olan strüktürel güvenlik seviyeleri aşırı, bazen olanaksız önlemler gerektirir. Bu gibi durumlarda özel analizler ve duruma özgü koşullar, güvenlik konusuna farklı yaklaşılmasını haklı gösterebilir.

Madde 3.4. Zorunlu olduğu kanıtlanmayan hiçbir müdahale yapılmamalıdır.

Madde 3.6. Müdahale öncesinde hasar ve bozulmaların nedeni olan etkenler iyi anlaşılmalı ve strüktürün müdahaleden sonraki durumunun analizi için dikkate alınacaklar iyi irdelenmelidir; çünkü önerilecek müdahalelerin tasarımı onlara bağlı olacaktır.

Madde 3.8. Bazen gerçek güvenlik durumunun ve müdahalelerin muhtemel yararlarının değerlendirilmesindeki güçlük nedeniyle gözleme dayalı bir yöntemle başvurulabilir; bu durumda çalışmalara en az müdahale ile başlanır; gerekli bulunduğu, ek veya düzeltici önlemlerle, işlem sürdürülebilir.

Madde 3.10. Restorasyonda kullanılan malzemelerin özellikleri (öncelikle yeni malzemeler) ve mevcut olanlarla uyumu tam olarak araştırılmalı, bilinmelidir. İstenmeyen yan etkileri önlemek amacıyla, onarımda kullanılan malzemelerin uzun dönem etkileri araştırılmalıdır.

Madde 3.11. Strüktürün özel niteliklerine ve çevresine zarar verilmemelidir.

Madde 3.15. Harap strüktürler mümkün olduğunca onarılmalı, tümü yenilenmemelidir.

Madde 3.16. Anıtın tarihinin parçası haline gelmiş olan düzensizlik ve değişimler, güvenlik açısından sakınca yaratmadıkları sürece korunmalıdır.

Madde 3.18. Müdahale sırasında kullanılan geçici güvenlik sistemleri, amaç ve işlevlerini kültürel değerlere zarar vermeden yerine getirmelidir.

Madde 3.19. Her müdahale önerisi, mümkün olduğunca, çalışma süresince uygulamaya konulan bir denetim programıyla birlikte uygulanmalıdır.

Madde 3.22. Bütün denetleme ve izleme işlemleri, strüktürün tarihinin bir parçası olarak belgelenmeli ve saklanmalıdır (URL-1).

ICOMOS 2008 Kültürel Rotalar Tüzüğü

Kültürel rotalar, farklı toplumların kültürel mirasa katkı sağlayacak, zengin yerel mirasın, yerel olmaktan çıkıp, kültürlerarası miras özelliğini tanımlar. Kültürel rota kavramı, yenilikçi, çok kültürlü, çok boyutlu olmanın yanında, kültürel mirasın korunması yolunda yeni bir yaklaşımı temsil etmektedir. Kültürel rotaların oluşturulması, rotaların tanımlı hale gelmesi, rota üzerinde bulunan diğer kültürel miras öğeleriyle, onların önemini de artıran bir sistem oluşturur.

Çalışmadaki karşılaştırma kriterlerinin bu tüzükle ilişkilendirilmesi de hem çalışma konusu olan yapı türü, kalelerin bölgede sayıca önemli yer tutmaları, bulundukları kentlerin simgesel yapıları olmaları, ayrıca bölgenin kısmı olarak Kelkit ve Yeşilirmak Havzaları'nda tanımlanan kültür rotaları kapsamında tek olarak yer almaları, bölgede kaleler temalı oluşturulabilecek alternatif rota potansiyelini desteklemektedir (URL-1).

ICOMOS 2011 Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri

28 Kasım 2011’de Paris’te yapılan 17. ICOMOS Genel Kurulunda kabul edilen “Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valletta İlkeleri” kabul edilmiştir (URL-1).

Madde 10. a / Tarihi kentler ve kentsel alanlar:

Tarihi kentler ve kentsel alanlar somut ve soyut öğelerden oluşurlar. Somut öğeler, kentin strüktürüne ek olarak, mimari öğeler, kentin içi ve çevresindeki peyzaj, arkeolojik kalıntılar, panoramalar, silüetler, bakı noktaları ve anıtsal siteleri kapsar. Soyut öğeler ise tarihi değerin özünü oluşturan etkinlikler, simgesel ve tarihi işlevler, görenekler, gelenekler, anılar ve kültürel kaynaklardan oluşur.

Tarihi veya geleneksel alanlar günlük yaşamın parçasıdır. Korunmaları ve çağdaş toplumla bütünleşmeleri kent planlama ve imar hareketlerinin temelini oluşturur.

Madde 10. b / Değişim ve yapıli çevre:

Tarihi çevrede çağdaş mimarlık konusunda Washington Tüzüğü şöyle demektedir: “Çevreyle uyumlu çağdaş öğelerin katılımı bir alanın zenginleşmesine katkıda bulunabileceğinden, engellenmemelidir”.

ICOMOS 2013 Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi

Herhangi bir müdahaleden önce, mevcut durum ayrıntılı olarak belgelenmelidir. Koruma planı, kentin değerlerine ve karakterine katkıda bulunan öğelerin yanı sıra, tarihi kenti ve kentsel alanı zenginleştiren ve/veya karakterini yansıtan bileşenleri belirlemeli ve korumalıdır.

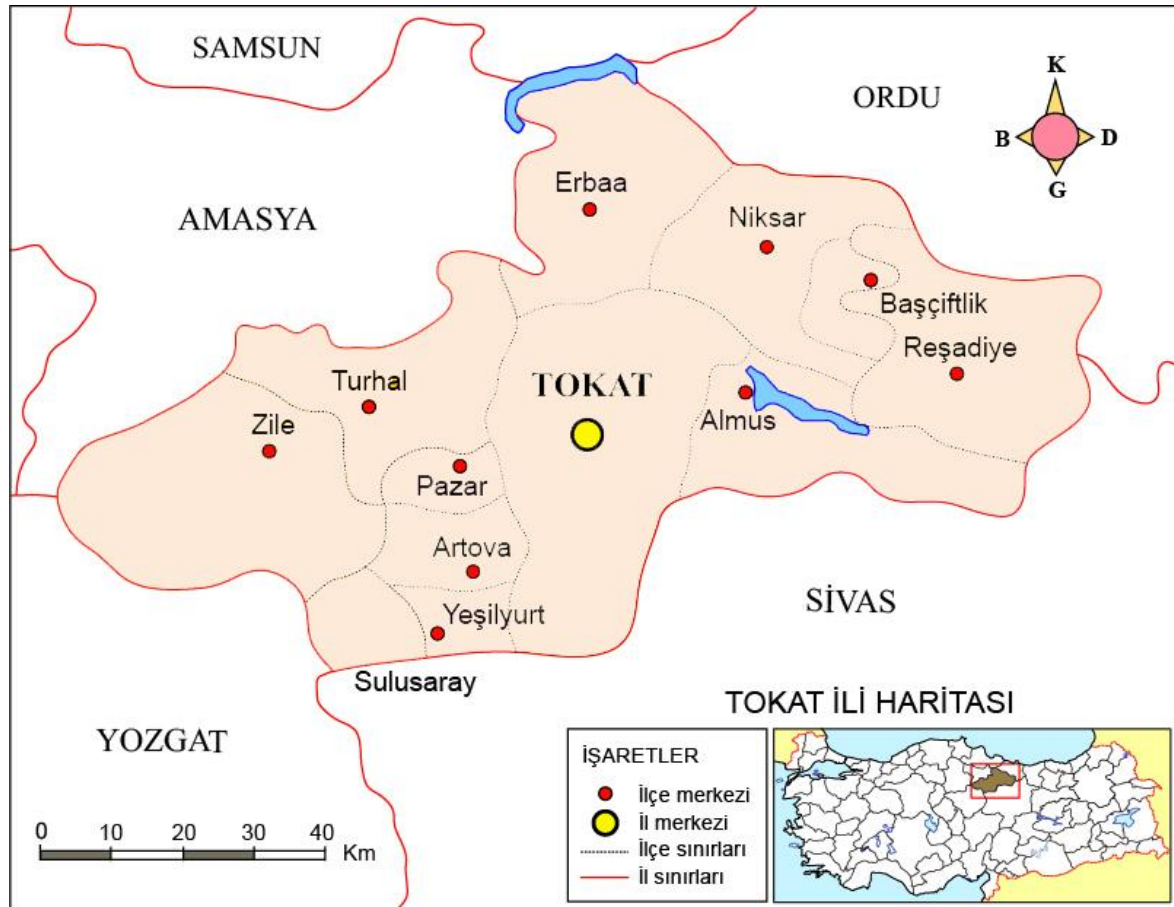
Koruma planındaki öneriler yasal, finansal ve ekonomik yönden olduğu kadar, gerekli standartlar ve kısıtlamalar yönünden de gerçekçi bir şekilde tanımlanmalıdır. “Koruma planı tarihi alanda yaşayanlar tarafından desteklenmelidir.”(Washington Tüzüğü, Madde.5)

Eğer bir koruma planı yoksa tarihi kentte gerçekleşecek tüm koruma ve imar etkinlikleri koruma ve geliştirme ilke ve hedeflerine uygun bir şekilde yapılmalıdır (URL-1).

4. TOKAT VE KALELERİ

Şehir sınırları içinde bulunan kale sayısı ve günümüzdeki durumları üzerinden yapılan tespit ve değerlendirmeler neticesinde giriş bölümünde de bahsedildiği gibi; Tokat'ın sınırları içinde sayıca fazla kale yer alması ve kalelerin yapısal, işlevsel durumları gözönünde bulundurulduğunda kenti kaleleri çalışma konusu olarak seçilmiştir. Bu başlık altında bölgenin fiziksel ve stratejik önemi ve kalelerin genel özellikleri aktarılmıştır.

Coğrafi konumu itibarıyla, gerek Anadolu'daki gerekse Avrupa kıtasındaki topraklarıyla her dönem birçok topluluğun yerleşik yaşadığı ülkemiz, tarihi ipek yolu üzerinde olması ile ticari açıdan önemli konuma sahiptir. Tokat, tarihi boyunca tarihi ipek yolunun Anadolu hattı üzerinde olması ile jeopolitik öneme sahip olmuştur. Kentte çeşitli dönemlere ait tarihi yapı zenginliği bu önemi somutlaştırmaktadır (Resim 4.1).

Resim 4.1. Tokat, ilçeleri ve komşu iller (URL-2: Kaynak referans alınarak harita düzenlenmiştir)

4.1. Coğrafi Konum ve Stratejik Önem / İpekyolu

Tokat yüzey şekilleri itibarıyla birlikte, dağlar yoğunlukta olup, dağlar il yüzeyinin %45'ini oluşturmaktadır. Tokat'ta, kuzeyden güneye doğru yükselti artmaktadır. Yeşilırmak'ın kollarının oluşturduğu üç basamaklı bir yapıya sahiptir, bu yapıyla Tokat'ın dağ ve tepeleri üç önemli sıra halinde uzanmaktadır. Ordu ve Kızılırmak'ın alt kısmında uzanan, ortalama yükseltisi 1500 m kadar olan Canik Dağları, Tokat'ın kuzeyindeki birinci dağ sırasını oluşturmaktadır. Canik dağ sırasındaki önemli zirveler, batıdan doğuya doğru; Killik Tepesi (1526 m), Gölağa Tepesi (1502 m), Keltepe (1794 m), Somun Tepesi ve Erdembaba Tepesi (2181 m)'dir (Uslu, 2014).

Şehrin ikincil dağ sırasını oluşturan yükseltiler, Kelkit ve Yeşilırmak havzalarını ayıran dağlar olarak ortaya çıkmaktadır. Tokat kenti, bu ikinci dağ sırasının güneyindeki Yeşilırmak ile nehre güneyde birleşen Behzat Deresi vadisi boyunca kurulmuştur. İkinci dağ sırasındaki önemli yüksek noktalar; Mercimek Tepesi (1203 m), Poyrazlık Tepesi (1535 m), Dikmen Tepesi (1620 m), Topçam Tepesi (1203 m), İmamgazi Tepesi (1779 m) ve Dönekse Dağı'dır (1820m). Şehrin üçüncü dağ sırası ise, Yeşilırmak Vadisi'nin güneyindeki yüksek noktalardır. Akdağ (1900 m), Çamlıbel (1930 m), Dumanlı (2374 m), Şehnekayası (2385 m) bu sıradaki ve ildeki en önemli doruklardır (Uslu, 2014).

Orta Çağ'da doğu ile batıyı birleştiren dünya ticareti iki yolla yapılmaktaydı. Bunlardan birincisi Baharat Yolu, diğeri İpek Yolu idi. Çin'den başlayarak bütün Asya'yı geçip Anadolu ve Akdeniz aracılığıyla Avrupa'ya kadar uzanan ve dünyaca ünlü ticaret yolu olan İpek Yolu üzerinde Anadolu, doğu ile batı arasında tampon bölge olarak İpek Yolu'nun en önemli kavşak noktalarından biri olmuştur. Orta Çağ'da, Çin'den başlayıp Orta Asya'da farklı güzergahlara ayrılan İpek Yolu, Anadolu'ya, ardından Trakya üzerinden Avrupa'ya ulaşmıştır. Ege'nin Efes ve Milet, Karadeniz'in Trabzon ve Sinop, Akdeniz'in ise Alanya ve Antalya gibi önemli limanları üzerinden deniz yolu ile ulaşım sağlanmıştır.

“İpek Yolu, Anadolu'ya üç koldan; Güney'de Cizre - Hasankeyf, ortada Doğubayazıt - Erzurum, Erzincan, Sivas, kuzeyde de Kars - Trabzon yoluyla giriyordu. Anadolu Selçukluları döneminde kuzeyden giden kol Erzurum, Erzincan, Tokat, Amasya, Sinop ve Kastamonu yönünden Karadeniz'de limanlara; güneyden giden kol ise Bitlis, Malatya,

Kayseri, Kırşehir, Konya, Isparta, Antalya üzerinden Akdeniz limanlarına ulaşmaktaydı. Güney kolun en uç noktası ise bugün Denizli vilayeti sınırları içerisinde bulunan Akhan'dı. Akhan'dan çıkan kervanlar 20 -30 kilometre sonra Menderes Nehri'ne, buradan da Ege limanlarına ulaşıyordu'' (Günel, 2010).

Dünya ticaretinin büyük bir kısmını üzerinde taşıyan İpek Yolu'nun geçtiği ülkeler dönemin en zengin ülkeleri olmuştur. Bu yolun önemli kesişim noktalarında biri olarak Tokat kenti ve ilçeleri de bu önem ve zenginliği yaşamıştır (Günel, 2010).

Ayrıca Tokat, doğu batı arasındaki uluslararası ticaret yolu üzerinde önemli bir konuma sahip Anadolu kentlerinden biridir. Hindistan'dan başlayıp, Orta Asya'dan geçerek, Tebriz'e ulaşan yol, Erzurum-Erzincan üzerinden Tokat'a bağlanmaktadır. Tokat'ta ikiye ayrılan ticaret ağı, kuzeyde Kastamonu, Bolu, İzmit güzergahı, güneyde Çorum, Ankara, Eskişehir, Bursa üzerinden İstanbul'a ulaşmaktadır. İstanbul'dan başlayan Eskişehir, Konya, Adana, Antakya, Halep güzergahıyla Arabistan'a ulaşan 'Haç Yolu' ise, Adana'dan Kayseri, Sivas üzerinden geçen hat aracılığıyla Tokat'a bağlanmaktadır. Doğudan batıya doğru gelen bu transit yol, Tokat'ta ikiye ayrıldığı gibi, batıdan doğuya doğru da Tokat'ta ikiye ayrılmaktadır. Ayrılan hatlar Tebriz ve Diyarbakır'a ulaşmaktadır. Tüm ticari yolların kesişim noktası olması, Tokat'ın ticaret ağı üzerinde önemli bir lokasyona sahip olduğunu göstermektedir.

İpek yolu, Anadolu'ya; Cizre - Hasankeyf, Doğubayazıt - Erzurum, Erzincan, Sivas ve Kars - Trabzon noktalarından giriş yapmaktadır. Anadolu Selçukluları'nda kuzeyde Erzurum, Erzincan, Tokat, Amasya, Sinop ve Kastamonu yönünden Karadeniz limanlarına; güneyde Bitlis, Malatya, Kayseri, Kırşehir, Konya, Isparta, Antalya üzerinden Akdeniz limanlarına bağlanmaktaydı (Günel, 2010). Erzurum-Erzincan üzerinden Tokat'a bağlanan ticaret yolu, Tokat'ta ikiye ayrılmaktadır. İstanbul'dan Arabistan'a ulaşan Hac Yolu, Eskişehir, Konya, Adana, Antakya, Halep üzerinden geçmektedir. Adana'dan Kayseri'ye ayrılan yol, Sivas üzerinden Tokat'a ulaşmaktadır.

Anadolu'daki limanlardan Karadeniz'de Samsun ve Trabzon limanlarına ulaşım hattı Tokat ve kazalarından geçmektedir. Samsun limanına bağlanan aks Ladik, Amasya, Turhal, Tokat, Zile üzerinden ikiye ayrılarak Aksaray'a ve Sivas'a ulaşmaktadır. Bu yollar

üzerinde, yolların ticari önemini destekleyen hanlar mevcuttur (Çizelge 4.1; URL-3, URL-4; Taştan, 2010).

Çizelge 4.1. Tokat ili han ve kervansarayları listesi

Han/Kervansaray /Tescil	Konum	Yapım Tarihi / Dönemi	İşlev(ler)
Taşhan	Merkez	1631-1648/Osmanlı	2007-restorasyon-karma kullanımlı
Suluhan	Merkez	Osmanlı	1930'a kadar - Cezaevi 1957 - restorasyon (VGM)- aşevi
Yağcıoğlu Hanı	Merkez	15.yy/Osmanlı	1939 depreminde hasar görmüş, 1985 yılında yıktırılmıştır.
Develik (Deveciler) Hanı	Merkez	15.yy	Konser/ Konferans Salonu
Paşahan	Merkez	1752	Yapı günümüzde işlevsizdir.
Katırcılar Hanı 09.02.1991 / 955	Merkez	18.yy sonu- 19.yy başı	Yapı günümüzde işlevsizdir.
Yazmacılar (Gazioğlu) Hanı	Merkez	Selçuklu	2010-2012 restorasyon (VGM) / otel-restoran
Mahperi Hatun Kervansarayı	Pazar	1238/ Selçuklu	Restoran
Tahtoba Kervansarayı	Pazar-Artova	Selçuklu	İşlevsiz / Harap durumda (Taştan, 2010)
Çiftlik Hanı (Çamlıbel Kervansarayı)	Merkez	13.yy/ Selçuklu	İşlevsiz / Harap durumda
Gümüştop (Dazya Köyü) Hanı	Turhal	Bilinmiyor	İşlevsiz / Harap durumda (Taştan, 2010)

“Kıymetli ticari mal taşıyan kervanları, sınır boylarında düşman kuvvetlerinden, göçebe ve eşkıya tacizlerinden koruyarak, güvenli konak yerleri temin etmek zorunluluk arz etmekteydi. Bundan dolayıdır ki inşa edilen kervansaraylar, müstahkem surlarla çevrilmiş, surların üzerinde kale ve burçlar inşa edilmiş, kapıları demirden yapılmış, bu nedenle her türlü saldırıya karşı koyabilecek bir koruma tertibatıyla donatılmış muhteşem yapılar olarak zuhur etmişlerdir” (Batmaz, 1997; Taştan 2010).

“Kervanların geçtiği kasabalar gibi konakladığı kervansarayların civarı da küçük bir ticaret merkezi haline gelmiştir. XIII. asırda Suriye, Irak; Şarki Anadolu ve Ermenistan’ dan Kayseri, Sivas istikametine de ilerleyen yolların kavşağında bulunan Karatay Kervansarayı civarı da böyle bir merkezdi (Taştan, 2010). Tokat ve Zile arasında Sivas’tan Karadeniz limanlarına giden büyük yol üzerinde bulunan Pazar Hanı ile Ezine Pazar hanı gibi hanların isimleri ile buralarda bir takım Pazar (panayır)’ların ve bunun neticesi olarak da bazı kasabaların meydana geldiği muhakkak olarak kabul edilebilir” (Taştan, 2010).

Seyahat amacı ticaret olduğu için Tokat'ı birkaç kez ziyaret eden batılı seyyah Tavernier, şehrin ticarî konumunu; ‘‘Tokat'ın en dikkate değer yanı, doğunun büyük transit merkezlerinden biri olmasıdır. İran'dan, Diyarbakır, Bağdat, İstanbul, İzmir, Sinop vs. yerlerden hiç ardı arkası kesilmeden akan kervanlar buradan geçerler, İran'dan gelen kervanın, İstanbul ile İzmir yönüne gidecek kollarının birbirinden ayrıldığı yer burasıdır’’ diyerek açıklamaktadır (Şenel, 2013).

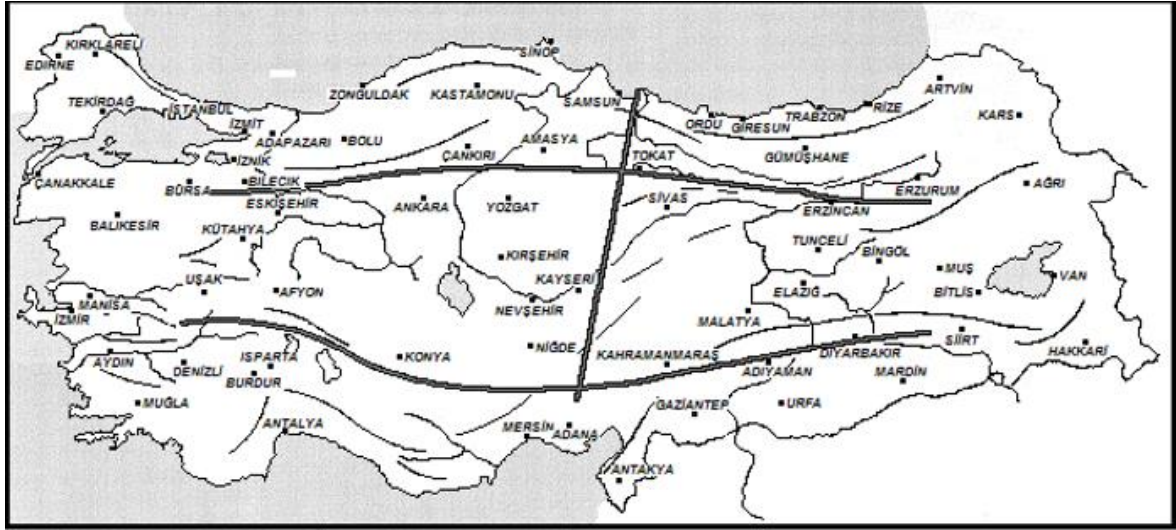
Geçmiş dönemlerde ticari hayatın ve ulaşımın önemli bir parçası olması dolayısıyla Tokat kenti çeşitli kaynaklarda bahsi geçen yapı türlerinin her birine çok sayıda sahip olmuştur.

Osmanlı döneminde Roma, Bizans ve Selçuklu dönemlerinde kullanılan hatlar iyileştirilerek, yolların aktif kullanımı devam etmiştir. Osmanlı'da Anadolu ve Rumeli yol güzergahlarına ‘kol’ adı verilmiştir. Sağ, sol ve orta gibi sıfatlarla bu kollar nitelendirilmiştir (Resim 4.3). İstanbul'dan, Erzurum'a kadar devam eden hat, sol kol olarak adlandırılmıştır. Bu güzergah, Merzifon'a kadar orta kol ile aynı hattı izlemektedir. Merzifon'dan Ladik, Niksar, Karahisar-ı Şarki, Kelkit, Aşkale, Erzurum hattını izleyen kol, Kars ve Tebriz'e devam eden iki kola ayrılmaktadır. İstanbul'dan Erzurum'a ulaşan diğer hat, Sapanca'dan ayrılan Bolu, Amasya, Tokat, Şebinkarahisar üzerinden devam eden hattır. İki hat da Erzurum'dan İran'a devam etmektedir (URL-5).

Tarihin hemen her döneminde, İç Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan ana kervan yolu Tokat kent merkezinden geçmektedir. Bu özelliğinden dolayı Tokat, Danişmentli, Selçuklu, Eretna ve Osmanlı dönemlerinde önemli imar çalışmalarının merkezi durumunda olmuştur. İnşa edilen yapılar genellikle dinî ve sosyal içeriklidir. Sosyal içerikli yapıların büyük bir kısmını hamamlar oluşturmuştur. Kent merkezinde çok sayıda hamam bulunmasına karşılık, ilçelerde de azımsanmayacak miktarda hamam mevcuttur (Bildiş, 2006).

Tokat, Selçuklu zamanında ekonomik ve siyasi denge sağlandığı dönemde kent yapılaşması artarak kale dışına çıkmış ve kentin çekirdeği oluşmuştur. ‘‘Bu dönemde kentte ve kente diğer merkezlerden ulaşım için çok tesis yapılmıştır. Kente yakın yerlerde yapılan kervansaray, han ve köprüler kentin Anadolu aksı üzerinde önemli bir merkezde olduğunu göstermektedir’’ (Akın, 2009).

Seyyah Henry John van Lennep Tokat'tan, “‘Asya’nın ortasından gelen ticaret yolları üzerinde önemli bir şehir” olarak bahsetmiştir. Karadeniz Bölgesinde yer alan şehrin, yükseltili arazi yapısı içinden geçen Yeşilırmak, Kelkit ve Çekerek sularının birçok medeniyetin bölgede yerleşik olmasını sağlamıştır. Seyyah, kentin ticari yönünün öne çıktığından, savunmaya yönelik ağır top, silah bulunmadığından söz etmiştir. Buna karşın halkın gelirinin, kendilerine yeter düzeyde olduğunu da belirtmiştir. Seyyah Tokat'ın önemli yolların güzergahında bulunması, batıda İstanbul, kuzeyde Samsun ve doğuda Sivas üzerinden Bağdat'a uzanan ve seyyahın Kışlık Yolu olarak ifade ettiği yol ağı üzerinde olması desteklemektedir (Resim 4.3) (Kuş, 2014).

Resim 4.2. Anadolu'nun doğal yol aksı (Bektaş'tan aktaran Akın, 2009)

4.2. Tokat'ın Tarihi

Bölge olarak Tokat ve çevresi yerleşimi, tarih öncesi dönemlere dayanmakta olup, şehir sınırları içinde çok sayıda antik kent bulunmaktadır. Zile'de Maşathöyük, Erbaa'da Horoztepe, Sulusaray'da Sebastopolis, merkez ilçe sınırları içinde ise Comana Pontika antik yerleşmeleri yer almaktadır. “Tokat merkezinde, Roma antik yol hattında bulunan Comana Pontika antik kentinin, Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir yerleşim alanı olduğu bilinmektedir. Yunan tarihçi Strabon, Comana'yı döneminin önemli bir ticaret merkezi olarak tasvir etmektedir. 2004 yılında başlamış olan yüzey araştırmalarında antik kentte, Erken Tunç Çağı'ndan Osmanlı dönemine kadar birçok küçük yerleşim tespit edilmiştir”(URL-6a, url-6b). Hititlerin M.Ö.3000-2000'lerde yerleşik olduğu bilgisine,

Maşathöyük bulguları aracılığıyla ulaşılmıştır. Hitit ve Frig hakimiyeti sonrası bölgede, geç Asur kolonileri ve Urartular hakimiyet sağlanmıştır. MÖ. V. yüzyılda, Pontusların hakimiyet çabaları sırasında M.Ö. 323 yılında, Büyük İskender'in ölümü ile bölünen Roma toprakları ardından, I.Mithridates M.Ö. 301 yılında, Tokat ve Amasya çevrelerinde hakimiyet kurup, Pontus Devletini kurmuştur.

M.Ö.1650'de Tokat, Hitit hâkimiyeti altına girmiştir. Tokat'ın ilçesi olan Zile Hititler için dini merkez olmuştur. Bölge Hititler sonrası, Frig hâkimiyetine girmiştir. “Anahita (pers mitolojisi) kültünü Pontos'da sadece Zela kentinde görebiliriz. Zela kenti Pontos'da kurulmuş olan üç tapınak devletinden birisi olup, İç Karadeniz bölgesi açısından ayrı bir önemi vardır ve bölgenin en önemli kentlerinden birisidir” (Işık, 2004).

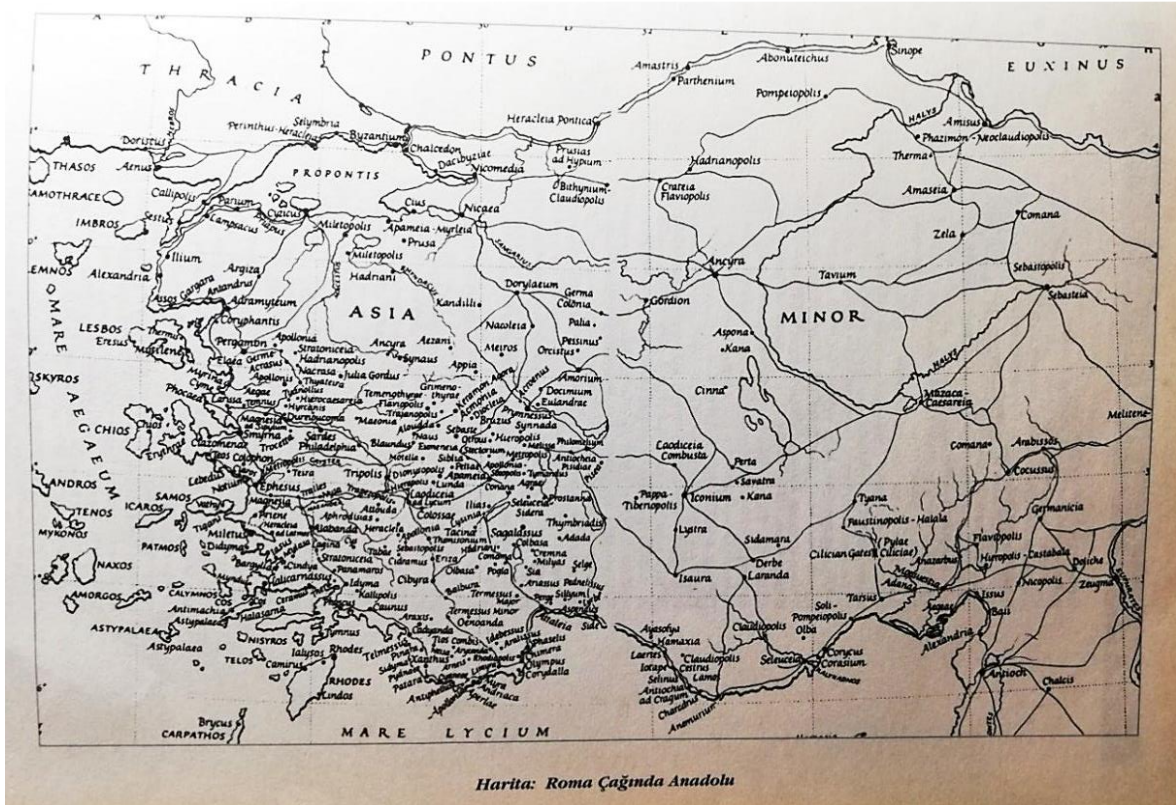
“Komana Pontika, Pontus'da Afrodite için kutsal bir kent idi. Burada her yıl şenlikler düzenlenir ve tanrıça onuruna kurbanlar kesilirdi. Pontus Komanası bir rahiplik olup burada yılda iki defa yapılan tanrıça eksodosunda rahip bir taç giyer ve onur sırasında kraldan sonra gelirdi. Burada kutlanan şenliklere her taraftan insan gelir tanrıça onuruna kurbanlar kesilirdi”(Işık, 2004). Texier, eski Comana kentine ait taşların, yeni kent olan Tokat kasabasının inşasında kullanılmasının muhtemel olduğuna ve Bizans'ın ilk dönemlerinde, eski adını koruyan Komana'dan bir ruhani liderlik merkezi olarak söz edildiğine vurgu yapmaktadır (Texier, 2002). Ayrıca, tarihçi Strabon zamanında Pont'un Comana şehri oldukça kalabalık olup, Armeniya'nın çok önemli bir ticaret merkeziydi (Texier, 2002).

“Karadeniz kıyı şeridinin güneyinde en yoğun yerleşim bölgesi Tokat ve çevresidir. Komana, Zile, Niksar, Sulusaray birer Roma kale ve kentleridir. Koloni ticaretinin yoğun olduğu bu bölgede M.Ö. 7-4. yüzyıldan kalma ulaşım yollarını Roma'lılarda kullanmışlardır” (Boran, 1999).

Gümenek Hamamtepe'de, 2009 yılı itibarıyla yapılan kazı çalışmalarında, yerleşimin aktif olduğu son döneme ait Geç Bizans/Selçuklu dönemi işlikleri, yerleşimin sur duvarları ve altıgen, anıtsal ölçekli bir havuz ortaya çıkarılmıştır. Kazı çalışmalarının devamında Helenistik, Mitridat Krallığı dönemine kadar ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

Tokat kronolojik olarak M.Ö.65- M.S.395 yılları arasında Roma, 395-1000 yıllarında Bizans, Arap ve tekrar Bizans, 1071-1150 yıllarında Danişmendli hakimiyetinde kalmış olup, 1150-1308 tarihlerinde Selçuklu yönetimindedir. Sonraları kent İlhanlılar (1308-1335) ve Kadı Burhaneddin (1380-1392) devletinin hakimiyetine girmiş, 1392 yılında da I. Beyazid tarafından Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir (Sevgen, 1989; Parlak, 2010).

Roma dönemi Anadolu haritasında, günümüzde Tokat il sınırları içinde yer alan Zela, bugünkü adıyla Zile ve Tokat şehir merkezine yakın olan antik kent Comana'yı içine alan ulaşım aksları bulunmaktadır (Ek. 6; Şekil 88).

Resim 4.3. Roma Çağı'nda Anadolu (Strabon, 2000)

Anadolu'da Hristiyanlığın ortaya çıkış döneminde, putperestliğin hakim olduğu toplumlarla yaşanan çatışmalar sebebi ile, halk kalelere yerleşmeye başlamıştır. 18.yüzyıl sonlarına ait kayıtlardan, Tokat, Zile ve Turhal Kalelerine ait sırasıyla, 60, 15, 12 aile barındırabilecek fiziki şartlara sahip oldukları bilgisine ulaşılmıştır (Baykara'dan aktaran Akın, 2009).

Texier, Pococke'nin (18.yy) Tokat'ı ilk gördüğü vakte ilişkin “Bundan daha ilginç bir yer görmedim” dediğini aktarır. Bu yoruma gerekçe olarak da, kentin evlerinin damlarının kiremitle kaplı olması ve evlerin önlerinde teras bulunmasıdır. Bu özellikleriyle kentin Avrupa kenti görünümünde olduğunu belirtmiştir (Texier, 2002).

Tokat, 17.yüzyılda, Osmanlı sultanlarının ziyaret ettiği, kültürel, siyasi ve ekonomik bir bölge olmuştur. Tokat, Osmanlı imparatorluğunun, Sivas Beylerbeyliği'ne bağlı önemli kentlerinden biri olmuştur. Gerileme döneminde kervan yollarından uzak kalmış ve bir iç kent olmuştur. Duraklama ve gerileme dönemleri sonrası Cumhuriyet'in ilanına kadar geri planda olan kentin Cumhuriyet dönemi yatırımları ile canlandırılma çalışmaları devam etmiştir (Şenel, 2013). Ayrıca Texier, Tokat kasaba halkının bakır işçiliği ile ürettikleri ürünlerinin, İstanbul'a kadar ihraç edildiğinden bahsetmektedir (Texier, 2002).

Tokat, kentsel mekanı ve bu mekan içinde yer alan tarihi eserleri ile günümüze az da olsa değişerek ulaşmış bir Anadolu kentidir. Bugün bu eserler ihmal edilmiş olup, korunmaları için yeterli önlemlerin alınmadığı görülmektedir. Tokat eserlerini ve bunların oluşturduğu kent yapısını konu alan bilimsel çalışmalar da sayıca azdır. Işık Aksulu'nun 'Fetihten Osmanlı dönemine kadar Tokat şehri anıtları' tezi kapsamında Tokat merkezde bulunan yapılar incelenmiştir. Aksulu Tokat Merkez Kalesi ile ilgili vermiştir (Aksulu, 1994).

1071 Malazgirt zaferi sonucunda Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış Tokat, Sivas, Kayseri ve Amasya şehirleri Danişmend Gazi'ye verilmiştir. Danişmend devletinin merkezi Niksar'dır. 1178-1308 tarihleri arasında Tokat'ta, Selçuklular hakimiyet kurmuştur (Aksulu, 1994).

“Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin sayılı kentlerinden birisi olan Tokat, 1863'te Sivas'a bağlı nahiye, 1878'de mutasarrıflık, 1920'de müstakil liva ve Cumhuriyetle birlikte il olmuştur (Anonim, 1870). Cumhuriyet sonrası hızlı bir kentleşmeye sahip olmayan Tokat yukarıda bahsedilen sanayileşme ve küreselleşme sürecinden de pek etkilenmemiştir. Bu açıdan Tokat'taki tarihi eserler birçok Anadolu kentine göre daha iyi durumdadır. Ancak demografik ve toplumsal baskılardan uzak kalmasına rağmen, plansız kentleşme olgusu, dış etkenler ve kültürel miras konusundaki bilinçsizlik yine de Tokat'ta tarihi yapıların korunması bakımından zarar görmüştür” (Boran, 1999).

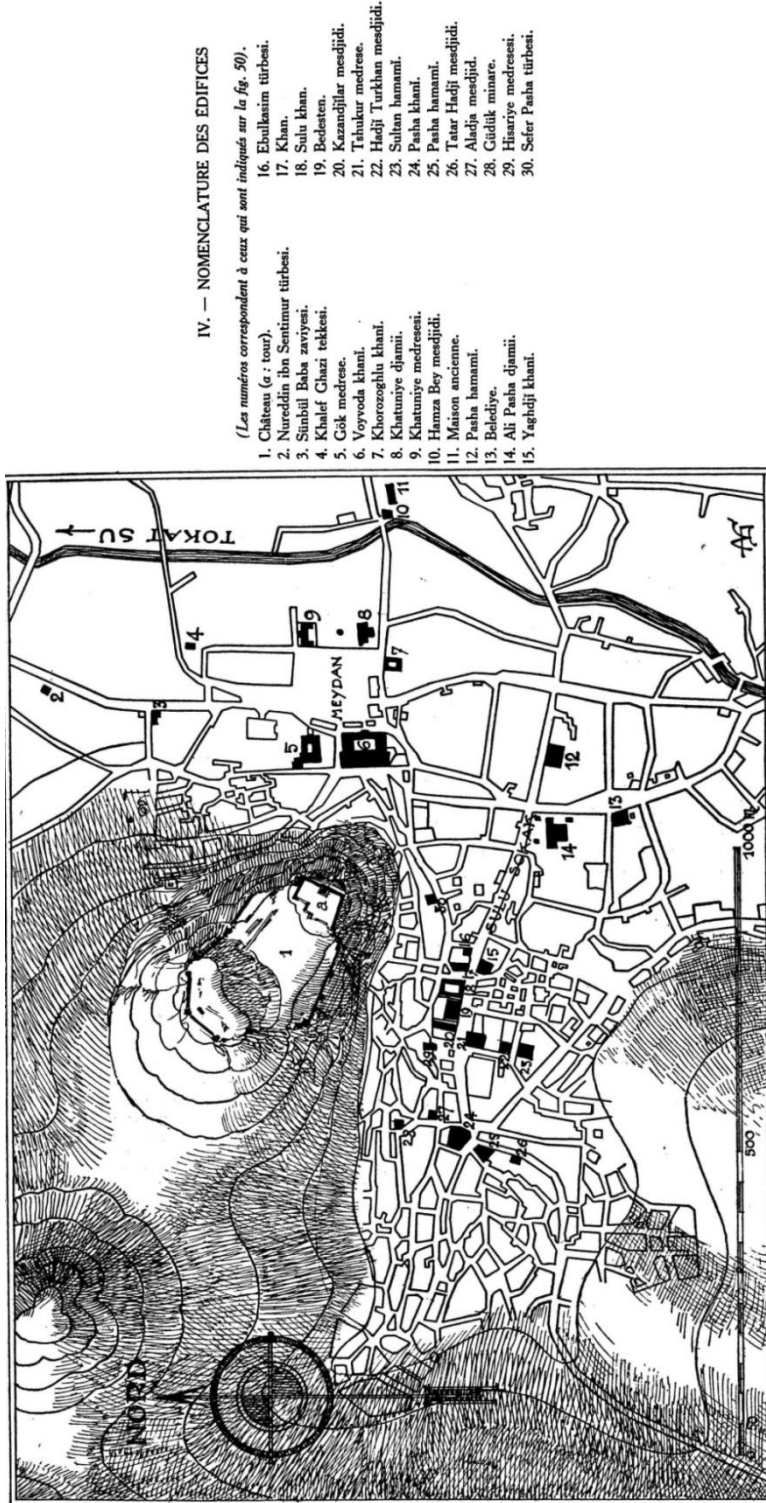
Osmanlı'nın ile dönemlerinde Anadolu topraklarının bütünü ve devlet içinde Amasya, Tokat, Sivas bölgeleri özelinde Rum ismi kullanılmıştır. Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği dışında 1413'de idarî olarak Rum Beylerbeyliği üçüncü beylerbeyliği olarak kurulmuştur. Tokat, Sivas, Amasya bölgelerinden oluşan eyaletin, 1520 yılına kadar merkezi, Amasya ve Tokat arasında değişiklik göstermektedir. 1520 yılı itibarıyla, Rum Beylerbeyi'nin merkezi Sivas olmuştur.

Osmanlı devlet adamlarından Ziya Paşa, 1875'te Zile'de kale içinde okul binası ve askerlik şubesi inşa ettirmiştir. Aynı zamanda kale kapısının kaide olarak bulunduğu kuleyi de saat kulesine dönüştürmüştür. Zile kenti çevresinde bulunan kalıntıların bulunduğu kale içinde yer alan 1336 yılına ait kitabeden, kitabenin bir zaviyeye ait olup, Eretna Beyliği döneminde Şemsettin Seyis Bey tarafından yerleştirildiği bilinmektedir (Bildiş, 2006).

Resim 4.4. Saturday Magazine dergisi kapağı, Mart 1841 (Hasan Erdem arşivi, 2018)

Çok sayıda seyyah tarafından ziyaret edilen kentin, bu ziyaretlere ait gravürlerinde ortak olarak dikkat çeken, kurulduğu iki tepe sembolik hale getirilerek coğrafyaya hakimiyeti vurgulanmıştır (Resim 4.4, 4.17)

Resim 4.5. Tokat yapıları (Gabriel, 1934)

Kale eteklerinde yer alan ve günümüze ulaşmış olan tarihi yapıları, Gabriel ‘Anadolu’daki Türk Anıtları’ kitabında listelemiştir (Resim 4.5).

1830’lu yıllarda Türk ordusunda askeri öğretmen ve tahkimat uzmanı olarak çalışan Helmuth von Moltke ‘‘Türkiye’deki Durum ve Olaylar Üzerine Mektuplar’’ adlı kitabının, 1960 basımlı Hayrullah Örs çevirisinde, 11 Mart 1838 tarihli mektupta kent ve kalesinde ‘‘Tokat yüksek dağlar arasında açılan bir derbentte kurulmuş. Sarp bir kayalık duvar gibi her iki vadiyi birbirinden ayırıyor. Bu kayalığın son çetin tepesinde büyük cüretle kurulmuş eski bir kale var. Bu kaleyi bir yeraltı yolu şehre bağlıyor. Şehir hayli büyük; ahalisi 30-40 bin kadar olsa gerek. Yeri güzel ama Amasya kadar değil’’ sözleri yer almaktadır.

Bölgeyi tarihsel süreçte, stratejik olarak önemli kılan iki özelliği eski İpek Ticaret Yolu ve Anadolu doğal ulaşım akslarının kesişiminde yer almasıdır.

4.3. Tokat Kaleleri

Tokat kentinde yaşayan nüfusla ilgili bulunan en eski bilgi 1455 tarihli Tokat Tahrir Defteri’ndeki kayıtlardır (Akın, 2009). Bundan öncesine ait herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Yalnızca tarihi gelişimi içinde Anadolu’nun genelinde Hristiyanlığın ortaya çıkışında putperestlerle olan çarpışmalardan dolayı bir nüfus azalması olduğu gözlenmektedir. Halkın kendilerini korumak için kalelere yerleşmeye başlamasından dolayı kentler de görünümelerini kale-kent niteliğine dönüştürmüştür. Doğal bir sonuçtur ki bu kalelerin içinde yaşayacak insan sayısı da sınırlı olacaktır. 11.yüzyıl sonlarında nüfusun şehirdeki kalelerde ne kadar olduğu düşünülürse kalelerin fiziki yapısı ve Osmanlı Dönemi kayıtları bu konuda fikir vermektedir. Bu kaleler çok büyük olmadıklarından içinde kalabilecek asker sayısı da sınırlı olacaktır. Nitekim 18.Yüzyıl sonlarına ait bir kayıta Tokat Merkez Kalesi 60 aile, Zile Kalesi 15 aile ve Turhal Kalesi 12 aile barındırabilecek fiziki olanaklara sahip bulunmaktadır. Bu rakamlar 1080 yılındaki en temel nüfus sayısıdır (Baykara, 2004).

Tokat ve çevresinde bulunan kaleler yapısal olarak incelendiğinde, yörede ‘Ceylanyolu’ olarak adlandırılan merdivenli kaya tünellerine rastlanmaktadır. Merdivenli kaya tünelleri, kalelerin Helenistik dönemle (MÖ.330-MS.30) tarihlendirilmesini desteklemektedir.

Resim 4.6. Çizelge 4.1’de listelenen Tokat ilindeki kale yerleşimleri ve konumları

Tokat ili ile ilgili kültür varlıkları, günümüzde Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun sorumluluk alanındadır. Kurul arşivinde yapılan çalışma ile elde edilen tüm arşivlenmiş kararlar, her bir kale için ilgili başlık altında incelenmiştir. Kalelere ait surlar, burçlar ve kale içi yapılarını günümüzdeki durumlarına ulaşmasında etken olan kararlar ve kapsamları tariflenmiştir.

Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinde yapılan araştırma ile Tokat merkez ve ilçelerinde yer alan, yirmi bir adet kale yerleşimi bilgisine ulaşılmıştır. Bu kalelerden merkez ve merkez ilçe sınırlarında bulunanlar; Tokat, Maltepe, Geyraz, Karagöz, Çördük, Geyne (Yoldere) ve Günçalı kaleleri, ilçe merkezlerinde bulunan kaleler ise; Niksar, Zile ve Turhal kaleleridir. İlçelere bağlı kırsallarda ise; Artova’da Kunduzkale, Taşpınar, Erbaa’da Kaledibi, Simeri, Boğazkesen, Reşadiye’de Kaleboynu ve Keçiköy, Turhal’da Ağcaşar, Akbuğday, Devini, Zile Emirören Köyü kale yerleşimleri bulunmaktadır (Resim 4.6).

1951 yılında kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK), sonrasında Kayseri Kültür Varlıkları Koruma Kurulu’nun (KKVKK) sorumluluğunda bulunan Tokat, günümüzde Sivas Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu’nun (SKVKBK) görev alanında yer almaktadır.

Tokat ili kalelerine yönelik, Kültür ve Turizm Bakanlığı arşivinde yapılan araştırma sonucu, ilde bulunan yirmi bir adet kale tespit edilmiştir. Kaleler, ilgili koruma kurul sit ilanı karar tarihlerine göre kronolojik olarak listelenmiştir (Çizelge 4.2, 4.3).

Çizelge 4.2. Tokat Kaleleri tespit aşaması

TOKAT KALELERİNİN TESPİT VE TESCİL BİLGİLERİ		KALELER						
1. NIKŞAR KALESİ		2. ZİLE KALESİ	3. TOKAT KALESİ	4. ÇÖRÜK KALESİ	5. KARAGÖZ KALESİ MERKEZ	6. EMİRHÖN KÖY KALESİ - ZİLE	7. TURHAL KALESİ	
19.10.1979/A-0771 LİDERİCE ARKEOLOJİK SİT İLANI		21.01.1985 / A-0854 LİDERİCE ARKEOLOJİK SİT İLANI 21.01.1989/331 SİT SINIRLARININ YENİLEMESESİ	14.09.1984/5291 LİDERİCE ARKEOLOJİK SİT İLANI 31.07.1992/2991 TAŞINMAZ TESCİLİ	10.05.1988 / 183 LİDERİCE ARKEOLOJİK SİT İLANI 10.04.1989 SİNIRLARININ GENİŞİ	25.02.1986 22.02.2018/4153 ARKEOLOJİK SİT	25.11.1994/1782 LİDERİCE ARKEOLOJİK SİT	21.01.1998/2210 UL. DERİCE SİT 31.05.2012-SINIRLARININ GENİŞİ YAPILMASI	
ENVANTER FİŞİNİN KAPSAMINDA MÜLKİYET DURUMU	ENVANTER FİŞİ	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KALENİN TANIMLANMASI	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	VAR						
	YOK							
MÜLKİYET	ÖZEL MÜLK							
	KAMU MÜLKÜ							
	BİLMİYOR							
ENVANTER FİŞİNİN KAPSAMINDA MÜLKİYET DURUMU	ENVANTER FİŞİ	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KALENİN TANIMLANMASI	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	VAR						
	YOK							
MÜLKİYET	ÖZEL MÜLK							
	KAMU MÜLKÜ							
	BİLMİYOR							
ENVANTER FİŞİNİN KAPSAMINDA MÜLKİYET DURUMU	ENVANTER FİŞİ	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KALENİN TANIMLANMASI	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	VAR						
	YOK							
MÜLKİYET	ÖZEL MÜLK							
	KAMU MÜLKÜ							
	BİLMİYOR							
ENVANTER FİŞİNİN KAPSAMINDA MÜLKİYET DURUMU	ENVANTER FİŞİ	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KALENİN TANIMLANMASI	VAR						
	YOK							
	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	VAR						
	YOK							
MÜLKİYET	ÖZEL MÜLK							
	KAMU MÜLKÜ							
	BİLMİYOR							

TESPİT

(•) ilgili bğinin onayı, (–) bilinmiyor

Çizelge 4.3. Tescil tarihine göre Tokat Kaleleri

Kale Adı	Bulunduğu İlçe	İlgili Kurul	Karar Tarih ve Sayısı	Sit Türü ve Derecesi
1.Niksar (Ek-1; Şekil 1)	Niksar	GEEYAK	19.10.1979/A-1977	I-III. Derece A.S
2.Zile (Ek-1; Şekil 15-16)	Zile	GEEYAK	21.01.1983/A-4052	I-II. Derece A.S.
3.Tokat (Ek-1; Şekil 18-20)	Merkez	GEEYAK	14.09.1984/379	I. Derece A.S.
4.Çördük	Merkez	GEEYAK	10.05.1988/183	I. Derece A.S.
5.Karagöz	Merkez	GEEYAK	25.02.1986	I. Derece A.S.
6.Emirören (Ek-1; Şekil 24)	Zile	KKTVKK	25.11.1994/1782	I. Derece A.S.
7.Turhal (Ek-1; Şekil 25-27, 29-31)	Turhal	KKTVKK	23.01.1998/2230	I-II. Derece A.S.
8.Geyne-Yoldere	Merkez	KKTVKK	24.09.1998/2331	I. Derece A.S.
9.Simeri	Erbaa	KKTVKK	24.09.1998/2331	I. Derece A.S.
10.Devini (Ek-1; Şekil 35)	Turhal	KKTVKK	29.04.2004/3543	I. Derece A.S.
11.Geyraz (Ek-1; Şekil 37)	Merkez	SKTVKBK	14.06.2010/1819	I. Derece A.S.
12.Kaleboynu	Reşadiye	SKTVKBK	28.05.2015/1819	I. Derece A.S.
13.Keçiköy (Ek-1; Şekil 43)	Reşadiye	SKTVKBK	29.04.2017/3600	I. Derece A.S.
14.Kaledibi (Ek-1; Şekil 44-45)	Erbaa	SKTVKBK	29.04.2017/3597	I. Derece A.S.
15.Kunduzkale	Artova	SKTVKBK	27.07.2017/3757	I. Derece A.S.
16.Ağcaşar (Ek-1; Şekil 49)	Turhal	SKTVKBK	22.02.2018/4153	I. Derece A.S.
17.Maltepe (Ek-1; Şekil 51)	Merkez	SKTVKBK	31.03.2018/4237	I. Derece A.S.
18.Akbuğday	Turhal	SKTVKBK	31.03.2018/4239	I. Derece A.S.
19.Günçalı (Ek-1; Şekil 54)	Merkez	SKTVKBK	30.10.2018/4670	I. Derece A.S.
20.Taşpınar (Ek-1; Şekil 54-55)	Artova	SKTVKBK	30.10.2018/4670	I. Derece A.S.
21.Boğazkesen	Erbaa	Tescile uygun görülmemiştir.	—	—

Çizelge 4.4. Tescil sırasına göre kalelerin envanter fişlerindeki durum bilgisi/koruma önerisi

Kale Adı	Envanter Fişi/Durum-Koruma Önerisi Notları
1.Niksar	Tescil fişine ulaşılamamıştır.
2.Zile (Ek-1; Şekil 15)	Koruma durumu "orta" olarak belirtilmiştir. İl kalelerine oranla en iyi korunmuş kale notu düşülmüştür.
	Koruma önerisi kısmı, boş bırakılmıştır.
3.Tokat	Tescil fişine ulaşılamamıştır.
4.Çördük (Ek-1; Şekil 22)	Köy muhtarlığınca korunmaktadır. Kaçak kazılarla tahribe açık.
	Dehlizlerde temizleme çalışmaları ve restore yapılması.
5.Karagöz	Tescil fişine ulaşılamamıştır.
6.Emirören (Ek-1; Şekil 23)	Bir bölümü iskan alanı olarak kullanılmakta, yeni yapılaşma ve duvar sökülmesi tehlikesi vardır.
	Mahalli imkanlarla daha titiz korunması
7.Turhal (Ek-1; Şekil 27, 31, 32)	Eteklerinde ve batı yamacında iskan, kuzey yamacında mezarlık mevcuttur. Yeni yapılaşma ve kaçak kazı tehlikesine açıktır.
	Mahalli imkanlarla korunmalıdır.
8.Geyne/Yoldere (Ek-1; Şekil 33)	Korumasız
	Tescillenmesi ve yerel idarelerce korunmasının sağlanması
9.Simeri (Ek-1; Şekil 34)	Koruması, köylülerce girişe taş doldurulması ihtimali mevcuttur.
	Tescillenerek yerel idare uyarılmalı
10.Devini	Tescil fişine ulaşılamamıştır.
11.Geyraz (Ek-1; Şekil 36)	Kaçak kazılarla oluşturulmuş tahribatlar var.
	Tescil edilerek koruma altına alınması
12.Kaleboynu (Ek-1; Şekil 38-39)	Kaçak kazılar ve iş makinesi ile yapılan tahribata uğramış, kaçak kazılara açıktır.
	Tescil edilerek, yasa kapsamına alınıp korunması

Çizelge 4.4. (devam) Tescil sırasına göre kalelerin envanter fişlerindeki durum bilgisi/ koruma önerisi

Kale	Envanter Fişi/Durum-Koruma Önerisi Notları
13.Keçiköy (Ek-1; Şekil 40-42)	Üzerinde kaçak kazı çukurları bulunmaktadır. Kaçak kazı tehlikesi bulunmaktadır. Tescil edilerek koruma altına alınması
14.Kaledibi	Tescil fişine ulaşamamıştır.
15.Kunduzkale (Ek-1; Şekil 46-47)	Kaçak define kazılarına açıktır. Defneciler tarafından yer yer kazılmış, su yolu doldurulmuştur. Mahalli imkanlarla korunmalıdır.
16.Ağcaşar (Ek-1; Şekil 48-50)	Korumasız, kaçak kazılar sonucu yoğun tahribat görmüş, kaçak kazıya açıktır. Koruma önerisi kısmı, boş bırakılmıştır.
17.Maltepe (Ek-1; Şekil 52-53)	Korumasız ve kaçak kazıya açıktır. Tescil edilerek koruma altına alınması ve kaçak kazıların önlenmesi için gerekli güvenlik önlemlerinin alınması
18.Akbuğday (Ek-1; Şekil 56-57)	Korumasız ve kaçak kazılara açıktır. Tescil edilerek koruma altına alınması ve kaçak kazıların önlenmesi için gerekli güvenlik önlemlerinin alınması
19.Günçalı	Tescil fişine ulaşamamıştır.
20.Taşpınar	Tescil fişine ulaşamamıştır.
21.Boğazkesen (Ek-1; Şekil 58)	Oldukça haraplıdır. Her an kaçak define kazıları yapılmaktadır. Köyden uzak, yeterince korunmamaktadır. Restore edilmeli, mahallinde (köy muhtarlığınca) korunmalı

Çizelge 4.5. Tescil sırasına göre kalelerin mülkiyet bilgisi

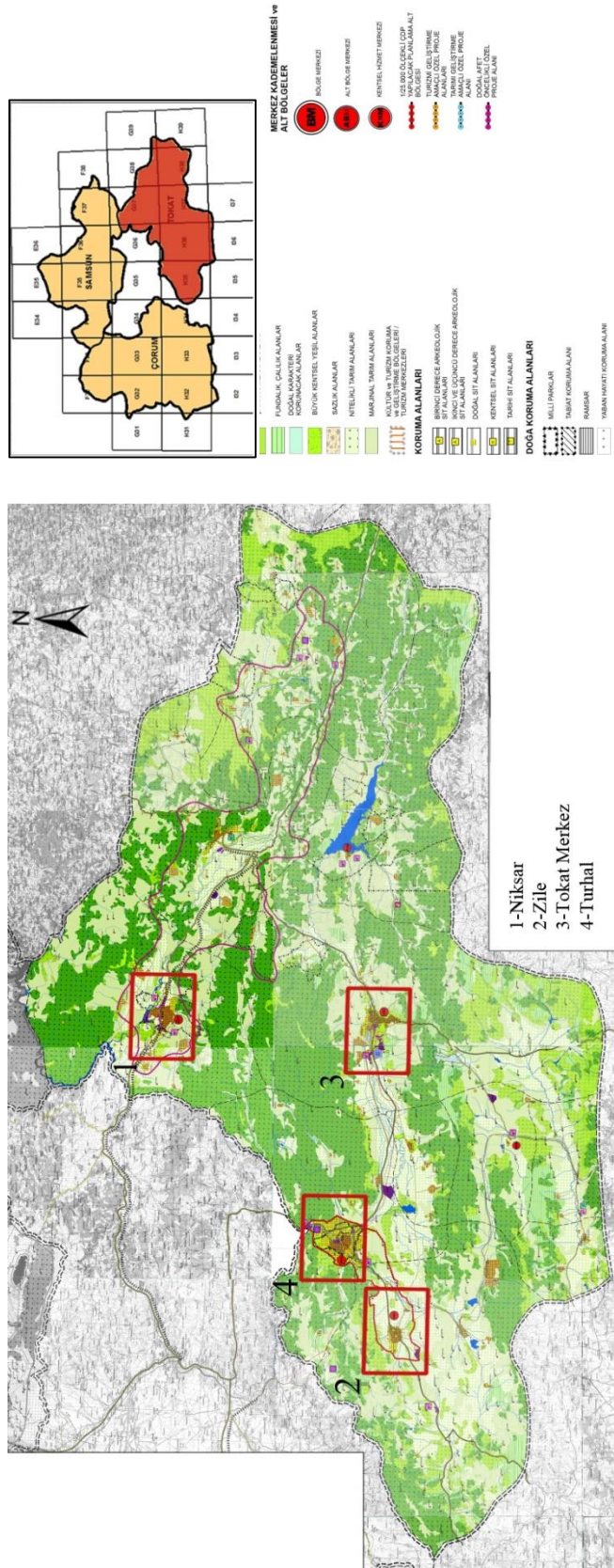
Tescil Sırası/Kale	Mülkiyet/Edinme Tarihi
1. Niksar	Niksar Belediyesi, VGM, özel mülkiyet (Bknz. Çizelge 5.7)
2.Zile (Ek-1; Şekil. 16)	Maliye Hazinesi
3.Tokat	Maliye Hazinesi/ Tokat İl Özel İdaresi
4.Çördük	---
5.Karagöz	---
6.Emirören	Emirören Köyü sınırları içi tapulu alan-şerh
7.Turhal	Turhal Belediyesi-15.06.1982
8.Geyne/Yoldere	---
9.Simeri	---
10.Devini	---
11.Geyraz	---
12.Kaleboynu	Maliye Hazinesi
13.Keçiköy	Maliye Hazinesi
14.Kaledibi	Özel mülkiyete ait vasıflı tarla-şerh
15.Kunduzkale	Maliye Hazinesi
16.Ağcaşar	Maliye Hazinesi
17.Maltepe	Maliye Hazinesi
18.Akbuğday	---
19.Günçalı	TH (tapu harici alan)
20.Taşpınar	Evraklarında belirtilmemiştir.
21.Boğazkesen	---

4.4. Tokat Eylem Planları

Bu başlık altında Tokat kentini içine alan bölgesel ve kentsel ölçekli çalışmalar yer almıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından, Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (Resim 4.7), plan hükümleri, plan notlarında, sit alanlarına yönelik 1.5.20. Sit Alanları başlığı altında 3 madde yer almaktadır. Üç maddeden ilk ikisi;

1.5.20.1. KTVK kanunu, ilgili yönetmelikler, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları ile KBK'nın kararları doğrultusunda hazırlanacak Koruma Amaçlı Nazım Uygulama İmar Planı'na göre uygulama yapılacaktır,

1.5.20.2. Sit alanlarında kullanım kararları, ilgili kurum ve kuruluş görüşleri alınmak ve bu planın ilke ve stratejilerine aykırı olmamak koşuluyla, ilgili idaresince hazırlanacak olan koruma amaçlı imar planları belirlenecek olup KTVKK'nın uygun görüşü doğrultusunda kesinleşecektir'' şeklinde genel hükümler içermektedir.

Resim 4.7. Samsun, Çorum, Tokat Planlama Bölgesi kapsamında Tokat Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (URL-7)

Tokat ili kapsamında hazırlanan diğer çalışmalar olan eylem planları;

Çevre ve Şehircilik Eylem Planı (2018-2023); Eylem planının kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili maddeleri Resim 4.8’da verilmiştir.

8	Tokat genelinde tabiat varlıklarının tespiti ve tescilli ile ilgili işlemlerin yürütülmesi	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Yerel Yönetimler Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018-2022	Anıt ağaç ve tescilli ağaç topluluklarının budama ve rehabilitasyonunun yürütülmesi, bilgilendirme tabelaları ile doğal değerlere dikkat çekilmesi, korunan alanların tespit, tescil ve ilanı ile plan ve projeler çerçevesinde yönetilmesi, doğal ve kültürel değerlerin araştırılması, korunması ve izlenmesini sağlayacak tabiat varlıkları koruma şube müdürlüğü kurulumu	Tespit edilen tabiat ve kültür varlığı sayısı, izlenen ve bakımı yapılmış anıt ağaç ve tescilli ağaç sayısı
9	E-plan otomasyon sisteminin kurulması ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi*	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2018-2023	E-Plan otomasyon sistemi hakkında yerel yönetimlere bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yapılması, mekansal plan verilerinin sistem üzerinden girilmesi ve düzenlenmesi, mekansal planların denetim etkinliğinin artırılması	Eğitim verilen yerel yönetim ve kişi sayısı, sisteme dahil olan yerel yönetim sayısı

(a) İmar ve yerleşim planlarında düzenleme yapılması

4	Kentlerin yönetsel ve kültürel içerikli binalarının tasarım süreçlerinde kent kimliklerinin ortaya konmasının sağlanması*	Yerel Yönetimler	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2018-2023	Tokat merkez dahil tüm ilçelerde belediye ve kaymakamlık binalarının kent kimliğine uygun engelli dostu binalar olarak tasarlanmalı	Yapılan proje sayısı
5	Kent meydanı projelerinin hazırlanması*	Yerel Yönetimler	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2018-2023	Tokat merkez dışında kalan ilçelerde o yerleşim yerinin kimliğini yansıtan kent meydanı projeleri hazırlanması ve hayata geçirilmesi	Hazırlanan proje sayısı
6	Kent sosyal ve kültürel merkezinin kurulması*	Tokat Belediyesi	Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018-2013	Tokat'ta ve ilçelerinde yaşayan insanların hafta sonu ya da tatil günlerinde alışveriş merkezlerinden ziyade, içerisinde kütüphane, sanat galerisi, bilim merkezi, şehir müzesi, çocuk etkinlik alanları ve ailelerin tüm bireylerinin katılabileceği etkinlik alanlarının oluşturulduğu kent sosyal ve kültürel merkezinin yapılmasının sağlanması (Önek Danimarka Aarhus DOKK1)	Merkezin yapılması
7	Mevcut yapılarda yapılan mantolama uygulamaları için standart oluşturulması	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Yerel Yönetimler	2018-2020	Son dönemde sıkça yapılan mantolama işlemlerine bir standart oluşturulması, hangi malzeme hangi kesitlerde uygulanırsa enerji kimliği belgesi almada hangi duruma karşılaşılabileceği konusunda insanların bilgilendirilmesi	Oluşturulan standart ve uygulamaya konu bina sayısı

(b) yerleşim alanlarının altyapısının geliştirilmesi

Resim 4.8. Tokat ili çevre ve şehircilik eylem planı-Şehircilik eylem planı (2018-2023) a) İmar ve yerleşim planlarında düzenleme yapılması b) Yerleşim alanlarının altyapısının geliştirilmesi (URL-8)

Kültür ve Turizm Eylem Planı (2018-2023);

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansının koordinasyonunda, hazırlanan beş yıllık eylem planı, Tokat ilinin sahip olduğu zengin tarihi, doğal ve kültürel değerleri gibi turizm potansiyelini öne çıkarmaktır.

Bölge kaleleri raporun amaçlarında ifade edilen, “Bu çalışmalar yapılırken, yerel ve özgün kent kimliğinin korunması amaçlı bir yönetim planı hazırlanmalı ve bu plan ile; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşıatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amaçlanmalıdır” tanımına doğrudan hizmet edecek önemli kültür varlıklarındandır (Resim 4.9).

Stratejik Hedef 5.5: Tokat'ta yürütülen arkeolojik kazı çalışmaları hakkında bilimsel çalışmalar yapmak						
Eylem No	Eylemin Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama – Bitiş Yılı	Yapılacak İşlem ve Açıklamalar
F.5.5.1.	Komana Kazı Çalışmalarının Devam Ettirilmesi	Merkez	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yıllara Sari	Komana kazısının yıllara sari olarak devam edilmesi
F.5.5.2.	Sebastapolis Kazı Çalışmalarının Devam Ettirilmesi	Sulusaray	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yıllara Sari	Sebastapolis kazısının yıllara sari olarak devam edilmesi
F.5.5.3.	Tokat Kalesi Kazı Çalışmalarının Başlatılması	Merkez	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yıllara Sari	Tokat Kalesi kazısının yıllara sari olarak devam edilmesi
F.6.2.6.	Tokat Kalesi Restorasyonunun Yapılması	Merkez	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018 - 2023	Tokat Kalesi restorasyonunun yapılması
F.6.2.7.	Suluhan Restorasyonunun Yapılması	Merkez	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Vakıflar Bölge Müdürlüğü	2018 - 2020	Suluhan'ın restorasyonunun yapılarak Müze Müdürlüğü idari binaya dönüştürülmesi
F.6.2.8.	Niksar Kalesi Restorasyonunun Yapılması	Niksar	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2019 - 2023	Niksar Kalesi'nin restorasyonunun yapılması
F.6.2.9.	Niksar Kale Hamam Restorasyonunun Yapılması	Niksar	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2019 - 2023	Niksar Kale Hamam'ının restorasyonunun yapılması
F.6.2.12.	Kültür Evinin merkez haline getirilmesi	Merkez	İl Özel İdaresi	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018 - 2020	Kültür Evi'nin çevresinde yer alan binaların kamulaştırılarak Kültür Evinin çevresinin açılması
F.6.2.13.	Turhal Kalesi Restorasyonunun Yapılması	Turhal	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2020 - 2023	Turhal Kalesi restorasyonunun yapılması

Resim 4.9. Kültür ve Turizm Eylem Planı'nın kalelerle ilgili maddeleri (URL-8)

Doğa Turizmi Master Planı (2013-2023);

Bu plan ile Tokat ilinde doğa turizminin geliştirilmesi için amaç, hedef ve stratejiler saptanarak yapılması gereken projeler belirlenmiştir. 2013/2023 yıllarını kapsayan plan, 10 yıllık dönemi değerlendirme niteliğinde olup, master plan ölçeğinde hazırlanmıştır. Tez kapsamında ele alınan Tokat kalelerinin bulunduğu bölgelerin önemini vurgulamak ve tezin sonuçlarının Turizm Master Planı'na veri sağlayabilecek olması bakımından gerekli olmuştur (Resim 4.10).

YILLAR	YERLİ	YABANCI
2005	110.717	745
2006	116.860	633
2007	140.263	443
2008	135.664	663
2009	143.720	626
2010	155.229	419
2011	144.948	603
	(Aralık ayı hariç)	

Resim 4.10. Tokat turist sayısı verisi (URL-8)

Çevre ve Şehircilik Eylem Planı, Kültür ve Turizm Eylem Planı, Doğa Turizmi Master Planı çerçevesinden kentin turizm potansiyelinin öne çıkarılmasına ve kent ekonomisine katkısına yönelik oluşturulan planlar ve bu planlarda belirlenen hedefler kapsamına Niksar, Tokat Merkez ve Turhal kalelerinde yapılacak koruma çalışmaları da alınmıştır. Koruma çalışmalarının bir kısmı bu kapsamda tamamlanmış veya devam etmektedir. Tez kapsamında kalelerde yapılan güncel durum analizlerine dayanarak eylem planları hedefleri içinde yer almayan Zile Kalesi için kale surlarının acil olarak koruma kapsamına alınmasının gerekliliği saptanmıştır.

4.5. Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri

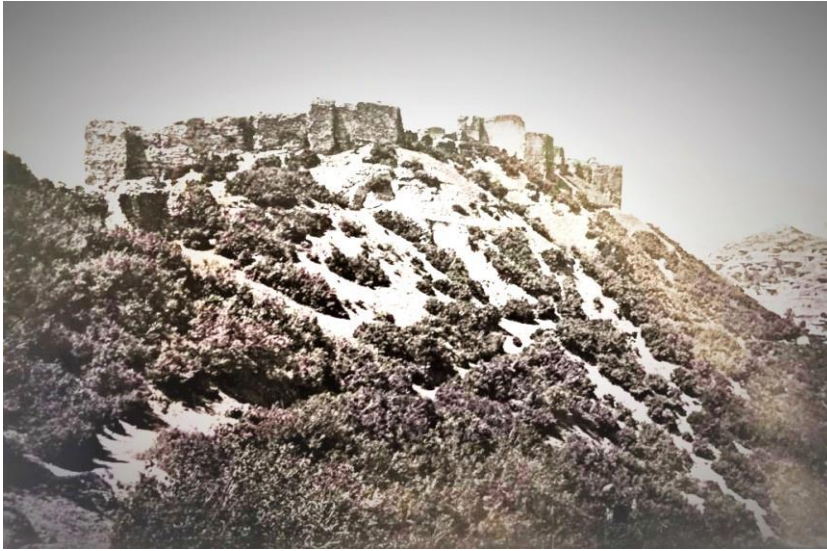
Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi'nden edinilerek “4.3. Tokat Kaleleri” bölümünde açıklanan veriler ve çeşitli kaynaklara göre Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri ile ilgili geçmiş ve güncel bilgiler aşağıda aktarılmıştır.

4.5.1. Niksar Kalesi

Pers imparatorluğunun sona ermesiyle kurulan Pontus krallığı döneminde, Caberia adına sahip olan Niksar sayfiye alanlarına pek çok tapınak, saray ve yerleşim birimi inşa edilmiştir (Çal, 1989). MÖ.70’li yıllarda Pontus ve Roma arasında gerçekleşen Mithridates savaşlarının üçüncüsü Niksar’da gerçekleşmiştir. Savaş sonrası şehir Roma hakimiyetine geçmiştir. Romalılar şehre Neocaesarea adını vermişlerdir, Niksar ismi bu isimden evrilmiştir. MS. 395’de Roma’nın bölünmesiyle Bizans hakimiyetine geçen kent, Türklerin Anadolu’ya gelişi ile Alparslan’ın komutanlarından Afşin Bey tarafından fethedilmiştir ancak bir süre sonra şehir tekrar Bizans hakimiyetine geçmiştir. Malazgirt zaferi sonrası ise

kent Artuk Bey tarafından fethedilmiş ancak kısa süre sonra tekrar kaybedilmiştir. 19.yüzyıla kadar Niksar kervan yolları üzerinde yer almıştır. Sonrasında yolların önemini yitirmesiyle kent geri planda kalmıştır.

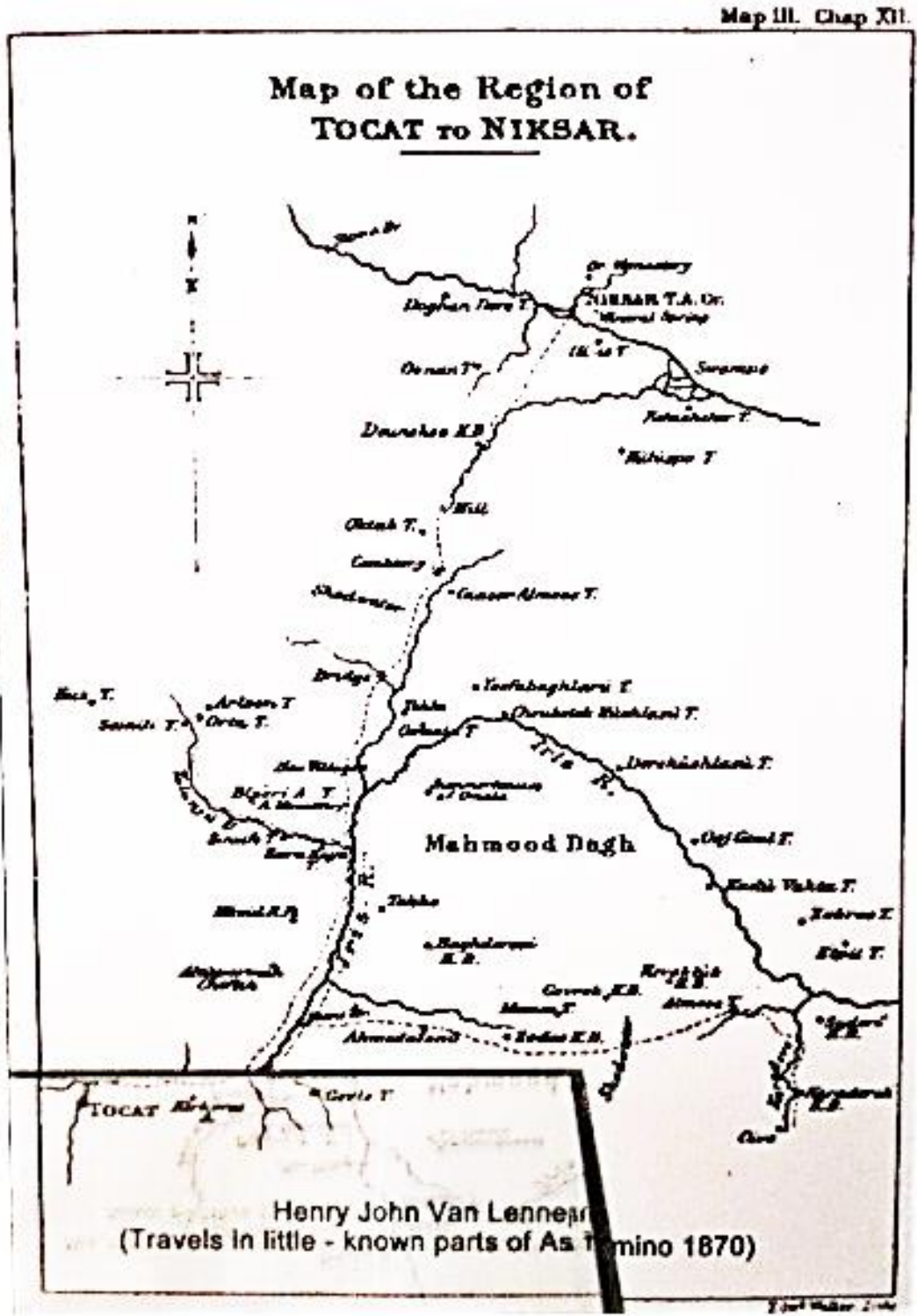
Niksar Kalesi kentin kuzeyinde yer alan tepeden kurulu olup zaman içinde iç kale, orta kale ve dış kale şeklini almıştır. Evliya Çelebi seyahatnamesinde kalenin altıgen planlı olduğundan bahsetmiştir (Çal, 1989) (Resim 4.14). Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere göre kalenin çevresinin uzunluğu 5060 adımdır. Kalenin üç kapısı bulunmaktadır. Kapılar doğuya, batıya ve güneye açılmaktadır (Parlak, 2016).

Resim 4.11. Niksar Kalesi (Gabriel, 1934)

Fransız seyyah Gabriel, Niksar Kalesi'nin büyük oranda Bizans ve Türkler döneminden kalma 300 ev, cephanelik, kiliseden dönüştürülmüş camiiden bahsetmekte ve kalenin günümüzdeki halini XVIII. yüzyılda yenilenerek aldığını söylemektedir (Resim 4.8) (Selçuk, 2008).

Kale konumu gereği, yeni yerleşimin zaman içinde yayıldığı Kelkit Vadisi'ne hakim bir kottadır. Kale, yörenin doğası gereği eşsiz olan bu manzara için önemli seyir terası özelliğindedir.

Resim 4.12. Henry John van Lennep, Tokat –Niksar yol haritası 1870, Yağıbasan Medresesi duvar resimleri (Yüceses, 2018)

Pontus kralları çok önem verdikleri Caberia (Niksar) yöresindeki avlanma ve sayfiye alanlarında saraylar, tapınaklar ve küçük yerleşme alanları kurmuşlardır. Strabon (MÖ.63-MS.19) yaşayıp gördüğü bu yapılardan söz etmektedir. Niksar Kalesi ise; Pontuslular

tarafından inşaa edilen, Roma Dönemi'nde güçlendirilen, Doğu Roma Dönemi'nde genişletilerek bir akrapol halini almıştır. Niksar'da Pontuslu eser ve yapıları 344 ve 449 yılları depremlerinde yıkılmış, ayakta kalabilenler ise savaş, istila ve yeni iskânlarla ile yol olmaya yüz tutmuştur (Parlak, 2016).

Niksar, 395 yılında Roma imparatorluğunun ikiye ayrılmasıyla Anadolu Bizans egemenliğine girmiştir. Niksar altı yüz yıl gibi uzun bir süre Bizans'ın önemli kentlerinden biri olmuş, ticari ve askeri önemini korumuştur. Arapların ve Türklerin akınlarına karşı şehrin surları güçlendirilmiş, kale içine sarnıç ve depolar yapılmıştır (Akar ve Güneş, 2002).

Türklerin 1071 Malazgirt Savaşı'nda sonra Niksar'ı fethinden sonra Danişmentli Beyliği kurulmuş ve Niksar beyliğinin başkenti olmuştur. 1175 yılında da kent Selçuklu hakimiyetine geçmiştir (Çal, 1989) (Resim 4.12).

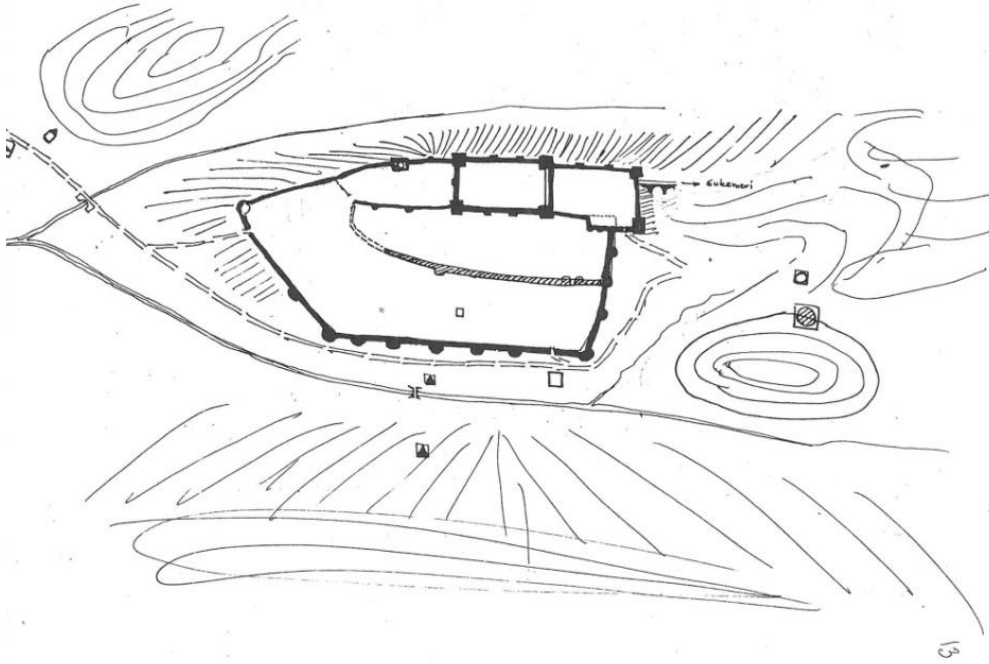
Maduru ve Çanakçı dereleri arasından yükselen tepe üzerinde kurulmuş olan kale, yerleştiği kotlar itibarıyla askeri açıdan yakın bölgenin en önemli savunma yapılarından olmuştur.

Resim 4.9. Yağıbasan Medresesi'nde sergilenen Niksar Kalesi restitüsyon maketi (Yüceses, 2018)

Kalenin günümüzde iç ve dış kale surlarının belirli bölümleri ve farklı dönemlerde inşa edilmiş iç kale yapıları ayaktaadır. Kale içi yapılarından; kale kilisesi ve hamamı, zindan,

ambarlar ve sarnıçlar kalenin Bizans dönemine ait yapılarıdır. Yağıbasan Medresesi, Yağıbasan Türbesi, Kale Mescidi, Kale Hamamı, Cephanelik, Cin Camii, Kaleiçi Çeşmesi, Büyük Hamam ve Askeriye Yapıları Selçuklu dönemi ve sonrasında günümüze ulaşmış yapılardır (Resim 4.13, 4.14).

Resim 4.14. Niksar Kalesi restitüsyon eskizi, Baykara Niksar Notları (Çal, 1989)

4.5.2. Zile Kalesi

“Anadolu’nun en eski çağlarından beri kullanılan yolların kesişme yeri olan Zile, tarihi, kültürü, geleneksel dokusu ve doğal güzellikleri ile araştırılması ve incelenmesi gereken önemli bir yerleşim yeridir” (Bildiş, 2006). Kent döneminin önemli ticaret aksı İpek Yolu üzerinde yer almaktadır.

Anadolu’nun en eski yerleşim merkezlerinden olan Zile’nin M.Ö. 1900 yıllarında Ninova Melikesi Semiramis tarafından kurulduğu düşünülmektedir. Hitit, Frig, Pers, Pontus ve Roma İmparatorluklarının hakimiyeti altında kalan şehir 395 yılından itibaren Bizanslılara geçmiştir. Bizans idaresinde uzun süre kalan kent Malazgirt zaferi sonrası Anadolu’nun fethi zamanında Amasya’nın fethi ile Danişmentli Beyliği’nin hakimiyetine geçmiştir. Bir

dönem kısa süreli olarak Bizans hakimiyetine tekrar giren şehir, Selçuklular tarafından alınmıştır (Boran, 1999; Bildiş, 2006) (Resim 4.15).

Pontus döneminde Amasya ile birlikte Zile'nin de önemli bir merkez olduğu ve Abdizade Hüseyin'in "Amasya Tarihi" adlı kitabında, Zile su yollarının, kaleye ulaşan su yolunun Amasya'daki su yolları ile eş zamanlı olduğu belirtilmektedir (Bildiş, 2006).

Zile, Pontus Krallığı ile Roma İmparatorluğu arasında M.Ö.67 ve M.Ö.47 yıllarında Zile yakınlarında gerçekleşen iki savaştan ilkinin Pontus, ikincisini ise Roma kazanmıştır. Son savaşı kazanan Roma Zile'yi hakimiyetine geçirmiştir. Zaferin sahibi olan Sezar'ın "Veni, Vidi, Vici" sözlerini burada dile getirdiği düşünülmektedir. Bu sözün yazılı olduğu sütun kale içinde yer almaktadır. Zile, Romalılar döneminde eyalet haline getirilmiş, Bizanslılar zamanında da İstanbul'u kuşatmaya giden Arap ordularının yolu üzerinde olup birkaç kez el değiştirmiştir. Zile, Danişmentliler, Eretna Beyliği, Kadı Burhaneddin yönetimleri altında bulunmuştur. Zile'nin Osmanlı topraklarına katılması, Yıldırım Beyazıt döneminde olmuştur (Bildiş, 2006).

Tarihte Zile kenti, Zelid, Anziliya, Zela, Gazala, Silay ve Karkariye isimleriyle anılmıştır. Kentin çevresine de Zelitis, Zelidite isimleri verilmiştir. Masat Höyük kazılarından, Zile'nin Hitit dönemindeki isminin Anziliya olduğu bilinmektedir (Bildiş, 2006).

Zile şehri antik bir tepenin etrafında kurulmuştur (Resim 4.16). Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar dönemine ait eserler kalenin eteklerindeki düzlüklerde yer almıştır.

Hicri 737 (1336) tarihli bir kitabeden, kalenin Eretna Beyi Alâeddin Bey zamanında onarıldığı, bazı ekler ile bir de zaviye yapıldığı anlaşılmaktadır. Kale kesme ve moloz taştan yapılmış, duvarları yuvarlak burçlar ile güçlendirilmiştir. İç kaleye, Ziya Paşa tarafından 1875 yılında askerlik şubesi ve okul yaptırılmıştır. Askerlik şubesi günümüze ulaşmıştır.

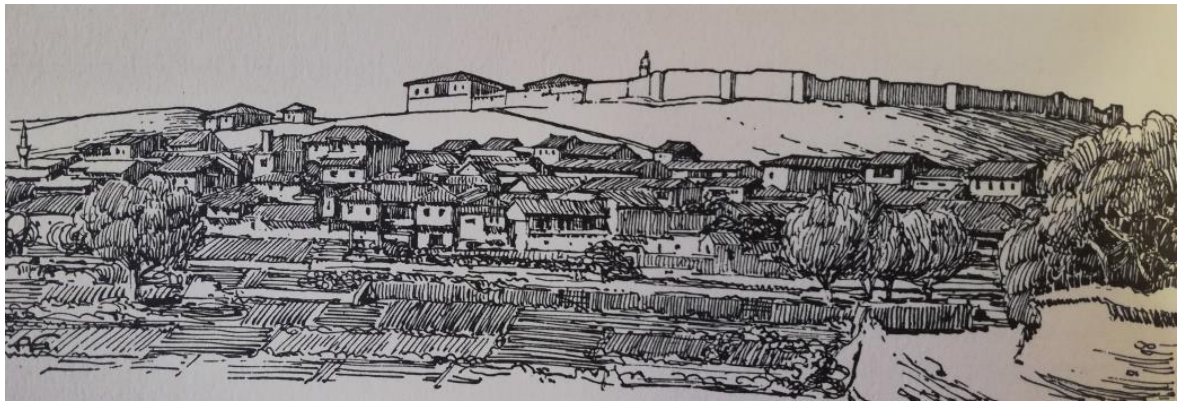
1920 yılının Haziran ayında Kuvayi Milliye ordusu tarafından, isyan bastırmak için yapılan top atışlarında şehrin bazı evleri yıkılmış ve hemen iki yıl sonra 1922 yılında yine bir yangında şehrin büyük bir bölümü yanmıştır. Zile tarih ve kültürüne ışık tutacak pek

çok belge bu yangınlarda yok olmuştur. İlçede 1956 yılında çıkan büyük bir yangında da dokuz yüzden fazla dükkan ve işyeri yanmıştır (Bildiş, 2006).

Günümüzde şehrin merkezi konumunda yer alan kale, Pontus Krallığı döneminde kesme taşlar kullanılarak yapılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kale onararak kullanılmıştır. Bedesten ve hanlar ise kaleye yakın yerlerde kurulmuştur (Resim 4.16). Kale sit sınırları içinde, kalenin doğusunda Roma döneminden kalma kayalara oyulmuş bir de anfî tiyatro bulunmaktadır.

Resim 4.15. 1930 yılı Zile Kalesi fotoğrafı (Hasan Erdem arşivi, 2018)

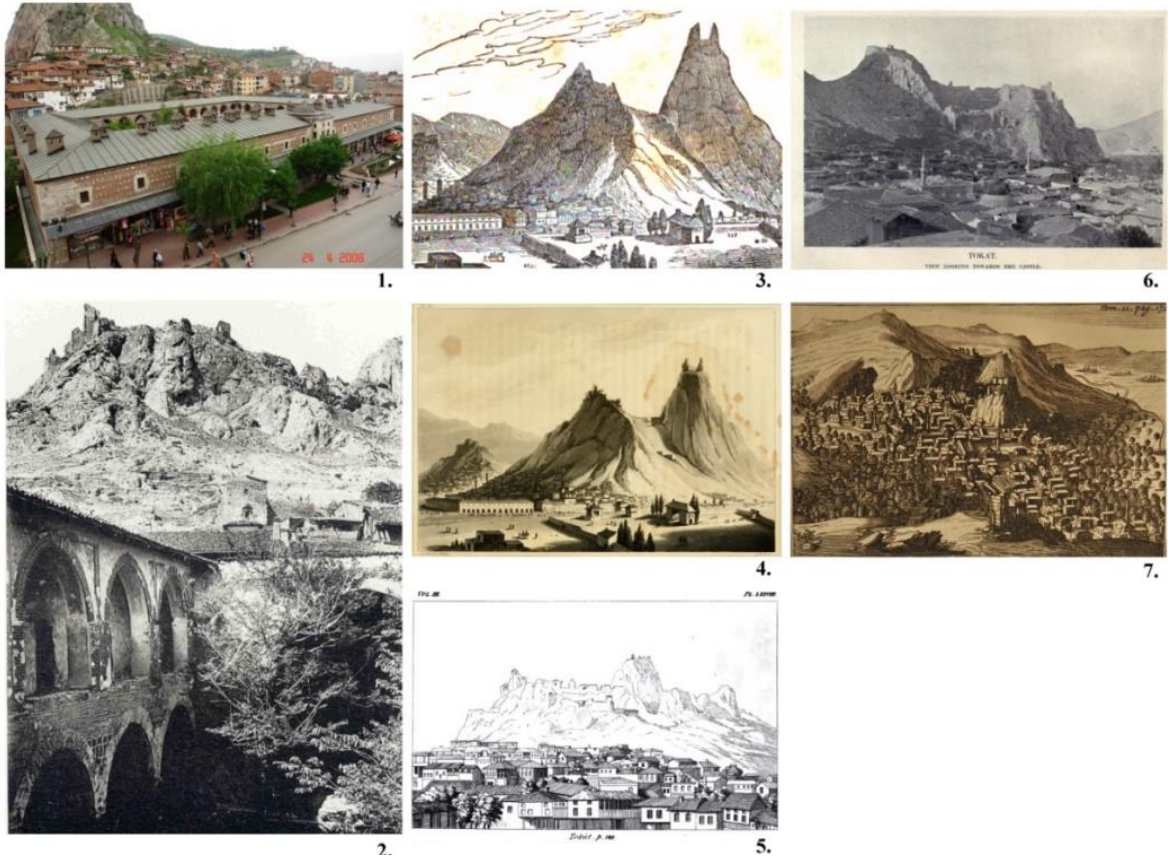

Resim 4.16. Albert Gabriel'in Zile Kalesi gravürü (Monument D'Anatolia, 1934)

4.5.3. Tokat Merkez Kalesi

“Anadolu’nun özgün, kültürel mimari mirası zengin olan kentlerinden Tokat’ta da, Antik Çağ’dan bu yana Anadolu’ya gelmiş tüm medeniyetlerin izini görmek mümkündür. Doğal yapısı, iklimi ve topoğrafyası mimarisine yansımış Tokat kentinin özellikle kalesi kente kimliğini veren önemli unsurlardandır” (Boran, 1999).

Şehrin kuzey-batı tarafında bulunan kalenin, Pontus Krallığı döneminde kesme taşlar kullanılarak yapıldığını, kalenin etrafında Pontus döneminden kalma mezarların varlığından söz eder. Evliya Çelebiye göre Amasya Kalesi’yle aynı tarihlenen kale, sonraki dönemlerde onararak kullanılmıştır (Sevgen, 1959). Bedesten ve hanlar ise kaleye yakın yerlerde kurulmuştur. Daha çok ticari yönü öne çıkan şehirde savunma amaçlı ağır top ve silahın bulunmadığını anlatan seyyah, mali anlamda halkın geliri ancak kendine yetecek düzeyde olduğunu belirtir.

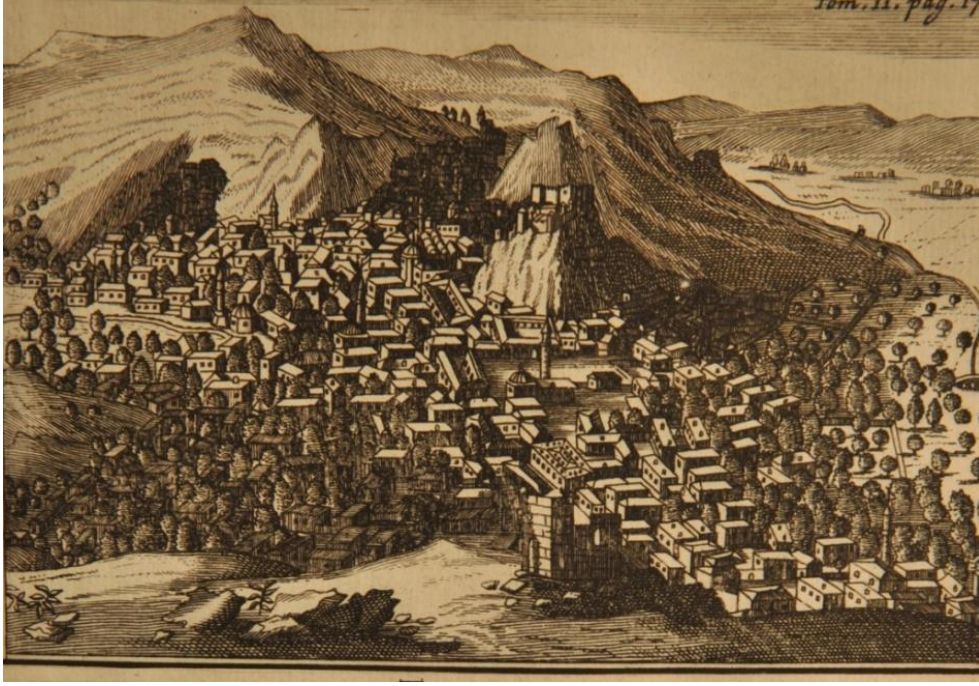
Resim 4.17. 1. 2004 2. 1934 3. 1895 4. 1836 5.1822 6. 1810 7. 1717

Tokat Merkez Kalesi'nin inşaa tarihi, kesin olarak bilinmemekle birlikte adının geçtiği kaynaklarda, yapım tekniği ve plansal özellikleri ile MS. 5-6. yüzyıllar ile tarihlendirilmektedir. Roma döneminde inşa edildiği tahmin edilen kale Roma hakimiyeti sonrası Danişmentliler, Selçuklular, Osmanlıların hakimiyetlerinde kalmıştır (Resim 4.17).

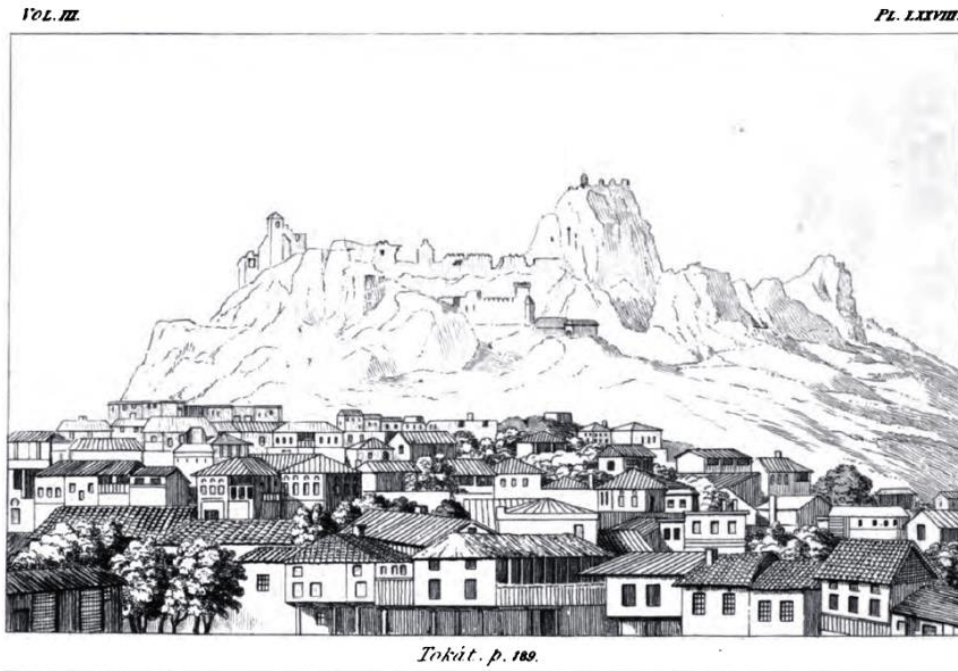
Tokat merkeze yedi kilometre uzaklıkta, Gümenek mevkiinde yer alan ve Helenistik dönemde varlık gösteren Komana Antik Kenti de bölgenin MÖ.330-MS.30 yıllarıyla tarihlenen bu dönemde aktif olduğunu desteklemektedir. Evliya Çelebi seyahatnamesinde Tokattan bahsederken; “Kalesi bir yüksek tepe üzerinde beyaz kesme taş ile yapılmış sağlam bir kaledir, ama o kadar büyük değildir. Fırdolayı büyüklüğü 5.060 adımdır. Çevresi burç ve bedenlerle süslenmiş, sanatlı beden dışlarıyla bezenmiş, etrafında asla hendeği yok korkusuz yüksek bir surdur ki Samanyolu gibi göklere baş uzatmıştır. Ve dört tarafı cehennem çukurundan nişan verdiğiinden asla hendek olacak yeri yoktur. Bütün etrafı şahin, kartal ve zağanos yuvalı elvan reng kayalardır.” der ve devam eder; "Batı tarafa bakar bir demir kapısı vardır. Hisar içinde dizdar hanesi, kethuda, imam, müezzin ve kale mehterleri hanesi var ve cebehane odaları, tahıl ambarları, su sarnıçları ve Ceylân yolu adında su yolları vardır. Tam 362 ayak kesme kaya taş merdiven ile nehre inilir. Batı tarafında Ayyar kayası bu kaleye biraz eğimlidir. Ve Yıldırım Han Camii var, başka han, hamam ve çarşı pazardan bir eser yoktur, zira göklere doğru boy uzatmış yüksek bir kale olduğundan değme adam bir saatte çıkamadığından gece gündüz kapısı daima kapalıdır. Ancak bekçileri daima gözcülük eder pür-silâh kapıcıları vardır. Zira aşağı şehir halkını bütün değerli malları tamamen kalede korunur. Bütün suçlular ve kanlılar burada mahpustur” ifadelerini kullanmıştır (Kahraman, baskı haz.).

Tokat Merkez Kalesi'nde, rölöve raporunda da belirtildiği üzere, günümüzde yalnızca temel ve birkaçı tonoz kalıntıları ulaşan, dizdar evi, kethüda, imam, müezzin ve kale mehterhaneleri, cephe odaları, zahire ambarları, su sarnıçları gibi yapılar bulunduğu öngörülmektedir. Yine rölöve raporunda, kaynaklarda Yıldırım Beyazıt döneminde yapıldığı bilinen camiye ait bir iz bulunmadığı belirtilmiştir.

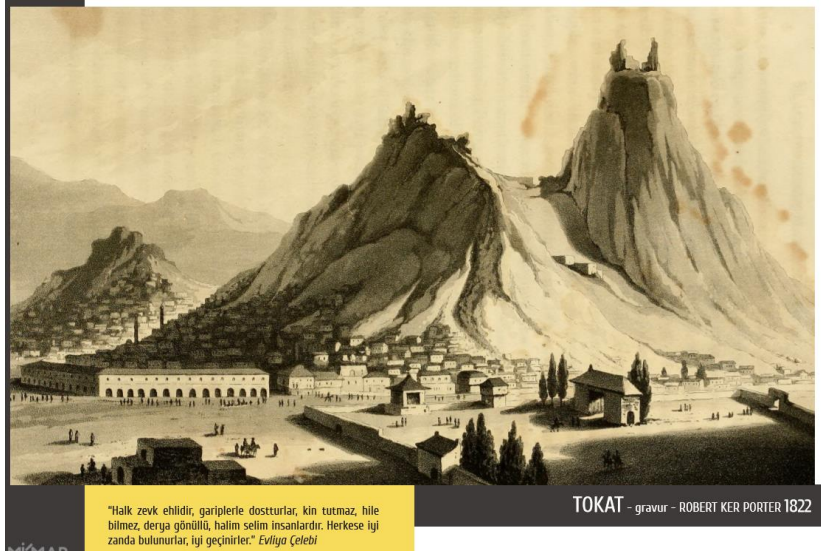
Kronolojik olarak Tokat Merkez Kalesi'ne ait eski gravür ve fotoğraflar (Resim 4.18-4.24);

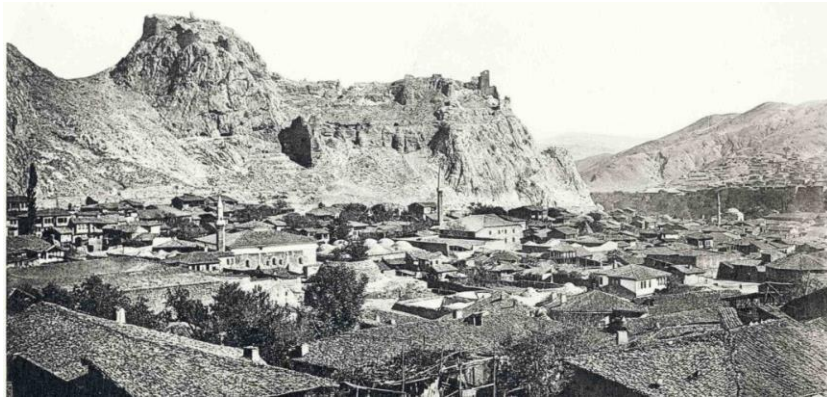
Resim 4.18. Tokat gravürü, Tournefour, 1717 (Hasan Erdem arşivi, 2018)

Resim 4.19. Tokat gravürü, Sir William Ouseley 1810 (Hasan Erdem arşivi, 2018)

Resim 4.20. 1822 yılına ait Tokat gravürü, Robert Ker Porter (Hasan Erdem arşivi, 2018)

Resim 4.21. Tokat Kalesi Cenup cephesi (Sevgen, 1959)

Resim 4.22. Tokat Merkez Kalesi gravürü, 1934 (Albert Gabriel, Monument D'Anatolia)

Resim 4.23. Kale altı yerleşimi olarak Meydan Senti 1940 yılı fotoğrafı (Hasan Erdem arşivi, 2018)

Resim 4.24. 1960 yılı Tokat Merkez Kalesi'ne ait fotoğraf (Hasan Erdem arşivi, 2018)

Beşgen planlı olan kale on sekiz adet burca sahiptir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde savunma amaçlı onarılıp yenilenen kale, bir de dönem dönem kimi isyancılara ve yöneticilere hapisane ve sığınak olmasıyla ünlenmiştir.

4.5.4. Turhal Kalesi

Anadolu'daki Ortaçağ kalelerinin çoğu savunmaya elverişli kapalı vadilerde, sarp tepelere kurulmuş ve tepenin topografik özelliklerine bağlı olarak savunma açısından zaafiyet görülen kısımlar sur duvarlarıyla desteklenmiştir. Bir kısmı da Turhal, Bayburt, Gaziantep ve Zile örneklerinde görüleceği üzere geniş düzlükler ortasında tek başına yükselen tepelerde, sur duvarlarının çepeçevre sardığı bir mimari düzende inşa edilmişlerdir (Turhal Kalesi Sanat Tarihi Raporu, Turhal Belediyesi arşivi, 2018).

Turhal kent olarak Yeşilırmak'ının beslediği Dazya Ovası'nda yer almaktadır. Kalenin yer aldığı tepe ova üzerinde noktasal olarak yükselen bir konumdadır. Bu tepe, Yeşilırmak'ın doğusunda yer almaktadır.

Turhal (Dengiboz Kalesi) Kalesi'nin kesin inşaa tarihi bilinmemekle beraber bu bölgedeki yerleşimin, Kale'de bulunduğu söylenen Sümer tabletleri nedeniyle M.Ö. 3000'lerde başladığı düşünülmektedir. Şüphesiz, söz konusu yazılı tabletler Sümerlerin bu bölgede yerleşmiş olduklarının kesin kanıtı değildir ancak, yakın çevredeki yerleşimlerin tarihlendirmesi gözönüne alınarak Turhal'ında yaklaşık 4000-5000 yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülebilir. Gaziura olarak adlandırılan Turhal'da Pontus krallarına ait sarayların bulunduğu fakat Strabon'un yaşadığı dönemde terkedilmiş olduğu belirtilir (Strabon; MÖ.63-MS.19). Kaynaklardan edinilen bilgiler Strabon'dan sonraki dönemlerde de Turhal çok gelişmiş bir yerleşim dokusuna sahip değildir (Turhal Sanat Tarihi Raporu, 2012).

Resim 4.25. Turhal Kalesi (Gabriel, 1934)

Kale iki adet burcu ve kısmi olarak kale sur kalıntıları ile günümüze ulaşmıştır. Kalenin Gabriel'e ait 1934 yılı görseli Kale'nin günümüzdeki ile aynı oranda ayaktadır (Resim 4.25).

5. NİKSAR, ZİLE, TOKAT MERKEZ VE TURHAL KALELERİNİN KORUMA SÜREÇLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Bölüm 4.3’de belirtilen Tokat kaleleri arasından karşılaştırmalı çalışmaya konu olarak seçilen Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal kalelerinin (Resim 4.8), koruma süreçleri, belirlenen karşılaştırma kriterlerine göre bu bölümde incelenmiştir. Kalelerin koruma süreçlerini karşılaştırmak için belirlenen kriterler, Tespit, Projelendirme, Uygulama ve Güncel Durum Analizi olmak üzere dört ana başlıkta toplanmıştır;

‘Tespit’ başlığı kale duvarları ve kale alanlarının tescil bilgileri ve envanter fişlerinin düzenlendiği tarihlere ait koruma durumu ve koruma önerisi notlarını içermektedir.

‘Projelendirme’ aşaması alt başlıkları, günümüzde yürürlükte olan Kültür ve Turizm Bakanlığı Çevre Düzenleme Projesi Genel Teknik Şartnamesi ve Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Projelerine İlişkin Genel Teknik Şartnamesi kapsamında oluşturulmuştur.

‘Uygulama’ aşaması kalelere ait surlar ve kale içi yapılarına yönelik koruma uygulamalarının incelenmesini kapsamaktadır. Bu başlık altındaki inceleme kriterleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı kapsamında oluşturulmuştur. İlgili ilke kararı, ‘Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları’ konusunda yapılacak müdahalelerin niteliğini, kurul kararlarına temel olacak ilke ve müdahale biçimlerini tanımlamaktadır.

‘Güncel Yapısal, İşlevsel ve Yönetmelik Durum’ aşaması karşılaştırmalı çalışmanın inceleme başlığı olup kalelerin analitik incelemesini içermektedir. Kalelerin güncel durumları üzerine bu başlık altında tanımlanan alt inceleme kriterleri, uluslararası koruma ilkeleri ve Tokat bölgesini kapsayan kalkınma planı, hedef programlar ve kalelerde yapılan alan çalışmalarının ortak sonucu olarak belirlenmiştir.

İnceleme kriterleri ilgili kararları için Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivinde inceleme yapılmıştır. 2004 yılı öncesinde KKVKK’nın görev alanında yer alan Tokat, sonrasında SKTVKKBK’nın sorumluluk alanında yer almaktadır.

Bu çalışma sonucunda, kalelerin güncel durumları üzerinde koruma süreçleri aşamalarının etkileri analiz edilip, günümüzdeki olumsuz şartların sebeplerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Tespit

Kurul kararları ve envanter fişlerine dayanarak tespit edilen, kalelerin güncel durum analizlerinin yapılması, koruma süreçlerine yönelik eksikliklerin tespit edilmesi ve uzun vadeli öneriler getirilebilmesi için ilk inceleme adımı olan ‘Tespit’ bölümünde kalelerin tescil tarihleri, envanter fişlerinde belirtilen koruma durumları ve koruma nerileri notları incelenmiştir (izelge 5.1).

Çizelge 5.1. (devam) Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri'nin karşılaştırılması

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI			KALELER			
			1. NIKSAR KALESİ	2. ZİLE KALESİ	3. TOKAT KALESİ	4. TURHAL KALESİ
UYGULAMA	KAZI VE TEMİZLİK	KAZI ÇALIŞMASI	●	●	●	●
		YOK				
		SARNIÇ TUNELİ (CEYLAN YOLU)	●	●	●	●
		YOK				
	BAKIM	MAGARA	●	●	●	●
		YOK				
		KALE SURLARI	●	●	●	●
		YOK				
	ONARIM	KALEİÇİ YAPILARI	●	●	●	●
		YOK				
BASIT O.		●	●	●	●	
ESASLI O.		●	●	●	●	
REKONSTRÜKSİYON	KALE SURLARI	●	●	●	●	
	YOK					
	KALEİÇİ YAPILARI	●	●	●	●	
	YOK					
GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM	KALEYE ULAŞIM	ARAÇ YOLU	●	●	●	●
		PATİKA				
	YENİ İŞLEV	KALE YERLEŞİMİ GENELİ	●	●	●	●
		YOK				
		KALE İÇİ YAPILARI	●	●	●	●
		YOK				
	TURİZME KATKI	TURİZME KATKI	●	●	●	●
		YOK				
	KALEİÇİ YERLEŞİM	YERLEŞİM	●	●	●	●
		YOK				
HALKLA İLİŞKİLER	GİŞE	●	●	●	●	
	YOK					
	GÜVENLİK	●	●	●	●	
	YOK					
UNESCO	TANITIM OFİSİ	●	●	●	●	
	YOK					
	ALAN YÖNLENDİRME LEVHALARI	●	●	●	●	
	YOK					
ALAN YÖNETİMİ	BASVURU DURUMU	●	●	●	●	
	LİSTE					
	YOK	●	●	●	●	
	VAR	●	●	●	●	

(●) ilgili biginin onayn, (—) bilinmiyor

(•) ilgili bğının onayı, (—) bilinmiyor

Projelendirme

Tarihi yapıların koruması sürecinde, tespitten uygulama ve yaşatmaya kadar her aşama önemlidir. Projelendirme aşamasının nitelikli olmasını sağlamayan veri, tespit aşamasının kapsamlı olmaması ile paraleldir. Uygulamaya esas teşkil edecek olan projelendirme süreçlerinin kapsamlı ve doğru veri içermesi ise, projeye sadık kalındığı ölçüde koruma ve yaşatma sürecini başarılı kılacaktır (Çizelge 5.1).

660 sayılı ilke kararı kapsamında, rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin hazırlanmasına yönelik genel hususlar; ‘Rölöve - Restitüsyon - Restorasyon projeleri, yapının mevcut durumunun belgelenmesinin yanısıra, sorunlarının saptanması, potansiyel ve yeni kullanım olanaklarının araştırılması, onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin belirlenmesi ile yeni kullanımın gerektirdiği müdahalelerin anlatımını sağlamalıdır’ şeklinde özetlenmiştir (URL-9).

Çalışma kapsamında Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal kaleleri ile ilgili proje kararları tarih ve sayıları ile çizelge 5.2’de verilmiştir. Bu kararlarla onaylanan proje kapsamı ise kaleler için ilgili bölümlerde incelenmiştir.

Savunma amaçlı yapılar olan kaleler; işlevleri itibarıyla, kullanıldıkları dönemde de tahribata açık olan yapılar olmaları sebebiyle işlevlerini yitirmeden önce de, hakim topluluklar tarafından farklı dönemlerde onarılmıştır. Bölge kaleleri de stratejik konumları itibarıyla sıkça el değiştirerek, el değiştirme sırasında tahrip olmuşlardır. Restitüsyonda bu dönemlerin ayrıştırılması, yapının özgününe yapılan müdahaleler, müdahaleler ve eklerin muhdes olup olmadığının belirlenmesi noktasında önemlidir.

Çevresel ölçekli projeler başlığı altında, incelenen kalelerin çevresel ölçekli onaylı projeleri çizelge 5.2 ve 5.3’te yer almaktadır. Kalelerin çevresel ölçekli projeleri, Koruma Amaçlı İmar Planı ve Çevre Düzenleme Projesi olarak iki başlık altında incelenmiştir.

Çizelge 5.2. Tescil sırasına göre kalelerin, koruma amaçlı imar planı onay kararı tarihi, sayısı ve proje başlığı

Koruma Amaçlı İmar Planı	
Kale Adı	Onay Kararı Tarihi ve Sayısı
1.Niksar Kalesi	30.07.2013 tarihli 1021 sayılı
2.Zile Kalesi	23.10.2014 tarihli 1751 sayılı
3.Tokat Merkez Kalesi	16.06.2015 tarihli 2239 sayılı karar Afet Riskli Alan İlanı (Etkileşim Geçiş Sahası) KAİP yapım aşamasında
4.Turhal Kalesi	Herhangi bir karar alınmamıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Çevresel Düzenleme Projesi Genel Teknik Şartnamesi’nde tanımlandığı üzere Çevre Düzenleme Projesi ‘Doğal ve kültürel yaşam alanları için üretilen ve peyzaj içindeki değerleri, ekonomi, işlev, estetik, koruma, sürdürülebilirlik ve sanat temeline dayalı her alanın kendi karakteristik özellikleri göz önüne alınarak hazırlanan, ilgili başka meslek disiplinlerinin de süreçte yer aldığı, peyzaj tasarımı yanı sıra gerektiğinde mimari tasarımı da kapsayan, standart çizim ve sunum tekniğine uygun 1/2000 ile 1/50 aralığında değişken, farklı ölçeklere sahip fiziki düzenleme projeleridir’ (URL-10). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863 sayılı) kapsamında “Çevre düzenleme projesi; ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleridir” olarak tanımlanmıştır.

Dört kale için çevre düzenlemesine yönelik farklı kapsamlı projelerin varlığı tespit edilmiş, bu projelerin kapsamı ve yeterlilikleri her kale için ilgili başlık altında incelenmiştir (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3. Tescil sırasına göre kalelerin çevre düzenleme projesi onay kararı tarihi, sayısı ve proje başlığı

Çevre Düzenleme Projesi		
Kale Adı	Onay Kararı Tarihi ve Sırası	Proje Başlığı
1.Niksar K.	02.10.2009/1399	Çevre düzenleme projesi
2.Zile K.	--	--
3.Tokat K.	28.02.2013/718	Mevcut patika yolun tamamlanması onayı (yöreye uygun doğal taş malzeme ile uygulama şartı+ güvenlik için konutların bulunduğu tarafa ahşap korkuluk imalatı gerekli notu)
	28.02.2013/747	Aydınlatma projesi onayı (uygulama KUDEB denetiminde)
4.Turhal K.	18.1.2012/607	Çevre düzenleme projesi onayı

Çevre düzenleme projesi

Bu başlık altında kalelerin çevresel ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı ve Çevre Düzenleme Projeleri'nin varlığı ve kapsamaları incelenmiştir.

Uygulama

Dört kale için günümüze kadar yapılmış uygulama çalışmaları 'Uygulama' başlığı altında analiz edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 660 Sayılı İlke Kararı referans alınarak uygulama çalışmaları sınıflandırılmıştır. Bu sınıflar 'Bakım, Onarım, Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon)' uygulamalarıdır. Arkeolojik sit alanı olan kalelerin temizlik ve kazı çalışmaları da bu başlık altında incelenmiştir (Çizelge 5.1b).

Bölümün ilk inceleme başlığı 'Kazı ve Temizlik' ile ilişkili olarak, yüksek, sarp noktalara konumlu kaleler ve aynı nitelikte konumlarda yer alan bölge kalelerinde ortak olarak bulunan sarnıç tüneli, yerel söylemle ceylanyolu, kalelerin su ihtiyacını sağlamak amacıyla, sarnıca ulaşımı sağlayan tünellerdir. Sarnıçların işlevine yönelik olarak, barış

zamanı su ihtiyacını karşılamak, savaş zamanı ise kaçış için kullanıldığı bilinmektedir. Zaman içinde doğal veya insan eliyle bu tünellerin dolması, bu alanların öncelikli kazı alanları olmasına neden olmuştur.

Çalışma konusu olan kaleler, uzun zaman önce işlevini kaybetmiş, korumasız olarak, atıl durumda kalmış olan yapılardır. Kalelerde zaman içinde deprem, yağış, eğimli arazi şartları ile yaşanan toprak kaymaları ile oluşan örtü, bitki oluşumu, dökülme ve tahribatla oluşan dolgu malzemelerinin temizlenmesi ve yapıların açığa çıkarılması, projelendirme süreci için önemli veriye ulaşılmasını sağlamaktadır. Kazı ve temizlik çalışmaları zaman alan hassas uygulamalardır.

Bölgedeki tüm kalelerde gözlemlenen ve sayıları değişen sarnıçlara ulaşımı sağlayan geçiş alanı olan ve merdivenli olarak düzenlenen bu geçitler zaman içinde insan müdahaleleri ve doğa etkisiyle kapanmıştır. Kapanan bu yolların ulaştığı noktayı açığa çıkarmak için, kalelerde kazı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır.

İncelenen aşamalardan kalelerin kazı ve temizlik onaylı karar ve kapsamaları ilgili başlıklarda incelenmiştir. Karşılaştırmalı çalışma kapsamındaki dört kale için ilgili koruma kurulu, ilgili belediyeler ve il kültür müdürlüğü arşivlerinden elde edilen bilgilere göre incelenen uygulama çalışmalarından KTB tarafından Tokat, Zile ve Niksar Kaleleri için yapılan esaslı onarımlar çizelge 5.4’da yer almaktadır. Bakım, onarım ve yeniden yapma olarak sınıflandırılan detaylı inceleme her kale için ilgili alt başlıkta yer almaktadır. Projelerin kapsamaları her bir kale için ilgili başlıklarda yer almaktadır.

Çizelge 5.4. Tokat İl Kültür Müdürlüğü onarım ihaleleri (Tokat İl Kültür Müdürlüğü, 2018)

Onarım İhaleleri		
Proje Adı	İhale Tarihi	İş Bitim Tarihi
Tokat Merkez Kalesi 2008-2009 yılları sari onarımı işi	30.10.2008	28.11.2009
Zile Kalesi sari onarımı işi	29.01.2010	22.11.2010
Niksar Kalesi sari onarımı işi	09.02.2010	07.04.2011

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

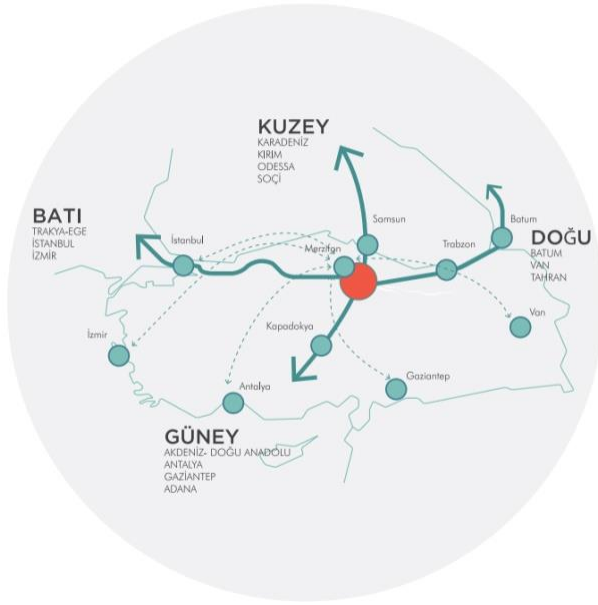
Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal kalelerinin; yapısal/koruma durumu, ulaşım, yeni işlev, turizme katkı/kültürel rota, kale içi yerleşim, halkla ilişkiler, Unesco başvuru durumu ve alan yönetimi' olmak üzere sekiz kriter kapsamında analiz edilmiştir (Çizelge 5.1b):

Yapısal/Koruma Durumu başlığı altında, kalelerin günümüzdeki koruma durumları, fiziki olarak analiz edilmiştir.

Kaleye Ulaşım başlığı altında, kalenin günümüzdeki şehir yerleşimi ile ulaşım yönünden ilişkisi incelenmiştir.

Yeni İşlev başlığı altında kalelerin günümüzdeki işlev durumları incelenmiştir. Hem kale yerleşimlerinin bütün olarak hem de kale içi yapıları için tek yapı ölçeğinde işlev incelemesi yapıp, savunma yapıları olan kalelerin günümüzdeki rolü irdelenerek kalelerin koruma yaklaşımı olarak yeni işlev önerisine ne derece uygun yapılar olduğu ve yerel yönetimlerin bu konudaki yaklaşımı analiz edilmiştir.

Turizme Katkı/Kültürel Rota başlığı altında, kalelerin günümüzdeki koruma durumları ele alınırken, kalelerin turizme katkı sağlanması yönünde çalışmaların varlığı sorgulanmış ve mevcut çalışmaların kapsamı incelenmiştir. Araştırma sonucunda Tokat ve ilçelerini farklı güzergahlarla içine alan Yeşilirmak ve Kelkit Rotalar Sistemleri çalışmalarına ulaşılmıştır. Çekül vakfı tarafından Tarihi Kentler Birliği adına, 2014 yılı tamamlanmış olan iki çalışma havzalarında farklı temalarla, farklı güzergahları kapsayan rota sistemleri tanımlanmıştır. Kalelerin ilgili bölümlerinde rota sistemleri ile ilişkileri yer almaktadır. Ayrıca kalelerin korunması ve günümüzdeki kullanımları için yapılan çalışmalar için ziyaretçi potansiyeline istatistiki çalışmaların ve hedef çalışmaların varlığı sorgulanmıştır.

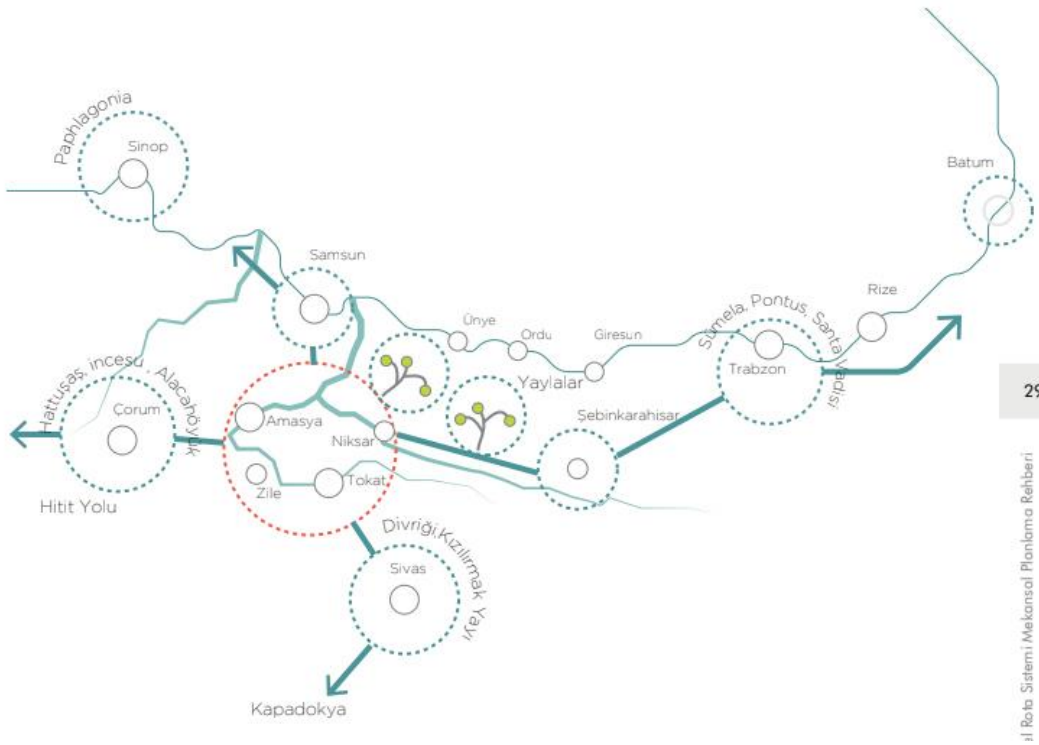

Resim 5.1. Kelkit ve Yeşilırmak Havzaları Kültürel Rotalar Sistemi, mekânsal planlama rehberi (URL-11)

Kent: Su geçen kentler teması altında, antik kent, yerleşim, kale, mimari anıtsal yapılar

Mimari: Yerel ustalık (kaleler mimari kültür varlıkları olsa da bu temadan bağımsız)

Yol: Tarihi güzergahlar

Resim 5.2. Kelkit ve Yeşilırmak Havzaları kültürel rotalar sistemi, mekânsal planlama rehberi (URL-11)

Kale İçi Yerleşim başlığı altında, kalenin iç ve dış kale surları içinde günümüzde yerleşim bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Kale surlarının günümüze ulaşan surları dışında sur izlerinin araştırılma durumu ve uygulama planlarındaki etkisi incelenmiştir.

Halkla İlişkiler başlığı altında, ‘Gişe, güvenlik, tanıtım ofisi, alan yönlendirme levhaları’ incelenmiştir. Dört kaleyi de kapsamında hazırlanmış Çekül Vakfı tarafından Yeşilirmak Havzası için hazırlanan kültürel rotalar sistemi kapsamında, rota sistemi için, yönlendirme sistemi önerisi de getirilmiştir.

Unesco Başvurusu başlığı altında, dünya kültür mirası listesi için kalelerin Unesco başvurusu durumları sorgulanmıştır.

Alan Yönetimi başlığı altında, 27.11.2005 tarihinde yürürlüğe giren ‘Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’ e göre yönetim alanı ‘Sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler’ olarak tanımlanmıştır (URL-12).

Kale içi yapıları

Kale içi yapılarının inceleme kapsamı kalelerin tespit edilen sur sınırları (iç/dış kale) içinde kalan kamusal yapılardır. Özel mülkiyette olan tescilli yapılar çalışma kapsamına alınmamıştır.

5.1. Niksar Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kale İçi Yapıları

Niksar Kalesi için inceleme kriterleri kapsamında ele alınan kurul kararları kronolojik olarak tarih, sayı ve ilişkilendirilen inceleme başlığı bilgileri ile çizelge 5.5’de yer almaktadır.

Çizelge 5.5. Niksar Kalesi kurul kararları

Niksar Kalesi Kurul Kararları		
Karar	Konu	Sınıfı
19.10.1979/A-1977	Tescil	Tespit
23.11.2000/2698	Acil önlem-proje	Tespit
29.05.2006/72	161/44 ifraz	Tespit
24.12.2008/1062	Niksar kale surları ve yapıları rölöve çizimleri yetersiz	Projelendirme
30.01.2009/1155	Rölöve onayı	Projelendirme
19.06.2009/1217	Restorasyon onayı	Projelendirme
02.10.2009/1399	Çevre düzenleme projesi onayı	Projelendirme
02.10.2009/1400	Kazı onayı (genel kazı)	Uygulama
27.10.2010/2051	Niteliksiz yapı yıkım onayı	Uygulama
16.12.2011/161	Kale hamamı-yapının tamamlanmasına yönelik restorasyon projesinin uygun bulunmaması	Projelendirme (tek yapı)
26.06.2011/2438	Kazı onayı (yapının onarımına yönelik rölöve uygulaması için)	Uygulama
26.06.2011/2439	Kazı onayı (yarasa deliği)	Uygulama
31.05.2012/309	Konservasyonu tamamlanan yapılara (askerlik şubesi ve kale hamamı) üst örtü projesinin yeniden ve sur duvarı drenaj projesi hazırlanması kararı	Projelendirme
28.02.2013/749	Çöken iç kale sur duvarı	Uygulama
28.03.2013/800	Tescilsiz yapı yıkımıyla ortaya çıkan surun onarımı	Uygulama
30.01.2014/1323	İzinsiz korkuluğun kaldırılması	Uygulama
26.02.2015/1988	Çam ağacı kesilmesi	Uygulama
26.02.2015/2000	Kale çeşmesi II. grup yapı onayı	Tespit (tek yapı)
04.03.2016/2670	İtfaiye için alternatif kale yolu geçişi talebi	Uygulama
04.09.2015/2384	Risk teşkil eden kale sur duvarı	Uygulama
17.10.2015/2481	Sur duvarı yıkılma tehlikesi	Uygulama
(Kırmızı : Kale surları onay kararları, Mavi : Tek yapı onay kararları)		

Karşılaştırma kriterleri kapsamında inceleme çalışmalarına, tescil tarihi en eski olan Niksar Kalesi ile başlanmıştır. Kale tepe kale, orta ve dış kaleden oluşan yamaç kale alanı resim

5.3’de işaretlenmiştir. Kriterlere göre inceleme kale duvarları, kale alanı ve kale içi yapıları için yapılmıştır.

Resim 5.3. Niksar Kalesi’nin kurulu olduğu tepe (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

5.1.1. Kale alanı ve duvarları

Tespit

İnceleme çalışmalarının yapıldığı ilk kale, tescili en erken olan Niksar Kalesi’dir. Kalenin kale alanı ve kale duvarlarının tespit bilgileri, envanter fişi, mülkiyet bilgileri kapsamında belirlenebilmiştir.

Tescil

Niksar kalesi için çizelge 5.1a’da ilgili kısımda belirtildiği üzere GEEYAK tarafından 08.09.1978/A-1274 ve 19.10.1979/A-1977 tarihli ve sayılı kararlarla kaleyi içine alan I. derece arkeolojik sit alanı ve III. derece arkeolojik sit alanı sınırları belirlenmiş ve sonraki kararla sınırlar revize edilmiştir. 08.12.1995/1974 tarihli ve sayılı kararla III. derece arkeolojik sit alanı sınırı içindeki korunması gerekli anıtsal ve sivil mimari örnekleri listesi belirlenmiştir. 18.11.2011/110 tarihli ve sayılı kararla I. ve III. derece sit alanı sınırları yeniden belirlenmiştir.

sürecini etkileyen ve acil önlem amaçlı birçok karar bulunmaktadır. Bu kararlardan projelendirme sürecini etkileyen kararlar;

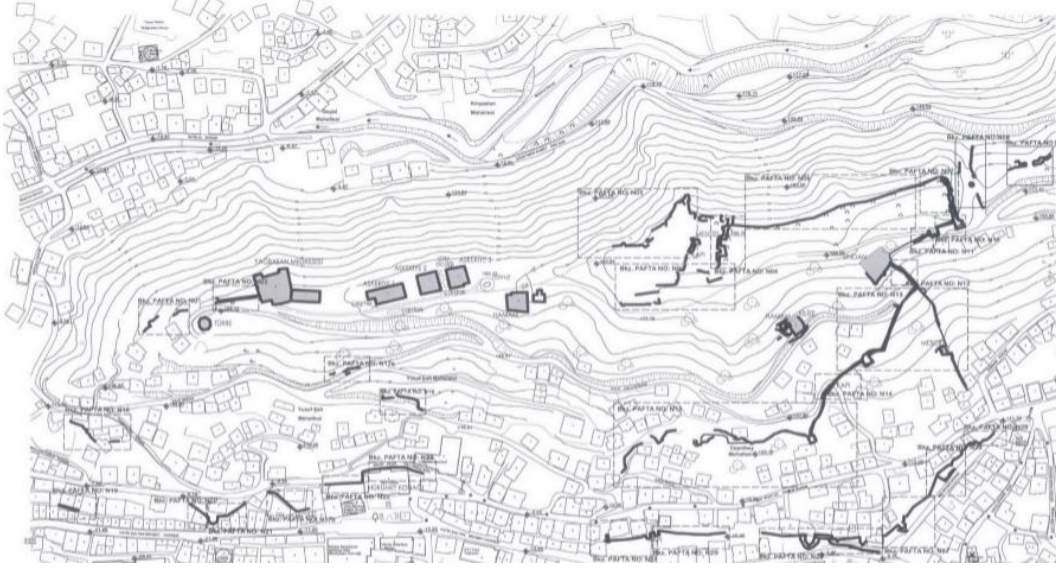
23.11.2000 / 2698 tarihli ve sayılı kale surlarının yıkılmak üzere ve hayati açıdan tehlike arz ettiği gerekçesiyle, onarım projesi hazırlanması sürecinde acil bir önlem olarak, belediyesince bir perde / istinat duvarı yapılması (III. derece sit alanında) yapım sırasında yapılacak sondaj kazısında ilgili müze uzmanlarının bulunması, uzmanlarca hazırlanacak kazı raporunun kurula iletilmesine, ciddi mühendislik çalışmaları gerektiren projenin de ivedilikle getirilmesi gerektiği,

04.09.2015/2384 tarihli ve sayılı, 164/12 kayıtlı mülkiyetteki konut için, kale surlarının risk teşkil etmesi başvurusu için yerinde inceleme yapılması,

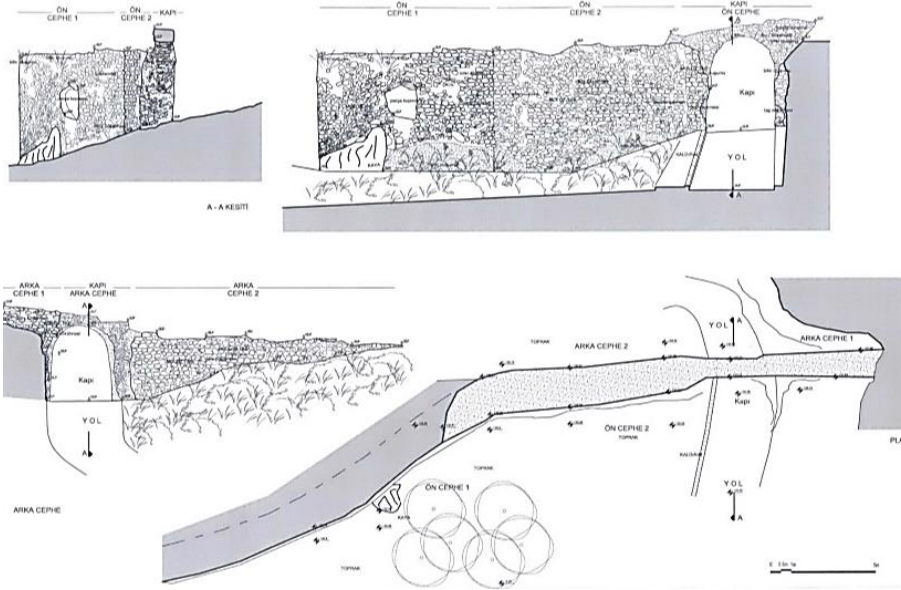
17.10.2015/2481 tarihli ve sayılı 164/12 parseldeki sur duvarının yıkılma tehlikesine karşı onaylı rölövesine göre acil önlem alınması şeklindedir.

Rölöve

Niksar Kalesi için hazırlanan rölöve çizimleri, 24.12.2008 tarihli 1062 sayılı karar ile yetersiz bulunmuştur. Eksiklerin tamamlanması sonrası 30.01.2009 tarih 1155 sayılı karar ile kalenin rölöve çizimleri onaylanmış (Resim 5.5, 5.6), aynı karar ile rekreasyon projesi yetersiz bulunmuştur. Projede; duvarlar bölümlere ayrılarak, kısmi plan ve kesitler yer almıştır. Her bir paftada, malzemeler ve bozulmalar, görünüşler üzerinde belirtilmiştir, lejant oluşturulmamıştır.

Resim 5.5. Niksar Kalesi vaziyet planı rölövesi (Kalan Mühendislik, SKTVKKBK arşivi, 2018)

Resim 5.6. Niksar Kalesi kesit ve cephe rölöveleri (Kalan Mühendislik, SKTVKKBK arşivi, 2018)

Analitik rölöve: Niksar Kalesi analitik rölöve çizimleri lejantı görselde yer almaktadır (Resim 5.7). Özgün olan kısımlar dışında kale duvarlarına yönelik sekiz tip bozulma tespit edilmiştir.

Resim 5.7. Niksar Kalesi analitik rölöve çizimleri lejantı (Kalan Mühendislik, Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Rölöve raporu: Kale için 2008 yılında hazırlanmış olan rölöve raporu, fotoğraf albümü, ölçüm yöntemleri, rölöve analiz raporu, sanat tarihi raporunu içermektedir. Rapora göre belirtilen sur içi yapıları; Kale ve Cin camileri, Kale Kilisesi, Zindan, Yağıbasan Medresesi, buğday depoları, su sarnıçları, kale hamamı, tekkeler, türbeler, kışla binası, yarasa deliğidir. Raporda kale kalıntılarının fiziki durumlarına, yerleşim ile olan ilişkisine, bozulma ve sebeplerine yer verilmiştir.

Resim 5.8. Niksar kalesi tepe kale surları, (Çiftçibaş, K. , Rölöve Raporu SKTVKKBK arşivi, 2018)

Malzeme raporu: Niksar kalesi için malzeme raporu, kalenin restorasyon raporu içinde bulunmaktadır.

Sanat tarihi raporu: Kalenin 2008 yılında hazırlanmış olan sanat tarihi raporu, Anadolu Kaleleri, Niksar Kalesi ve Tarihi, Kale Kapıları, Sur İçi Yapıları (Yağıbasan Medresesi,

Askeriye Yapıları, Hamam, Kilise) ve İşlevi Bilinmeyen Mekanlar başlıklarından oluşmaktadır.

Ölçüm yöntemi: Niksar kalesi, rölöve ölçüm ve çizimlerinde, total station, gps ve fotogrametri yöntemleri kullanılmıştır. Kale rölöve raporunda, kullanılan yöntemler ve uygulama detayları yer almaktadır.

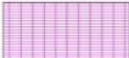
Restitüsyon

Kalenin onaylı restitüsyonu ve raporu bulunmamaktadır.

Restorasyon

Niksar Kalesi'nin restorasyon projesi şartlı onaylanmış olup, SKTVKKBK'nın 19.06.2009 tarihli 1217 sayılı kararına göre kale surları ve üzerindeki yapıların onarımına yönelik hazırlanan proje, üzerinde yapılan değişiklikler doğrultusunda, kale ve üzerindeki yapılarda beton ve betonarme hiçbir uygulama olmaması koşulu ile onaylanmıştır (Resim 5.9).

RESTORASYON LEJANTI

	SORUN	ÇÖZÜM
	Çürümüş mevcut ahşap hatıllar ile eksik ahşap hatıllar	Çürümüş mevcut ahşap hatıllar ile eksik ahşap hatıllar yerine yeni ahşaplar konulacaktır. (Yeni ahşaplar, fırınlanmış ve vakumlu empenye edilmiş, orijinaline uygun malzeme kullanılacaktır)
	Taş yüzeylerde kırılma, kopma, dökülme, dağılma	Taş yüzeyler özgün malzeme ve özgün harç ile tamamlanacaktır. (Konservasyon laboratuvarında gerçekleştirilecek deneyler sonucunda öngörülen taş ve harç uygulanacaktır)
	Kerpiç (bat) yüzeylerde kopma, dökülme, dağılma	Kerpiç (bat) yüzeyler konservasyon merkez laboratuvarının önereceği şekilde dondurulacaktır.
	Derz bozulmaları	Aşınan ve boşalan derzler özgün malzemesiyle tamamlanacaktır.
	Yüzey kirlenmesi (bitkisel)	Duvar üzerleri ve yüzeylerinde oluşan bitkiler el ile temizlenecektir. Gerekli görülen yerlerde tarım ilaçları kullanılarak bitkiler zehirlenecektir.
	Yüzey kirlenmesi (atmosferik, liken)	Bütün duvar yüzeylerinin atmosferik etkilere maruz kalması sebebiyle tazyikli su püskürtülerek temizlenmesi gerekmektedir.
	Çimentolu uygulamalar	1) Çimento bazlı harçların uygulandığı taş duvarların sökülerek özgün harcı ile yeniden uygulanacaktır. 2) Yapı çevresinde çimento bazlı uygulamalar el aletleri ile kırılarak kaldırılacaktır.
	Tamamlanan Yapı Ögesi	Tamamlanan Yapı Ögeleri özgün malzemeleriyle tamamlanacaktır.

Resim 5.9. Niksar Kalesi restorasyon projesi lejantı (Kalan Mühendislik, Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Aynı karar kapsamında onaylanan kale surları hakkında ‘Taşıyıcı sistemin mevcut durumu onarım ve güçlendirme önerileri hakkında rapor’ kale restorasyon projesinin her bir paftasında yer alan kısmi sur duvarlarının mevcut fiziksel durumu, bozulmaları ve önerilen müdahalelerin anlatımını içermektedir.

Rapor içeriği; kale sur duvarlarındaki bozulmalar, duvarların görünüş ve plan çizimleri üzerinde, pafta bazlı duvarları ve kale içi yapılarının, fiziki olarak ifade edilmesi, bozulma tespitleri ve müdahale öngörülerini içermektedir. Rapordaki, temel tespit ve öneriler; bozulma derinliğine göre onarım, bitkilerin temizlenmesi ve sonrası yüzey temizliği, malzeme boşalması olan belirli duvarlar için bölgede yapının mevcut taşına benzer fiziksel, mekanik ve petrografik taşla tamamlama yapılması, yine belirtilen duvarla için derzlerin yapının özgün harcına benzer özelliklerdeki malzemenin düşük basınç altında enjeksiyonu ile onarılması, ahşap hatılların bulunduğu duvarlarda, özelliğini yitirmiş olan ahşap elemanların yenilenmesi, devrilen duvarlardan kararlı durumda olanların yalnızca temizlik işlemi sonrası olduğu gibi bırakılması, duvarlarda kararlılığı zayıf olan bölümlerin restorasyon kararları doğrultusunda özgün malzemeye benzer özelliklerde ve farklı bir malzeme ile sağlamlaştırılması, yüzey bozulması gözlenen taşlarda plastik onarım yapılması, ayrılma görülen duvarlar için dikiş elemanları ile dikilme önerisi (projelendirilerek) maddeleriyle özetlenebilmektedir. Yazılı kısımlara ek olarak rapor, uygulama detayı, önerilen uygulama detayı ve kale fotoğraflarını kapsamaktadır.

Restorasyon Raporu: Rapora göre, tepe kale ‘iç kale’, yamaç kale ‘varoş’ bölümlerinden oluşmaktadır. Raporda kalenin geçmişte görmüş olduğu bir kitabenin varlığından ve günümüzde kitabenin Niksar Belediyesi Kent Müzesi’nde yer aldığından söz edilmektedir. Danışmentliler zamanına ait onarımı gösteren kitabenin içeriği raporda Uzman Mehmet Çayırdağ’ın çevirisi olarak ifade edilmektedir. Çeviri “ Yapan Karaoğlu Cemaleddin Yunus. Bu yapının yapılmasını Kılıçarslanoğlu, kahredici melik, devlet ve dinin rüknü muzaffer Süleyman Şah 94 senesinin zilhicce ayının ortasında emretti” şeklindedir (Resim 5.10). Çayırağa’ya göre 94 senesi hicri 594 yılının kısaltılmışıdır ve bu tarih miladi takvime göre 1198 yılı ekim ayı ortasına referans vermektedir (Restorasyon raporu, 2009).

Resim 5.10. Kalenin Danişmentliler dönemine onarımı belgeleyen kitabesi (Niksar Kalesi Restorasyon Raporu, Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Jeolojik ve Jeoteknik Etüt Raporu: Niksar kalesi ‘Jeolojik ve Jeoteknik Etüt Raporu’ hazırlanmış olan tek kaledir. Rapor SKTVKBK’nın 19.06.2009/1217 tarihli ve sayılı kararı ile onaylanmıştır. Raporun hazırlanmış olması bölgenin deprem kuşağında yer alması açısından önemlidir.

Niksar Kalesi restorasyon projesi alt başlıklarından bağımsız olarak, projeye yönelik diğer bir karar; 28.03.2013/800 tarihli ve sayılı karar ile Niksar koruma alanı içinde, 210/20 ada parseldeki tescilsiz yapının yıkımı (27.10.2010/2051-yıkım onayı) ile ortaya çıkan sur duvarının onarımına yönelik hazırlanan revize edilen restorasyon projesinin onaylanmasıdır. Yıkılan sur duvarı üzerindeki kalıntıların müze müdürlüğü denetiminde kaldırılması kararı da bu karar kapsamında yer almaktadır.

Çevresel ölçekli projeler

Niksar Kalesi için çevresel ölçekli yapılmış projelendirme çalışmaları bu başlık altında sunulmuştur. Bu bağlamda, koruma amaçlı imar planı ve çevre düzenleme projeleri başlıkları altında kalenin çevresel ölçekli onaylı projeleri ve kapsamaları incelenmiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planı: Niksar onaylı koruma amaçlı imar planında belirlenen koruma alanı sınırları, görselde belirtilmiştir (Resim 5.11). 08.12.1995/1974 tarihli ve sayılı kararla belirlenen sınırlara göre koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır (KAİP raporu, 30.07.2013 tarihli 1021 sayılı). Koruma alanı olarak belirlenen, Niksar Kale yerleşimini de içine alan, I. ve III. derece arkeolojik sit alanı olarak sınıflandırılmış bölge, tarihi kent yerleşiminin başlayıp, geliştiği bölgedir.

2016 yılı Haziran ayına ait imar planı plan notları, 4.bölüm koruma alanlarına ilişkin hükümleri içermektedir. Bu bölümde yer alan başlık 3 arkeolojik sit alanlarına yöneliktir. Bu başlık altında 'KAİP esastır' dışında hüküm yer almamaktadır. 01.07.2016 tarihli Niksar Revizyon İmar Planına ait plan notlarında 'Arkeolojik sit alanlarında KAİP hükümleri geçerlidir' notuna ek hüküm yer almamaktadır.

Niksar koruma amaçlı imar planından karşılaştırmalı değerlendirmeye esas alınan plan notları özel hükümleri kale alanını direk veya dolaylı etkileyen maddeleri karşılaştırmalı çalışma kapsamına alınmıştır:

1. 'I.derece arkeolojik sit alanları' korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Bu alanlar kültürel amaçlı gezilerin yapılabileceği alanlar olarak öngörülmüş olup konser, tiyatro, sergi, açık hava müzesi gibi kültürel faaliyetler için mevcut tescilli yapıların değerlendirilmesi esas alınacaktır. Bu alanlarda;

a) Yapılaşmaya izni, araştırma kazısı dışında kazı izni yoktur

c) Yeni ağaç dikimi yoktur

d) Alandan taş, toprak, kum vb. alınamaz

f) Bu alanlar içerisinde yer alan ören yerlerinde plan haricinde, gezi yolu düzenlemesi, meydan tanzimi, açık otopark, WC, bilet gişesi, bekçi kulübesi gibi ünitelerin yapılabilmesi için Sivas Koruma Kurulunda izin alınacaktır.

h) Uygulama öncesinde ören yerinin yakın çevresinin işlevsel bütünlüğü içinde etkin bir şekilde korunması ve yaşatılmasına yönelik alan düzenleme ve kullanım kararlarını içeren 1/500 ve alt ölçekli Kentsel Tasarım (Çevre Düzenleme Projesi) ile ön izin alınacaktır. Buna bağlı olarak düzenlenecek kapalı ve açık mekanların işlev, yerleşme, yapılaşma, estetik ve peyzaj düzenleme koşulları ile kapasitelerinin sergiye konu eserler sergi mekanlarının mahal listeleri ile alana yönelik, araştırma, kazı, restorasyon ve Kentsel Tasarım (Çevre Düzenleme) proje raporları çerçevesinde koruma kurulunca belirlenecektir.

i) Açık alan düzenlemelerinin uygulanması ancak onaylı 1/200, mimari mekanların uygulanması ise 1/50 ve daha alt ölçekli uygulama projeleri hazırlanarak yapılacaktır.

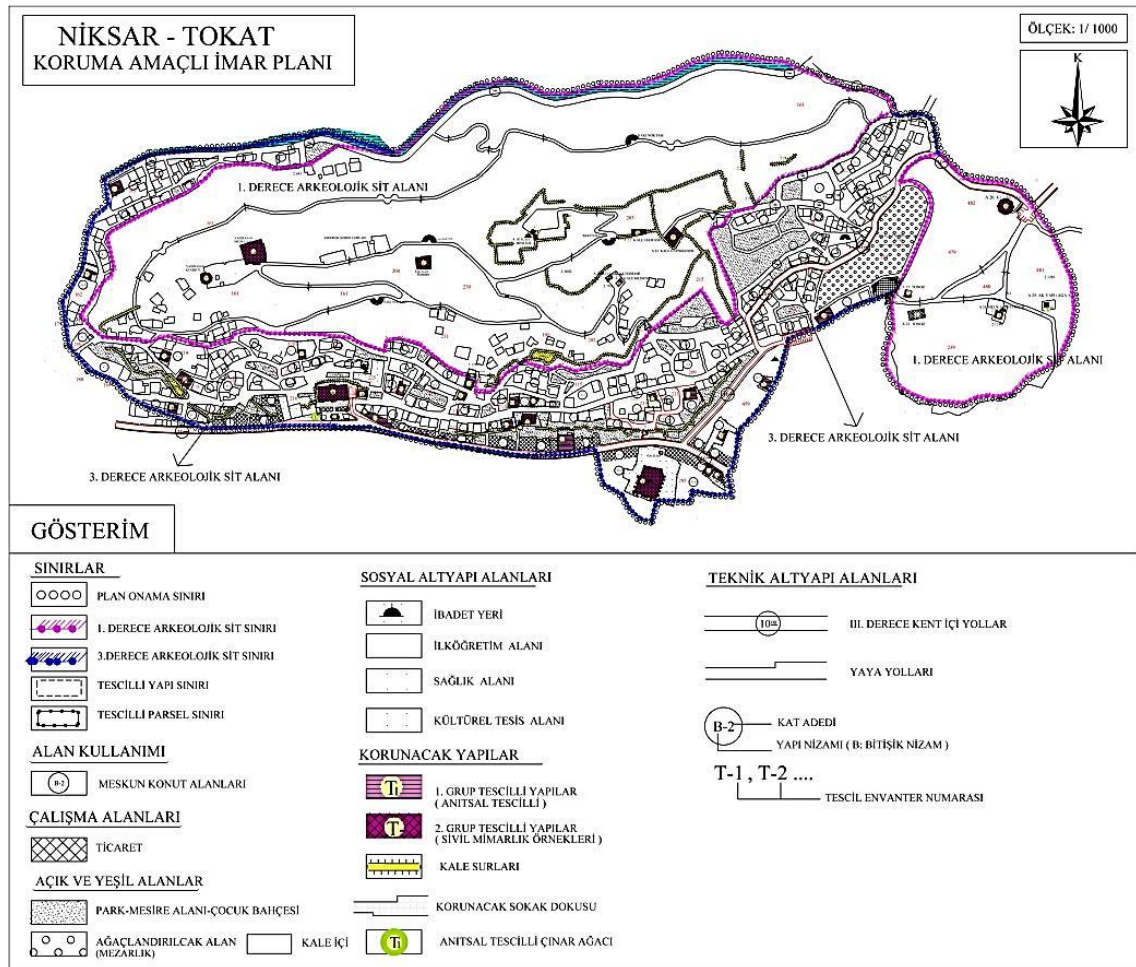
j) Kapalı sergi ve depolama fonksiyonları için mekan ihtiyaçları restorasyonu tamamlanan mevcut mekanlardan karşılanacaktır. Ören yeri bünyesinde kapalı sergi mekanları bütününden bağımsız olarak ticari mekanlara kesinlikle izin verilmeyecektir.

k) Mezarlık alanlarında, anıtsal nitelikli ağaçlar ve plan kararı ile korunacak ağaçlar kesinlikle kesilemez. Bu alanlardaki diğer ağaçlar ancak Orman Bölge Müdürlüğü uzmanlarınca konuya ilişkin hazırlayacağı raporun Koruma Kurulu'na iletilmesinde sonra ve yeniden ağaçlandırılması koşuluyla ve sadece Koruma Kurulunun izniyle ömrünü tamamlamış (kurumuş) ve hastalıklı ağaçlar kesilebilir.

l) Birinci derece arkeolojik sit sınırı içinde kalan yollarda, planda ayrıca belirtilmemiş ise maksimum genişlik 3 m'dir. Kaplama malzemesi olarak doğal taş veya kesme taş kullanılacaktır.

m) Planda görünen kale surlarının yıkılan bölümleri projelendirilip projelendirilip Sivas Koruma Kurulu onayı alınmak koşuluyla aslına uygun olarak tamamlanmalıdır.

n) Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun görüşleri doğrultusunda mevcut surların üst yüzeyleri koruyucu bir malzeme ile kapatılarak, surlar atmosfer şartlarından kaynaklanan bozulmalardan korunacaktır.

Resim 5.11. Niksar koruma amaçlı imar planı (sadeleştirilmiştir) (Milet Şehir Planlama, Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

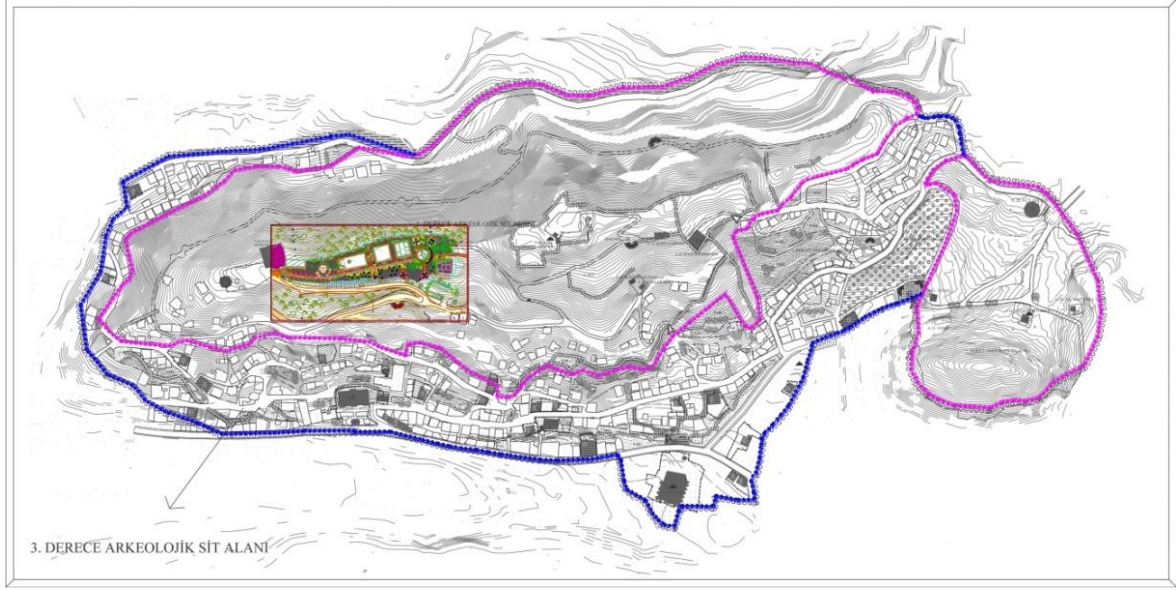
Çevre Düzenleme Projesi: Kalenin 02.10.2009/1399 tarihli ve sayılı kararla onaylanan çevre düzenleme projesi, kale alanının bir bölümü için hazırlanmıştır. Resim 5.12’de pembe renkle ifade edilen I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenen kale alanının içerisinde renklendirilmiş olarak ifade edilen alan Çevre Düzenleme Projesi kapsam alanıdır. Bu alan Yağıbasan Medresesi ve Külliyesi, Askeriye Yapıları (üçlü yapı grubu), Kale Hamamı yapılarının ortak avlusu olan alandır (Resim 5.12-5.13).

Resim 5.12. Tepe Kale’ye doğudan bakış (Yüceses, 2018)

Resim 5.13. Çevre düzenleme projesi kapsamındaki iç kale yapıları (Yüceses, 2018)

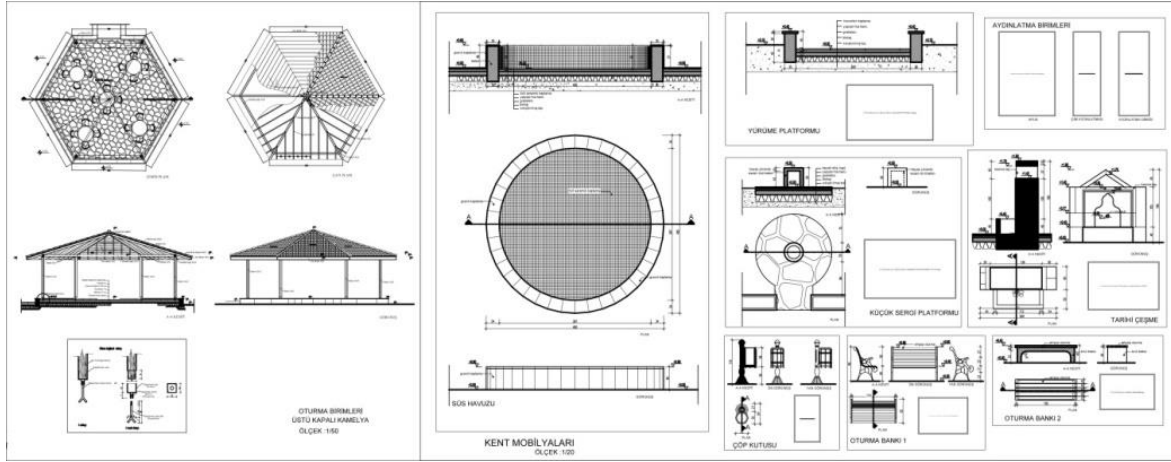
Resim 5.14. Niksar Kalesi için Koruma Amaçlı İmar Planı ile kalenin çevre düzenleme projesinin karşılaştırılması

Resim 5.15. Niksar Kalesi çevre düzenleme projesi vaziyet planı ve lejantı (Kalan Mühendislik, Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Projenin onaylandığı karar içeriği “Kale çevre düzenleme projesinin üzerinde yapılan değişiklikler (önerilen modern çeşme yerine, mevcut çeşmenin onarılarak kullanılması) doğrultusunda onaylanması, proje müellifi denetiminde uygulaması sonrası iskan onayı için kurula belge (rapor + fotoğraf) sunulması, çevre düzenleme projesinde aydınlatma elemanlarının, kent mobilyalarının, alt yapının ve malzeme detaylarının tamamlanmasından sonra, kurul tarafından çevre düzenleme projesinin

değerlendirilebileceği ve uygulamanın müellifi, ilgili belediyesi ve Müze Müdürlüğü denetiminde yürütülmesi” şeklindedir (Resim 5.15, 5.16). Kapsama alınan alan için hazırlanan çevre düzenleme projesi; 1/200 ölçekte planlanmış olup, oturma birimleri, çevre aydınlatması, sergi ve yürüyüş alanları için döşeme ve çöp kutusu 1/20 detaylarını kısmı malzeme bilgilerini içermektedir (Resim 5.16).

Resim 5.16. Niksar Kalesi çevre düzenleme projesi uygulama detayları (Kalan Mühendislik, Niksar Belediyesi arşivi 2018)

Projelendirme başlıklarından bağımsız olarak, çevresel ölçekli mekânsal gerekliliklere göre; kaleye bağlanan yola itfaiye geçişi için alternatif yol talebi konusunda, kurul uzmanları tarafından, konunun yerinde yapılacak inceleme sonrası görüşülmesi kararı almıştır (04.03.2016 tarihli 2670 sayılı karar, SKTVKKBK).

Uygulama

Niksar Kalesi’nde yapılan uygulamalarda; kazı ve temizlik, bakım, onarım ve rekonstrüksiyon başlıkları altında analiz edilmiştir (Ek-7; Şekil 89)

Niksar Kalesi kapsamında günümüze kadar yapılan koruma uygulama çalışmaları kurul kararları referans alınarak belirlenen kriterler kapsamında incelenmiştir. Kazı ve temizlik çalışmaları ve kapsamı ilk kriterdir. Bunun dışındaki uygulamalar 660 sayılı ilke kararında belirtilen müdahale biçimlerine göre belirlenen kriterler kapsamında incelenmiştir.

Kazı ve temizlik

Niksar Kalesi koruma çalışmaları kapsamında günümüze kadar üç onaylı kazı çalışması yapılmıştır. Kazı çalışmaları onay kararları ve ilgili kazı alanları;

02.10.2009/1400 sayılı karar: Niksar kalesi içerisindeki eserlerin ve yeraltı yollarının açığa çıkarılması için kazı yapılması isteminin uygun olduğuna, uygulamanın Müze Müdürlüğü denetiminde yapılmasını (Resim 5.17),

26.06.2011/2438 sayılı karar: 02.10.2009/1399 karar ile onaylanan çevre düzenleme projesine uygun olarak, yapının onarımına yönelik, rölöve aplikasyon çalışmalarında kullanılmak üzere Müze Müdürlüğü denetiminde kazı yapılmasını,

26.06.2011/2439 sayılı karar: Niksar kalesi kuzeydoğu kesiminde yer alan yarasa deliği olarak adlandırılan dehlizde kazı çalışması yapılmasını onaylayan kararlardır.

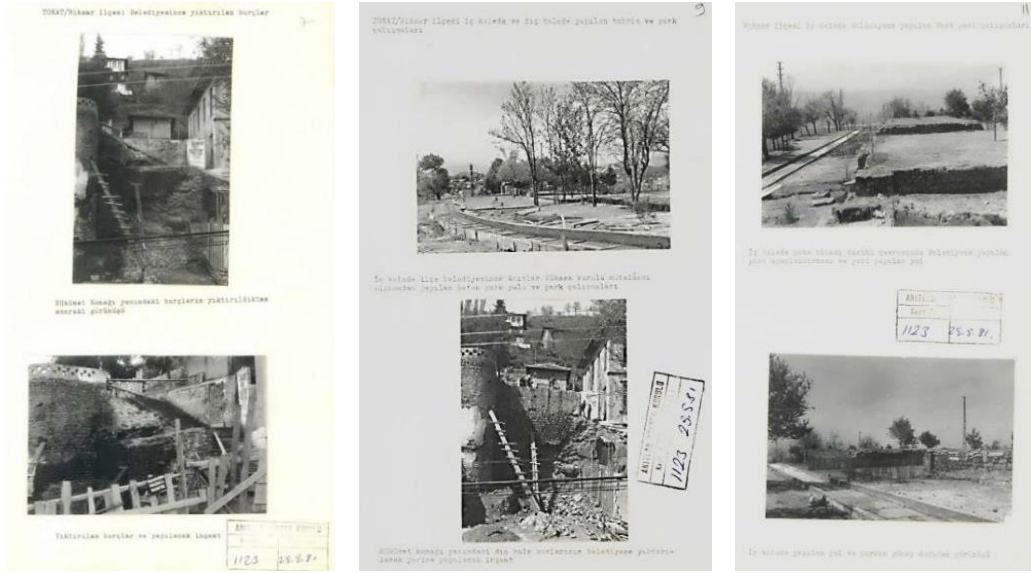

Resim 5.17. Niksar Kalesi kazı alanı (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Bakım / onarım / rekonstrüksiyon

Niksar Kalesi koruma uygulamaları, kurul kararları ve alan incelemeleri referans alınarak, 660 sayılı ilke kararı kapsamında belirlenen müdahale biçimlerine göre sınıflandırılmıştır.

Kalede GEEAYK uzmanları tarafından 1981 yılında yapılan tespit, adliye binası yapımı için kale sur duvarlarında izinsiz yıkım ve iç kalede onaysız peyzaj çalışmalarının yapıldığı saptanmıştır (Resim 5.18a, b, c).

(a)

(b)

(c)

Resim 5.18. a) Niksar Hükümet Konağı yanındaki burçların izinsiz yıkımı (SKTVKBK arşivi, 2018) b) Niksar kalesi izinsiz müdahale görselleri (SKTVKBK arşivi, 2018) c) Niksar kalesi izinsiz müdahale görselleri (SKTVKBK arşivi, 2018)

Kale alanı için çevresel uygulamaya yönelik 23.11.2000 tarihli 2698 sayılı mesken alanlarına karşı oluşan riski önlemek adına acil önlem olarak istinat duvarı imalatı kararı alınmıştır (Resim 5.19).

Resim 5.19. Niksar Kalesi Yağbasan Medresesi batı cephesi ve bitişiğindeki istinat duvarı (Yüceses, 2018)

Niksar Kalesi iç ve dış kale surlarının bir bölümünün restorasyon uygulama işi KTB tarafından 09.02.2010'da ihale edilmiş ve restorasyon çalışmaları 07.04.2011'da tamamlanmıştır.

Çizelge 5.6. Niksar Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu

t	Bakım	Onarım		Yeniden Yapım	Diğer
		Basit O.	Esaslı O.		
Karar Tarih ve Kapsamı	—	—	—	—	1979 dış surlara izinsiz müdahale
	—	—	—	—	23.11.2000/2698 Güvenlik için istinat duvarı imalatı
	—	—	2010-2011 surlarda onarım	—	—
	31.05.2012/309 Yağmur suyu drenajı+ korkuluk projesi önerisi (yeni imalat)	—	—	—	31.05.2012/309 Askerlik şubesi ve kale hamamı üst örtü projeleri hazırlanması
	—	—	28.02.2013/749 Sur onarımı	—	28.02.2013/749 Onarılan sur için korkuluk projesi
	30.01.2014/1323 İzinsiz korkuluk imalatı yerine korkuluk için projelendirme ve imalat (yeni imalat)	—	—	—	30.01.2014/1323 İzinsiz korkuluk imalatı yerine korkuluk için projelendirme ve imalat (yeni imalat)
	—	—	—	—	26.02.2015/1988 Ağaç kesilmesi

(a)

(b)

Resim 5.20. Niksar Ulu Camii karşısı dış kale sur duvarları ve kale giriş kapısı a) Google görseller-Niksar (URL-13) b) Dış kale surları (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

31.05.2012 tarihli 309 sayılı karar (tek yapı / kale surları): Konservasyonu tamamlanan Askerlik Şubesi ve Kale Hamamı'nın yerinde incelemesi sonucu, yapıların hava şartlarından korunması amacıyla üst örtü yapılması talebine yönelik projelerin ve güneydoğudaki sur duvarlarında yağmur suyu drenajı ile can güvenliğinin sağlanması için korkuluk önerisinin hazırlanarak kurula sunulmalarını kapsayan karardır.

Esaslı Onarım için restorasyon projesi revizyonu kararı: Karar ile Niksar kale surlarında karar kapsamındaki bölümde surların yarattığı riskler için önlem olarak, 28.02.2013 tarihli 749 sayılı oluşan tehlikenin giderilmesi için surun onarıma yönelik tadilat önerisinin ve korkuluk projesinin kurula sunulması kararları alınmıştır.

30.01.2014 tarihli 1323 sayılı karar (kale surları): Kale kapısına yapılan onaysız korkuluğun geçici olarak kalması, yerine hazırlanan onaylı korkuluk projesi uygun imalatın yenilenmesine yönelik karardır.

Kalenin uygulama kararları arşivinde peyzaja yönelik uygulama kararı da bulunmakta olup, 26.02.2015 tarihli 1988 sayılı bu karar 164/14 ada parseldeki konutun bahçesinde bulunan ve tehlike arz eden çam ağacının kesilmesi onaydır.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Niksar Kalesi'nin güncel yapısal işlevsel ve yönetsel durumu analizleri, kaleye ulaşım, yeni işlev, turizme katkı, kale içi yerleşim, halkla ilişkiler, UNESCO başvurusu ve alan yönetimi başlıkları altında analiz edilmiştir.

Yapısal koruma durumu

2018 yılı Eylül ayında Niksar Kalesi'nde yapılan alan incelemesi kale surlarının tamamını kapsamaktadır. Tepe kale olarak ifade edilen alandaki iç kale surlarının tamamı, dış kale surlarının ise bazı bölümleri onarılmıştır (Ek-2; Şekil 64c, 65-67).

Ulaşım

Kale yerleşiminin batı ve doğu uçlarına araçla ulaşım mümkündür. Batıda, Yağıbasan Medresesi ve Türbesi arasında yer alan avluda otopark bulunmaktadır. Kalenin kontrollü olmayıp, tanımlı olan girişi bu bölümdür.

Yeni işlev

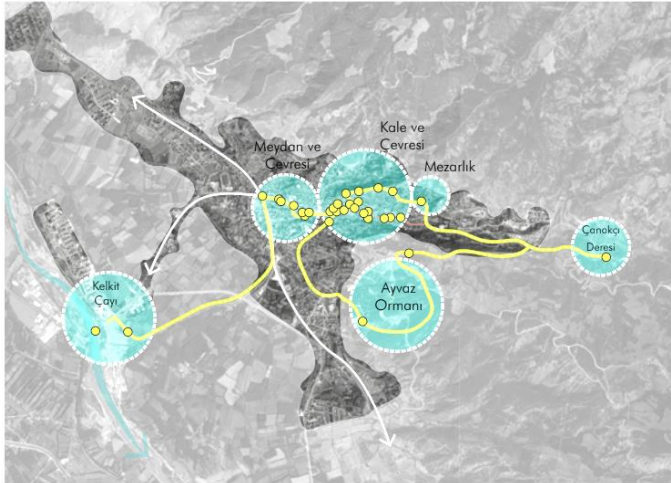
Niksar Kalesi'nde bulunan tek yapıların yeni işlevleri ile ilgili bilgiler 5.1.2 bölümünde detaylı olarak anlatılmıştır.

Turizme katkı / kültürel rota

Kale, Kelkit Havzası Rotalar Sistemi kapsamında alınmış olup, Niksar'ın birincil rota sistemi üzerinde yer almaktadır. Rota sisteminde Niksar Kent Merkezi için de kale, kentin geleneksel dokusu, kent ormanı, Kelkit çayı ve çanakçı deresi gibi odaklarla rota kurgulanmıştır. Niksar merkezli kurgulanan rotalar sisteminin Niksar'ı içine alan Niksar-Kaleköy, Niksar-Mesudiye rotaları ve güzergahları doğa, vadi, ovalar odağında, yayla ve köy yolları, orman yolları, patikalar, mevcut yürüyüş güzergahları akslarında, yürüyüş, fotoğrafçılık, kampçılık, ekoturizm, balıkçılık, bisiklet, su sporları (kano vb.), mağaracılık, yayla turizmi, duyuşal macera aktiviteleri ile kurgulanmıştır.

Resim 5.21. Güzergahlar/ Kelkit Havzası kültürel rota sistemi (URL-11)

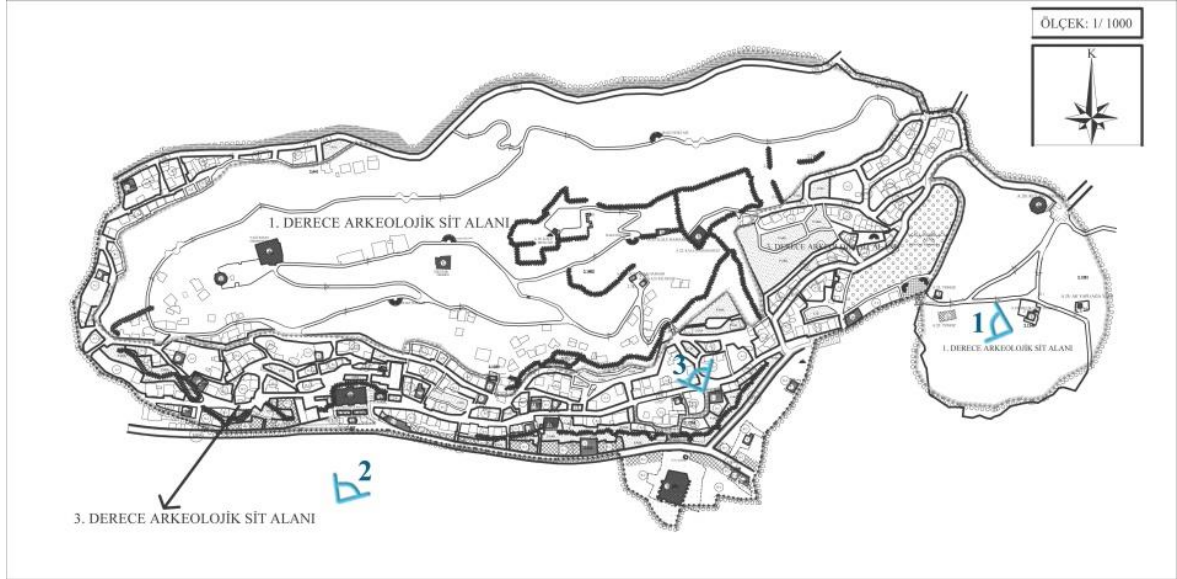
Resim 5.22. Niksar Kalesi ve rota sistemi ilişkisi (URL-11)

Niksar için belirli bir döneme yönelik turist sayısı belirleme çalışması yapılmamıştır. Kalenin yerli ve yabancı turist ziyaretçisi bulunmaktadır. Ziyaretçi durumuna yönelik sayısal veri çalışması bulunmamaktadır.

Kale içi yerleşim

İlin ilk tescillenen kalesi olan Niksar Kalesi, Tokat kaleleri arasında hem iç, hem de dış kale surlarının günümüze ulaştığı iki kaleden biridir. Resim 5.23’de, 20.yy ilk yarısında iç ve dış kale surlarının ayakta kalan kısımları görülebilmektedir. O tarihlerde yapılaşmanın bulunmadığı dış kalede günümüzde yapılaşma vardır (Resim 5.23). Yerleşim alanı, I. ve

III. derece olarak sit ilan edilmiş kale alanının, III. derece sit alanı sınırları içerisindedir. Belirtilen bu bölgede günümüzde, aktif yaşam devam etmektedir. Dış kale sur kalıntıları, kent yerleşimi içinde yer yer kopmalarla devam etmektedir (Resim 5.20).

Resim 5.23. Niksar koruma alanı planı iç kale /dış kale yerleşim ilişkisi (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Bir ve iki numaralı aç 1930'lu yıllarda yamaç kalenin görselde algılanan bölümünde yerleşimin bulunmadığı gözlenmektedir. Zaman içinde yerleşim yayılma yönlerinden bir de yamaç kale olmuştur (Resim 5.24a, 5.24b, 5.25). Üç numaralı aç ise günümüzde kale surlarının yerleşim içinde kaldığı gözlemlenmektedir (Resim 5.23).

(a)

(b)

Resim 5.24. a) Melikgazi Türbesi'nden Niksar Kalesi (bakış açısı no:1 bknz. Resim 5.23) (Gabriel, 1934) b) Niksar kent merkezinden kaleye bakış (bakış açısı no:1 bknz. Resim 5.23) (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Resim 5.25. Niksar Bennak Sokak'tan kaleye bakış (bakış açısı no:1 bknz. Resim 5.23) (URL-13)

Halkla ilişkiler

Niksar Kalesi'nin 'Halkla İlişkiler' ile ilgili analizleri aşağıda verilmiştir:

Gişe: Kalede 2018 yılı eylül ayında yapılan alan incelemesi sırasında yapılan tespite göre kaleye giriş ücretsizdir. Kontrollü girişi sağlayan bir gişe de bulunmamaktadır.

Güvenlik: Kontrollü girişi olmayan kalenin tamamını denetleyen güvenlik veya güvenlik sistemi bulunmamaktadır.

Tanıtım ofisi: Kalede tanıtım ofisi bulunmamaktadır.

Kale içi yönlendirme levhaları: Kale ulaşım yolunda yönlendirme levhaları mevcuttur. Kale alanı içinde çevre düzenleme projesi kapsamındaki yapılarda yapı adını belirten levha mevcuttur. Alanda yönlendirmeye yönelik levha bulunmamaktadır.

Unesco başvurusu

Niksar, Tarihi Kentler Birliği ve Dünya Kaleli Kentler Birliği üyesidir. Niksar Kalesi, 02.05.20018 tarihi itibarıyla Unesco kültür mirası geçici listesinde 'Erken Dönem Anadolu

Türk Mirası: Danişmend Beyliği Başkenti Niksar / Early Period of Anatolian Turkish Heritage: Niksar, The Capital Danishmend Dynasty' temasıyla, 02.05.2018 tarihi itibarıyla yer almıştır (URL-14).

Alan yönetimi

Niksar, Tarihi Kentler Birliği'ne 2002 yılında üye olmuştur. Kentin tarihi, doğal ve kültürel birikiminin korunmasına yönelik çalışmaları Çekül Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği'nin desteği ile Niksar Belediyesi'nce sürdürülmektedir.

Niksar Belediyesi tarafından, 2008 yılında çalışmalarına başlanan alan yönetimi uygulamaları kapsamında yapılan anket çalışmasında Niksar halkından oluşan bir örneklem seçilmiştir. Kadın erkek oranı, meslek çeşitliliğine dikkat edilip her yaş grubunda seçimle örneklem oluşturulmuştur. Anket soruları Niksar'ın tarihi ve tarihi yapılarının bilinirlik düzeyi ve yöreye katkıları hakkındaki yöre halkının düzeyini ölçmeye yöneliktir. Anket sonucunda kalenin bilinirlik oranının % 50'nin altında kaldığı, maddi yetersizlik ve ilgisizlik gibi sebeplerle alanın ziyaret edilmediği bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca anket sonucuna göre halk tarafından kalenin yöreye ekonomik getirisinin düşük olduğu düşünülmektedir.

2014-2018 yıllarını kapsayan yerel kalkınmayı destekleme çalışmaları kapsamında Niksar Alan Yönetimi Projesi yürütülmüştür. Proje kapsamında, alan yönetimi sınırları ve hedefler belirlenmiştir (Resim 5.26).

Resim 5.26. Niksar alan yönetimi sınırları ve kapsamı

Çalışma kapsamındaki Tokat Kalelerinden, alan yönetimi çalışmalarının yürütüldüğü tek kale, Niksar Kalesi'dir. 2018 yılı itibarıyla Kale, Unesco Dünya Kültür Mirası Geçici Listesine girmiştir. 2018 yılı Eylül ayında, tez çalışması kapsamında alanda yapılan çalışma sırasında, Niksar Belediyesi'nden, alan yönetimi için başkanının atanma sürecinde olduğu bilgisi alınmıştır.

Niksar Belediyesi tarafından 19-20 Ağustos 2016 tarihlerinde Samsun'da gerçekleşen "Doğal-Kültürel Miras Açısından Karadeniz Bölgesine Yeniden Bakış: Hedefler – Uygulamalar" konulu bir bölge toplantısında 'Niksar Birikimini Geleceğe Taşıyan Müze' konulu çalışma sunulmuştur. Sunum içeriğinde 2016 yılı itibarıyla yapılan işler, yörede yapılacak çalışmalara referans olarak yapılan anket çalışmaları ve kapsamaları yer almıştır (Resim 5.27a, 5.27b).

UYGULAMA PROJELERİ	
Sonuç Olarak	
A.	10 yakın personelin Çekül Akademi Tarafından farklı konularda eğitimi
B.	1 alanda eğitim
C.	75 adet anıtsal yapının restorasyonu
D.	3 Adet Müze Oluşumu
E.	5 Adet Tarihi Köprünün Restorasyonu
F.	20 adet Tescilli Sivil Mimari Yapının Restorasyonu
G.	3 Adet Sokak Sağıklaştırma Projesinin Uygulaması
H.	2 Adet Çarşı Restorasyonu
I.	900 adet mezar taşı Belgeleme yayına hazır hale getirme
J.	3 Adet kültürel yayın
K.	10 nun üzerinde sosyal ve kültürel proje geliştirilerek kent kimliğine katkı sağlandı

(a)

Resim 5.27. a) 2016'da gerçekleştirilen sunum içeriği, yapılan koruma uygulamaları (Niksar Belediyesi arşivi, 2018) b) 2016'da gerçekleştirilen sunum içeriği, koruma çalışmalarına yönelik anket çalışmaları (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

ANKET ÇALIŞMALARI

Bölge insanı ile yapılan 2 anket çalışması ve çıkarsamaları değerlendirilerek

- ✓ İletişim Stratejisi belirlendi
- ✓ Kentlinin Tarihi Kültürel mirasa bakış açısı spesifik olarak ölçüldü.
- ✓ Hedef bölgedeki sosyo - kültürel yapı incelendi.
- ✓ Hedef Bölge Aile profili incelendi.
- ✓ Kentlinin tarihsel bilinci ölçümlendi
- ✓ Tarihi ve Kültürel Miras Önceliklendirmesi yapıldı.
- ✓ Swot Analizi Yapıldı
- ✓ Projelerin Önceliklendirmesi yapıldı.
- ✓ Ulusal Ağlar kuruldu.
- ✓ Tanıtım Stratejisi oluşturuldu.
- ✓ Uluslar arası uzmanların katılımlarıyla çalıştaylar ve seminerler düzenlendi
- ✓ Alan Yönetim Sınırları Belirlendi
- ✓ Alan Yönetim Sınırları içerisinde geliştirilecek projeler programlandı.
- ✓ Yapılan tüm çalışmalar ÇEKÜL VAKFI ile ortaklaşa yürütülen KÜLTÜR ELÇİLERİ aracılığı ile gerçekleştirildi. Şehrin sahipleri olan çocuklar sürecin her aşamasına dahil edildi

(b)

Resim 5.27. (devam) a) 2016'da gerçekleştirilen sunum içeriği, yapılan koruma uygulamaları (Niksar Belediyesi arşivi, 2018) b) 2016'da gerçekleştirilen sunum içeriği, koruma çalışmalarına yönelik anket çalışmaları (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

2016 yılında yapılan sunumda Niksar Yönetim Planı'nın hedefleri,

- a) Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesi,
- b) Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesi,
- c) Alanın değerini arttırarak uluslararası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılması,
- d) Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslararası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulması,
- e) Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılması,

- f) Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliği,
- g) Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesi,
- h) Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının sağlanması'' olarak sekiz maddede ifade edilmiştir.

Niksar Alan Yönetimi çalışmaları kapsamında; 2018 yılı Şubat ayında 'Niksar Alan Yönetimi Çalıştayı', Temmuz ayında 2008-2018 yıllarını kapsayan 'Niksar'ın Unesco Dünya Mirası Listesine Adaylık Süreci' tanıtım toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Adaylık süreci tanıtım toplantısında sunulan çalışma ise, Niksar'daki kültür varlıklarını ele alan 'Danışmentli Mirası Kültür Rotası' başlığındadır (Resim 5.28).

Alan yönetimi kapsamında yapılan koruma çalışmalarının tamamı sunumda yer almıştır. Yapılan uygulama çalışmalar Resim 5.27a'da ve kale ile ilgili yapılan çalışmalar ilgili başlıklarda inceleme kapsamına alınmıştır.

5.1.2. Kale içi yapıları

Niksar Kalesi kale içi tescilli yapıları, tek yapı ölçeği için belirlenen karşılaştırma kriterlerine göre analiz edilmiştir. İncelenen kale içi yapılarına ek olarak, kalenin rölöve raporunda da adı geçen diğer kale içi yapı ve birimleri; buğday depoları, su sarnıçları, yarasa deliği yapılarıdır. Bu yapılarla ilgili de araştırma ve kazı süreçleri devam etmektedir. Günümüzde tescilli olan Yağıbasan Türbesi ve Medresesi, Kale Hamamı, Kale Kilisesi, Kale Mescidi, Kale Hapishanesi, Cin Cami, Askerlik Şubesi 2 ve 3 numaralı yapıları, Kale Kapısı Çeşmesi ve Han Camii yapılarıdır. (Çizelge 5.7).

Kale Alanı ve Duvarları Tespit, Projelendirme, Uygulama ve Güncel Yapısal, İşlevsel ve Yönetsel Durum inceleme başlıkları altında incelenmiştir. Aynı başlıklar Kale İçi Yapıları'nın incelenmesine yönelik korunmuş, alt başlıklar tek yapı ölçeğine uygun olarak sadeleştirilmiştir. Her bir tek yapı için, bu başlıkların detaylı incelemesi ayrı bir çalışma olacak potansiyelde kapsamlıdır. Kale içi yapılarının karşılaştırma kriterleri kapsamında incelenmesinde temel amaç, tek yapı ölçeğinde koruma durumlarını tespit etmek ve sit alanı kapsamında çevresel ölçekli çalışmaların planlanması ve uygulanmasında izlenen yöntemlerin tespit ve analizini yapmaktır. Bu amaca bağlı olarak tek yapı ölçekli kurul kararları Kale Alanı ve Duvarları inceleme başlıklarındaki detayda aktarılmayıp, temel kararlara yer verilmiştir. Koruma Alanları ölçeğinde koruma çalışmalarının niteliklerinin karşılaştırılmasına yönelik referans alınan bilgilerin yeterli olduğu öngörülmüştür.

Çalışma kapsamında belirlenen hedef çok parametrelili olan kale alanlarının koruma çalışmalarında bu parametrelerin tamamına hakim olarak sürecin ilerleme durumunun analiz edilmesidir.

Çizelge 5.7. Niksar Kalesi tek yapı tablosu

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI		NİKSAR KALESİ TESCİLLİ KALE İÇİ YAPILARI					
YAPİ BİLGİLERİ	ADDA PARSEL DÖNEMİ	1. YAGIRANIN MEDRESESİ	2. YAGIRANIN TÜRKİSİ	3. ASKERLİK ŞİHİSİ / NOLU YAPI	4. İNKIŞARLIK ŞİHİSİ (ASKERİYE YAPILAR 2 NOLU YAPI)	5. ASKERİYE YAPILARI 3 NOLU YAPI	6. KALE HAMAMI
KORUMA KURULU KARARLARI	TESCİL TARİHİ VE KARAR NO	16/143 1158/Danışmanlılar GEAYK: 08.09.1974/1274 KKTAKK: 31.07.1995/1531 NKSAR: 16.01.1981/A.1977 20.12.2007/443 1.grup yapı tam	16/145 XII.yy./Danışmanlılar SKVKBK: 21.09.2006/200 Grup yapı	Osmanlı Geç Dönem GEAYK: 08.09.1974/1274 GEAYK: 16.01.1981/A.1977 Tek yapı olarak tescilli bulunmamaktadır.	Osmanlı Geç Dönem GEAYK: 08.09.1974/1274 GEAYK: 17.11.1978/A.1413 tescilli GEAYK: 16.01.1981/A.1977	Osmanlı Geç Dönem SKVKBK: 01.11.2013/1205 tescilli 28.06.2013/986 II.Grup Yapı	2001 XIII.yy. GEAYK: 08.09.1974/1274 GEAYK: 17.11.1978/A.1413 tescilli GEAYK: 16.01.1981/A.1977
	ENVANTER FİŞİ	VAR YOK	•1969	•	—	•23.03.2013/713	•1966
TESCİL SIRA SINDAKİ DURUMU	ENVANTER FİNİSİNDE KORUMA ÖNERİSİ	•	•	X	—	•	•
	MÜLKİYET	•	X	•	—	X	X
RÖLÖVE	ANALİTİK RÖLÖVE	•	•	•	—	•	—
	RÖLÖVE RAPORU	•	•	•	—	•	—
	MALZEME RAPORU	•	•	•	—	•	—
	SANAT TARİHİ RAPORU	•	•	•	—	•	—
	KLASİK YÖNTEM	•	•	•	—	•	—
	TOTAL STATION-GPS	•	•	•	—	•	—
	FOTOGRAFİYETRİ	•	•	•	—	•	—
	LAZER TARAMA	•	•	•	—	•	—
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	—
	KARAR	•	•	•	—	•	—
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	•	•	•	—	•	•
	TEMİZLEME	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
RESTORASYON RAPORU	YOK	•	•	•	—	•	•
	YOK	•	•	•	—	•	•
PROJELENDİRME	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•
RESTİTÜSYON	RAPOR	•	•	•	—	•	•
	İLGLİ KARAR NO	•	•	•	—	•	•

Çizelge 5.7. (devam) Niksar Kalesi tek yapı tablosu

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI		NİKSAR KALESİ TESCİLLİ KALE İÇİ YAPILARI					
UYGULAMA	KAZI VE TEMİZLİK	1. YAGHASEN MEDRESESİ	2. YAGHASEN TÜRRESİ	3. ASKERLİK ŞİRHESİ 1 NOLU YAPI	4. ESKİ ASKERLİK ŞİRHESİ (ASKERLİK YAPILARI 2 NOLU YAPI)	5. ASKERLİK YAPILARI 3 NOLU YAPI	6. KALE HAMAMI
	BAKIM						
ONARIM							
REKONSTRÜKSİYON							
YAPISAL DURUM							
YAPILMA ULAŞIM							
YENİ İŞLEV							
TURİZME KATKI							
HALKLA İLİŞKİLER							
UNESCO BAŞVURUSU							

(•) İlgili bğünün onay, (x) yok, (—) bilinmiyor

Çizelge 5.7. (devam) Niksar Kalesi tek yapı tablosu

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI		NİKSAR KALESİ TESCİLLİ KALE İÇİ YAPILARI					
YAPİ BİLGİLERİ	ADAPARSEL DÖNEMİ	7. KALE KİLİSİ	8. KALE MÜCEDE	9. KALE HAUSİANESİ	10. KALE KAPISI ÇİŞMESİ	11. ÇİN CAMİ	12. HAN CAMİ
KORUMA KURULU KARARLARI	TESCİL TARİHİ VE KARAR NO	—	16146	—	212R	225R 1160 Duşpanentiller	—
TESPİT	ENVANTER FİŞİ	GEEAYK 16.01.1981/1977 KKTVMK 31.07.1993/151	KKTVMK 31.01.1993/151 KKTVMK 04.03.1994/1694	GEEAYK 16.01.1981/1977 KKTVMK 31.07.1993/151 KKTVMK 04.03.1994/1694	SKYKBR 26.02.2015/2000 II grup yapı	SKYKBR 26.02.2015/2000 II Grup Yapı	—
	VAR	•1996	—	—	—	•	—
	YOK	•	—	—	—	•	—
	ENVANTER FİŞİ-KALENİN DURUMU	•	—	—	—	X	—
RÖLÖVE	ENVANTER FİŞİ-KALE İÇİN KORUMA ÖNERİSİ	•	—	—	—	X	—
	MÜLKİYET	•Niksar Belediyesi	•Vali Karar Genel Mutabakatı	•Niksar Belediyesi	•Niksar Belediyesi	•Vali Karar Genel Mutabakatı	•Vali Karar Genel Mutabakatı
	ÖZEL MÜLK	—	—	—	—	—	—
	KAMU MÜLKÜ	—	—	—	—	—	—
PROJELENDİRME	ANALİTİK RÖLÖVE	•	•	•	•	•	—
	RÖLÖVE RAPORU	•	•	•	•	•	—
	MALZEME RAPORU	•	•	•	•	•	—
	SANAT TARİHİ RAPORU	•	•	•	•	•	—
RESTİTÜSYON	OLÇÜM YÖNTEMİ	—	—	—	—	—	—
	ILGİLİ KARAR NO	X	01.02.2007/360 rölöve onayı	—	—	02.09.2006/169 rölöve onayı	—
	KARAR	•	•	•	•	•	•
	RAPOR	•	•	•	•	•	•
3.RESTORASYON PROJESİ	ILGİLİ KARAR NO	X	Restorasyon ve restitüsyon projelerinin değerlendirilmesi için karar yapılmaması gereklidir karar: 01.02.2007/360	—	—	Restitüsyon ve restorasyon onayı: 01.02.2007/358	—
	SAGLAMLAŞTIRMA	•	—	—	—	—	—
	YENİLEME	•	—	—	—	•	—
	TEMİZLEME	•	•	—	—	—	—
3.RESTORASYON PROJESİ	RESTORASYON RAPORU	•	•	—	—	—	—
	VAR	•	•	—	—	—	—
	YOK	•	•	—	—	—	—
	ILGİLİ KARAR NO	X	Restorasyon ve restitüsyon projelerinin değerlendirilmesi için karar yapılmaması gereklidir karar: 01.02.2007/360	—	Restorasyon onayı: 22.03.2019/5084	Restitüsyon ve restorasyon onayı: 01.02.2007/358	—

(•) ilgili bğının onayı, (x) yok, (—) bilinmiyor

Çizelge 5.7. (devam) Niksar Kalesi tek yapı tablosu

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI		NİKSAR KALESİ TESCİLLİ KALE İÇİ YAPILARI					
		7. KALE KİLİSİ	8. KALE MESCİDİ	9. KALE HİPİSÜKİSİ	10. KALE KAPISI ÇİFTESİ	11. ÇİN CAMİ	12.HAN CAMİ
UYGULAMA	KAZI VE TEMİZLİK	●	●		●	●	
	BAKIM	●	●				
	ONARIM	●					
	REKONSTRÜKSİYON	●	●				
	YAPISAL DURUM						Yapının koruma çalışmaları projelendirme aşamasındadır.
GÜNCEL DURUM	YAPILMA ULAŞIM	●	●	●	●	●	●
	YENİ İŞLEV	●	●		*2017 yılında restore edilmiştir. Özgün işlevi ile kullanılmamıştır.	●	Özgün işlevi ile restorasyon sonrası kullanıma açılmıştır.
	TURİZM POTANSİYELİ	●	●	●	●	●	●
	HALKLA İLİŞKİLER	●	●	●	●	●	●
	UNESCO BAŞVURUSU	●	●	●	●	●	●

(●) ilgili bğının onayı, (x) yok, (—) bilinmiyor

(•) ilgili bğın onay, (x) yok, (—) bilmiyor

Tescil sırasına göre koruma amaçlı projelendirme ve uygulama çalışmaları mevcut ve devam etmekte olan kale içi yapıları (Ek-7; Şekil 89);

1. Yağıbasan Medresesi

Yağıbasan Medresesi 1157 yılında Danişmentliler tarafından inşa edilmiştir. Kalenin kuzey surlarına bitişik nizamda inşa edilen yapı, iki eyvanlı tek katlı bir yapıdır. Eyvanlar, kuzeyde ve doğuda yer almaktadır. Girişi güney cephesinden olan yapının özgünün de kapalı avlulu olduğu öngörülmektedir (Resim 5.29b) (Ek-1; Şekil 3-4).

Tespit

Yapı GEEAYK'nın 08.09.1978/1274 tarihli ve sayılı kararı ile tescil edilmiştir. 26.04.2007/443 tarihli ve sayılı kurul kararı ile yapı grubu I. grup olarak belirlenmiştir. 1969 yılına ait tescil fişi bilgisi yapının, çökmüş harap ve taş yığını halinde olduğudur. Yapının korunmasına yönelik öneri notu fişte bulunmamaktadır (Ek-1; Şekil 3-4).

Projelendirme

Rölöve: Yapının güncellenmiş rölöve çizimleri 02.09.2006 tarihli 161 sayılı karar ile onaylanmıştır.

Restitüsyon: Yapının restitüsyon projesine yönelik karara ulaşılamamıştır.

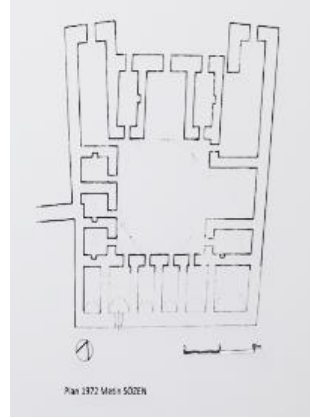
Restorasyon: Yapının 26.04.2007/443 ve 23.05.2007/464 tarihli ve sayılı karar uygun bulunmayan restorasyon projesinin onayı kararına ulaşılamamıştır.

Uygulama

Yapı 2009 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. 2018 yılında yapının yeni işlevine yönelik iç mekan projesi uygulama çalışması başlamış ve tamamlanmıştır (Resim 5.29c).

(a)

(b)

(c)

(d)

Resim 5.29. a) Yağıbasan Medresesi, 2005 (Niksar Belediyesi arşivi, 2018) b) medrese restitüsyon planı (Sözen, 1972) c) Yağıbasan Medresesi güney cephesi (Yüceses, 2018) d) Yağıbasan Medresesi açık avlusu (Yüceses, 2018)

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yeni işlev: Yapının restorasyon sonrası işlevi panoramik müze ve kent müzesi olarak belirlenmiştir (Resim 5.29d) (Ek-2; Şekil 59).

2. Yağıbasan Türbesi

Türbe, Niksar'da bulunan Kulak Tekkesi'nin üslubunda sekizgen planlı, moloz taş üzerine kesme taş kaplıdır (Gabriel, 1934). Kubbe ile örtülü olan yapının, pencere kemerleri tuğladır.

Tespit

Yapı, 21.09.2006/200 tarihli ve sayılı kararla I.grup yapı tescil edilmiştir. Aynı kararla, rölöve çizimleri yapılabilmesi için enkazın kaldırılması onayı verilmiştir. Yapının 2006 yılına ait tescil fişi bilgilerinde, 1939 yılı Niksar depreminde tamamen yıkılan yapının sadece temel taşları kaldığı aktarılmıştır. Türbenin güncel durumda moloz taş yığını olup, üzerinin otlarla kaplı olduğu belirtilmiştir (Ek-1; Şekil 6).

Projelendirme

Rölöve: Yapının rölöve çizimleri 25.12.2007/720 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır.

Restitüsyon: Yapının restitüsyonu 25.12.2007/720 tarihli ve sayılı kararla uygun bulunmamaktadır. Projelerin onay kararına arşivden ulaşılamamıştır.

Restorasyon: Yapının restorasyon projesi 25.12.2007/720 tarihli ve sayılı kararla uygun bulunmamaktadır. Projelerin onay kararına arşivden ulaşılamamıştır.

Uygulama

Türbe 2011 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Yapı aslına uygun olarak yenilenerek mevcut işlevi ile günümüzde ziyarete açıktır.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yapı günümüzde koruma çalışmaları tamamlanmış olarak ziyarete açıktır. Kalenin batısında yer alan ve kapısı araçla ulaşım noktası olan avluya bakan yapının giriş kotu avludan aşağıda yer almaktadır (Resim 5.30).

Resim 5.30. Yağlıbasan Türbesi (Yüceses, 2018)

3/4/5. Askeriye Yapıları

Üç yapıdan oluşan ve askeriye yapıları olarak adlandırılan yapı grubu günümüze farklı oranlarda kalıntıları ulaşmıştır (Resim 5.28a). Yapı grubundan 1 numaralı yapı günümüzde tek yapı olarak tescilli değildir, I. derece arkeolojik sit alanında yer almaktadır. Yapılar, 1942 yılında meydana gelen depremde büyük oranda hasar görmüştür (Resim 5.28b. , 2 numaralı Askeriye Yapısı Restitüsyon ve Restorasyon Raporu).

Askeriye yapıları 3 numaralı yapının ulaşılabilen SKTVKBK'nın 25.03.2013/713 tarihli ve sayılı kararla onaylı envanter fişi bilgilerine göre, yapı askerlik şubesi olarak kullanımdayken 1939 ve 1943 yıllarında depremlerden etkilenmiş ve 1952 yılında yıkılarak şehir merkezine taşınmıştır (Ek-1; Şekil 7-9).

Tespit

Askeriye yapılarının tek yapı tablosunda numaralandırıldığı şekilde 1 ve 2 nolu yapının tek yapı tescili olmayıp kale alanı tescili kapsamında koruma altındadır, 161/48 ada parselde bulunan 3 numaralı Askeriye Yapısı ise 01.11.2013/1205 tarihli ve sayılı kararla tescillenmiştir. Yapı sonrasında 28.06.2013/986 tarihli ve sayılı kararla II. grup yapı yapılarına dahil edilmiştir (Çizelge 5.7) (Ek-1; Şekil 7-9).

Projelendirme

Rölöve: Yapının rölöve çizimleri, Kale Surları'na yönelik rölöve çizimleri ile beraber SKTVKBK'nın 30.01.2009 tarihli 1155 sayılı karar ile onaylanmıştır (Çizelge 5.7).

Restitüsyon: Askerlik Şubesi 2 numaralı yapının (161/43) 2013 yılında hazırlanmış restitüsyon çizimleri ve raporu bulunmaktadır (Şekil 5.31a, 5.31b). Yapının restitüsyon ve restorasyon raporu tek bir rapor olarak hazırlanmıştır (SKTVKBK arşivi, 2018). Raporda işlenen başlıklar, Genel Yaklaşım, Niksar, Danışmentliler, Niksar Kalesi, Restitüsyon Çalışması, Restitüsyon Çizimleri, Restorasyon Çalışması (Müdahaleler) başlıklarıdır (Çizelge 5.7).

Resim 5.31. a) Askeriye yapıları 2 nolu yapı restitüsyon planları b) Askeriye yapıları 2 nolu yapı restitüsyon görüşleri

Restorasyon: Restorasyon projesine ulaşılan 2 numaralı askeriye yapısı için, restorasyon kararı yapının özgün tekniğiyle bütünlenmesine yöneliktir ve bu kapsamda Raporda restorasyon müdahaleleri 15 madde olarak yer almaktadır. Proje raporunda restorasyon sonrası işlevlendirme önerisi bulunmamaktadır. Bir diğer İç Kale Yapısı, 161/48 ada parselindeki tescilli askeriye binası için, 01.11.2013/1205 tarihli ve sayılı karar ile önceki karar şartlarının (28.06.2013/986), 2.grup yapı niteliğinin devamına ayrıca restitüsyon ve restorasyon projelerinin uygun olmadığına karar verilmiştir.

Uygulama

Yapıların konservasyon çalışmalarının tamamlanıp yerinde incelemenin yapıldığı 31.05.2012/309 tarihli ve sayılı kararda belirtilmiştir (Resim 5.33, 5.34).

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Konservasyonu tamamlanmış olan üç yapı, günümüzde diğer kale yapıları gibi açık hava müzesi olarak ziyarete açıktır (Resim 5.32a, 5.32b) (Ek-2; Şekil 60-61).

(a)

(b)

Resim 5.32. a) Askerlik yapıları yıkılmadan önce b) 1942 depremi sonrası hava fotoğrafı (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)

Resim 5.33. 1 nolu Askeriye Yapısı hazine girişi (Yüceses, 2018)

Resim 5.34. 3 nolu Askeriye Yapısı (Yüceses, 2018)

6. Kale Hamamı

Tespit

Niksar Kalesi I. derece sit alanı 200/1 ada parselde yer alan yapının tesciline yönelik kararlar sırasıyla GEEAYK'nın 08.09.1978/1274, GEEAYK'nın 17.11.1978/A-1413, GEEAYK'nın 16.01.1981/A-1977 tarihli ve sayılı kararlarıdır. Yapı mülkiyeti Niksar Belediyesi'ndedir.

Yapının 1966 yılına ait tescil fişine erişilmiştir. Fişin hazırlandığı tarihe yönelik yapının bazı kubbe izlerinin mevcut olduğu ve yapının yarısının yıkılmış olduğu bilgisi aktarılmıştır. Ayrıca yapının dört odasından da izler kalmadığı notu düşülmüştür. Fişte yapının işlevine yönelik yakın zamana kadar (1966'ya kadar) mutfak işlevi ile kullanıldığı belirtilmiştir. Yapının kubbeli kısımlarının bazılarının teras çatıya çevrildiği ve mekanlara pencere açıldığı belirtilmiştir. Yapının korunmasına yönelik, eski eser olduğu ve korunması gerektiği notu işlenmiş olup, detaylı öneri yapılmamıştır (Ek-1; Şekil 11).

Projelendirme

Rölöve: Revize edilen rölöve projesi 29.04.2017/3615 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır.

Restitüsyon: Yapının restitüsyon projesi bulunmamaktadır.

Restorasyon: Kale Hamamı'nın, restorasyonuna yönelik yapının tamamen ayağa kaldırılmasına yönelik restorasyon kararı ve çizimleri 16.12.2011/161 tarihli ve sayılı karar ile uygun bulunmamıştır.

Uygulama

Hamamın diğer kale yapıları ile birlikte konservasyonu tamamlanmıştır. Yapının konservasyonunun tamamlanması sonrası SKTVKKBK uzmanlarını yerinde inceleme gerçekleştirmiş ve 31.05.2012/309 tarihli ve sayılı karar ile konservasyon çalışmalarının yerinde incelendiği belirtilmiştir.

18.12.2012/609 tarihli ve sayılı, hamam üst örtü ve çevre düzenleme projelerinin uygun bulunmaması, 28.03.2013/801 tarihli ve sayılı hamam onarımına yönelik VGM onayının alınması ile tekrar görüşülmesi, 28.08.2013/1095 tarihli ve sayılı, koşullu olarak hamam üst örtü projesi onayı (çelik strüktür+ahşap kaplama) kararlarıdır.

Devam eden koruma çalışmaları sürecinde 29.04.2017 tarihli 3615 sayılı kale hamamının revize rölöve ve restorasyon projelerinin uygun olduğu, üst örtü projesinin Roma dönemi ile tarihlenen kısma yetersiz olması sebebi ile ilave projenin kurula sunulması kararları onanmıştır. Karar göre revize edilen çatı projesi ve raporu 15.06.2017/3693 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır. Proje onayı sonrası hamamı korumaya yönelik çatı imalatı yapılmıştır (Resim 5.35a).

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yapı günümüzde sağlamlaştırma ve temizlemeye yönelik restorasyonu ve koruyucu çelik çatı uygulaması tamamlanmış, açık hava müzesi olarak ziyarete açıktır (Resim 5.35a, 5.35b) (Ek-2; Şekil 62).

(a)

(b)

Resim 5.35. a) Kale hamamı b) Kale hamamı cam döşeme, ahşap merdiven imalatı (Yüceses, 2018)

7. Kale Kilisesi

Tespit

Yapı, GEEAYK'nın 16.01.1981/1977 sonrasında KKTVMKK'nın 31.07.1993/1531 tarihli ve sayılı kararları ile tescillidir. Yapının 1966 yılına ait tescil fişine ulaşılmıştır. Yapının mevcut durum bilgisi kubbe ve iki duvarı yıkıldığı yönündedir. Korumaya yönelik fişte belirtilen koruma notu yapının eski eser olduğu, korunmasının gerekliliği yönündedir. Yapının mülkiyeti Niksar Belediyesi'ndedir.

Projelendirme

Rölöve: Yapının onaylı rölöve çizimleri bulunmamaktadır.

Restitüsyon: Yapının onaylı restitüsyon çalışması bulunmamaktadır.

Restorasyon: Yapının onaylı restorasyon projesi bulunmamaktadır.

Uygulama

Yapının koruma çalışmalarına yönelik günümüzde projelendirme çalışması bulunmamaktadır. Fakat yapının, Kale Surları restorasyon çalışmaları kapsamında konservasyonu yapılmıştır.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yapı günümüzde Niksar Kalesi Açık Hava Müzesi kapsamında ziyarete açıktır.

8. Kale Mescidi

Tespit

Mescidin tescile yönelik kararları, KKTVMKK'nın 31.01.1993/1531 ve 04.03.1994/1694 tarihli ve sayılı kararlarıdır. Yapının tescil fişine ulaşamamıştır. Yapının mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndedir (Ek-1; Şekil 12).

Projelendirme

Rölöve: Yapının onaylı rölöve çizim ve raporu bulunmamaktadır.

Restitüsyon: Yapının onaylı restitüsyon çalışması bulunmamaktadır.

Restorasyon: Yapının onaylı restorasyon projesi bulunmamaktadır.

Uygulama

Yapının konservasyonu korumaya yönelik projelendirme ve uygulama süreçlerine kadar harç ve malzeme kaybının önlenmesine yönelik tamamlanmış olup, Niksar Kale Surları'nın restorasyonu kapsamında yapının konservasyon uygulaması yapılmıştır.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yapı günümüzde Niksar Kalesi Açık Hava Müzesi kapsamında ziyarete açıktır(Ek-2; Şekil 64a,64b).

9. Kale Hapishanesi

Tespit

Yapının tesciline yönelik kararlar kronolojik olarak, GEEAYK'nın 16.01.1981/1977, KKTVKK'nın 31.07.1993/1531, KKTVKK'nın 04.03.1994/1694 tarihli ve sayılı kararlarıdır. Yapının mülkiyeti Niksar Belediyesi'ndedir.

Projelendirme

Rölöve: Yapının onaylı rölöve çizim ve raporu bulunmamaktadır.

Restitüsyon: Yapının onaylı restitüsyon çalışması bulunmamaktadır.

Restorasyon: Yapının onaylı restorasyon projesi bulunmamaktadır.

Uygulama

Yapı günümüze kadar onarım görmemiştir.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Tescil sonrası koruma çalışmalarına henüz devam edilmeyen yapı, günümüzde işlevsizdir. Yapı günümüzde Niksar Kalesi Açık Hava Müzesi kapsamında ziyarete açıktır.

10. Kale Kapısı Çeşmesi

Üzerinde H.1087/ M.1676 tarihli kitabesi bulunan yapı, kesme taştan inşa edilmiştir. Sivri kemerli nişi altında çeşme yer almaktadır. Yapının günümüzde restorasyon projesinin hazırlanması süreci devam etmektedir.

Tespit

Yapı, 26.02.2015/2000 tarihli ve sayılı kararla II. grup yapı olarak tescil edilmiştir (Ek-1; Şekil.14).

Projelendirme

Rölöve: Yapının rölöve çizimleri ve raporu bilgilerine ulaşamamıştır.

Restitüsyon: Yapının restitüsyon projeleri 01.02.2007/358 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır.

Restorasyon: Yapının restorasyon projeleri 01.02.2007/358 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır.

Uygulama

Yapının restorasyonu 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. Restorasyon sonrası bir süre kapalı olan yapı, iç mekan dizaynı sonrası kullanıma açılmıştır.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yapı özgün işlevi ile günümüzde kullanımdadır.

11. Cin Camii

Tespit

Yapı 225 ada 8 nolu parselde yer almaktadır. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapı SKTVKKBK 26.02.2015/2000 tarihli ve sayılı kararı ile II. grup yapı ilan edilmiştir. Camii III. derece arkeolojik sit alanı içerisinde yer almaktadır.

Projelendirme

Rölöve: Yapının rölöve çizimleri SKTVKKBK'nın 02.09.2006 tarihli 160 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Restitüsyon: Yapının restitüsyon projesi 01.02.2007/358 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır.

Restorasyon: Yapının restorasyon projesi 01.02.2007/358 tarihli ve sayılı kararla onaylanmıştır.

Uygulama

Yapının restorasyonu 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. Restorasyon sonrası bir süre kapalı olan yapı, iç mekan dizaynı sonrası kullanıma açılmıştır.

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Yapı günümüzde özgün işlevi ile ibadete açıktır.

12. Han Camii

Kalenin güney kapısı girişine yakın olan camii dış kalede bulunmaktadır (Resim 5.31).

Tespit

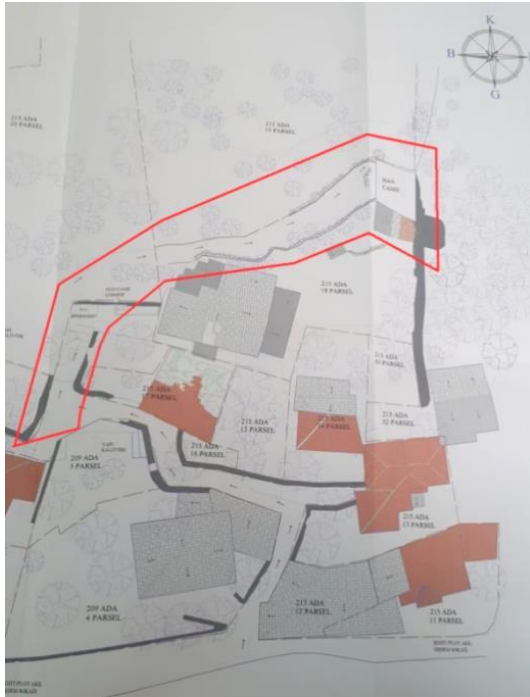
Yapının tesciline yönelik bilgi edinilmemiştir.

Projelendirme

Rölöve: Yapının rölöve çizimleri bilgisine erişilememiştir.

Restitüsyon: Yapının restitüsyon verisine erişilememiştir.

Restorasyon: 28.03.2019/5084 tarihli ve sayılı karar ile caminin restorasyon projesi onaylanmıştır. Projede verilen detaylar; cam korkuluk detayları 1-2, çöp kovası detayı, ahşap kapı ve taş kemer detayı, taş mihrap detayı, alüminyum döküm ahşap bank detayı, drenaj detayı, han cami çeşme detayıdır (Resim 5.36).

Resim 5.36. Han Camii restorasyon projesi vaziyet planı (SKTVKKBK arşivi, 2019)

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

2019 yılı itibarıyla yapının projelendirme çalışmaları devam etmektedir. Yapının özgün işlevi ile kullanımına yönelik restorasyon projesi hazırlanmıştır.

5.2. Zile Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kale İçi Yapıları

Zile Kalesi için inceleme kriterleri kapsamında incelenen karar tarih, sayıları ve ilişkilendirilen inceleme başlığı bilgileri çizelge 5.7’de yer almaktadır.

Çizelge 5.7. Zile Kalesi kurul kararları

Zile Kalesi Kurul Kararları		
Karar	Konu	Sınıfı
21.01.1983/A-4052	Sit sınırlarının belirlenmesi	Tespit
21.01.1989/351	Sit sınırlarının genişletilmesi	Tespit
16.08.1989/464	Toprak çökmesi	Tespit-Uygulama
21.01.1991/351	İzinsiz yapıların kaldırılması	Uygulama
03.03.2000/2558	Bilimsel kazı ve temizlik	Uygulama
19.04.2006/35	İzinsiz TV ve baz istasyonlarının kaldırılması	Uygulama
21.06.2007/511	Restorasyon projesinde revizyon	Projelendirme
24.12.2008/1070	İzinsiz pano alıcı kaldırılması	Uygulama
23.10.2014/ 1751	KAİP onayı	Projelendirme
01.06.2018/4374	İzinsiz yıkım	Uygulama

5.2.1. Kale alanı ve duvarları

Tespit

Zile Kalesi’nin kale alanı ve kale duvarlarının tespit bilgileri, envanter fişi, mülkiyet bilgileri kapsamında belirlenebilmiştir.

Tescil

Zile Kalesi 21.01.1983/A-4052 tarihli ve sayılı kararla arkeolojik sit alanı olarak tescillenmiş ve bu kararla belirlenen sit sınırları 21.01.1989/351 tarihli ve sayılı karar ile genişletilerek revize edilmiştir.

Envanter fişi / koruma durumu notu / koruma önerisi notu

Koruma durumu "orta" olarak belirtilmiştir. İl kalelerine oranla en iyi korunmuş kale notu düşülmüştür. Koruma önerisi belirtilmemiştir.

Mülkiyet

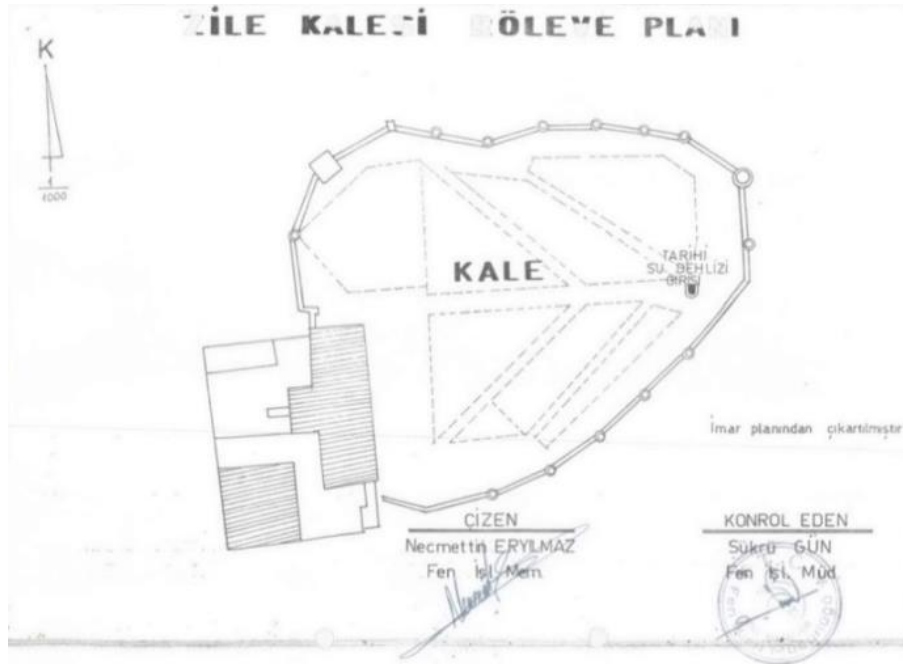
Zile, 572/78 ada parselde yer alan Zile Kalesi'nin mülkiyeti hazineye bulunmaktadır (KAİP raporu, 2014).

Projelendirme

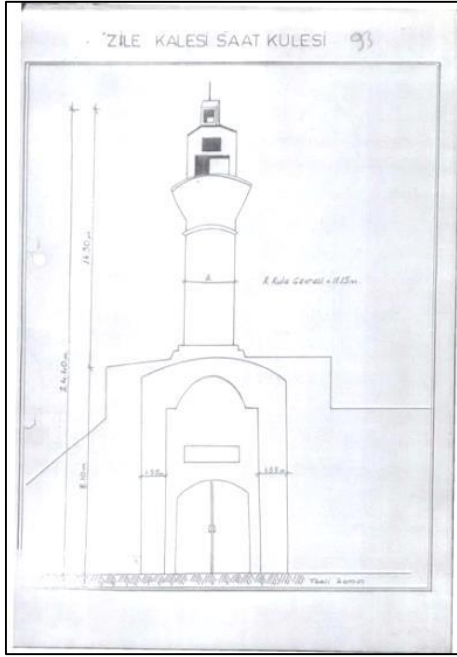
Kalenin projelendirme ile ilgili olarak; rölöve, restitüsyon, restorasyon projesi ve çevresel ölçekli proje bilgileri elde edilmiştir.

Rölöve

Zile Kalesi sur ve burçlarını kapsayan rölöve çalışması günümüze kadar yapılmamıştır. Kale yapıları olan giriş kapısı, kapı üzerindeki saat kulesi ve silahlık binası için kısmi olarak projelendirme yapılmıştır. Arşiv kayıtlarında kalenin tamamına yönelik, vaziyet planı niteliğindeki rölöve çalışması 'Zile Kalesi Rölöve Planı' olup, bu çalışmanın imar planı esas alınarak belediyesi tarafından hazırlandığı bilgisi yine kayıtlarda mevcuttur (Resim 5.37, 5.38).

Resim 5.37. Zile Kalesi rölöve planı (Zile Belediyesi, SKTVKBK arşivi, 2018)

Resim 5.38. Saat Kulesi görünüş krokisi

Analitik rölöve: Verisine ulaşamamıştır.

Rölöve raporu: Verisine ulaşamamıştır.

Malzeme raporu: Zile kalesi için arşivlerde, 2007 yılında hazırlanmış malzeme raporu bulunmaktadır. Rapor harç, derz ve sıva analizi için yapıdan kaleden alınan sekiz adet numunenin malzeme analizini içermektedir. 2007 yılı Nisan ayı ile tarihli olan raporun Kale'nin kısmi olarak hazırlanmış olan ve aynı yılı Haziran ayında onaylı rölövesine istinaden hazırlandığı düşünülmektedir.

Sanat tarihi raporu: Verisine ulaşamamıştır.

Ölçüm yöntemi: Zile kalesi için rölöve ölçüm tekniği hakkında bilgiye ulaşamamıştır.

Restitüsyon

Saat Kulesi ve Kışla Binası yapıları için kısmi olarak hazırlanmış rölöve ve restorasyon projeleri bulunan kaleye yönelik arşiv kayıtlarında restitüyon verisine rastlanmamıştır. İlgili kurul kararlarında da restitüsyona yönelik bir karar görüşme veya karar bulunmaması kale için günümüze dek restitüsyona yönelik çalışma yapılmadığı sonucunu desteklemektedir.

Restorasyon

Kısmi olarak hazırlanmış saat kulesi ve silahlık binası restorasyon projesi de 21.06.2007/511 tarihli ve sayılı karar ile onaylanmıştır. Zile Kalesi için restorasyon projesi ilgili kararları tarandığında, Kayseri KTVKK'nın 21.06.2007/511 tarihli ve sayılı onaylanan restorasyon projesinde revizyon olarak, "muhdes şapın kaldırılıp yerine beton dökülmesi" talebi 27.10.2010/2048 tarihli ve sayılı karar ile uygun bulunmamıştır.

Çevresel ölçekli projeler

Zile Kalesi çevresel ölçekli koruma çalışmaları 'Koruma Amaçlı İmar Planı' ve 'Çevre Düzenleme Projesi' olarak iki başlık altında incelenmiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planı: Zile koruma amaçlı imar planı SKTVKKB'nun 23.10.2014/1751 tarihli ve sayılı kararı ile onaylanmıştır. Kale ve çevresini içine alan, I. derece arkeolojik sit alanıdır. Kentin eski ve özgün kent dokusunu oluşturan ve kale çevresinde gelişen eski yerleşim alanı ise kentsel sit alanı olarak belirlenmiştir (Resim 5.39).

Kalenin sit sınırlarına yönelik KAİP'da yer alan bilgiler "Planlama alanı kapsamındaki "kale" ise, ilk olarak Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 21.01.1983 tarihli A-4052 sayılı kararıyla tescil edilmiştir. Daha sonra, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.01.1989 tarihli 351 sayılı kararıyla kale etrafı, I. derece arkeolojik sit statüsüyle koruma altına alınmıştır. Sit sınırlarında önce, yine aynı kurulun 25.05.1995 tarihli 1866 sayılı kararı; daha sonra ise, Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 04.08.2010 tarihli 1929 sayılı kararıyla değişiklik yapılmış ve sınırlar bugünkü durumunu almıştır. Günümüzde arkeolojik sit sınırları içinde kale dışında, bir ilköğretim okulu ve su deposu bulunmaktadır" olarak ifade edilmiştir (KAİP, 2014).

Zile kentsel sit ve etkileşim alanı ile kale bölgesi arkeolojik sit ve kentin diğer bölgeleri mekânsal ve işlevsel açıdan bütünsellik göstermektedir. Bu kapsamda, koruma amaçlı imar planında, kentsel sit ve etkileşim geçiş alanındaki geleneksel sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal nitelikli yapıların koruma-kullanma dengesi kurularak sürdürülebilirliğine yönelik kararlar üretilmiştir.

Yerleşime uygun olmayan alanlar” kale çevresindeki %50 üzerinde eğimli yamaçlardan oluşmaktadır. Bu alanlar I. derece arkeolojik sit içinde kalmakta olup, bu nedenle yapılaşmaya kapalıdır.

Kale çevresindeki arkeolojik sitin ise, kale çevresindeki yamaçlık alanların Zile Belediyesi tarafından kamulaştırılması ve burada yer alan eğitim tesisinin alandan taşınmasıyla, görsel olarak ortaya çıkartılması ve gerektiğinde araştırma ve kazı çalışmalarına olanak verecek şekilde düzenlenmesi esas alınmıştır.

Resim 5.39. 1/5000 ölçekli Zile Koruma Amaçlı İmar Planı (sadeleştirilmiştir) (Kutluay, S., Zile Belediyesi arşivi, 2018)

Çevre düzenleme projesi: Zile Kalesi'nin çevre düzenlemesine yönelik onaylı projesi bulunmamaktadır. Kale günümüzde rekreasyon alanı olarak kent sakinlerinin ve kent dışı ziyaretçilerin serbest girişine açık bir alandır. Yakın çevreden çıkan tarihi kalıntılar iç kale de düzensiz olarak sergilenmektedir. Kalıntılara yönelik bilgilendirme levhaları bulunmamaktadır (Resim 5.38-5.40) (Ek-3; Şekil 72). Kale çevresi etkileşim geçiş alanında niteliksiz yapılara yönelik yıkımlar sonucu ortaya çıkan istinat duvarları mevcuttur. Kalenin çevre düzenlemesi kapsamında bu alanlar da kapsama alınmalıdır (Resim 5.42).

Resim 5.40. a) Kale içine düzensiz yerleştirilmiş kalıntılar (Niksar Belediyesi arşivi, 2018)
b) Roma dönem kalıntıları (Yüceses, 2018)

Resim 5.41. Zile Kalesi kaleiçi (Yüceses, 2018)

Resim 5.42. Kalenin güneyindeki istinat duvarları (Yüceses, 2018)

Uygulama

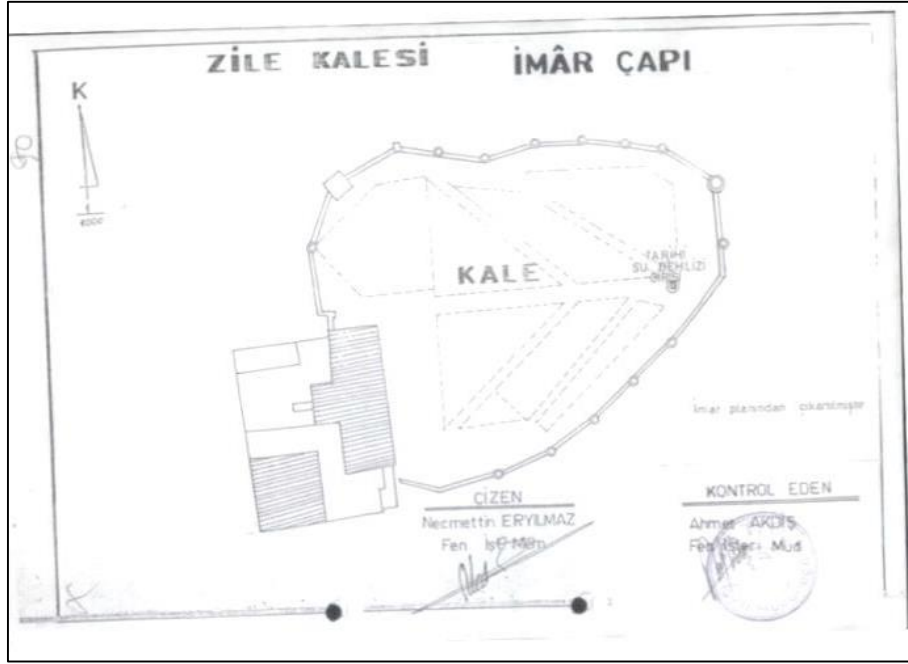
Zile Kalesi'nde yapılan uygulamalarda; kazı ve temizlik, bakım, onarım ve rekonstrüksiyon başlıkları altında analiz edilmiştir (Ek-7; Şekil 90). Zile Kalesi için izinsiz müdahalelere yönelik mevcut 24.12.2008/1070 tarihli ve sayılı kararla izinsiz pano ve alıcıların kaldırılması kararı alınmıştır.

Kazı ve temizlik

Zile Kalesi'nde koruma çalışmalarına yönelik iki onaylı kazı çalışması yapılmıştır. 16.08.1989/464 tarihli ve sayılı karar: Eski su yolu üzerindeki toprak çökmesi sebebi ile höyük tahrip edilmeden yapılması uygun bulunan temizlik çalışması kararıdır (Resim 5.43, 5.44).

Resim 5.43. Zile Kalesi 03.03.2000/2558 tarihli ve sayılı karar eki görselleri (SKTVKBK arşivi, 2018)

Resim 5.44. 12.01.1993 tarihli ekler (SKTVKKBK arşivi, 2018)

03.03.2000/2558 sayılı karar: Kale girişinin solundaki alan olarak tanımlanan bölgede, bilimsel kazı ve temizlik çalışmalarının Tokat Müze Müdürlüğü denetiminde yapılmasına ilişkin karardır (Resim 5.44).

Bakım / onarım / rekonstrüksiyon

Çizelge 5.8. Zile Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu

Zile	Bakım	Onarım		Yeniden Yapma	Diğer
		Basit O.	Esaslı O.		
	—	—	—	—	19.04.2006/35 Baz ve tv aktarıcı istasyonlarının kaldırılması
	—	27.10.2000/2690 burçta basit onarım	—	—	—
Karar/Tarih	2010 yılı giriş kapısı bakım	2010 saat kulesi onarımı	2010 silahlık binası restorasyonu	—	2010 izinsiz yapıların kaldırılması
	—	—	—	—	01.06.2018/4374 Sit alanında izinsiz yıkım

Kale için 1993 yılında kale ve saat kulesi onarımı talebine arşiv kayıtlarında rastlanmış, o dönem için onarım onayı kararına rastlanmamıştır. Zile Kalesi, 2010 yılı sari onarım işi

kapsamında; saat kulesi, kule kaidesi ve silahlık binası onarımları yapılmış ve muhdes yapılar kaldırılmıştır (Tokat İl Kültür Müdürlüğü arşivi, 2019). Onarım kapsamında yapılan işler;

-Saat kulesi duvar ve derzlerde mekanik temizlik yapıp, sıfıra yakın derz yapılması, kulede metal kapı sökülüp yerine sert ağaçtan ahşap çakma kapı yapılması,

-Kule kaidesi üzerindeki moloz taş duvarlarda çürütme, mekanik temizlik, tamamlama, raspa ve derz yapılması, kulede metal sökülüp sert ağaçtan ahşap külah yapılması,

-Kulede tuğla basamakların bozulmuş olanlarının çürütülüp yenilmesi, üzerindeki bozulmuş ağaç kaplamalar sökülüp sert ağaçtan basamak kaplaması yapılması, ayrıca sert ahşap korkuluğu yapılması,

-WC ve ana giriştekiler dahil bütün eklenti yapıların (muhdes binalar) yıkılması,

-Kulede çatlayan kısımlara epoxsit + hidrolik kireç karışımı uygulanması

-Kulede kesme taşlar arası derzler mekanik usulle temizlenmesi ve sıfıra yakın derz yapılması,

-Silahlık binasında pencere kenarlarındaki ve duvar üstlerindeki eksik taşlar verilen kota kadar tamamlanması, mevcut sıvalar raspa edilmesi, mekanik temizlik yapıp sıfıra yakın derz yapılması,

-Silahlıkta pencereler proje ve detayına uygun olarak sert ağaçtan yapılması,

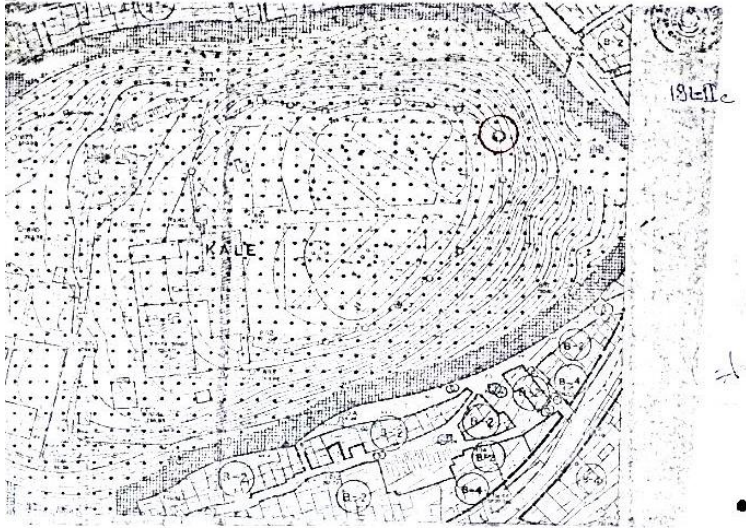
-Silahlık iç kısmında zemindeki beton şap dolgunun sökülmesi, gerekli tesviye ve stabilize dolgu yapıp 3 cm derzli 40xserbest boy traverten kaplama yapılması,

-Silahlıkta pencere önlerine proje ve detayına uygun dövme demir lokmalı parmaklık yapılması, silahlıktaki 2 kapı proje ve detayına uygun sert ağaçtan ahşap çakma kapı yapılması, silahlıkta gerekli dolgu ve tesviyeden sonra 30xserbest boy (150 cm genişlikte) olarak traverten tretuvar yapılması, kale ana giriş kapısı (saat kulesi altı) olan metal sökülüp sert ağaçtan ahşap çakma kapı yapılması,

-Silahlıkta ahşap makaslı çatı projesine uygun ebat ve sayıda yapılması, derz ve duvarlarda projesine uygun oranda hidrolik kireç karışımı uygulanması,

Kapsamlı belirlenmiş uygulamalardır. Bu karar kapsamındaki uygulamalar, bakım, basit ve esaslı onarım kapsamında uygulamalardır.

27.10.2000/2690 tarihli ve sayılı karar (kale burcu): Bu karar ile kale burcunda oluşan çatlak için, teknik rapor hazırlanmasına karar verilmiştir. Teknik rapor hazırlanması sürecinde, burçta kış hava şartlarında oluşabilecek zararı önlemek için, çatlağın epoksi harcı ile doldurulup sıkıştırılması yönünde alınan karardır (Resim 5.45, 5.46).

Resim 5.45. Zile Kalesi çatlak oluşan burç vaziyet planı (SKTVKKBK arşivi, 2018)

Resim 5.46. Zile Kalesi çatlak oluşan burç (SKTVKKBK arşivi, 2018)

19.04.2006/35 tarihli ve sayılı karar: İzinsiz baz istasyonu ve tv aktarıcı istasyonunun sökümü ve uygulamanın denetimli olarak yapılması kapsamındadır (Resim 5.47-5.50)

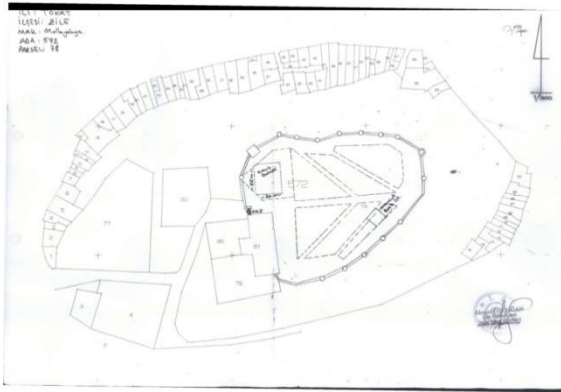

a)

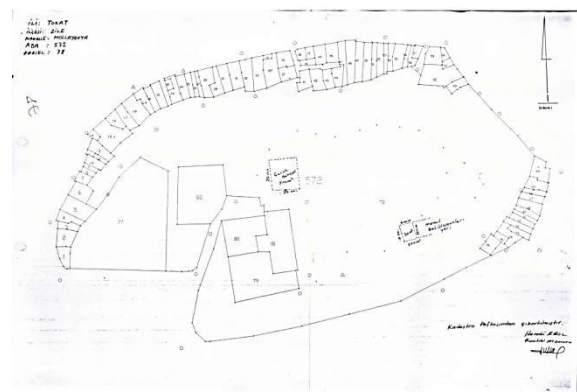

b)

Resim 5.47. a,b) Zile Kalesi izinsiz baz ve tv aktarıcı istasyonu (SKTVKBK arşivi, 2018)

a)

b)

Resim 5.48. a,b) İzinsiz istasyonlarının kale içi konumları (SKTVKBK arşivi, 2018)

a)

b)

Resim 5.49. a,b) Zile Kalesi izinsiz uygulamalar, 2006 (SKTVKBK arşivi, 2018)

a)

b)

Resim 5.50. a,b) Zile Kalesi izinsiz uygulamalar, 2006 (SKTVKKBK arşivi, 2018)

Zile Kalesi izinsiz müdahalelerini içeren görseller konusunda, kurul uzmanları tarafından yerinde inceleme sonucu alınan karar;

01.06.2018/4374 sayılı karar: 164/4 parseldeki okulun izinsiz yıkılmasından dolayı kurul uyarısı, alanda nitelikli, niteliksiz her türlü yıkım için kurul onayı alınmasının gerekliliği konusunda idarenin bilgilendirilmesi hakkında karardır (Resim 5.51).

Resim 5.51. Zile Kalesi'nin batısında bulunan ve yıkımı tamamlanan okul binası (URL-15)

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Zile Kalesi'nin güncel yapısal işlevsel ve yönetsel durumu analizleri, kaleye ulaşım, yeni işlev, turizme katkı, kale içi yerleşim, halkla ilişkiler, UNESCO başvurusu ve alan yönetimi başlıkları altında analiz edilmiştir.

Yapısal koruma durumu

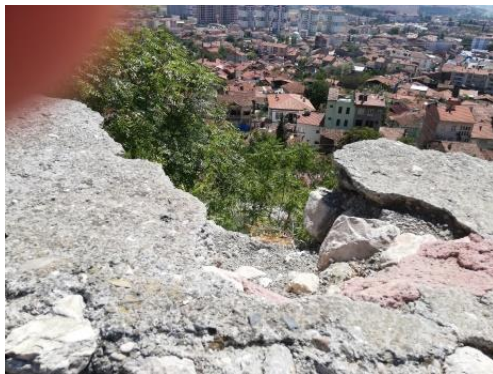
2018 yılı eylül ayında alanda yapılan incelemede kale surlarında yer yer bozulmalar gözlemlenmiştir. Surlarda fiziki gözlemle derz boşalması, taş kopması, bitki oluşumu vb. bozulmalar tespit edilmiştir. Kalenin onarım görmüş olan Silahlık Binası güney cephesi ve bitişiğinde devam Sur Duvarı'na spreyci boya ile yazılar yazıldığı gözlemlenmiştir. Bu tür zararlı müdahaleleri önlemek amaçlı olduğu düşünülen ve sur hattı boyunca bulunan tel örgünün de bu tür zararlı müdahaleleri önlemek amaçlı çekildiği gözlemlenmiştir. Tel örgü uygulamasının kurula konu olmasına yönelik bir belgeye arşivde rastlanmamıştır. (Resim 5.52a - 5.52d) (Ek-3; Şekil 68-71, 76).

(a)

(b)

(b)

(d)

Resim 5.52. a,b) Zile kale surları güneydoğu cephesi c,d) Kale duvarlarındaki bozulmalar (Yüceses, 2018)

Kaleye ulaşım

2018 yılı eylül ayında yapılan alan incelemesine göre kale kapısına kadar araçla ve yaya olarak ulaşım mümkündür. Kale girişinde özellikle düzenlenmiş olmayan, düzlük alanda otopark imkanı bulunmaktadır (Resim 5.51, 5.53).

Resim 5.53. Kale kapısı (Yüceses, 2018)

Resim 5.54. Kale giriş cephesi sol köşedeki dikdörtgen planlı burç (Yüceses, 2018)

Yeni işlev

Kalelerin koruma kurulu kararları incelendiğinde, işlevlendirme ve kullanıma yönelik Zile Kalesi'ne ait kararlar gözlenmiştir. Bu karar ve öz olarak içerikleri; 25.05.1995/1866 tarihli ve sayılı, 21.01.1991/351 tarihli ve sayılı karar ile sit sınırlarının genişletildiği kale yerleşimi için, alandaki niteliksiz yapıların zaman içinde kaldırılması, mevcut barakalarda fiziki değişiklik yapılmadan sadece geçici çay ocağı işletiminin yapılabileceği karardır. Sonraki 20.07.1995/1897 tarihli ve sayılı kararda, 21.01.1991/351 tarihinin, 21.01.1989/351 olarak düzeltilmesine yönelik bir maddi düzeltme kararı da işlevlendirmeye yönelik kararlardır. Kale, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Zile Belediyesi arasında 05.12.2006 tarihinde, iki yıllığına imzalanan protokolle, restorasyon çalışması için

Zile Belediye'sine tahsis edilir. Protokol için, 13.09.2007 tarihli, Sivas Koruma Kurulu Müdürlüğü'nün bilgilendirme yazısı metninden, kale silahlık binasının, etnografik eserler için sergi alanı olarak işlevlendirilmesi yönünde bilgi bulunmaktadır (Ek-1, Şekil 17).

Turizme katkı / kültürel rota

Kale Yeşilırmak Havzası Rotalar Sistemi'nde tanımlanan 6 rota çerçevesinden 2'sinde yer almaktadır. Bu rotalar; 1.Zile-Turhal-Amasya, 2.Tokat-Pazar- Kaz Gölü- Zile rotalarıdır. Bu rotalar kapsamında Zile'nin zengin geleneksel konut dokusu, antik ve kervan yolu üzerinde olması vurgusu ve somut olmayan kültür mirası ve Zile-Amasya arası demiryolu ile yer almaktadır.

Kale günümüzde serbest olarak girilebilen bir alan olup, yöre sakinleri tarafından mesire alanı olarak kullanılmaktadır. Kale için belirli zaman dilimlerine yönelik sayısal olarak ziyaretçi tespiti çalışmasına ulaşamamıştır. Fakat kalenin Roma Dönemi'nde Sezar'ın meşhur 'Veni, Vidi, Vici' sözünü zikrettiği yer olması referansı çeşitli medya araçları ile tanıtım faaliyetleri yürütülmektedir (NTV Tarih, 2009).

Kale içi yerleşim

Kale surlarına yönelik, rölöve, restorasyon ve restitüsyon verisi olmadığından dış kale surları hakkında bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde iç kale surları ulaşan kale sur içinde yerleşim bulunmamaktadır.

Halkla ilişkiler

Zile Kalesi için 'Halkla İlişkiler' başlığı analizleri;

Gişe: 2018 yılı eylül ayında kalede yapılan alan tespitlerine göre kaleye giriş kontrolsüzdür. Gişe bulunmamaktadır ve giriş ücretsizdir.

Güvenlik: Zile Kalesi'nde güvenlik görevlisi bulunmamaktadır. Kalede yirmi dört saat aktif güvenlik kameraları bulunmaktadır.

Tanıtım ofisi: Eylül 2018 yılı alanda yapılan tespite göre kalede tanıtım ofisi bulunmamaktadır.

Kaleiçi yönlendirme levhaları: Kaleye ulaşım için kent içinde yönlendirme levhası bulunmaktadır. Zile Kalesi'nde kale yerleşimi içinde yalnızca kale kapısında, kale ile ilgili anlatım içeren levha yer almaktadır.

Unesco Başvurusu

Zile Kalesi için, UNESCO başvurusu bulunmamaktadır.

Alan yönetimi

Koruma amaçlı imar planı bulunan kent ve kapsamında kale için alan yönetimi uygulanmamaktadır.

5.2.2. Kale içi yapıları

Karşılaştırmalı çalışma için oluşturulan inceleme kriterlerinin tek yapı ölçeğine uygun olarak sadeleştirilmesiyle oluşturulan 'Tek Yapı Tablosu'na göre kale içi yapıları için tek yapı tablosu oluşturulmuştur (Çizelge 5.9). Oluşturulan tabloda mevcut oldukları belirtilen her bir kriter için ilgili başlıklarda kale içi yapılarının korumaya yönelik gerçekleştirilen çalışmaların kapsamaları verilmiştir (5.55).

Resim 5.55. Zile Kalesi hava fotoğrafı (URL-16)

Çizelge 5.9. Zile Kalesi tek yapı tablosu

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI				ZİLE KALESİ KALE İÇİ YAPILARI	
				SAAT KULESİ	SİLAHLIK BİNASI
TESPİT	KORUMA KURULU KARARLARI	ADA/PARSEL		161/43	161/45
		DÖNEMİ		Kesin olarak bilinmemektedir.	Kesin olarak bilinmemektedir.
PROJELENDİRME	TESCİL TARİHİ VE KARAR NO	TESCİL TARİHİ VE KARAR NO		21.06.2007/511	21.06.2007/512
		TESCİL FİŞİ	VAR		
			YOK	●	●
	ENVANTER FİŞİNDE YAPININ TANIMLANMASI				
	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ				
	MÜLKİYET	ÖZEL MÜLK			
		KAMU MÜLKÜ	●	●	
	RÖLÖVE	ANALİTİK RÖLÖVE	VAR	—	—
			YOK	—	—
		RÖLÖVE RAPORU	VAR	—	—
			YOK	—	—
		MALZEME RAPORU	VAR	—	—
			YOK	—	—
		SANAT TARİHİ RAPORU	VAR	—	—
			YOK	—	—
		ÖLÇÜM YÖNTEMİ	KLASİK YÖNTEM	—	—
			TOTAL STATION+GPS	—	—
			FOTOGRAMETRİ	—	—
			LAZER TARAMA	—	—
		İLGİLİ KARAR/NO		21.06.2007/511 rölöve onayı	21.06.2007/511 rölöve onayı
	RESTITÜSYON	KARAR	VAR		
			YOK	●	●
		RAPOR	VAR		
			YOK	●	●
	İLGİLİ KARAR/NO		X	X	
	RESTORASYON	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	SAĞLAMLAŞTIRMA		
			BÜTÜNLEME		●
			YENİLEME	●	
			TEMİZLEME		
		RESTORASYON RAPORU	VAR		
			YOK	●Yalnızca projesine ulaşılmıştır.	●Yalnızca projesine ulaşılmıştır.
İLGİLİ KARAR/NO		21.06.2007/511	21.06.2007/511		
UYGULAMA	KAZI VE TEMİZLİK	KAZI		X	X
		TEMİZLİK		X	X
	BAKIM	VAR	●	●	
		YOK			
	ONARIM	BASİT O.	●		
		ESASLI O.		●	
		YOK			
	REKONSTRÜKSİYON	VAR			
		YOK	●	●	
	GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM	YAPISAL/KORUMA DURUMU	YAPISAL/KORUMA DURUMU		Yapı günümüze kadar bakım ve basit onarım görmüştür.
NOT					
YAPIYA ULAŞIM		VAR	ARAÇ YOLU/YAYA YOLU	●	●
			PATİKA		
			YOK		
YENİ İŞLEV		VAR		●	
		YOK	●		
		NOT	*Restore edilmiştir, özgün işlevi devam etmeyip, işlevsizdir.	*Restore edilmiştir. Eylül 2018 alan incelemesinde yapının kapalı tutulduğu gözlemlenmiştir, mekan işlevsizdir.	
TURİZME KATKI		TURİZME KATKI	VAR	●	●
			YOK		
HALKLA İLİŞKİLER		GİŞE	VAR		
			YOK	●	●
		GÜVENLİK	VAR		●
			YOK	●	
		TANITIM OFİSİ	VAR		●
			YOK	●	
		ALAN YÖNLENDİRME LEVHALARI	VAR		
YOK	●		●		
UNESCO BAŞVURUSU	VAR	GEÇİCİ LİSTE			
		LİSTE			
		YOK	●	●	

(●) ilgili biginin onayı, (x) yok, (—) bilinmiyor

(•) ilgili birimin onayı, (x) yok, (—) bilinmiyor

1. Saat Kulesi ve Silahlık Binası

Tespit

Yapının kaleden bağımsız olarak tescil kararı bulunmamaktadır Resim (5.56a, 5.56b).

(a)

(b)

Resim 5.56. a)Silahlık binası onarım öncesi görselleri b) Silahlık binası onarım öncesi görselleri

Rölöve

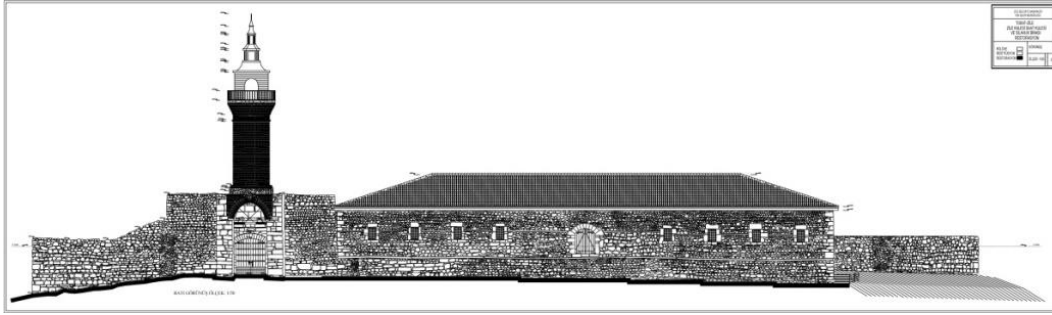
Kale yapıları olan saat kulesi ve silahlık binası kısmi rölöve çizimleri 21.06.2007/511 tarihli ve sayılı karar ile onaylanmıştır. Yapıların projelendirme kapsamına yapıların sağ ve solundan surların bir kısmı da dahil edilmiştir.

Restitüsyon

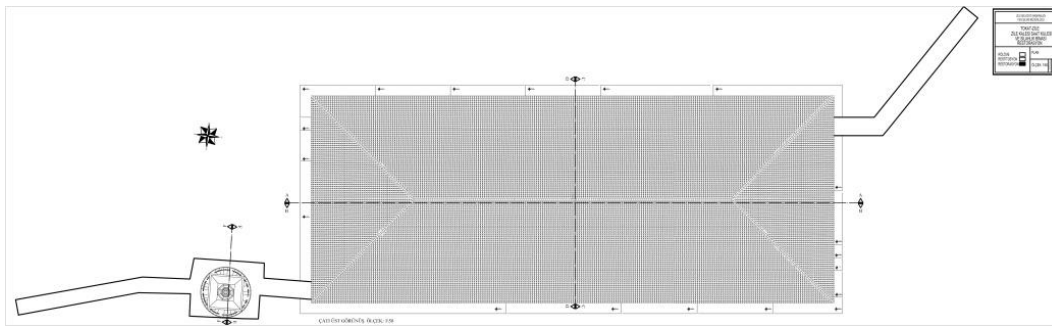
Projelendirme çalışmaları eş zamanlı yürütülen ve kurula sunulan saat kulesi ve silahlık binasının arşiv kayıtlarında restitüsyon projesine ve kararına rastlanmamıştır.

Restorasyon

İki yapının restorasyon projeleri rölöve çizimleriyle eş zamanlı 21.06.2007/511 tarihli ve sayılı karar ile onaylanmıştır (Resim 5.57, 5.58).

Resim 5.57. Kale restorasyon projesi batı görünüşü (Aktif Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2018)

Resim 5.58. Kale restorasyon projesi vaziyet planı (Aktif Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2018)

Uygulama

Yapılar kalenin Kültür ve Turizm Bakanlığı 2008-2009 yılındaki onarım çalışmaları ile restore edilmiştir (Ek-7; Şekil 90).

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Kale yerleşiminde 2018 yılı Eylül ayında yapılan tespitlere göre kale içi yapıları günümüzde bakımlı durumdadır. Restorasyonu tamamlanan Silahlık Binası yeni işlevle kullanımda değildir, alan çalışmasında yapının kapalı olarak tutulduğu tespit edilmiştir (Resim 5.59a, 5.59b, 5.59c) (Ek-3; Şekil 68-71, 76).

(a)

(b)

(c)

Resim 5.59. a) Kale Giriş Kapısı ve Saat Kulesi ön cephesi (Yüceses, 2018) b)Kale Giriş Kapısı ve Saat Kulesi iç kale cephesi (Yüceses, 2018) c)Silahlık Binası dış cephesi (Yüceses, 2018)

5.3. Tokat Merkez Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kaleiçi Yapıları

Tokat Merkez Kalesi kale duvarları, kale alanı ve kale içi yapıları koruma süreçleri bu başlık altına analiz edilecektir.

5.3.1. Kale alanı ve duvarları

Tespit

Tokat Merkez Kalesi'nin kale alanı ve kale duvarlarının tespit bilgileri, envanter fişi, mülkiyet bilgileri kapsamında belirlenebilmiştir.

Tescil

Tokat Merkez Kalesi Çizelge 5.1a'da belirtildiği üzere GEEYAK tarafından 14.09.1984/379 tarihli ve sayılı kararla I. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiştir.

Envanter fişi / koruma durumu notu / koruma önerisi notu

Kale için envanter fişine ulaşamamıştır.

Mülkiyet

Kalenin mülkiyeti Tokat Belediyesi'ndedir.

Projelendirme

Kalenin projelendirme ile ilgili olarak; rölöve, restitüsyon, restorasyon projesi ve çevresel ölçekli proje bilgileri elde edilmiştir.

Tokat Merkez Kalesi için; kale surlarının yarattığı risklere yönelik alınan kararlar, 29.09.1989/520 tarihli ve sayılı karar ile yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olan sur duvarları için acilen, rölöve ve restorasyon projesinin hazırlanarak yeni kullanımlarla kente katkısının sağlanması kararıdır. Bu karar aynı zamanda yeni işlevlerle kullanımın önünü açan bir karar niteliğindedir (Çizelge 5.1a).

Rölöve

Kale için, 04.03.2008/774 ve 24.12.2008/1062 tarihli ve sayılı kararlar ile uygun görülmeyen rölöve çizimleri, yeniden kurula sunulup 02.04.2008/811 tarihli ve sayılı karar ekindeki proje ile uygun bulunmuştur.

Analitik rölöve: 02.04.2008/811 tarihli ve sayılı kararla kalenin analitik rölöve çizimleri onaylanmıştır.

Rölöve raporu: Kalenin onaylı rölöve raporu bulunmaktadır. Tokat kalesi, 2008 yılında hazırlanan ve onaylanan rölöve raporu, dokuz maddeden oluşmaktadır. Maddeler ana hatlarıyla; kalenin topoğrafik özelliklerini tanımlamakta, iç ve dış kale surlarından günümüze ulaşanlar çoğunlukla iç kale surları olduğunu aktarmakta, iki kaya üzerine oturan kale, beşgen planlı olduğu, kuzey ve güney surlarının büyük oranda günümüze ulaştığından bahsetmektedir. Doğu, batı surlarının daha fazla oranda günümüze ulaştığı, yüksek burçlardan birkaçının günümüze var olduğundan ve burçların genellikle yarım daire planlı olduğundan bahsedilmektedir. Mazgal siperlerinin büyük oranda günümüze ulaşmadığı, surların alt kısımlarının kesme taş, üst kısımlarının moloz taş duvar örgüye sahip olduğu bilgisi aktarılmaktadır. Kale onarımlarında mezar sandukaları kullanıldığı, özgününde kalenin birçok kapısının olduğu belirtilmiştir. 362 basamaklı ceylan yoluna sahip olduğu ve yolun moloz ve taş parçalarıyla dolu olduğu belirtilmiştir. Kalenin 28 burcundan en büyüğü olan baş burcun günümüze ulaştığı, Ayan Kayası üzerindeki birkaç burcun büyük oranda ulaşmasının yanında, mazgal siperlerinin yıkıldığı bilgisi maddelerde yer almaktadır. Son olarak yalnızca temel ve birkaçı için tonoz kalıntıları ulaşan dizdar evi, kethüda, imam, müezzin ve kale mehterhaneleri, cephane odaları, zahire ambarları, su sarnıçları gibi yapılar bulunduğu bahsedilmekte olup kaynaklarda Yıldırım Beyazıt döneminde yapıldığı camiye ait bir iz bulunmadığı aktarılmıştır (Resim 5.60-5.61) (Ek-4; Şekil 77-86).

a)

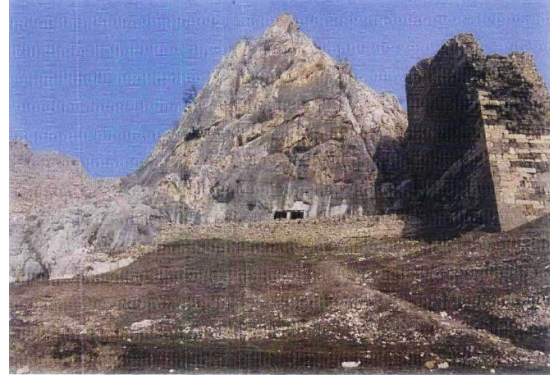

b)

Resim 5.60. a) Tokat Güney surları batı köşesi (Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2018) b) Güney surları (Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2018)

a)

b)

Resim 5.61. a) Tokat kalesi güneydeki kaya mezarları (Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2018) b) Güney surları (Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2018)

Malzeme raporu: Tokat kalesine ait malzeme raporu, 2008 yılında bir adet numune için yapılan analizi içermektedir.

Sanat tarihi raporu: Kalenin ayrıca hazırlanmış sanat tarihi raporu yoktur. Rölöve raporu sanat tarihçisi görüşü ile hazırlanmıştır.

Ölçüm yöntemi: Tokat kalesi rölöve çizimleri, fotogrametrik ve topografik yöntemle hazırlanmıştır.

Restitüsyon

Tokat kalesi için restitüsyon onayı öncesi, 02.04.2008 tarih 811 sayılı karar ile, restitüsyon verilerinin yetersiz olması nedeniyle restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmamıştır.

Tokat kalesi için hazırlanmış kaynaklar, mimari, öneri bölümleri ve eski fotoğraflardan oluşan restitüsyon raporuna göre, yapının 1920'li yıllar ait görsellerine ulaşılabildiği, ulaşılan kaynakların ise sur duvarları, burçlar ve kulelerin onarıma yönelik net bilgi içermediği sonucuyla, restitüsyon projesinin mevcut bilgiler ışığında hazırlaması gerektiği rapor edilmiştir.

Restorasyon

Tokat Kalesi, 04.03.2008/774 ve 02.04.2008/811 tarihli ve sayılı kararları ile uygun bulunmayan restorasyon projesi, 07.05.2008 tarihli 861 sayılı karar ekindeki projesiyle uygun bulunmuştur. Restorasyon projesini oluşturan sur duvarları için, "Sur Müdahale" ve "Statik Müdahale" paftalarıdır. "Sur Müdahale" paftasına renklerle müdahaleler ve özgün bırakılan kısımlar, ifade edilmiştir, müdahale lejantı bulunmaktadır. "Statik Müdahale" paftası ise, "Sur Müdahale" paftası referans ve altlık alınarak, 10 maddelik müdahale notları işlenmiştir. Bu notlar, her bir cephe referans verilerek tariflenmiş olan sur duvarlarındaki bozulmaları ve öngörülen restorasyon müdahalelerini kapsamaktadır. Görseldeki lejantta belirlenmiş olan müdahale tipleri kapsamında, cephe ve plan çizimleri üzerinde müdahale edilmesi öngörülen ve özgün olarak bırakılacak kısımları belirtmektedir (Resim 5.62).

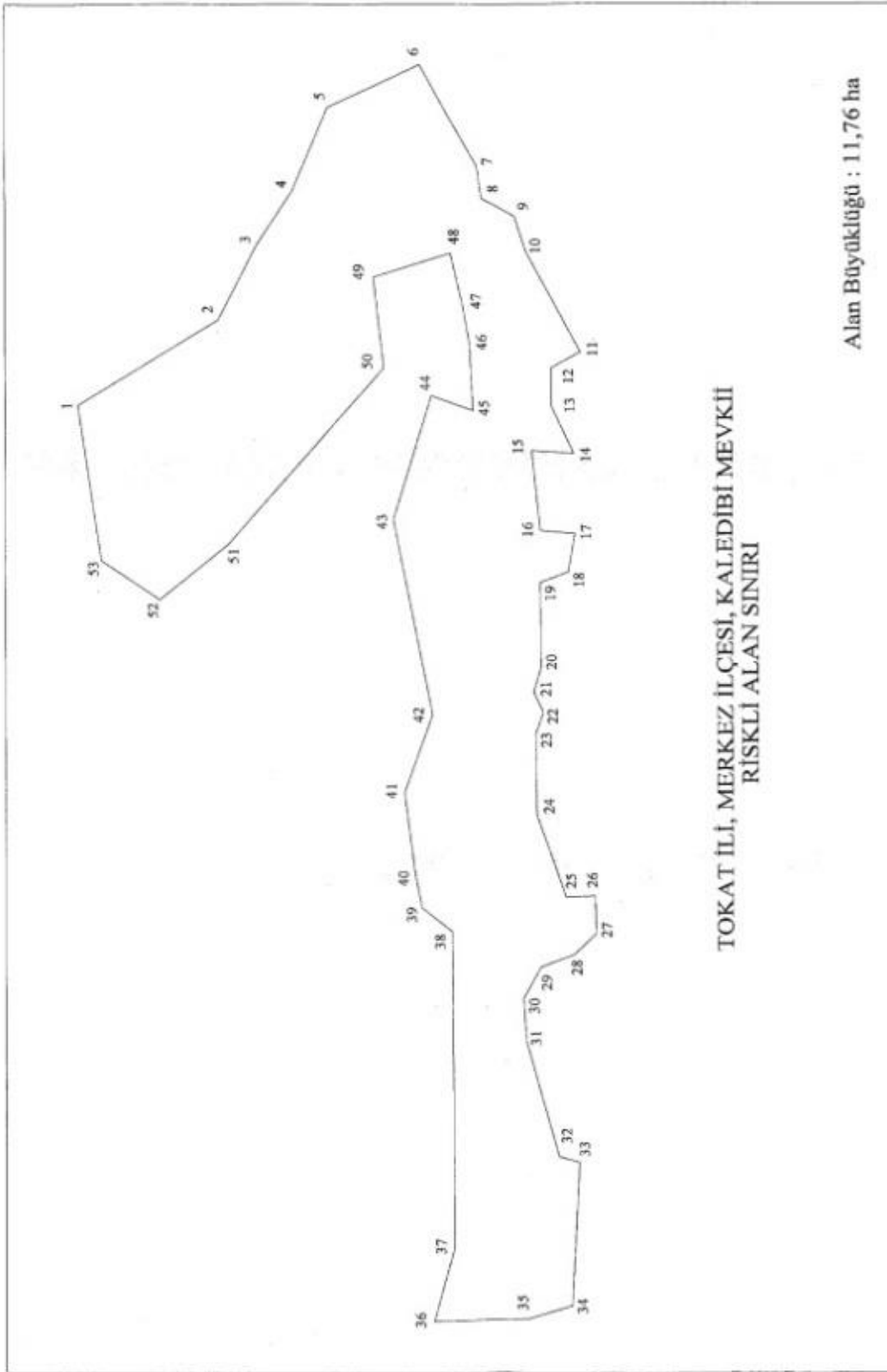
Resim 5.62. Tokat Kalesi restorasyon projesi lejantı (Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKBK arşivi, 2019)

03.10.2009/1428 tarihli ve sayılı karar: Tokat kalesi, revize restitüsyon ve restorasyon projeleri bu karar kapsamında onaylanmıştır (Altun, F. ,SKTVKKBK arşivi, 2019).

Çevresel ölçekli projeler

Tokat kalesi, kale dibi mevki, 01.08.2013 tarihli 2013/5243 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Afet Riskli Alan ilan edilmiştir. Riskli alan koordinat bilgileri karar ekleri görsellerde ifade edilen şekildedir (Resim 5.63). SKTVKKBK'nın 16.10.2015/2460 tarihli ve sayılı kararı ile riskli alanda tespiti yapılan taşınmazların, paftalı sunumunun kurula yapılması ve kurulda karar alınıncaya kadar 'afet riskli alanda' izinsiz herhangi bir uygulamanın yapılmaması kararı alınmıştır.

1/8/2013 TARİHLİ VE 2013/5243 SAYILI KARARNAMENİN EKİ KROKİ VE LİSTE

Resim 5.63. Riskli alan sınırı krokisi ve koordinat bilgileri (URL-17)

Koruma Amaçlı İmar Planı: Hazırlanması çalışmaları devam eden Tokat Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda belirlenen koruma alanları ilgili bölümde Resim 5.64, 5.65);

2.4.Özel Koşullu Koruma Alanları; OK1, OK1-A, OK2 ve OK3 alanları Koruma Planı sınırları içerisinde, geleneksel dokunun fiziksel olarak devamlılığını sağlamak amacıyla belirlenmiştir. Bu alanlarda mevcut geleneksel doku analizi ve yöreye özgü karakter sorgulaması yapılarak ve uzman raporları ve önerileri doğrultusunda geleneksel dokuyu devam ettirecek yapılaşma karakteri önerilmesi amaçlanmıştır.

Resim 5.65. Tokat Kalesi 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı (Planevi Şehircilik Planlama, 2019)

Belirlenen OK1, OK2 ve OK3 alanları ayrı ayrı incelenerek parsel ve yapı ilişkileri, yapılaşma oranları, mekânsal ve mimari yapıları ile farklılaşmış karakterleri ortaya çıkaran bu analizler sonucu ortaya çıkan değerler doğrultusunda her bir OK alanı için ayrı yapılaşma koşulları belirlenmiştir. Geleneksel dokunun fiziksel olarak devamı, alanda yapılan tek yapı ölçeğindeki tespit ve analizler sonucu ortaya çıkan değerler doğrultusundaki yapılaşma koşulları ile sağlanmaya çalışılmıştır.

Üç ayrı özellik gösteren bu özel koşullu koruma bölgeleri:

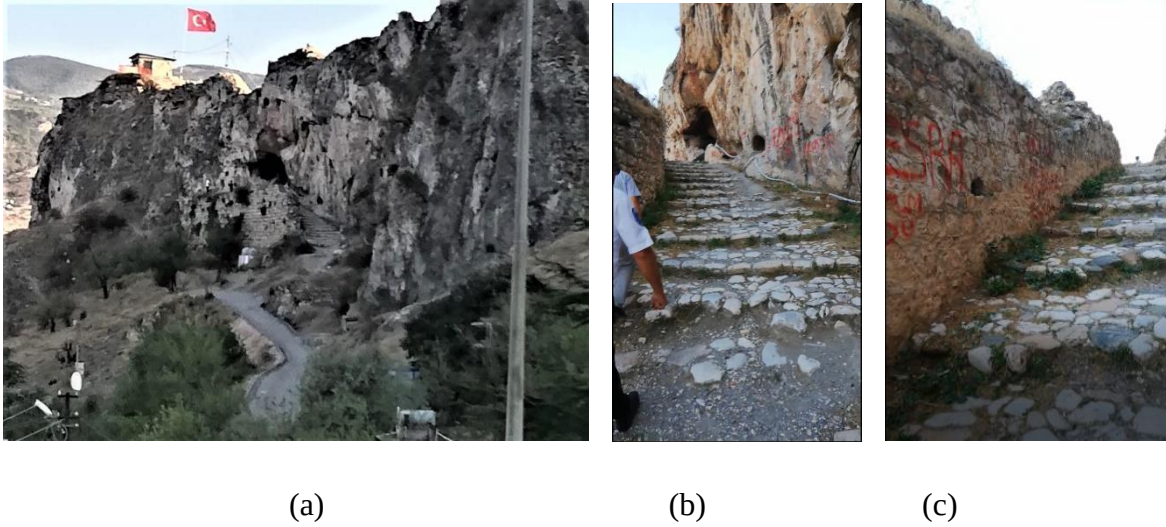
1.Bölge (OK1) alanları tarihi kent merkezi niteliğinde olup, geleneksel yapı dokusunun hakim olduğu, yapı adası içerisinde nitelikli ve çok nitelikli yapıların, aynı ada içerisindeki niteliksiz ve yeni yapılaşmaya oranının fazla olduğu ve geleneksel dokuya tamamı ile uyumlu yeni yapıların bulunduğu,

1.Bölge A(OK1-A) alanları tarihi kent merkezi niteliğinde olup, genellikle büyük bahçeli geleneksel yapı dokusunun hakim olduğu, yapı adası içerisinde nitelikli ve çok nitelikli yapıların, aynı ada içerisindeki niteliksiz ve yeni yapılaşmaya oranının fazla olduğu ve geleneksel dokuya tamamı ile uyumlu yeni yapıların bulunduğu,

2.Bölge (OK2) geleneksel yapılar ile geleneksel dokuya uyumlu yeni yapıların bulunduğu, geleneksel kadastral yapının devam ettiği yeni ve geleneksel dokunun bir arada bulunduğu alanları,

3. Bölge (OK3) geleneksel dokunun izleri kalmasına rağmen yeni yapıların çoğunlukta olduğu, OK2 ve OK1 olarak belirlenen yapı adaları yani nitelikli geleneksel yapılaşmanın yoğun olduğu alanlar ile fiziksel etkileşim içerisinde olan, geleneksel kadastral yapının büyük oranda devam ettiği alanlar olarak sınıflandırılmıştır.

Çevre Düzenleme Projesi: 28.02.2013/718 tarihli ve sayılı karar ile kaleye çıkılan mevcut patika yolun, tesviye edilen kısmının genişletilmeden Tokat Müze Müdürlüğü denetiminde yöreye uygun doğal taş malzeme ile döşenmesi onaylanmıştır (Resim 5.66a - 5.66c).

Resim 5.66. a) Kale kuzey kapısı ulaşım yolu b) Kale kuzey kapısı giriş merdivenleri c) Kuzeyde bulunan kale kapısı giriş merdivenleri (Yüceses, 2018)

28.02.2013/747 tarihli ve sayılı karar: Bu karar ile Tokat Kalesi aydınlatma projesi için onay verilmiştir (Resim 5.67, 5.68). Kelkit Havzası Kalkınma Birliği ve İl Turizm Müdürlüğü ortaklığında Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı 2012 Doğrudan Faaliyet Desteği ile yürütülmekte olan proje ile kaleye, gece de kent silüetinde yer almasını sağlayacak, aydınlatma uygulaması yapılmıştır. Bu kapsamda proje, aydınlatma elemanlarının vaziyet planı üzerinde yerleşimi, kullanan aydınlatma elemanı modelleri ve montaj detay çizimlerini kapsamaktadır.

06.06.2019

TOKAT KALESİ AYDINLATMA PROJESİ BASIN BÜLTENİ

ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI 2012 YILI DOĞRUDAN FAALİYET DESTEĞİ PROGRAMI TOKAT KALESİ AYDINLATMA PROJESİ BASIN BÜLTENİ

TR83 bölgesinde ekonomik ve sosyal kalkınma açısından mevcut potansiyellerin belirlenmesi, gelişim stratejilerinin ortaya konulmasına yönelik tedbirleri ve araştırma/planlama faaliyetleri ile bölgenin yatırım ortamının iyileştirilmesine katkı sağlayacak stratejik eylem ve faaliyetlerin desteklenmesini amaçlayan Doğrudan Faaliyet Desteği Programı kapsamında Kelkit Havzası Kalkınma Birliği tarafından hazırlanarak Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından finanse edilen 38.650,00 TL bütçeli "Tokat Kalesi Aydınlatma Projesi" 12/12/2012 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. Bugüne kadar proje kapsamındaki tüm faaliyetler gerçekleştirilmiş olup projemiz 12/03/2013 tarihi itibarı ile de sonbulmuştur.

6000 yıllık tarihi boyunca üzerinde barındırdığı medeniyetlerin izlerini taşıyan Tokat; çok çeşitli ve zengin bir kültürel yapı ile yoğrulmuştur. Hititlerden günümüze kadar üzerinde yaşamış tüm medeniyetlerin izlerini ilimizde bulmak mümkündür. Tarihi yaşayan ve yaşatan, onun tanığı bu görkemli açık hava müzesi Tokat'ın, en dikkat çekici eserlerinden biri olan Tokat Kalesi'nin uygun ışıklandırma teknikleri kullanılarak aydınlatılmasıyla görseelliğinin artırılarak tanıtımını sağlamak, tarihi ve kültürel mirasımızı koruyarak bölgemizi kültür turizmine kazandırmak hedefleri ile Tokat Kalesinin aydınlatma projesinin hazırlanması ve sonrasında uygulamaya geçirilmesi ilimiz açısından son derece önem taşımaktadır. Projemizin uygulanması ile birlikte Tokat Kalesi'nin doğal, kültürel, tarihi, estetik, görsel değerleri ön plana çıkacak ve Tokat'ın gündüz silüetinin gece de ortaya çıkmasına katkı sağlanacaktır. Böylece Yerel ve Ulusal bazda ilimizin kültür-turizm alanında farkındalığının sağlanması önceliği de gerçekleşmiş olacaktır.

Bu hedefler doğrultusunda uyguladığımız Projemizde sonuç olarak; Sivas Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmış, Tokat Kalesi Aydınlatma Tasarım Ve Kontrol Sistemi Projeleri ile Elektrik Uygulama Projeleri hazırlanarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

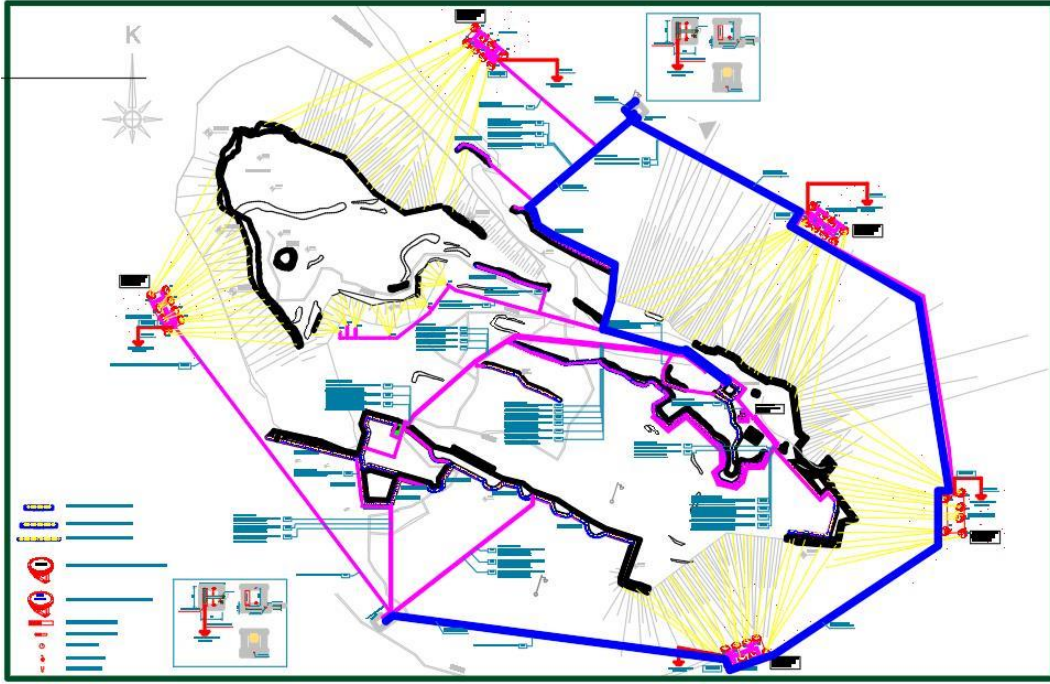
Bu bilgiler ışığında Tokat Kalesi Aydınlatma Projesinin tüm Tokat halkına ve bölgemize hayırlı olmasını diliyorum.

Mustafa TAŞKESEN

Tokat Valisi

Birlik Başkanı

Resim 5.67. Tokat Kalesi aydınlatma projesi basın metni (URL-18)

Resim 5.68. Kale aydınlatma projesi planı (Esan Mühendislik, 2018)

30.05.2015/2185 tarihli ve sayılı karar: 31.07.1992 tarihli 1299 sayılı kararla uygun bulunan ‘Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı’ sınırlarının halihazır paftaya işlenerek kurula sunulmasını içeren karardır.

16.06.2015/2239 tarihli ve sayılı karar: Kentsel sit, etkileşim geçiş sahası, koruma amaçlı imar planı onama sınırı, tescilli yapı koruma alanı sınırı, I. derece arkeolojik sit sınırı ve riskli alan sit sınırının karar ekinde gösterildiği şekliyle uygunluğu karardır.

16.10.2015/2460 tarihli ve sayılı karar: Kaledibi mevkiinin Bakanlar Kurulu kararı ile riskli alan ilanı nedeniyle, alanda gerekli tespit çalışmalarının yapılıp kurula sunulması, kurul kararı alınıncaya kadarki süreçte alana izinsiz hiçbir müdahalenin yapılmaması karardır.

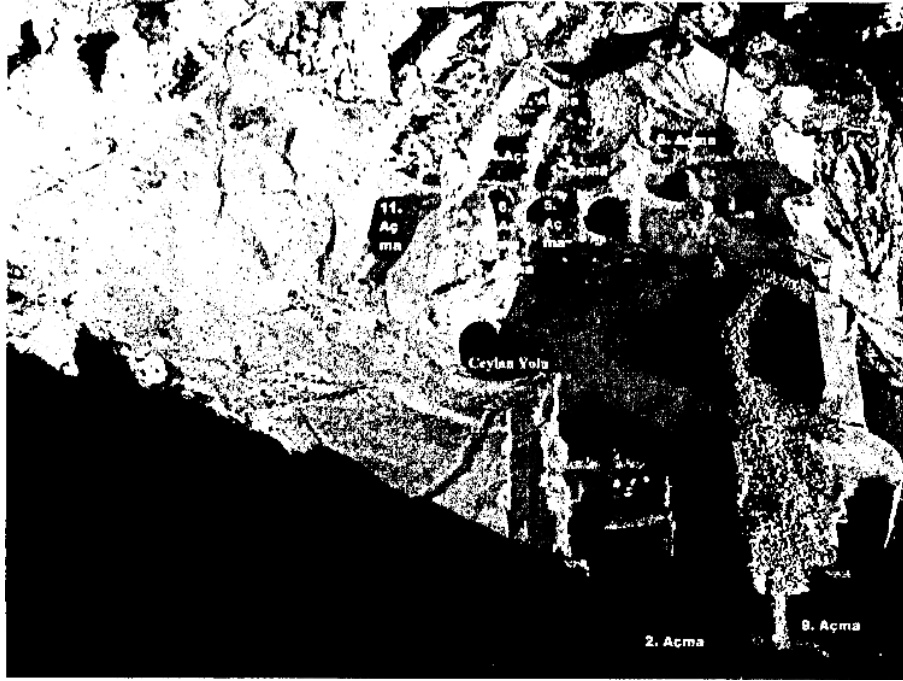
11.12.2015/2579 tarihli ve sayılı karar: Kale için önerilen yaya yolu düzenleme projesinin, kalenin ören yeri olmaması sebebi ile reddi karardır.

Uygulama

Tokat Merkez Kalesi’nde yapılan uygulamalarda; kazı ve temizlik, bakım, onarım ve rekonstrüksiyon başlıkları altında analiz edilmiştir (Ek-7; Şekil 91).

Kazı ve temizlik

Kale’de 2010 ve 2014 yıllarında onay kararları ile kazı çalışmaları başlamış ve tamamlanmıştır. 13.01.2010 tarihli 556 sayılı karar kapsamında başlayan kazı, 2010 yılı Temmuz-Kasım ayları arasında üç ay sürmüştür.

Resim 5.69. Tokat Kalesi 2010 kazı alanı açma yerleri (Kazı raporu, SKTVKKBK arşivi, 2018)

a)

b)

Resim 5.70. a) Tokat Kale raporu, tonozlu yapı (SKTVKKBK arşivi, 2018) b) Tokat Kalesi kazı alanı tonozlu yapılar, Eylül 2014 (URL-19a)

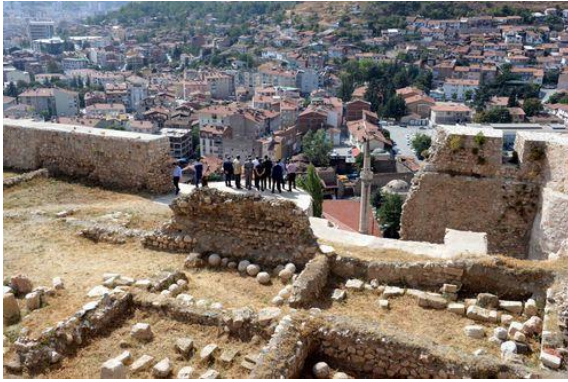

a)

b)

Resim 5.71. a) Tokat Kalesi tonozlu yapılar kazı alanı (URL-19a) (Eylül, 2017) b) Tokat Kalesi kazı alanı ve güney surları (Yüceses, 2018)

a)

b)

Resim 5.72. a) Tokat Kalesi Eylül, 2017 tarihli görseller; kale güney surları ve arkasındaki kazı alanı (URL-19a) (Eylül 2017) b) Tokat Kalesi kale güney surları ve arkasındaki kazı alanı (URL-19b) (Eylül 2017)

27.03.2014/1417 tarihli ve sayılı karar: İç kalede bulunan tonozlu yapıların içlerinin temizlenerek, temel izleri görünen yapı kalıntılarının da araştırılarak, mahiyetlerinin anlaşılması ve tescillerinin yapılmasına yönelik araştırma kazısı, sondaj ve temizlik çalışması yapılması onayını kapsayan karardır. 2014'te yapılan bu kazıda 11 açmada çalışılmış (Resim 5.69, 5.70-5.72) ve kazı 11.11.2014 tarihinde tamamlanmıştır. On bir açmada gerçekleşen kazıda, yıllar içinde oluşan dökülme ve tahribat sonucu oluşan dolgu temizlenmiş ve temizlenen tonozlu yapı grubunun çevresel sulardan etkilenmemesi için önlem alınmıştır. Kazı raporunda yapıların korunması amaçlı üst örtü uygulaması da ayrıca önerilmiştir. Aynı karar kapsamında kale sarnıç tüneline de kazı yapılmış ve tünelin sonuna ulaşılmıştır (Resim 5.70-5.73-5.74) (URL-19b, URL-20) (Ek-4; Şekil 78).

a)

b)

Resim 5.73. a) Sarnıç tüneli girişi (Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKB arşivi, 2018) b) Tokat Kalesi güneydeki kazı alanı ve sarnıç tüneli girişi (Kale rölöve raporu, 2008, Talhaoğlu Mimarlık, SKTVKKB arşivi, 2018)

Resim 5.74. Sarnıç tüneli kazı çalışmaları (URL-19a) (Eylül 2017)

Eylül, 2017’de vali ve diğer yetkililerin alanda yaptığı basın toplantısı ile, 2014’te başlayan kazı çalışmasının sonuçlandırılması ve kale koruma sürecinin devamına yönelik bilgilendirme yapılmıştır. Kazının sonlandırılmasına yönelik, ayrıca valilik sitesinde açıklama metni yayınlanmıştır (Resim 5.74).

01.06.2018/4363 tarihli ve sayılı karar: Rölöve, restitüsyon ve statik projelerinin revizelerinin hazırlanması işi kapsamında Müze ve Kontrol teşkilatının belirlediği kısımlarda Müze Müdürlüğü denetiminde araştırma kazısı yapılması talebinin ekteki vaziyet planına uygun olarak kazı onayı kararı verilmiştir (Resim 5.76).

Eylül 2017’de ceylan yolu kazısı tamamlandı ve Tokat tarihi Pervane Hamamı’na ulaşan gizli geçit olduğu öngörülen tünelin sarnıca ulaştığı sonucuna varılmıştır (Tokat Valiliği, 2018, Resim 5.75).

Resim 5.75. Tokat Kalesi güney surları ve kazı alanı (Yüceses, 2018)

Bakım / onarım / rekonstrüksiyon

Tokat Kalesi surlarına yönelik yapılan uygulama çalışmaları Çizelge 5.10'da sınıflandırılmıştır.

Çizelge 5.10. Tokat Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu

Tokat Merkez Kalesi	Bakım	Onarım		Yeniden Yapma
		Basit O.	Esaslı O.	
Karar/Tarih	—	—	2008-2009 yılları güney surları onarımı (Ek-1; Şekil 21)	—
	08.12.2017/4015 Yeni korkuluk imalatı	—	—	—

(a)

(b)

Resim 5.77. a) Tokat Merkez Kalesi geçici merdiven uygulaması b) Tokat Merkez Kalesi geçici merdiven uygulaması (URL-21) (Kasım 2018)

Kalenin 2011 yılına ait Resim 5.77a., 5.77b.'de yer alan görsellerde kale giriş kapısından bulunduğu kottan güvenlik kulübesine kadar metal merdiven bulunduğu görülmektedir. Kalede günümüzde merdiven kaldırılmıştır. Kurula konu olan koruma çalışmaları kapsamında merdivenin imalatına yönelik karar ve uygulama detayı bulunmamaktadır.

08.12.2017/4015 tarihli ve sayılı karar: Araştırma kazısı ve temizlik çalışması yapılan sarnıç girişine güvenlik amaçlı demir parmaklıklı kapı imalatı yapılması onayı, uygulama sonucu sonrası belge ve fotoğrafların kurul ile paylaşılması kararıdır (Resim 5.74).

(a)

(b)

Resim 5.78. a) Tokat Kalesi güney surları onarımı öncesi (Tuna Restorasyon, 2008) (b) Tokat Kalesi güney surları onarım sonrası (Tuna Restorasyon, 2008) (URL-22)

Kalenin doğudaki güvenlik kulübesi kotunda çekilmiş görselde iki tepeye kurulan kalenin batı tepesine doğru kale alanını kapsamaktadır. İki tepeyi bağlayan ve kayalıklara oturan kuzey surları henüz onarım görmemiştir. Kayaya oyulmuş kale kapısı da bu surlar üzerinde yer almaktadır (Resim 5.79-5.81).

Resim 5.79. Kalenin doğusundan batıya bakış (Yüceses, 2018)

Resim 5.80. Tokat kalesi giriş kapısının oyulduğu kayaya oturan kuzey surları (Yüceses, 2018)

Resim 5.81. Tokat kalesi iç kale kuzey surları (Yüceses, 2018)

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Tokat Merkez Kalesi'nin güncel yapısal işlevsel ve yönetsel durumu analizleri, kaleye ulaşım, yeni işlev, turizme katkı, kale içi yerleşim, halkla ilişkiler, UNESCO başvurusu ve alan yönetimi başlıkları altında analiz edilmiştir.

Yapısal koruma durumu

Kalede günümüzde restorasyon çalışmaları belirli bir aşamada durdurulmuştur. Revize restorasyon projelerinin hazırlanmasına yönelik çalışmalar devam edilmektedir. 2018 yılı eylül ayında yapılan alan çalışması tespitlerine göre, kale belirli alanlara güvenlik bandı ile kapalı olarak ziyarete açık durumdadır (Resim 5.82) (Ek-4; Şekil 81-86).

(a)

(b)

Resim 5.82. a) Tokat kalesi kuzeyi, kale giriş kapısı ve iki kollu merdiven (Yüceses, 2018)
b) İç kale kapı girişi, ek merdiven sahanlığı (Yüceses, 2018)

Kaleye ulaşım

Kalenin kuzeyine araçla ulaşım mümkündür. Araçla belirli bir noktaya ulaşıldıktan sonra, kısa bir patikadan kaleye ulaşılmaktadır. İki farklı kotta tepeye oturan kalenin alt kottaki yerleşimine, bu kapıdan giriş yapılmaktadır.

Yeni işlev

Tokat Kalesi günümüzde açık hava müzesi olarak ziyarete açıktır. Kalenin restorasyon raporunda yeni işlev öngörüsü veya proje önerisi bulunmamaktadır.

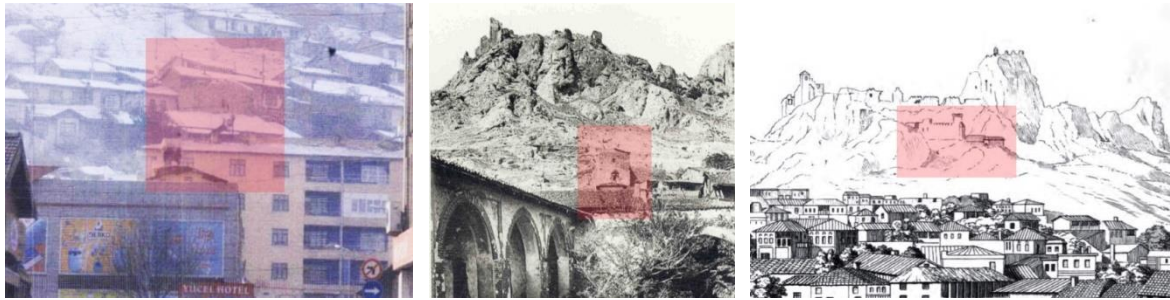
Turizme katkı / kültürel rota

Kale Yeşilirmak Havzası Rotalar Sistemi'nde tanımlanan 6 rota çerçevesinden 3'ünde yer almaktadır. Bu rotalar; 1.Tokat-Almus Baraj Gölü, 2.Tokat-Topçam-Akbelen-Erbaa, 3.Tokat-Pazar- Kaz Gölü- Zile şeklinde tanımlanan rotalardır. 1. ve 2.Rota için, odaklar: Tokat, Topçam-Akbelen-Yakacık-Akpınar yaylaları, İverönü, Erbaa, Dilimkaya; akslar: yayla ve köy yolları, orman yolları, patikalar, mevcut yürüyüş güzergahları; aktiviteler: yürüyüş, fotoğrafçılık, kamp- karavan, çim kayağı, eko-turizmdir. 3.Rota için, odaklar: Tokat, Pazar, Ballica, Kaz Gölü, Zile; akslar: kervan yolu, tren yolu, patikalar; aktiviteler: yürüyüş, fotoğrafçılık, kamp- karavan, mağaracılık, kuş gözlemi, eko-turizmdir.

Ayrıca Tokat kent merkezi için de rota planlaması öngörölmüş ve kent merkezinde yer alan tarihi yol izleri, endüstri mirası, inanç turizmi, Sulu Sokak, Kale, çarşı, kentsel doku, nehir çerçevesinde rota tanımlanmıştır. Kaleyi ziyaret eden turist sayısına ve niteliğine yönelik istatistiki çalışma bulunmamaktadır.

Kaleiçi yerleşim

Tokat Merkez Kalesi hem iç kale hem de dış kale surlarının günümüze ulaştığı Tokat Kaleleri'ndendir. Kale içinde günümüzde yerleşim bulunmamaktadır. Kalenin eski görsellerinde dış kale sur izlerine yönelik rölöve ve restitüsyon çizimlerinde bulunmadığı tespit edilen ve kale dizdar kapısı olduğu düşünölen yapının günümüzde de ayakta olduğu tespit edilmiştir (Resim 5.83a-5.83c).

Resim 5.83. a) Dizdar kapısı olduğu düşünölen yapı 2008 yılı (Kale Restorasyon Raporu, SKTVKKBK arşivi, 2018) b) Dizdar kapısı olduğu düşünölen yapı (Gabriel 1934) c) Dizdar kapısı olduğu düşünölen yapı (Ouseley 1810, Hasan Erdem arşivi, 2018)

Halkla ilişkiler

Tokat Merkez Kalesi'ne ait incelemeler, ilgili başlıklarda yer almaktadır.

Gişe: Kalede 2018 yılı eylöl ayında yapılan alan incelemesi sırasında yapılan tespitte göre, girişin ücretsizdir. Kontrollü girişi sağlayan bir gişe bulunmamaktadır.

Güvenlik: Eylül, 2018 tarihinde yapılan alan incelemesi sırasında yapılan tespitlere göre, Tokat Merkez Kalesi'nde güvenlik görevlisi bulunmakta olup kaleye giriş, kuzeyde surları aksında kayaya oyulmuş olan kapıdan yapılmaktadır. Kale Müze Müdürlüğü'nün kontrolünde olup, ziyarete müzelerle aynı saatlerde açıktır.

Tanıtım ofisi: Kalede tanıtım ofisi bulunmamaktadır. Bilgilendirme konusunda kale güvenliğı yardımcı olmaktadır.

Kale içi yönlendirme levhaları: Kale için, kent merkezinden ulaşım esnasında alan yönlendirme levhaları bulunmaktadır.

Unesco başvurusu

Tokat Merkez Kalesi için, Unesco başvurusu bulunmamaktadır.

Alan yönetimi

Günümüzde kale için yürütülen alan yönetimi çalışması bulunmamaktadır.

5.3.2. Kale içi yapıları

Tokat Merkez Kalesi'nin günümüzde ulaşan kale içi yapılarını açığa çıkarmak için, farklı zamanlarda kazı çalışmaları yapılmıştır. Tokat Merkez Kalesi kale içi yapılarına yönelik projelendirme çalışması bulunmamaktadır (Resim 5.84 - 5.86). Kale içi yapılarında bölüm 3.3.1'de detayları verildiğı üzere kazı çalışmaları yapılmıştır. Kaleye ait projelere yönelik revize projelerinin hazırlandığı bilgisi Tokat Belediye'sinden 2018 yılı ekim ayında alınmıştır (Ek-4; Şekil 81-86) (Ek-7; Şekil 91).

(a)

(b)

Resim 5.84. a) Kale tonozlu yapıları (URL-22) b) Kaleiçi yapı kalıntıları (Talhaoglu Mimarlık, SKTVKBK arşivi, 2018)

Resim 5.85. Tokat Merkez Kalesi restore edilmiş güney surları ve üzerindeki kazı alanı-kale içi yapıları (Tuna Restorasyon, 2008) (URL-22)

Resim 5.86. Tokat Cemalettin Mahallesi Miraç Sokak'tan kale (Yüceses, 2018)

5.4. Turhal Kalesi Kale Duvarları-Kale Alanı ve Kaleiçi Yapıları

Bu bölümde incelenen dört kaleden sonuncusu olan Turhal Kalesi karşılaştırma kriterleri kapsamında incelenmiştir (Çizelge 5.1a., 5.1b). Turhal Kalesi için inceleme kriterleri kapsamında incelenen karar tarih, sayıları ve ilişkilendirilen inceleme başlığı bilgileri Çizelge 5.10'de yer almaktadır.

5.4.1. Kale alanı ve duvarları

Tespit

Turhal Kalesi'nin kale alanı ve kale duvarlarının tespit bilgileri, envanter fişi, mülkiyet bilgileri kapsamında belirlenebilmiştir.

Tescil

Turhal Kalesi tabloda da (Çizelge 5.1a) belirtildiği gibi, Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 23.01.1998/2230 tarih ve sayılı kararı ile sit ilan edilmiştir. Kale için, SKTVKKB'nın, 13.12.2006/263 tarih ve sayılı kararı ile sit durumunun devamı onayı verilmiş, 31.05.2012/314 tarih ve sayılı kararı ile kale sur duvarları I. grup yapı olarak belirlenmiştir.

Envanter fişi / koruma durumu notu / koruma önerisi notu

Kalenin envanter fişinde, eteklerinde ve batı yamacında iskan bulunduğu, kuzey yamacında mezarlık bulunduğu belirtilmiştir. Yeni yapılaşma ve kaçak kazı tehlikesine açık olan kalenin mahalli imkanlarla korunması gerektiği belirtilmiştir.

Mülkiyet

Kale alanının mülkiyeti Turhal Belediyesi'ne aittir.

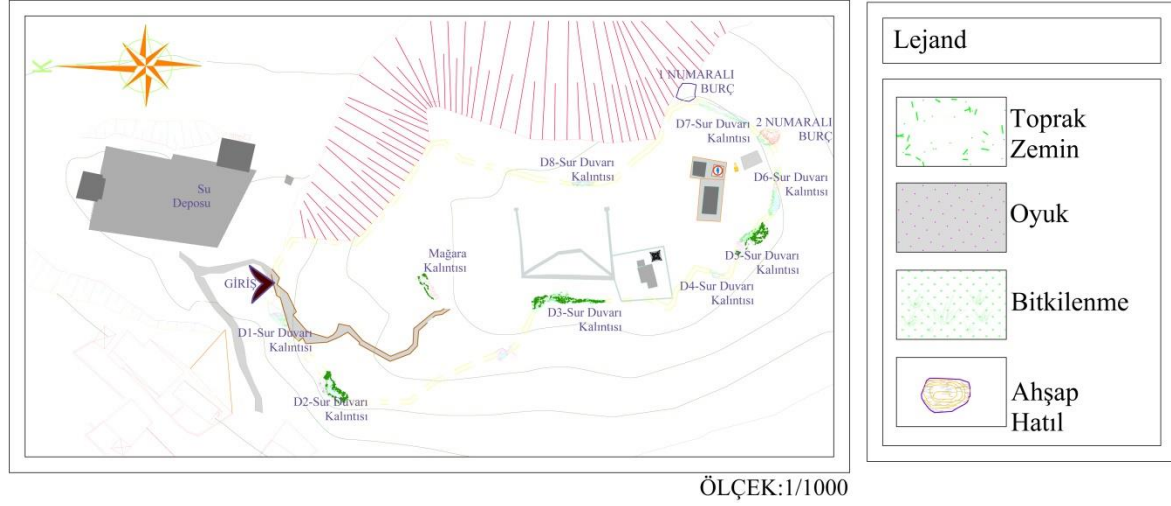
Projelendirme

Kalenin projelendirme ile ilgili olarak; rölöve, restitüsyon, restorasyon projesi ve çevresel ölçekli proje bilgileri elde edilmiştir. Turhal Kalesi için yapılmış projelendirmeler, onay kararları ve kapsamaları ilgili başlıklarda analiz edilmiştir (Çizelge 5.1a).

Rölöve

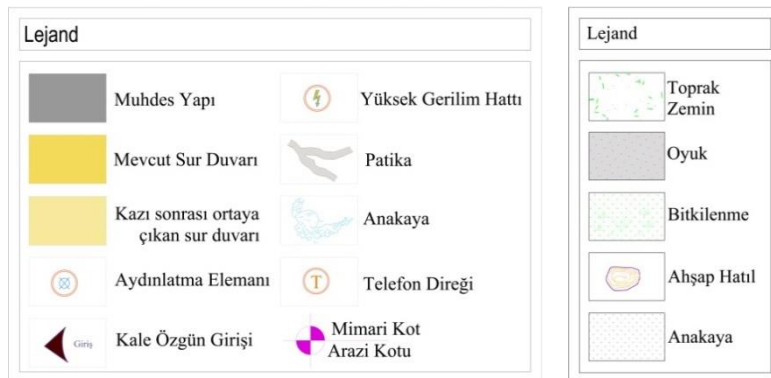
Turhal Kalesi rölöve çizimleri alanda yapılan kazıya göre tamamlanmış, 27.01.2012 tarihli 208 sayılı karar ile onaylanmıştır (27.04.2011/2285 tarihli ve sayılı kararla onaylı kazı çalışması). Rölöve çizimleri kale yerleşimini tamamını ele alan 1/1000 ölçekli vaziyet

planı ve 1/200 ölçekli arazi kesitleri, 1/200 ölçekli vaziyet planı ve ilgili lejantı, iki burç ve burçları birbirine bağlayan sur için 1/50 ölçekli plan, kesit, görünüşlerinden oluşmaktadır. Rölöve çizimlerinde kalede bulunan sarnıç tüneli girişi de yer almakta olup, mağara olarak isimlendirilmiştir (Resim 5.87, 5.88, 5.89).

Resim 5.87. Kalenin rölöve çizimleri 1/1000 ölçekli vaziyet planı ve lejantı (Akropol Mühendislik, Turhal Belediyesi arşivi, 2018)

Analitik Rölöve: Kalenin rölöve çizimleri incelendiğinde, 2 farklı lejantın varlığı tespit edilmiştir. Birincisi 1/200 ölçekli kale sit alanının tamamını içeren vaziyet planı için oluşturulan lejanttır. Diğer lejant ise 1/50 ölçekli rölöve çizimleri için oluşturulmuş bozulma lejantıdır (Resim 5.88a, 5.89b).

(a)

(b)

Resim 5.88. a) Kalenin rölöve çizimleri 1/200 ölçekli vaziyet planı ve lejantı b) 1/50 ölçekli rölöve çizimleri lejantı (Akropol Mühendislik, Turhal Belediyesi arşivi, 2018)

Rölöve raporu: Kalenin rölöve raporu, ilk bölümünde detaylı anlatımla kullanılan ölçüm tekniklerini içermektedir. Rapor, kalenin genel bilgileri, mevcut durumu, kale içi yapıları, yapım tekniği ve malzeme özellikleri, burçlar ve sur duvarları bölümleri ile devam etmektedir.

Malzeme raporu: Turhal Kalesi malzeme raporu 2011 yılında hazırlanmış olup, numuneler kale giriş kapısı ve günümüze ulaşmış olan kale burçlarından alınmış harç örnekleridir (Resim 5.89).

ÖRNEKLERİN TANIMLARI

Laboratuvarımıza gönderilmiş olan örneklerin tanımları aşağıda verilmiştir.

Örnek 1: Tokat Turhal giriş kapısından alınarak laboratuvarımıza gönderilmiş olan, gri renkli, hamur yapısı içeriğinde çakıl boyuta kadar değişen granülometride kayaç parçası agregaları ile tek tük tuğla kırıkları ve beyaz kütleleri bulunan sağlam yapıda harç örneğidir.

Örnek 2: 1 numaralı burçtan alınmış olan açık gri renkli, hamur yapısı içeriğinde çakıl boyuta kadar değişen granülometride kayaç parçası agregaları görülebilen sağlamca yapıda harç örneğidir.

Örnek 3: 2 numaralı burçtan alınmış olan gri renkli, hamur yapısı içeriğinde çakıl boyuta kadar değişen granülometride geneli koyu gri renkli, az sayıda da renkli agregaları ve beyaz kütleleri bulunan sağlam yapıda harç örneğidir.

Resim 5.89. Turhal Kalesi'nden malzeme raporu için alınan örnekler (Turhal Kalesi KUDEB Raporu-2011, Turhal Belediyesi arşivi, 2018)

Sanat tarihi raporu: Raporun kapsamı kalenin restorasyon projesi için kale surlarının durum tespiti ve değerlendirilmesi olarak belirtilmiştir. Raporda raporun hazırlandığı zaman yönelik olarak “Turhal Kalesi’ndeki mevcut kalıntılar belki mimarisine ilişkin ayrıntılar içermiyor olabilir ancak arazinin topografyasına ilişkin dikkatli gözlemlerle birleştirildiğinde ve temel duvarlarını ortaya çıkarmak için, gereken yerlerde yapılacak küçük çaplı kazılarla en azından plan şemasını tespit etmek mümkün olabilir” denilmiştir.

Kalenin korunmasına yönelik, acil önlem olarak mevcut kalıntıların konservasyonunun tamamlanması önerilmektedir. Günümüze ulaşan kalıntıların yetersiz ve niteliksiz olması sebebi ile, Carta del Restauo, 3., 4., 7. ve 8. maddeleri ve Venedik Tüzüğü 12. ve 13. maddeleri referansı ile bilimsel ön araştırma ile tamamlamaya gidilmesi önerilmektedir.

Ölçüm yöntemi: Turhal Kalesi’nde, havasal ve yersel digital fotogrametri, total station teknikleri kullanılmıştır. Turhal Kalesi için SKTVKKBK’nun 27.01.2012/208 tarih ve sayılı kararı ile kurula sunulan rapora kale eski fotoğraflarının da eklenmesinin yararlı olacağı

belirtilmiştir. Sonraki kararlarda raporun onayına dair bir not bulunamamıştır. Raporlar ve fotoğraf albümü olarak isimlendirilmiş olan rapor, sanat tarihi, rölöve analiz, restitüsyon, restorasyon, fotoğraf albümü ve kazı sonrası fotoğraf albümünü içermektedir.

Restitüsyon

Turhal Kalesi, restitüsyon projesi karar geçmişi incelendiğinde onay öncesi, iki kez kurula sunulduğu ve 27.01.2012/208 tarih ve sayılı karar taleplerinin tamamlanıp, 27.04.2012/282 tarih ve sayılı karar ile kurula sunulması ile restitüsyon ve restorasyon projeleri için yerinde inceleme sonrası değerlendirilmesi konusunda karar alınmıştır.

Restitüsyon çizimleri: Kalenin onaylı olmayan yerinde inceleme sonrası değerlendirilecek olan restitüsyonu, sur izlerinin birleşimi ile tamamlanmıştır. Kale duvarlarının minimum üst kotu tahmini belirlenmiş, yükseklik belirlenirken anakayanın en üst kotunun referans alındığı belirtilmiştir.

Restitüsyon raporu: Burçların oturduğu kotlar belirtilmiş ve burçları üst kotları için kot öngörüsü bulunmaktadır. Raporda 1931 yılına kadar üçüncü bir burcun varlığından da söz edilmektedir. Bilginin kaynağı raporda belirtilmemiştir. Raporda sur ve burçlar için yükseklik tahminlerinin benzer kalelerin incelenmesiyle yapıldığı belirtilmiş, referans alınan kaleler belirtilmemiştir. Ayrıca raporda seğirdim ve dendanlar ile ilgili olarak, “Seğirdim yollarının genişliği tam olarak bilinmemektedir. Duvarların genişliğinin yarısı kadar olacağı varsayılmaktadır. Duvar yüksekliği ise benzer kalelerin incelenmesiyle tahmin edilerek çizilmiştir. Duvarların üzerinde dendan olup olmadığı bilinmediğinden, restitüsyon projesi iki seçenekli hazırlanmıştır. Dendan yüksekliği ya da seğirdim duvarı yüksekliği benzerleri incelenerek oluşturulmuştur” bilgileri aktarılmıştır.

Restorasyon

Restorasyon çizimleri: Restorasyon çizimlerinde kale sur ve burçlarının zemin kotu referans alınarak belirlenen üst kotlara kadar tamamlanıp, sağlamlaştırılması esası alınmıştır.

Restorasyon raporu: Rapor, kalenin önemi ve fiziksel durumu ile mevcut durumun değerlendirilmesi, önerilen ön ve restorasyon müdahaleleri ve arkeolojik kazı önerisini

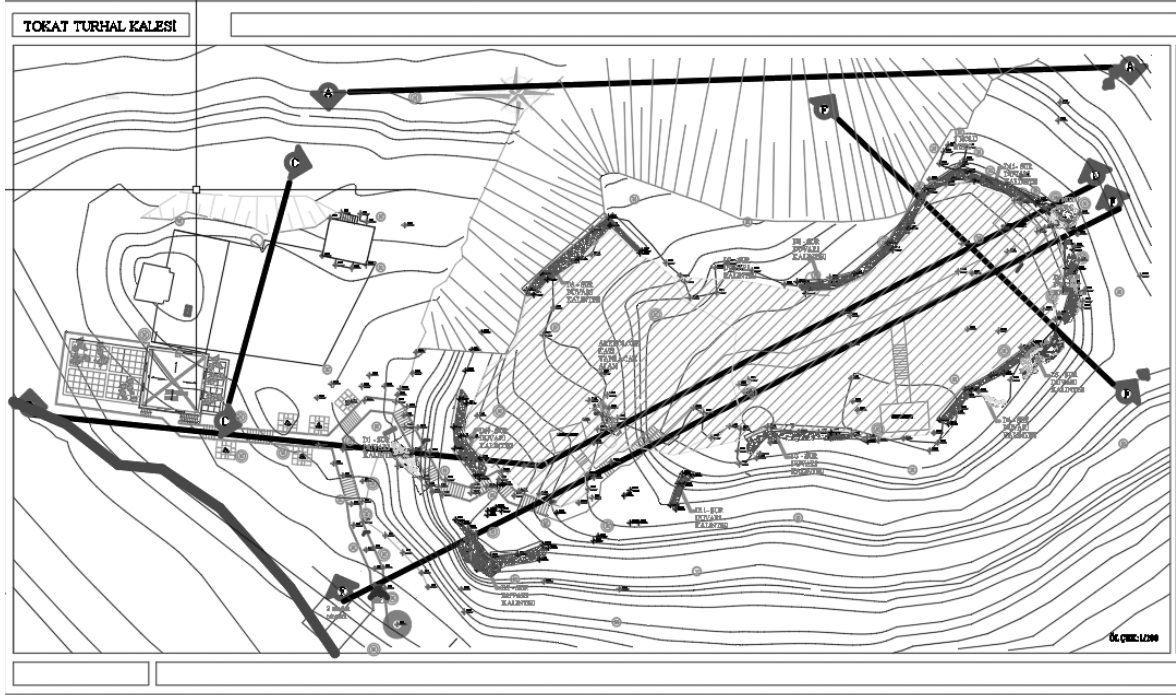
içermektedir. Raporda sur duvarlarının restorasyon uygulamasında tamamlanacakları kot öngörüsü; “Var olan iki burç arasındaki sur duvarı + 1.00 metre yükseltilmesi, kazıyla ortaya çıkan tüm sur duvar izleri üzerindeki kot + 1.00 metre yükseltilmesi, duvarlar etrafındaki toprak tesviye edilmesi, duvarların sabit tutulan yükseklikleri arazinin eğimi göz önüne alınarak oluşturulması, çevreden toplanan kendi taşlarıyla örülerek, aynı harç malzemesiyle doldurulması” şeklindedir.

Çevresel ölçekli projeler

Projede, yöreye özgü mimari kimlik taşımayan, niteliksiz konaklama yapısı önerilmiştir.

Koruma amaçlı imar planı: Günümüze kadar Turhal Kalesi’nin bulunduğu alana yönelik koruma amaçlı imar planı çalışması ve ilgili kurul kararı bulunmamaktadır.

Çevre düzenleme projesi: 17.07.2012/414 tarihli ve sayılı karar ile Kalenin çevre düzenlemesi projesinin mevzuatlara uygun olarak hazırlanması ile kurulda değerlendirilmesi kararı 23.11.2012/553 tarihli ve sayılı karar: Çevresel ölçekli tüm projelerin rapor olarak kurula sunulması kararı onaylanmıştır. 18.1.2012/607 tarihli ve sayılı karar ile kalenin çevre düzenleme onaylanmıştır. 660 sayılı ilke kararına göre uygulama sonrası rapor ve fotoğrafların kurula iletilmesi de kararda belirtilmiştir (Resim 5.90). Kalenin onaylı çevre düzenleme projesi, bitkisel, yapısal, dinlenme tesisi, açık oturma birimleri, aydınlatma ve tabela tasarım detaylarını açıklamaktadır.

Resim 5.90. Turhal Kalesi çevre düzenleme projesi vaziyet planı (Akropol Mühendislik, Turhal Belediyesi arşivi, 2018)

Uygulama

Turhal Kalesi'nde yapılan uygulamalarda; kazı ve temizlik, bakım, onarım ve rekonstrüksiyon başlıkları altında analiz edilmiştir (Ek-7; Şekil 92).

Kazı ve temizlik

Turhal Kale'sinde yapılan onaylı ilk kazı çalışması, 21.01.1989/348 tarih ve sayılı karar kapsamında, kalede bulunan taş mağaranın müze denetiminde temizlik ve mağarada araştırma çalışması yapılması onaylanmıştır. Müze müdürlüğü tarafından kalede yapılan inceleme sonucu hazırlanan raporda, mağara girişinin, kalenin kuzeyinde üst kotlara yakın bir konumda yer almaktadır.

Kalede yapılan ikinci onaylı kazı çalışması, 27.04.2011/2285 tarihli ve sayılı kararla gerçekleştirilmiştir. Bu karar, kurula sunulan rölöve çizimlerinde eksik olan sur duvarları sebebi ile çizimlerin tamamlanması için kazı çalışması öngörülmesiyle alınmıştır. Rölöve çizimlerinin tamamlanması için, sur izlerinin açığa çıkarılmasına yönelik temizlik ve kazı çalışması onayı verilmiştir. Aynı kararda, zemin analiz paftasının hazırlanması, rölöve

çalışmaları ilgili fotoğraflarının çekim yönlerinin paftaya işlenmesi de gerekli görülmüştür (Resim 5.91a, 5.91b, 5.91c).

(a)

(b)

(c)

Resim 5.91. a) Kaledeki kazı çalışmalarında çıkan sur izleri b) Kaledeki kazı çalışmalarında çıkan sur izleri c) Kaledeki kazı çalışmalarında çıkan sur izleri (Kale restorasyon raporu, Turhal Belediyesi arşivi, 2018)

Bakım / onarım / rekonstrüksiyon

Turhal Kalesi'nde koruma çalışmaları, uygulama safhasına 2018 yılı aralık ayı itibarıyla başlanmıştır. Kalede alan çalışması 2018 yılı eylül ayında yapılmıştır (Resim 5.92). Bu tarihte, kale sur ve burçlarına yönelik uygulama çalışmasının henüz yapılmadığı tespit edilmiştir. Kalenin, Turhal Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında imzalanan tutanakla, koruma çalışmalarının yapılması için, 30 yıllığına bakanlığa tahsis edilmiştir (Resim 5.93). 2019 yılı başında Turhal Belediyesi ile yapılan görüşmede, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çıktığı ihale ile restorasyon çalışmalarının, 2018 yılı Aralık ayında başladığı bilgisi alınmıştır. Ek-1 şekil 28'de yer alan restorasyon uygulama işleri fişinde kalenin onarım geçirdiği notu bulunmaktadır olup, kurul kararları arşivinde bu onarıma yönelik karar bulunamamıştır.

Çizelge 5.11. Turhal Kalesi surları karar/müdahale biçimi tablosu

Turhal	Bakım	Onarım		Yeniden Yapma
		Basit O.	Esaslı O.	
Karar / Tarih	—	—	2018-2019 kalıntılarının konservasyonu kale	—

Resim 5.92. Turhal Kalesi Şah Sokak, mezarlık alanından kale kalıntıları (Yüceses, 2018)

TAHSİSLİ TAŞINMAZ TESLİM VE TESELLÜM TUTANAĞI			
TAŞINMAZIN			
Taşınmaz No	-	Cinsi	Arsa
İli	Tokat	Belediye Hissesi	Tam
İlçesi	Turhal	Tapu Tarihi	15.06.1982
Mahalle/Köyü	Kova	Pafta/Cilt No	2
Caddesi/Sokağı	Şah	Ada/Sahife	212
Yöresi	Turhal Kalesi	Parsel/Sıra No:	94
TAHSİS İLE İLGİLİ BİLGİLER			
Tahsis Edilecek Olan İdare	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü		
Tahsisin Amacı	Kale Restorasyon, Rölöve, Restitüsyon ve Çevre Düzenleme İnşaat İşlerinin Yapılması		
Tahsis Süresi / Yüzölçümü	30 Yıl	49875	
Yasal Dayanak	5393 Sayılı Belediye Kanunun 18. Maddesinin E Bendi		
Tahsis Yetkisi	Belediye Meclisi		
Tahsis Tarih ve No	07.01.2016	2016/12	
ÜZERİNDE BULUNAN MUHDESATIN			
Cinsi: Eski Kale Yeri			
Nevi: Eski Kale, 2 Adet burç, Sur kalıntıları, 1 Adet Mağara			
Miktarı : 1 Adet			

Yukarıda özellikleri yazılı taşınmaz tahsis amacıyla kullanılmak üzere ve tahsis amacı kalmadığında idaremize iade edilmek üzere aşağıda adı, soyadı ve görev unvanı yazılı bulunan şahsa teslim edildiğine dair iş bu tutanak birlikte tanzim ve imza altına alındı. 21.03.2016

TESLİM EDEN

TESLİM ALAN

Yılmaz BEKLER
21/03/2016
Belediye Başkanı

Nuri FAZLI
21/03/2016
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yetkilisi

Resim 5.93. Turhal belediyesinden temin edilen tutanak (Turhal Belediyesi, 2018)

Güncel yapısal, işlevsel ve yönetsel durum

Turhal Kalesi'nin güncel yapısal işlevsel ve yönetsel durumu analizleri, kaleye ulaşım, yeni işlev, turizme katkı, kale içi yerleşim, halkla ilişkiler, UNESCO başvurusu ve alan yönetimi başlıkları altında analiz edilmiştir.

Yapısal koruma durumu

Turhal Kalesi'nde yapılan Eylül, 2018 tarihli alan çalışmasında kalede, iki adet burç ve kısmi duvar izlerinin günümüze ulaştığı gözlemlenmiştir. Kalede korumaya yönelik uygulama çalışmasının yapılmadığı bilgisi edinilmiştir. Tez çalışmasının devam ettiği süreçte Aralık 2018'de kalede uygulama çalışmalarının başlandığına dair basın haberleri tespit edilmiştir. Belediyesi ile yapılan görüşme ile teyit edilmiş olup, bu çalışmanın konservasyon çalışması olduğu bilgisi edinilmiştir (Ek-5; Şekil. 60).

Kaleye ulaşım

Turhal Kalesi dört kaleden ulaşımı en zor olan kaledir ve araçla ulaşım sağlanamamaktadır. Kalenin çevre düzenleme projesinde, araçla ulaşılan son noktadan kaleye ulaşım için farklı kotlara oturan merdivenlerle ulaşım öngörülmüştür (Resim 5.94).

(a)

(b)

Resim 5.94. a, b) Kale etekleri konut yerleşimi (Kale restorasyon raporu, Turhal Belediyesi arşivi, 2018)

Yeni işlev

Günümüze sınırlı bölümü ulaşmış olan kalenin restorasyon raporunda, acil önlem olarak konservasyonunun tamamlanmasına vurgu yapılmıştır. Kalenin mekânsal olarak kullanımından ziyade kent kimliğindeki önemine vurgu yapılmıştır. Yeni işlev konusunda restitüsyon verisinin sınırlı olması sebebiyle öneri yoktur. Günümüzde açık hava müzesi olarak kale ziyarete açıktır.

Turizme katkı / kültürel rota

Kale Yeşilırmak Havzası Rotalar Sistemi'nde yer alan 6 rota çerçevesinden Zile-Turhal-Amasya Rota Sistemi'nde yer almaktadır. Turhal Amasya Zile arası demiryolu hattı üzerinde yer aldığı vurgusuyla rota sisteminde yer almaktadır.

Dört kale arasında ulaşımı en zor olan Turhal Kalesi kent silueti için önemli olan yapı diğer üç kale gibi aktif olarak ziyaret edilen bir kale değildir. Kaleye çıkışın sarp ve patika olması ziyareti zorlaştırmaktadır.

Kaleiçi yerleşim

Kalenin kazı çalışmalarının detaylı olarak aktarıldığı bölümde de ifade edildiği üzere yapılan kazı ile sur izleri açığa çıkarılmıştır. Günümüzde kaleiçinde yerleşim bulunmayan kalenin sur izlerinin ayrışımı, iç ve dış kaleye yönelik ayrışma bilgisi bulunmamaktadır.

Halkla ilişkiler

Turhal Kalesi için 'Halkla İlişkiler' başlığı analizleri, Kale'de 2018 yılında yapılan alan çalışması itibarıyla koruma uygulama çalışmaları başlamadığı için 'Halkla İlişkiler' başlığı altında yer alan kriterler için henüz uygulama bulunmamaktadır.

Gişe: Kalede 2018 yılı eylül ayında yapılan alan incelemesi sırasında yapılan tespite göre, girişi ücretsizdir. Kontrollü girişi sağlayan bir gişe bulunmamaktadır.

Güvenlik: Kale'de güvenlik bulunmamaktadır.

Tanıtım ofisi: Kalede tanıtım ofisi bulunmamaktadır.

Kale içi yönlendirme levhaları: Kalede alan yönlendirme levhaları yer almamaktadır.

Unesco başvurusu

Turhal Kalesi için, Unesco başvurusu bulunmamaktadır.

Alan yönetimi

Turhal Kalesi için alan yönetimi uygulaması günümüze kadar uygulanmamıştır.

5.4.2. Kale içi yapıları

Turhal Kalesi'nde günümüze ulaşan iki adet kale burcu ve kısmi duvar izleridir. Yapılan projelendirme ve uygulama çalışmalarına göre kalenin günümüze ulaşmış kale içi yapısı veya yapı izi bulunmamaktadır (Ek-7; Şekil 92).

6. NİKSAR, ZİLE, TOKAT MERKEZ VE TURHAL KALELERİNİN KORUMA SÜREÇLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tokat İli'nde yer alan kalelerden karşılaştırmalı çalışma için seçilen Niksar, Zile, Tokat ve Turhal kalelerinin belgelenmesi üçüncü bölümde verilmiştir. Tespit ve tescil durumları, projelendirme, uygulama ve güncel durum analizi kriterleri olmak üzere dört temel başlık altında yapılan bu dört kalenin karşılaştırılarak değerlendirilmesi neticesinde koruma süreçleri değerlendirilmiştir. Belirtilen dört temel kriterin alt başlıklarına göre değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmuş üç genel kriterin bu bölümde değerlendirmeye alınması öngörülmüştür. Bu kriterler, kalelerin bulunduğu topoğrafya ve kalelerin en yakın yerleşimle olan ilişkisidir.

Bulundukları ilçe ile konum olarak ilişkilerine bakıldığında, dört kale de bulundukları coğrafyaya hakim kotta bulunmaktadır. Yeni kent merkezi kale çevresinde topoğrafyanın müsaade ettiği yönde gelişmiştir.

Bölge kalelerinin ortak problemi uzun yıllar önce, işlevlerini yitirdiklerinden bu yana, özellikle yığma tekniğin kullanıldığı dönemlerde, yakın çevresinde gelişen yapılaşma için malzeme kaynağı olmalarıdır. Bu, uzun süreli doğal etkenler sebebiyle oluşan bozulmalara ek olarak, insanların meydana getirdikleri bozulmalardandır.

Çizelge 6.1. Karşılaştırmalı Çalışmanın Değerlendirilmesi

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI		TESCİL	KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMEŚİ	
ENVANTER FİŞİNİN KAPSAMI VE MÜLKİYET DURUMU	ENVANTER FİŞİ	ENVANTER FİŞİNDE KALENİN TANIMLANMASI	*Niksar, Zile ve Tokat Merkez Kaleleri 70'li yılların sonu 80'li yılların başında tescillenmiş olup, Turlhal Kalesi'nin tescili 90 lı yılların sonunda gerçekteleşmiştir. Projelendirme çalışmalarına bakıldığında ise en erken onaylı projenin 2007 yılında yapılmıştır.	
	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	Dört kaleden Zile ve Turlhal Kalesi'nin tescil fişine ulaşılmış, Niksar ve Tokat Merkez Kaleleri'nin tescil fişine ulaşılammıştır ve bu sebeple de tescil tarihindeki durumları belirlenemiştir.	
		MÜLKİYET	ENVANTER FİŞİNDE KORUMA ÖNERİSİ	Envanter fişi bulunan iki kaleden, Zile Kalesi'nin envanter fişinde Tokat Kaleleri iğersinde en iyi korunmuş kale olduğu tespiti yapılmıştır. Turlhal Kalesi'nin envanter fişinde ise koruma durumu notunda kalenin etekleri ve batı yanında iskan ve kuzey yanında bulunan mezarlık bulunduğu tespitleri bulunmaktadır. Kalenin yeni yapılaşma ve kaçak kazı tehlikesine açık olduğu belirtilmiştir.
	TESPİT	TESPİT-GENEL DEĞERLENDİRME	MÜLKİYET	*Envanter fişi bulunan iki kaleden, Zile Kalesi envanter fişinde koruma önerisi bulunmaktadır. Turlhal Kalesi envanter fişi koruma önerisinde kalenin yeni yapılaşmaya ve kaçak kazı tehlikesine açık olduğu belirtilmiştir.
ANALİTİK RÖLÖVE			*Niksar Kalesi dışında, üç kale ilçe belediyesi mülkiyetindedir.	
RÖLÖVE RAPORU			Dört kalenin de tescillendikleri dönemde rölöve çizimleri ve analizleri yapılmamıştır. Yerinde uzman incelemesi sonucu yapılan tespit ve oluşturulan tescil fişleri ile tescilleri onanmıştır.	
MA LZEME RAPORU			*Dört kalenin incelenen rölöve çizimlerinde en temel eksik delay çizimlerinin eksik olmasıdır.	
SANAT TARİHİ RAPORU			*Onaylı rölövesi bulunan Niksar, Zile ve Tokat Merkez Kaleleri'nin rölöve raporları tarihsel bilgi temelince hazırlanmıştır.	
RÖLÖVE	RÖLÖVE	MA LZEME RAPORU	*Dört kale için de malzeme analizi yapılmıştır. Sadece Zile Kalesi malzeme analizi raporu projeksi olarak sur basit onarımı sırasında yapılan malzeme analizi olup diğer kalelerin raporları rölöve kapsamında hazırlanmıştır.	
		SANAT TARİHİ RAPORU	*Niksar ve Turlhal Kalesi'nin sanat tarihi raporu bulunmaktadır.	
RESTİTÜSYON	KARAR RAPOR	ÖLÇÜM YÖNTEMİ	*Niksar, Tokat Merkez ve Turlhal kaleleri ölçüm bilgileri rölöve raporlarında detaylı olarak verilmektedir. Kullanılan yöntemler dönerinin çabdoşı yöntemleridir. Zile Kalesi duvarlarına yönelik rölöve bulunmaktadır, rölövesi hazırlanan giriş kapısı, saat kulesi ve sığınak binası için ölçüm yöntemi bilgisine ulaşılammıştır.	
		RESTİTÜSYON	*Restitüsyon verisine ulaşma sıkıntısı kale yapıları için genel bir problemdir. Dört kaleden restitüsyon çizim ve raporu bulunan kaleler Tokat Merkez ve Turlhal kaleleridir. Restitüsyon çizimleri sur ve burçların farklı oranlarda tamamlanmasına yönelik olup kalelere özgü mimari detaylara (kale kapısı, seğirdim, siper... vb.) yönelik restitüsyon çizimi veya raporu bulunmamaktadır.	
PROJELENDİRME	RESTORASYON PROJESİ	MÜDAHALE ÇİZİMLERİ	SAĞLAMLAŞTIRMA	
		BÜTÜNLEME YENİLEME		
		TEMİZLEME	RESTORASYON RAPORU	*Dört kale için kale surlarında günümüze kadar temizleme (konservasyon), sağlamlaştırma ve kısmi bütünlümeye yönelik restorasyon teknikleri uygulanmıştır.
		RESTORASYON RAPORU	*Kale yerleşimi için hazırlanan restorasyon raporlarında işleve yönelik öneri bulunmamaktadır. Dört kale için kale içi yapıları bulunan kalelerin mevcut restorasyon raporlarında kale içi yapıları ile ilgili işlevsel müdahale önerileri yoktur.	
ÇEVRESSEL ÖLÇEKLİ PROJELER	JEOLÖJİK VE JEOTEKNİK ETÜT RAPORU	KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	*Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın Tokat'ın kuzeyinden geçmesi sebebi ile bölge riskli deprem kuşağında yer almaktadır. Jeolojik ve jeoteknik etüt raporu bu anlamda önemlidir. Dört kaleden Niksar Kalesi'nin ilgili onaylı raporu bulunmakta olup diğer üç kalede jeolojik etüt ve proje yapılmamıştır.	
		ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ	*Dört kaleden yalnızca Niksar ve Zile Kaleleri koruma amaçlı imar planına sahiptir.	
			*Tokat Merkez Kalesi için de koruma amaçlı imar planı çalışmalarına 30.05.2015/2185, 16.06.2015/2239, 16.10.2015/2460 tarihli kararlar ile başlanmış olup çalışmalar devam etmektedir.	
PROJELENDİRME-GENEL DEĞERLENDİRME			*Çevre düzenleme projelerinin, kapsama olarak yetersiz olduğu ve uygulamada da sıkıntılar olduğu sonucuna varılmıştır. Kapsam olarak farklılık gösteren projeler olup, kaleler günümüzde çevresel planına olarak güncel koruma yaklaşımlarında beklenen ekonomik kalkınmanın bir parçası olarak, yerini ruhu, toplumu, somut olmayan değerler, kültür rotaları gibi değerler düşünmektedir. Kale alanı yapıları noktasal müdahalelere korunmaya çalışılmıştır. Müdahale ve projeler genelinde tek yapı ölçeğinde olup çevresel ölçekte, bütünsel çözüm getiren projeler yapılmamıştır. Geçmişte alınan kararlara yönelik uygulamada eksikler tespit edilmiştir.	
			*Kalelerin tescillendikleri tarihlere ait rölöve çizimleri bulunmaması, tescillendiklerinden projelendirilmelerine geçen süre ve projelendirmelerinden uygulama çalışmalarına geçen süre koruma için dezavantaj oluşturmaktadır.	

Çizelge 6.1 (devam) Karşılaştırmalı Çalışmanın Değerlendirilmesi

KORUMA KARAR VE UYGULAMALARI		KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ
KAZI VE TEMİZLİK	KAZI ÇALIŞMASI	*Kazı çalışmaları uzun süreli, hassas çalışmalar olmaları sebebi ile kale alanlarının ziyarete açık olmaları ile eş zamanlı yürütülmesi gereken çalışmalardır. Bu sebeple alan kullanımını ve ziyaretçi yönlendirilmesini bu noktada daha da önem arzlemektedir. Kalelerde bu anlamda ortak problem alan düzenlenmesi ve bu anlamda planlama çalışmalarının olmayışıdır. Bu çalışmaların görev tanımları ve kapsamına alınması ve ilgili paydaşların belirlenmesi gerekmektedir. Koruma sürecine bu yölla katkı sağlanacağı öngörülmektedir.
	SARNIÇ TUNELİ (CEYLAN YOLU)	
	MAĞARA	
	KALE SURLARI	
BAKIM	KALE SURLARI	*Dört kaleden Turlhal Kalesi'nde kurul onaylı olarak mağara temizlik kazısı yapılmıştır. Diğer kalelerde sarnıç tünelleri dışında kazı çalışması bilgisi yer almamaktadır.
	KALEİÇİ YAPILARI	
	KALE SURLARI	
	KALEİÇİ YAPILARI	
ONARIM	KALE SURLARI	*Zile Kalesi burç çallak onarımı, Niksar Kalesi korkuluk ve istinat duvarı imalatı, yağmur suyu drenajı,
	KALEİÇİ YAPILARI	
	KALE SURLARI	
	KALEİÇİ YAPILARI	
REKONSTRÜKSİYON	KALE SURLARI	*Kurul kararlarında yapılan araştırma sonucu kale içi yapılara yönelik kurula konu olan çalışmalar genel olarak basit ve esaslı onarımlar olmuştur. (Zile Kalesi Saat Kulesi onarımı,...vb. nadir karar)
	KALEİÇİ YAPILARI	
	KALE SURLARI	
	KALEİÇİ YAPILARI	
UYGULAMA-GENEL DEĞERLENDİRME	KALE SURLARI	*Dönem kaleleri ile daha kapsamlı araştırma kapsamında, karşılaştırmalı çalışma ile surların bütünlenmesi ve rekonstrüksiyonuna yönelik kararlar elüt edilmektedir. (Görsel tarih, kalıcı hafıza ve bilinç, bilimsel kullanıma ulaşmak)
	KALEİÇİ YAPILARI	
	KALE SURLARI	
	KALEİÇİ YAPILARI	
KALEYE ULAŞIM	ULAŞIM	*Restitüsyon verisi eksikliği sebebi ile bu yöntem yalnızca kale için değil, dört kale dahilinde Niksar Kalesi Yağbasan Türbesi için alınmış ve uygulanmıştır.
	ULAŞIM	
	ULAŞIM	
	ULAŞIM	
YENİ İŞLEV	KALE YERLEŞİMİ GENELİ	*Temel peyzaj elemanları ve küçük ölçekli yapılar önererek, basit müdahalelerle, kale ve çevresini mevcut günlük yaşamın bir parçası haline getirilmeli
	KALE İÇİ YAPILARI	
	KALE YERLEŞİMİ GENELİ	
	KALE İÇİ YAPILARI	
TURİZME KATKI	TURİZME KATKI	*Kalelerin yer aldığı Tokat Merkez, Niksar, Zile ve Turlhal ilçeleri farklı kültürel rota planlamaları kapsamında belirlenen güzergahlarda yer almaktadır. *Tokat ili için hazırlanan hedef planı, 2005-2011 yıllarının kapsayan turisti sayısı verisi bulunmamaktadır. Fakat kalelere yönelik ziyaretçi sayısı için herhangi bir kaynaktan istatistikli bilgiye erişilememiştir.
	TURİZME KATKI	
	TURİZME KATKI	
	TURİZME KATKI	
KALE İÇİ YERLEŞİM	KALE İÇİ YERLEŞİM	*Niksar, Zile ve Turlhal Kaleleri'ne giriş kontrolsüzdür. Niksar Kalesi içinde yerleşim bulunması, Niksar, Zile ve Turlhal Kaleleri'nin serbest girişli alanlar olmasına paralel kontrolsüz alanlar olmaları nedeniyle koruma çalışmalarını önemli hale getirmektedir. Bu durumda onarım çalışmalarının uzun süreli kalıcı nitelikte olmasını ekonomik açıdan daha da önemli kılmaktadır. Maliyet, zaman kısıtları gözönüne alındığında koruma çalışmalarındaki planlama, öncelik...vb. kararlar kritik önem arzlemektedir.
	KALE İÇİ YERLEŞİM	
	KALE İÇİ YERLEŞİM	
	KALE İÇİ YERLEŞİM	
GİŞE	GİŞE	*Ören yeri statüsünde olmamaları sebebi ile bu inceleme kriteri alt başlıklar kapsamında dört kalede de eksikler bulunmaktadır. Ziyaretçi düzeni, kontrolü ve sayısına elki edecek bu kriterlere ilgili olarak, kale alanlarına ören yeri statüsü kazandırılması ile bu eksikliklerin giderilmesini önü açılacaktır. Zile, Tokat Merkez ve Turlhal Kaleleri ilgili belediyelerin mülkiyetindedir. Niksar Kalesi ise Belediye, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve özel mülkiyette bulunmaktadır. Ören yeri statüsüne geçiş, Niksar Kalesi'nde mülkiyet problemi çözülmemiştir. Kale alanlarına "Müze ve Ören Yerleri Giriş, Bilgilendirme ve Yönlendirme Tabelalarına ilişkin Yönerge" si kapsamında gerekli donatılar yerleştirilmelidir.
	GİŞE	
	GİŞE	
	GİŞE	
HALKLA İLİŞKİLER	GÜVENLİK	*Bölgeyi kısmi olarak içine alan Çekirli Vakfı tarafından hazırlanan Keltit ve Yaşılmak Kültürel Rotaları bulunmaktadır. Fakat bu sınırlı kültürel miras listesi için Unesco başvurusu bulunmamaktadır. Yönergin savunma yapıları anlamında zengin olması bu anlamda bir rota tanımlaması, dünya çapında bu yapıların tek yerleşim olduğu koruma çalışmalarıdan farklı olarak, bütüncül bir koruma anlayışı ile ele alınması, kültürel rota oluşturarak desteklenmesi, başyuru için aranan özgünlüğü destekleyici olacaktır.
	HALKLA İLİŞKİLER	
	HALKLA İLİŞKİLER	
	HALKLA İLİŞKİLER	
UNESCO BAŞVURUSU	UNESCO BAŞVURUSU	* Dört kaleden Niksar Kalesi dışında alan yönetimi uygulanmamaktadır. Kalelerde yapılan inceleme tespitleri kapsamında, Niksar Kalesi koruma çalışmalarının diğer kalelere göre daha ileride olduğu gözlemlenmiştir. *Koruma çalışmalarının sürekliliğinin sağlanması, bütüncül ve planlı olarak ilerlemesi için alan yönetiminin gerekliliği *Koruma bilincinin oluşturulması yönünde çalışmalar alan yönetimi çalışmalarına alınmalı *Alanların koruma uygulamaları ile eş zamanlı ziyarete açık olmasının yaratıldığı sorunlar
	UNESCO BAŞVURUSU	
	UNESCO BAŞVURUSU	
	UNESCO BAŞVURUSU	
ALAN YÖNETİMİ	ALAN YÖNETİM PLANI	*11.12.2015/25279 tarihli ve sayılı "Yaya yolu düzenleme projelerinin, kalenin ören yeri olmaması sebebi ile reddi kararını" referans alınarak kale yerleşimlerinin turizme yönelik yeterliliğinin sağlanması için gerekli projelendirmelerin yapılması, donatıların tamamlanması için kaleler ören yeri statüsüne alınmalıdır.
	ALAN YÖNETİM PLANI	
	ALAN YÖNETİM PLANI	
	ALAN YÖNETİM PLANI	
GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM-GENEL DEĞERLENDİRME	GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM-GENEL DEĞERLENDİRME	
	GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM-GENEL DEĞERLENDİRME	
	GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM-GENEL DEĞERLENDİRME	
	GÜNCEL YAPISAL, İŞLEVSEL VE YÖNETSEL DURUM-GENEL DEĞERLENDİRME	

6.1. Tespit Aşamasının Değerlendirilmesi

Karşılaştırmalı çalışma kapsamındaki Niksar, Zile, Turhal ve Tokat kaleleri için belgeleme aşamalarına yönelik doküman arşivi incelendiğinde, yapıların tescillerinin sırasıyla 1979, 1983, 1984, 1998 yıllarında tamamlandığı belirlenmiştir. Projelendirme çalışmalarının başlaması ise 2000’li yılları bulmuştur. Kalelerin rölöve çizimleri tescillendikten sonra Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri için sırasıyla 2009, 2007, 2008, 2012 yıllarında onaylanmıştır. Bu bilgi ve ulaşılabilen tescil fişlerinden hareketle yapıların tescili rölöve çizimleri olmadan, kaleler ile ilgili hazırlanan rapor ve fotoğraflar ile tescillenmiştir (Çizelge 6.2).

Kalelerin erişilebilen envanter fişlerindeki durum ve koruma önerisi notları incelendiğinde, kaleler için temel tehditlerin başında kaçak kazı çalışmaları gelmektedir. Yüksek kotlarda, zor ulaşılabilen noktalarda olan kalelerin, fiili anlamda bu tehditten korunmaları zordur. Özellikle günümüzde kırsal veya ormanlık alanlarda kalmış olan kaleler bu tehdiye karşı korumasız kalmaktadır. Bu duruma karşı alınabilecek en temel önlem yöre halkının bilinçlendirilmesine yönelik çalışmaların etkin şekilde yapılmasıdır. Koruma çalışmaları programına yöre halkının bilgilendirmesi de dahil edilmelidir.

Çizelge 6.2. Tescil sırasına göre kaleler ve proje onay tarihleri - rölöve / restitüsyon / restorasyon

Tescil Sırası/Kale	Sit İlanı/Tescil	Rölöve Onayı	Restitüsyon Onayı	Restorasyon Onayı
1.Niksar Kalesi	19.10.1979	30.01.2009/1155	--	19.06.2009/1217
* revizyon		--	--	28.03.2013/800
2.Zile Kalesi	21.01.1983	21.06.2007/511 (Saat Kulesi ve Silahlık Binası)	--	21.06.2007/511 (Saat Kulesi ve Silahlık Binası)
* revizyon		--	--	27.10.2010/2048(Saat Kulesi ve Silahlık Binası)

Çizelge 6.2. (devam) Tescil sırasına göre kaleler ve proje onay tarihleri - rölöve / restitüsyon / restorasyon

Tescil Sırası/Kale	Sit İlanı/Tescil	Rölöve Onayı	Restitüsyon Onayı	Restorasyon Onayı
3.Tokat Merkez Kalesi	14.09.1984	02.04.2008/811	07.05.2008/861	07.05.2008/861
* revizyon		--	03.10.2009/1428	03.10.2009/1428
4.Turhal Kalesi	23.01.1998	27.01.2012/208	31.05.2012/315	31.05.2012/315

Yapılara zarar veren ve dört kale için de geçerli olan bir diğer problem ise Bölüm 2.2’de kalelerin de temel koruma sorunları olarak ifade edilen, kentlerdeki yapılaşmanın artması sürecinde, kale yapı malzemelerinin yeni yapılaşmada kullanılması ile oluşturulan malzeme deformasyonudur.

6.2. Projelendirme Aşamasının Değerlendirilmesi

Dört kale için projelendirme kriterleri kapsamında inceleme sonuçlarında hareketle tespitler ana hatları ile tablo olarak düzenlenmiştir (Çizelge 6.3- 6.6).

Çizelge 6.3. Niksar Kalesi koruma projeleri nitelik ve kapsam tablosu

NİKSAR KALESİ-KALE ALANI VE SURLARI						
RÖLÖVE	✓ / x	İlgili Doküman				Değerlendirme
Proje Raporları	✓	1. Rölöve Raporu				Yapının rölöve çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.
	✓	2.Sanat Tarihi Raporu				
Proje Ölçeği	1 / 50					
Detay Çizimleri	x	Kalenin rölöve çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.				
Detay Ölçeği	x					
Malzeme	✓	Rölöve Çizimleri/ Malzeme Raporu				
Yapım Tekniği	✓	Rölöve ve Sanat Tarihi Raporu				
Strüktürel Özellikler	✓	Rölöve ve Sanat Tarihi Raporu				
Strüktür ve Malzemeye Yönelik Bozulma ve Deformasyonların Haritalama Yöntemi ile Gösterildiği Çizimsel Belgeleri	✓	Analitik Rölöve Çizimleri				
Proje Lejanti	✓	Lejant				
		1. Özgün Kısımlar	6. Çimento Sıvama			
		2. Yüzey Aşınma	7. Muhdes (sonradan eklenen kısım)			
		3. Kırılma, Kopma, Dökülme, Dağılma	8. Yarılma			
		4. Derz Bozulması (Aşınma, Boşalma)	9. Devşirme Taş			
		5. Yüzey Kirlenmesi (Bitki,yosun oluşumu) Flora				
RESTITÜSYON	✓ / x	İlgili Doküman				Değerlendirme
Proje Raporları	x	x				Kale surlarının restitüsyonu bulunmamaktadır. Bu nedenle yapının restorasyon projesine yönelik yapıya farklı dönemlerde yapılan müdahalelere yönelik tespit bilgileri bulunmamaktadır.
Proje Ölçeği	x	x				
Detay Çizimleri	x	x				
Detay Ölçeği	x	x				
Tarihi Araştırma	x	x				
Karşılaştırmalı Çalışma	x	x				
Yapının Farklı Dönemlerinin Belirlenmesi	x	x				
Yazılı Belge	x	x				
Görsel Belge	x	x				
Restitüsyon Çizimi	x	x				
Proje Lejanti	x	x				
RESTORASYON	✓ / x	İlgili Doküman				Değerlendirme
Proje Raporları	✓	1. Taşıyıcı Sistemin Mevcut Durumu Onarım ve Güçlendirme Önerileri Hakkında				Kale surlarına yönelik hazırlanan restorasyon projesinde detay çizimleri bulunmamaktadır. Bu durum saha uygulamalarında sorun olarak devam etmektedir.
	✓	2. Restorasyon Esas Jeolojik Jeoteknik Etüt Raporu				
	✓	3. Restorasyon Raporu				
Çizim Ölçeği	1 / 50					
Detay Çizimleri	x	Kalenin restorasyon projesinde detay çizimi bulunmamaktadır.				
Detay Ölçeği	x					
Restorasyon Karar/İlkeleri	✓	Restorasyon Çizimleri				
Mevcuta Yönelik Müdahaleler	✓	Restorasyon Çizimleri				
Tamamlama ve Yeni Kullanıma Yönelik Müdahaleler	x	x				
İşlev Önerisi	x	x				
Detay Çizimleri	x	x				
Proje Lejanti	✓	Lejant				
		Sorun	Çözüm			
		1. Çürümüş mevcut ahşap hatırlar ile eksik ahşap hatırlar ile eksik	Çürümüş mevcut ahşap hatırlar ile eksik ahşap hatırlar yerine yeni ahşaplar konulacaktır. (Yeni ahşaplar, fırınlanmış ve vakumlu emprenye edilmiş, orijinaline uygun malzeme)			
		2. Taş yüzeylerde kırılma, kopma, dökülme,	Taş yüzeyler özgün malzeme ve özgün harç ile tamamlanacaktır. (Konservasyon laboratuvarında gerçekleştirilecek deneyler sonucunda öngörülen taş ve harç			
		3. Kerpiç (batı) yüzeylerde kopma,	Kerpiç (batı) yüzeyler konservasyon merkez laboratuvarının önerdiği şekilde dondurulacaktır.			
		4. Derz bozulmaları	Aşınan ve boşalan derzler özgün malzemesiyle tamamlanacaktır.			
		5. Yüzey kirlenmesi (bitkisel)	Duvar üzerleri ve yüzeylerinde oluşan bitkiler el ile temizlenecektir. Gerekli görülen yerlerde tarım ilaçları kullanılarak bitkiler zehirlenecektir.			
		6. Yüzey kirlenmesi (atmosferik,liken)	Bütün duvar yüzeylerinin atmosferik etkilere maruz kalması sebebiyle tazyikli su püskürtülerek temizlenmesi gerekmektedir.			
		7. Çimentolu uygulamalar	1)Çimento bariyer harçların uygulandığı taş duvarların sökülerek özgün harcı ile yeniden uygulanacaktır. 2)Yapı çevresinde çimento bariyer uygulamalar el aletleri ile kırılarak			
		8. Tamamlanan Yapı Ögesi	Tamamlanan yapı ögeleri özgün malzemeleriyle tamamlanacaktır.			
		9. Betonarme Duvar Kalıntısı	Temizlenen yapı ögeleri özgün malzemeleriyle tamamlanacaktır (niteliksiz yapı yıkımı sonrası revize projede).			
ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ	✓ / x	İlgili Doküman				Değerlendirme
Raporlar		Projenin raporu bulunmamaktadır.				Kalenin çevre düzenleme projesi kale alanının belirli bir kısmına yönelik hazırlanmıştır.Uygulama aşamaları maddi kaynaklar ile etap etap tamamlanabilir, fakat projelendirmede tüm alan ele alınmalıdır. Ziyaretçiler için alanın tamamına yönelik gezi rotası, sirkülasyon, tanımlanmalı, yönlendirme ve bilgilendirme araçları ve konumları tanımlanmalıdır. Proje kapsamında olan bölge kalenin ulaşılabilir kotu olması ve yapılaşmanın yoğun olduğu kontrollü alanlardır. Projelendirilmeyen kısım daha sarp ve kontrolsüz olan alanlardır. Bu sebeple burada yapılan koruma çalışmaları sonrası, kontrolsüzlük oluşmuş ve yapılarla yönelik bilimsiz tahribat riski ortadan kaldırılamamıştır.
Yapısal Uygulama Çizimleri	✓					
Bitkisel Uygulama Çizimleri	x					
Proje Ölçeği	1/200					
Detay Çizimleri	✓					
Detay Ölçeği	1/50-1/20					
Proje Lejanti	✓	Lejant				
		1.Aydınlatma Direği	3. Bilgilendirme Panosu Aydınlatma	5. Çim Aydınlatması	7. Çeşme	
		2. Çöp Kutusu	4. Havuz Aydınlatması	6. Aplik		
(✓) var, (x) yok, (—) bilinmiyor						

(✓) var, (x) yok, (—) bilinmiyor

Çizelge 6.4. Zile Kalesi koruma projeleri nitelik ve kapsam tablosu

ZİLE KALESİ-KALE ALANI VE SURLARI			
RÖLÖVE	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Proje Raporları	x	Yapının kale surları için rölövesi bulunmamaktadır.	Kalenin Giriş Kapısı, kapı üzerinde yer alan Saat Kulesi ve yapıların iki yanında devam eden surlar kısmı olarak projelendirilmiştir. Bu veriden hareketle kalenin surlarına ait rölövesi bulunmamaktadır.
Proje Ölçeği	x		
Detay Çizimleri	x		
Detay Ölçeği	x		
Malzeme	x		
Yapım Tekniği	x		
Strüktürel Özellikler	x		
Strüktür ve Malzemeye Yönelik Bozulma ve Deformasyonların Haritalama Yöntemi ile Gösterildiği Çizimsel Belgeleri	x		
Proje Lejantı	x	Lejant	
RESTİTÜSYON	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Proje Raporları	x	Yapının kale surları için restitüsyonu bulunmamaktadır.	Kale surları için günümüze kadar hazırlanmış restitüsyonu bulunmamaktadır.
Proje Ölçeği	x		
Detay Çizimleri	x		
Detay Ölçeği	x		
Tarihi Araştırma	x		
Karşılaştırmalı Çalışma	x		
Yapının Farklı Dönemlerinin	x		
Yazılı Belge	x		
Görsel Belge	x		
Restitüsyon Çizimi	x		
Proje Lejantı	x	Lejant	
RESTORASYON	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Proje Raporları	x	Yapının kale surları için restorasyon projesi bulunmamaktadır.	Kale surları için günümüze kadar hazırlanmış restorasyon projesi bulunmamaktadır.
Çizim Ölçeği	x		
Detay Çizimleri	x		
Detay Ölçeği	x		
Restorasyon Karar/İlkeleri	x		
Mevcuta Yönelik Müdahaleler	x		
Tamamlama ve Yeni Kullanıma Yönelik Müdahaleler	x		
İşlev Önerisi	x		
Detay Çizimleri	x		
Proje Lejantı	x	Lejant	
ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Raporlar	x	Yapının kale alanı için çevre düzenleme projesi bulunmamaktadır.	Kalenin günümüze kadar onaylanmış çevre düzenleme projesi bulunmamaktadır.
Yapısal Uygulama Çizimleri	x		
Bitkisel Uygulama Çizimleri	x		
Proje Ölçeği	x		
Detay Çizimleri	x		
Detay Ölçeği	x		
Proje Lejantı	x	Lejant	
(✓) var, (x) yok, (—) bilinmiyor			

Çizelge 6.5. Tokat Kalesi koruma projeleri nitelik ve kapsam tablosu

TOKAT MERKEZ KALESİ-KALE ALANI VE SURLARI			
RÖLÖVE	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Proje Raporları	✓	1. Rölöve Raporu	Yapının rölöve çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.
	✓	2. Sanat Tarihi Raporu	
Proje Ölçeği	1 / 50		
Detay Çizimleri	x	Kalenin rölöve çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.	
Detay Ölçeği	x		
Malzeme	✓	Rölöve Çizimleri	
Yapım Tekniği	✓	Rölöve ve Sanat Tarihi Raporu	
Strüktürel Özellikler	✓	Rölöve ve Sanat Tarihi Raporu	
Strüktür ve Malzemeye Yönelik Bozulma ve Deformasyonların Haritalama Yöntemi ile Gösterildiği Çizimsel Belgeleri	✓	Analitik Rölöve Çizimleri	
Proje Lejantı	✓	Lejant	
		1. İlave Edilen Moloz Taş Duvar	
		2. Epoksi Harç ile Tümleme Yapılması	
		3. Hidrolik Kireçle Dolgu Yapılması	
		4. Orjinal Moloz Duvar	
RESTİTÜSYON	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Proje Raporları	✓	1. Restitüsyon Raporu	Kalenin kurula konu olmuş restitüsyonu onaylanmamış olup, revizyon projelerinin hazırlanma çalışmaları devam etmektedir.
Proje Ölçeği	x	x	
Detay Çizimleri	x	x	
Detay Ölçeği	x	x	
Tarihi Araştırma	x	x	
Karşılaştırmalı Çalışma	x	x	
Yapının Farklı Dönemlerinin	x	x	
Yazılı Belge	x	x	
Görsel Belge	x	x	
Restitüsyon Çizimi	x	x	
Proje Lejantı	x	x	
RESTORASYON	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Proje Raporları	✓	1. Statik Müdahale Raporu	Kale surlarına yönelik hazırlanan restorasyon projesinde detay çizimleri bulunmamaktadır. Bu durum saha uygulamalarında sorun olarak devam etmektedir.
	✓	2. Restorasyon Raporu	
Çizim Ölçeği	1 / 50		
Detay Çizimleri	x	Kalenin restorasyon projesinde detay çizimi bulunmamaktadır.	
Detay Ölçeği	x		
Restorasyon Karar/İlkeleri	✓	Kale Surları Müdahale Paftası / Kale Surları Statik Müdahale Paftası	
Mevcuta Yönelik Müdahaleler	✓	Kale Surları Müdahale Paftası/ Kale Surları Statik Müdahale Paftası	
Tamamlama ve Yeni Kullanıma Yönelik Müdahaleler	x	Kale Surları Müdahale Paftası/ Kale Surları Statik Müdahale Paftası	
İşlev Önerisi	x	x	
Detay Çizimleri	x	x	
Proje Lejantı	✓	Lejant	
		1. İlave Edilen Moloz Taş Duvar	
		2. Epoksi Harç ile Tümleme Yapılması	
		3. Hidrolik Kireçle Dolgu Yapılması	
		4. Orjinal Moloz Duvar	
ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ	✓ / x	İlgili Doküman	Değerlendirme
Raporlar	x	Projenin raporu bulunmamaktadır.	Kale alanına yönelik çevre düzenleme projesi aydınlatmaya yönelik olup, alanın düzenlenmesine yönelik çevre düzenleme projesi bulunmamaktadır.
Yapısal Uygulama Çizimleri	✓	Kale Surları Aydınlatma Projesi	
Bitkisel Uygulama Çizimleri	x		
Proje Ölçeği	1/200		
Detay Çizimleri	✓		
Detay Ölçeği	1/50-1/20		
Proje Lejantı	✓	Lejant	
		1. Elektrik projesi lejantı kapsama alınmamıştır.	

(✓) var, (x) yok, (—) bilinmiyor

Çizelge 6.6. Turhal Kalesi koruma projeleri nitelik ve kapsam tablosu

TURHAL KALESİ-KALE ALANI VE SURLARI					
RÖLÖVE	✓ / x	İlgili Doküman		Değerlendirme	
Proje Raporları		1. Rölöve Raporu		Yapının rölöve çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.	
		2.Sanat Tarihi Raporu			
Proje Ölçeği	1 / 50				
Detay Çizimleri	x	Kalenin rölöve çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.			
Detay Ölçeği	x				
Malzeme	✓	Rölöve Çizimleri			
Yapım Tekniği	✓	Rölöve ve Sanat Tarihi Raporu			
Strüktürel Özellikler	✓	Rölöve ve Sanat Tarihi Raporu			
Strüktür ve Malzemeye Yönelik Bozulma ve Deformasyonların Haritalama Yöntemi ile Gösterildiği Çizimsel Belgeleri	✓	Rölöve Çizimleri			
Proje Lejantı	✓	Lejant			
		1. Toprak Zemin			
		2.Oyük			
		3. Bitkilendirme			
		4.Ahşap Hatı			
RESTİTÜSYON	✓ / x	İlgili Doküman		Değerlendirme	
Proje Raporları	✓	1. Restitüsyon Raporu		Kalenin restitüsyon çizimleri, kale surlarının tamamlanması ve projede belirlenen kota kadar yükseltilmesi önerilmiş olup, belirlenen kot için referans bilgisi restitüsyon raporunda yer almamaktadır.	
Proje Ölçeği	1 / 50				
Detay Çizimleri	x	Kalenin restitüsyon çalışmalarında detay çizimi bulunmamaktadır.			
Detay Ölçeği	x				
Tarihi Araştırma	✓				
Karşılaştırmalı Çalışma	x				
Yapının Farklı Dönemlerinin Belirtilmesi	x				
Yazılı Belge	✓				
Görsel Belge	x				
Restitüsyon Çizimi	✓				
Proje Lejantı	x	Lejant			
		1. Kale Sur Duvarı	3. Patika		
		2. Kale Özgün Girişi			
RESTORASYON	✓ / x	İlgili Doküman		Değerlendirme	
Proje Raporları		1. KUDEB Raporu		Yapının restorasyon projesinde detay çizimi bulunmamaktadır. Sur ve duvar kalıntılarına yapılacak müdahaleler için lejant oluşturulmayıp, çizimler üzerinde belirtilmiştir. Restorasyon raporu fiziksel ve kimyasal müdahaleleri detaylı olarak ifade etmektedir.	
		2. Restorasyon Raporu			
		3. Kazı Sonrası Fotoğraf Albümü			
Çizim Ölçeği	1 / 50				
Detay Çizimleri	x	Kalenin restorasyon çizimlerinde detay çizimi bulunmamaktadır.			
Detay Ölçeği	x				
Restorasyon Karar/İlkeleri	✓	Restorasyon Çizimleri			
Mevcuta Yönelik Müdahaleler	✓	Restorasyon Çizimleri			
Tamamlama ve Yeni Kullanıma Yönelik Müdahaleler	x	x			
İşlev Önerisi	x	x			
Detay Çizimleri	x	x			
Proje Lejantı	✓	Lejant			
		1. Muhdes Yapı	5. Patika		
		2. Tamamlanmış Duvar	6. Anakaya		
		3.Aydınlatma Elemanı	7. Telefon Direği		
		4. Yüksek Gerilim Hatı			
ÇEVRE DÜZENLEME PROJESİ	✓ / x	İlgili Doküman			Değerlendirme
Raporlar	✓	1. Çevre Düzenleme Projesi Raporu			Kale çevre düzenleme projesi KTB çevre düzenleme projeleri teknik şartnamesine uygun olarak hazırlanmıştır. Alan için önerilen dinlenme tesisi işlevsel olup, kale alanı için özgün bir tasarım niteliği taşımamaktadır.
Yapısal Uygulama Çizimleri	✓				
Bitkisel Uygulama Çizimleri	✓				
Proje Ölçeği	1/200				
Detay Çizimleri	✓				
Detay Ölçeği	1/50-1/10				
Proje Lejantı	✓	Lejant			
		1. Merdivenler	5. Kazı Yapılacak Alan		
		2. Tamamlanmış Duvar	6. Telefon Direği		
		3. Aydınlatma Elemanı	7. Yüksek Gerilim Hatı		
		4. Kale Girişi			
(✓) var, (x) yok, (—) bilinmiyor					

6.2.1. Rölöve / restitüsyon / restorasyon projeleri

Kalelerin mevcut projeleri incelendiğinde tespitlerde; ifade farklılıkları, lejantlı-lejantsız paftalar, renklendirilmiş ve renklendirilmemiş lejant farklılıkları, tespit edilen hasar alanlarının tam olarak ayrışmaması gibi sorunlar belirlenmiştir.

Hem kale yerleşimi hem de tek yapı ölçeğinde bakıldığında, restorasyon projelerinin ortak eksiğinin mekanların yeni işleve yönelik çözümler içermemeleridir. Koruma çalışmalarının binayı ayakta tutmaktan bir adım öteye geçip, ziyaretçi ile bağ kurması için kalelerin;

1. Yalnızca arkeolojik sit değil, aynı zamanda doğal güzelliğe hakim yerleşimler olarak yaşayan mekanlar haline gelmesi,
2. Akademik, turistik vb. aktiviteler için mekan işlevi,
3. Yeni işleve yönelik geçici/modüler birimler inşa edilmesi,
4. Kullanıma ve yeniden işlevlendirmeye yönelik fikirlerin üretilmesi adına, yarışma projeleri açılması, mekanların koruma ilkeleri kapsamında aktif olarak kullanılmasına hizmet edecek yasal düzenlemelerin de yönetmelik ve şartnamalara dahil edilmesi irdelenmelidir.

(a)

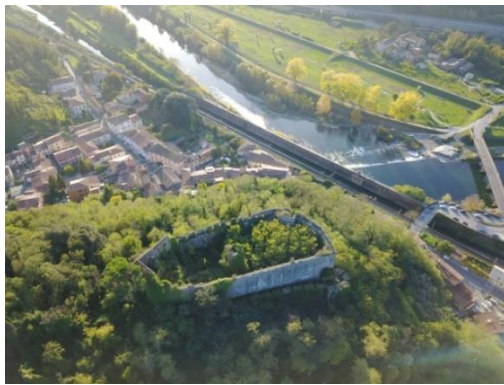
(b)

Resim 6.1. a) Kayseri Kalesi Restorasyon Projesi, peyzaj alanı b) Kayseri Kalesi Restorasyon Projesi, mekan düzenlemeleri (URL-23)

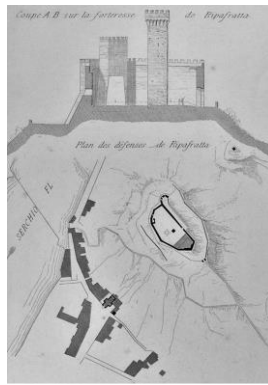
Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2008 yılında ‘‘Kayseri İç Kalesi’nin Korunarak Kültür ve Sanat Ortamına Dönüştürülmesi’’ konulu ulusal mimarlık yarışması açılmıştır. 2013 yılında restorasyonuna başlanan kalede çalışmalar devam etmektedir. ‘‘Garipçe

Kalesi Kentsel Tasarım Fikir Projesi’’ ve ‘‘Eskihisar Kalesi Çevresi Rekreasyon Projesi’’ de Türkiye’de işlev önerileri içeren restorasyon projesi örneklerindendir (Resim 6.1)

Kalelerin yeniden işlevlendirilmesi ve alanın belirlenen düzenlemelerle sınırlı olarak yapılaşmaya açılması ve alternatif fikirler üretilmesi adına yarışma projeleri açılması da sürece katkı sağlayacaktır. Bu konuda; Avrupa kale koruma çalışmaları referans alınmalıdır. İtalya’da yer alan bir kalenin korunması için açılan yarışmada katılımcılar için hazırlanan veriler (görseller, tarihçe, ilgili haritalar) yer almaktadır (Resim 6.2-6.4).

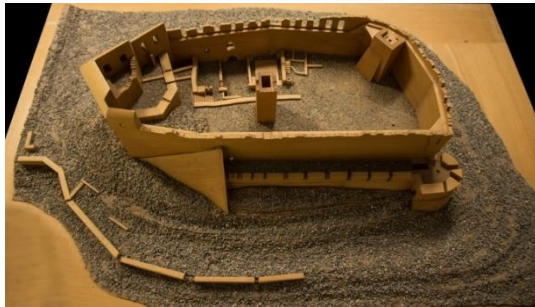

(a)

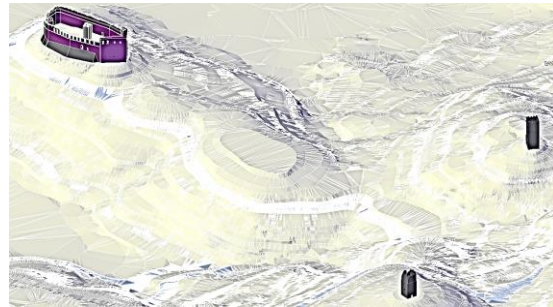

(b)

Resim 6.2. a) Ripafratta Kalesi hava fotoğrafı (URL-24) b) Ripafratta Kalesi, yarışma dokümanlarından vaziyet planı ve kale kesiti (URL-24)

(a)

(b)

Resim 6.3. a,b) Ripafratta Kalesi, yarışma dokümanlarından kale maketi ve kale yerleşimi modeli (URL-24)

Konumuz olan kaleler ile benzer konumda olan İspanya ve İtalya’da bulunan iki kale karşılaştırıldığında;

Madrid yakınlarındaki Coracera Kalesi 1400’lü yıllarda inşa edilmiştir. Günümüzde müze olarak işlevlendirilen yapı; sergi, konferans, oda konserleri gibi etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Çeşitli müdahalelerle yapı son şeklini 2009 yılında yapılan çalışma ile almıştır. Yapılan restorasyon projesinde temel amaç, bölgenin kültürel kimliğini bozmadan, yapıyı özgün haliyle sergilerken, aktif olarak da kullanılabilecek kamusal mekanlar yaratmak olmuştur (Resim 6.4 - 6.6).

(a)

(b)

Resim 6.4. a,b) Coracera Kalesi ve kale şehir terası (URL-25)

Madrid şehrinin kırsalında bulunan bu yapının örnek olarak seçilmesindeki etken, yoğun yerleşime yani şehir merkezine uzak olmasına karşın, verilen işlev ile bölge ve çevre sakinlerince aktif olarak ziyaret edilmesi ve etkinliklerle mekanın deneyimlenebilmesidir.

Resim 6.5. Coracera Kalesi dış mekan (URL-25)

Resim 6.6. Coracera Kalesi etkinlik odası (URL-25)

Restorasyon sonrası işlevsellik, mekanın aktif kullanımı konusuna incelenen bir diğer yapı yine Avrupa'dan olup, İtalya'nın Dolceaqua yerleşimindedir. Adı Doria olan kaleye, doksanlı yıllarda müdahaleler yapılmıştır. 2012 ve 2015 yılları arasında uygulanan restorasyon projesiyle günümüzdeki halini almıştır (Resim 6.7).

(a)

(b)

Resim 6.7. a) Doria Kalesi havadan b) Doria Kalesi iç mekan (URL-26)

Alt kotlarında kalan yerleşime hakim bir konumda bulunan Kale, Nervia Vadisi'ni kontrol etmek için avantajlı bir konuma sahiptir. Ziyaretçiye topoğrafyayı okumak ve kalenin konumuna hakimiyetini en iyi şekilde gözlemletmek amacıyla yapı üzerinde bir sirkülasyon hattı kurgulanmıştır. Bu sirkülasyon hattı çelik sistemle yapıya entegre olarak, gerektiğinde yapı için güçlendirme vazifesi de görmüştür (Resim 6.7).

İki farklı yaklaşımla kalelerin yeniden işlev bulduğu bu iki örnek, daha önce de belirtildiği, bulundukları şehrin merkezinde uzakta, kırsal alanda yer almalarına rağmen varlıklarını devam ettirme şansını bulmuşlardır. Aradaki fark, ilkinde mekana işlev verilerek bakımı sağlanmış olması, ikincisinde ziyaretçi için oluşturulan ikincil malzeme katmanıyla özgün malzemeye kullanıcının az temasıyla koruma ve sürekliliğin sağlanmış olmasıdır.

Bu kaleler, günümüze ulaşan halleri ile tamamlamaya gidilmeden onarılmıştır (Şekil 6.11-12). Avrupa Kaleleri'nde bu kaleler gibi pek çok sürdürülebilir koruma örnekleri bulunmaktadır. Türkiye'de Avrupa örneklerinin koruma yaklaşım ve uygulamaları örnek alınarak kaleler ile ilgili koruma çalışmaları ele alınmalıdır.

6.2.2. Çevresel ölçekli projeler

Koruma amaçlı imar planı

Dört kaleden Niksar, Zile ve Tokat Merkez Kaleleri'nin onaylı koruma amaçlı imar planı bulunmakta Turhal Kalesi'nin bulunmamaktadır. Zile ve Tokat Merkez Kaleleri KAİP notları temel yasal düzenlemeleri referans almıştır. Kale yerleşimlerine özel plan notları bulunmaktadır. Niksar kalesi için bölüm 5.1.1'de detaylı olarak açıklandığı üzere, KAİP notlarında kale yerleşimi için özelleşmiş hükümlere yer verilmiştir.

Çevre düzenleme projesi

Arkeolojik sit alanları, çok parametrelili alanlar olduğundan, alanın özgün özellikleri de göz önünde bulundurularak, her bir detayı kapsamlı analizi ile çevresel ölçekli projelerde tanımlanmış olması gerekmektedir. Koruma çalışmalarıyla eş zamanlı, ziyarete açık olması durumu hassasiyetle planlanmalı, özellikle bu zamanlar için geçici malzeme seçimleriyle sirkülasyon tanımlanmalıdır. Bu durumlara yönelik detay ve açıklama projeleri hazırlanmalıdır. Koruma şartnameleri kapsamında bu şartlar da tanımlanmalıdır.

Yerleşim alanı içindeki kısmi kalıntılar için, işlevlendirilerek koruma sağlanmalıdır. Veri arşivine tek kaynaktan ulaşım ve koordinasyon problemi nedeniyle, yazılım, coğrafi bilişim sistemleri vb. çözümler koruma çalışmalarının sürekliliği, kalıcılığı ve sağlıklılığını sağlayacağından tüm veriler elektronik ortama aktarılmalıdır.

KTB 'Çevre Düzenleme Projesi Genel Teknik Şartnamesi' kapsamında çevre düzenleme projelerinin aşamaları aşağıda maddeler halinde tanımlanmıştır:

1. Etüt, Araştırma ve Fotoğraf Albümü
2. Ön (Avan) Proje ve Açıklama Raporu
3. Kesin Proje
4. Uygulama Projesi
 - 4a. Yapısal Uygulama Projeleri
 - 4b. Bitkisel Uygulama Projeleri

5. Detay Projeleri

6. Mühendislik ve Altyapı Projeleri

Çevre Düzenleme Proje çalışmaları mevcut olan kalelerin, projeleri şartnamede listelenen aşamalardan 4, 5 ve 6'ıncı maddeler kapsamına girmektedir. Karşılaştırmalı çalışmaya konu olan her bir kale için, çevresel ölçekli, kurul onaylı projeleri incelendiğinde farklı kapsam ve detayda çalışıldığı gözlemlenmiştir. Projelerin en kritik eksiği olarak koruma alanlarının tamamına çözüm getirmek için bütüncül ele alınarak üretilmiş çözümler taşımamaktadırlar.

Projelerde tanımlanan çevresel ölçekli mekânsal eksikler;

- 1.Gezi rotasının tanımlanması,
- 2.Çevresel/peyzaj düzenlemesi,
- 3.Bilgilendirme ve yönlendirme mekan ve araçlarıdır.

Projelendirme aşaması ile ilgili aşamaların değerlendirilmesi sonucu, sürecin geneline yönelik, uygulama aşamaları maddi kaynak kısıtı sebebi ile etaplanarak tamamlanabilir, fakat projelerin bütünü ele alması koruma sürecinin planlı ilerlemesi için önemlidir.

Çevresel ölçekli çalışmaları incelenen kaleler için uygulama da zayıf olarak kalan kriter olarak tespit edilmiştir. Savunma yapıları olan kaleler, iç ve dış kale yerleşimlerini belirleyen surlar, burçlar ve kale içi yapılarından oluşmaktadır. Kale yerleşkeleri, koruma çalışmalarının çevresel ölçekli ele alınmasını gerektiren alanlardır. Çevresel ölçek, koruma amaçlı imar planından, tek yapı ölçeğine bütüncül bir planlama ve işlev öngörüsü gerektirmektedir. “Günümüzde artık dondurarak koruma anlayışından uzaklaşarak, çağın gereklerini yerine getirerek yaşatma fikri yaygınlaşmaktadır”(Pereira, 2007; İslamoğlu, 2018).

“Yeniden işlevlendirme, tarihi yapı korumanın alt dallarından birisi olduğu için, yukarıda verilen tanımın yanı sıra, önceki kuşaklardan edinilen kültürel değerleri pekiştirerek gelecek kuşaklara aktarma sorumluluğunu taşır. İlhan Tekeli'nin yazdığı gibi, yeniden işlevlendirmede geçmiş dondurarak korumaya çalışan bir anlayış değil, geçmişteki öğelerin bir kısmını koruyarak yeni değişimlerin eklenmesiyle çevreyi zenginleştirici ve

geliştirici bir anlayış temel alınmalıdır’’ (Tekeli’den aktaran Pekol, 2010). Aspendos Tiyatrosu’nun Selçuklu Dönemi’nde saray ve kale olarak kullanılması günümüzden çok öncesinde yeniden işlevlendirme örneğidir.

6.3. Uygulama Aşamasının Değerlendirilmesi

Uygulamaya yönelik saha çalışmasında tespit edilen kale bazlı sorunlar;

Niksar Kalesi, dört kale arasında koruma çalışmalarının uygulamaya geçirilmesi açısından, koruma çalışmaları diğer üç kaleye göre ileride olan kale olduğu gözlenmektedir. Bu durumda kalenin UNESCO geçici listesinde yer alması ve kalenin alan yönetimi çalışmaları kapsamında olması etkindir.

Zile Kalesi, Tokat Kaleleri arasında günümüze en iyi durumda ulaşmış olan kaledir. Yapılan analizlerde bu durumun kale koruma çalışmalarına dezavantaj olarak yansıdığı gözlemlenmiştir. Yapı iç kale duvarları aralıksız olarak ayakta olup, kalede yapılan alan çalışmasında kale duvarlarının bakımsız olduğu gözlemlenmiştir. Kalenin sur duvarlarının tamamına yönelik rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışması bulunmamaktadır ve uygulama safhasına geçilmemiştir.

Tokat Kalesi, güney surlarında yapılan restorasyon çalışmalarında kesme taş olan kısımlarda, görsel olarak görüntüyü sağlamak adına taş kaplama uygulandığı tespit edilmiştir. Bölüm 5.3’de kale ile ilgili yapılan detaylı analizlere dayanarak, koruma yaklaşımına uygun olmayan bu uygulamanın sebeplerinin çok yönlü olduğu gözlemlenmiştir. Onaylı projelerde detay eksiğinin bulunması, sahada uygulamasında uygulayıcıyı kısıtlayan veri olmamasına sebep olmuştur. Projedeki detay eksiği probleminin çözümüne yönelik denetimin önemi ortaya çıkmaktadır. Denetleyicinin, 660 sayılı ilke kararında da belirtildiği üzere, gerekli detayları yükleniciden talep etmek konusunda hassas olması koruma uygulamalarının doğruluğu açısından önemlidir. Doğru uygulama konusunda uygulayıcıdan kaynaklı yanlış uygulamaların önüne geçilmesi için denetim mekanizmasının bilgi, deneyim ve yaptırımını önem arz etmektedir.

Turhal Kalesi, uygulama çalışmalarının henüz başlamadığı alanda alanda yapılan incelemede tespit edilmiştir. Tez çalışması devam ederken uygulama çalışmalarına

başlanmıştır. Acil önlem olarak kale surlarının sağlamlaştırılmasına yönelik, sur izlerinin açığa çıkarılması amaçlı kazı çalışmalarının yapıldığı ve devamında restorasyon çalışmalarının yapılacağı bilgisi ilçe belediyesinde edinilmiştir.

Kale yerleşimleri, arkeolojik sit alanları olmaları sebebi ile kazı çalışmaları yapılan alanlardır. Kazı çalışmaları ise hassasiyet ve zaman gerektiren uygulamalardır. Net olarak tarihlenememekle birlikte, ortaçağdan günümüze ulaşmış yerleşimler olan Niksar, Zile, Tokat ve Turhal kaleleri gerek coğrafi şartlar, gerek insan müdahaleleri sebebi ile bir kısmı veya tamamı toprak altında kalmış farklı ölçekte alanlar içermektedir.

Tespit bölümünde ilgili kazı kararları ile birlikte dört kale için belgelenmiş kazı çalışmaları ve kapsadıkları alanlar belgelenmiştir. Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Niksar Kaleleri'nde yapılan güncel durum tespitlerinde kazı çalışmalarının yarattığı mekânsal düzensizlik Tokat Merkez Kalesi'nde öne çıkmaktadır. Alanın ziyarete açık olması, eş zamanlı süren kazı çalışmaları için sirkülasyon yönetimine yönelik proje çalışmasını gerekli kılmaktadır.

6.4. Güncel Yapısal, İşlevsel ve Yönetsel Durum Aşamasının Değerlendirilmesi

Kaleye ulaşım: Niksar ve Zile kalelerine yerleşimden yaya olarak da ulaşmak mümkündür. Yerleşim alanı ile komşu olup kotun daha hafif eğimlerle kaleye bağlandığı noktalar bulunmaktadır. Tokat ve Turhal kaleleri ise, daha sarp noktalarda bulunmakta ve araç ulaşımı gerektirmektedir. Turhal kalesi, dört kale içinde ulaşımı en zor olan noktadadır, kaleye araç ulaşımı yoktur (Resim 6.8, 6.11).

Yeni işlev: İncelenen dört kale genelinde, günümüzde kent silüetine kimliksel katkısının sit alanı tarihi yapı ve ören yeri olarak ziyarete açık olması dışında güncel bir işlev ile özel veya kamusal olarak yaşama adapte edilmiş durumda değildir.

Turizme katkı / kültürel rota: Çalışma konusu olan dört kaleyi kapsamına alan alternatif kültür rotası tanımlanarak bölgenin turizmine katkı sağlayacak potansiyeldedir. Barındırdığı değerleri, konumları ve yakın çevre kültür değerleri ile birlikte Kültür Rotası'na dahil edilmelidir.

Kale içi yerleşim: Dört kaleden günümüzde kale içi yerleşimi bulunan tek kale Niksar Kalesi'dir. Kalenin 1930'lu yıllardaki görsellerinde, günümüzde yerleşimin bulunduğu gözlemlenmektedir. Niksar Kalesi diğer dört kaleden farklı olarak günümüzde çok mülkiyetli durumdadır (Resim 6.8, 6.11).

Halkla ilişkiler: İncelenen kalelerde 'gişe, güvenlik, tanıtım ofisi, kale içi yönlendirme levhaları' konularında eksikler belirlenmiştir. Kalelerin ören yeri statüsüne alınması ile gişe, güvenlik, tanıtım gibi eksikliklerinin tamamlanması sağlanmalıdır.

Kaleiçi yönlendirme levhaları: Dört kaleye ulaşım için, kent merkezinden itibaren alan yönlendirme levhaları bulunmaktadır. Niksar ve Zile kalelerine yerleşimden yaya olarak da ulaşmak mümkündür. Yerleşim alanı ile komşu olup kotun daha hafif eğimlerle kaleye bağlandığı noktalar bulunmaktadır. Tokat ve Turhal kaleleri ise, daha sarp noktalarda bulunmakta ve araç ulaşımı gerektirmektedir. Turhal kalesi, dört kale içinde ulaşımı en zor olan kaledir ve kaleye araç ile ulaşımı yoktur.

Kaleye ulaşıldığı noktada, bilgilendirme tabelası Niksar ve Zile kaleleri ile sınırlı kalmaktadır. Zile kalesinde kale yerleşimi içinde yalnızca kale kapısında, kale ile ilgili anlatım içeren levha yer almaktadır. Tokat Merkez Kalesi'nde yönlendirme ve bilgilendirme levhası bulunmamaktadır. Turhal Kalesi'ne ulaşımın patika yoldan yaya ve tırmanış ile sağlanabilmesi dolayısı ile ziyaretçisi olmayan bir kaledir. Günümüze az bir bölümü ulaşan Turhal Kalesi, kalıntıları ile kent silüetinden okunabilen bir Tokat kalesidir (Resim 6.8, 6.11).

Alan Yönetimi: Koruma alanlarının yönetimi ve koruma çalışmalarının sürekliliğini sağlayacaktır. Tarihi alanı yok olmaktan kurtarmak, sosyal ve ekonomik dönüşü sağlayan işlev tespiti, korumak için yaşar kılmak, şehrin karakteristiğini korumanın önemli olduğunu alan yönetiminin uygulandığı Niksar Kale koruma çalışmaları için yapılan analizler göstermiştir. Diğer üç kaleye göre daha yaygın bir alanda görece fazla yapı ve ilintili olarak koruma çalışmaları için parametrenin fazla olması sebebiyle çalışmalara hakimiyeti ve süreçlerin takibini kolaylaştırmaktadır.

Unesco: Dört kaleden yalnızca Niksar Kalesi kentin kültür mirası kapsamında Dünya Kültür Mirası geçici listesinde yer almaktadır. Kaleler için yapılan çalışma kapsamında,

ICOMOS 2008 Kültürel Rotalar Tzg’nde tanımlanan kültürel rota potansiyeli değerlendirilerek, ‘Kaleler’ temalı kültürel rota oluşturulması ilgili kurumlar tarafından kapsama alınmalıdır (Blnz. Bölüm 6.6). Koruma alışmaları için hedefler belirlenip, uygun şartlar sağlandığında ‘Kaleler Kültürel Rotası’ olarak UNESCO kültür mirası listesine başvuru hedeflenmelidir.

Resim 6.8. Niksar Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı (URL-27)

Resim 6.9. Zile Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı (URL-27)

Resim 6.10. Tokat Merkez Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı (URL-27)

Resim 6.11. Turhal Kalesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı (URL-27)

6.5. Kale İçi Yapıları

Çalışma kapsamındaki dört kaleden, günümüze kale içi yapıları ulaşmış olan kaleler Niksar, Zile ve Tokat Merkez Kaleleri'dir. Kale içi yapı sayısı fazla olan Niksar Kalesi'nde

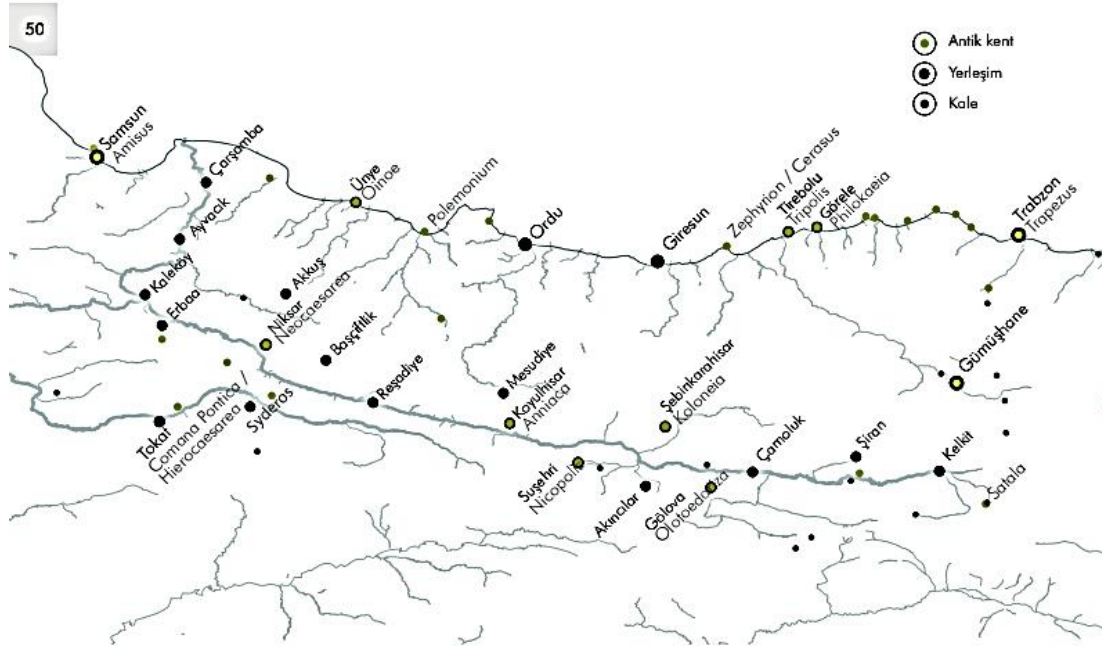
bulunan yapılar, bölüm 5.1.2’de tek yapı ölçeğinde belirlenen başlıklara göre incelenmiştir. Niksar Kalesi kale içi yapıları diğer kalelere göre sayıca fazla olup koruma süreçleri tez kapsamında incelendiği üzere devam etmektedir. Zile Kalesi kale içi yapıları olan Saat Kulesi ve Silahlık Binası yapıları onarım görmüş olup, işlevsizdir. Tokat Merkez Kalesi kale içi yapılarında kazı çalışmaları belli bir aşamaya gelmiş olup, yapılar için henüz projelendirme çalışması mevcut değildir. Turhal Kalesi’nin günümüze kale içi yapısı ulaşmamış olup, restitüsyon çalışması da bu yönde bilgi içermemektedir.

Dört kalenin kale içi yapıları koruma süreçleri için yapılar analizlerden hareketle tek yapı ölçeğinde devam edilen çalışmalar tek yapı ölçeğinde devam etmekte olup, işlevlendirmeye yönelik çalışmalar kale alanı ölçeğinde bütüncel olarak ele alınmalıdır.

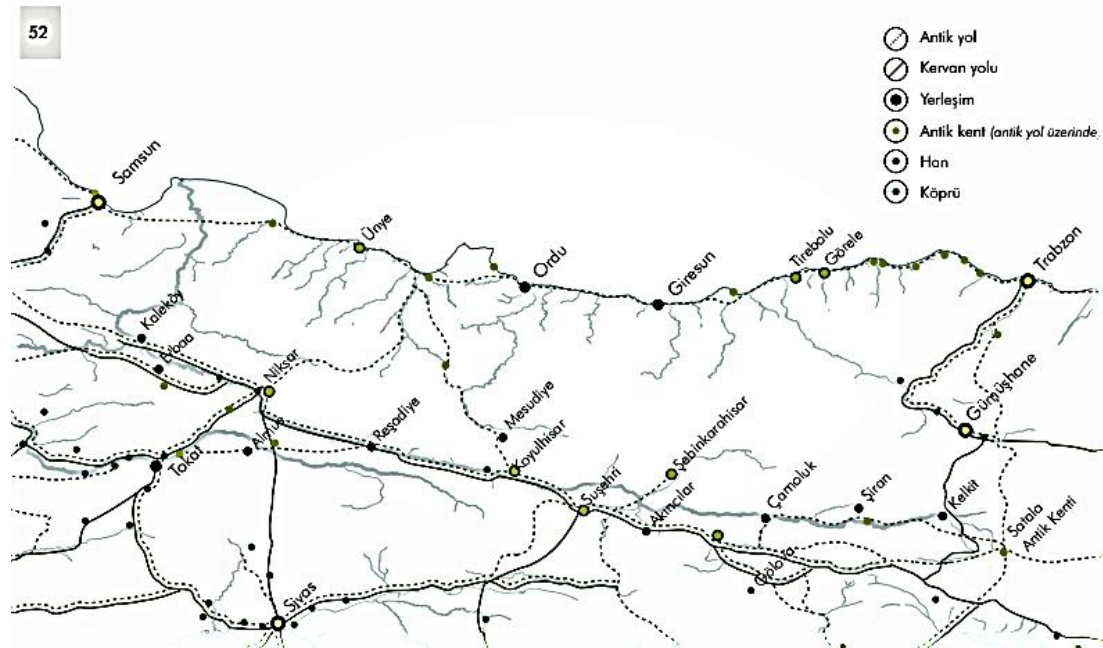
6.6. Kentin Kültür Rotası Potansiyeli ile Kalelerin İlişkisi

Kelkit Havzası ve Yeşilirmak Havzası Kültürel Rotalar Sistemleri kapsamlarında tanımlanan rotalar için her iki sistemde belirlenen altı tema referans alınmıştır. Temalar; 1.Su havza bereketi, 2.Yeşil: Doğanın renkleri, 3.Kır: Köy yayla, 4.Kent: Tarihsel Derinlik (Resim 6.12), 5.Yol: Tarihi yol izleri (Resim 6.13), 6.Yaşam: Somut Olmayan Kültürel Miras konuları ile odaklı güzergahların oluşturduğu rotalardan oluşmaktadır.

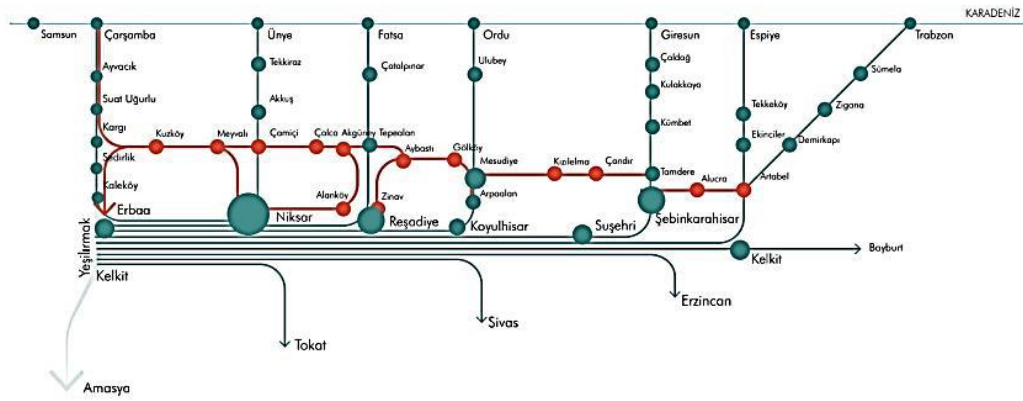
Kelkit Havzası rota planlama yaklaşımının temeli; geçmişte havzada yer alan, vadi boyu, kuzey ve güneyi belli noktalarda bağlayan antik dönem güzergahları ve kervan yollarına dayanmaktadır (Resim 6.14). Rota sisteminde yer alan tarihi kent merkezleri servis sağlayıcı merkezler olarak önerilmiştir. Tekil tarihi yapılar, antik yerleşimler, somut olmayan kültür mirası, yaban hayatı ve doğal çevre rotaları destekleyen bölgesel doğal ve kültürel değerlerdir.

Resim 6.12. Kent: Tarihsel Derinlik temalı rota-4 (URL-11)

Resim 6.13. Yol: Tarihi yol izleri temalı rota-5 (URL-11)

Resim 6.14. Kelkit Havzası kültürel rotalar sistemi, Niksar (URL-11)

Tez kapsamında, Kelkit Havzası ve Yeşilırmak Havzası Kültürel Rotalar Sistemleri'nde farklı temalar ile ilçeler ve merkez bazında farklı temalar kapsamına alınan Tokat'ın sınırları içinde bulunan kale yerleşimleri odağında tema alınarak oluşturulabilecek kültür rotası potansiyeli sorgulanmıştır. Bu potansiyelin hayata geçirilmesi ile hem bu yerleşimlerin tanıtımına önemli katkı sağlanabileceği hem de koruma çalışmalarının sürekliliği için ekonomik kaynak oluşturulabileceği öngörülmektedir.

Kaleler, geçmişte savunma, günümüzde topoğrafyaya hakimiyet, kent terasları özellikleriyle özgün bir rota oluşturacak niteliktedir. Rotanın planlaması için aktörlerin belirlenmesi ile araştırma, saha çalışmaları, tanıtım ve eğitim çalışmaları, uygulama süreçlerine yönelik hazırlanacak eylem planları ile kalelerin koruma süreçlerinin tüm kaleler için bütünsel planlama olanağı ve sürekliliğinin sağlanabileceği bir yöntem olacaktır. Rotanın Tokat kenti ve ilçelerini kapsamına alan Havzalar Kültürel Rota Sistemleri ile birbirlerini destekleyecektir. 2008 UNESCO Kültürel Rotalar Tüzüğü de çakışan rotaların birbirlerinin önemini artıracığı vurgusuna yer vermektedir.

Kale alanları, yalnızca mimari öge olmanın ötesinde yaşam şekli, siyasi yapılanma, kentin tarihi önemi vb. geçmişi hakkında bilgi veren görsel mirastır. Bu anlamda başlı başına bir rota olarak tanımlanacak potansiyele sahiptir. Kale içi yapıları inşa edildikleri dönem için kentin siyasi hiyerarşideki yerini de ifade etmektedir (geçiti korumak, yönetim merkezi, inanç merkezi).

Kültürel rota tüm kültürel varlıkların sahip oldukları önemi artıracak şekilde bir sistemde bir araya getirir. Ortak bir mirası ve çevreyi paylaşan yerel aktörlerin, rota ağı kapsamında bir araya gelmeleri ve etkin bir çalışma mekanizması kurmaları önemlidir.

Bölgesel olarak tanımlanan kültür rotaları, alanların sahip olduğu tarihsel, yerel ve doğal değerlerin korunması ve sürdürülmesi konusunda araç olacaktır. Anadolu kentleri ve bu kentlerin kırsal kesimindeki özgün yerleşimlerle doğrudan ilişki kuran rotalar, kırsal kalkınmayı da destekleyecektir.

7. SONUÇ

Tarihin bilgi olarak kuşaklarca aktarılmasının öneminin toplum tarafından özümsemesi ile koruma bilincinin oluşması ve korumanın bir kültür halini alması kaçınılmaz olacaktır. Kültürel mirasın yaşatılması, özgünlüğü korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması, tarihsel bilgiye erişilmesi anlamında, temel ve sosyal haklarımızdan olan “öğrenme, bilgi edinme ve insanın kendini geliştirme hakları” ile bağdaşması anlamında da önemlidir. Kale alanları ve içindeki yapılar özgün işleviyle kullanıldıkları dönemlerin siyasi ve kültürel yaşayışlarını okuyabileceğimiz kültür varlıklarımızdan olması sebebi ile önemli yerleşimlerdir. Çalışma konusu olan Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal kalelerinin günümüzdeki koruma durumları, yapıların bilinirliğinin bölgesel kalması ve bölge halkının sahip oldukları bu değerler konusundaki farkındalık düzeyinin zayıflığı gibi sorunsallar, günümüzde özgün işlev olarak faal olamayan bu yerleşimlerin koruma süreçlerinin incelenmesini gerektirmiştir.

Avrupa Konseyi Üye Devletleri kabulünde 2005 yılında imzalanan ‘Kültürel Mirasın Toplum için Değeri Konulu Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi’nde de kültürel mirasın sürekli gelişimde olan toplumlar için gelişim ve hayat kalitesinin sürekliliğini sağlamak adına kullanımının önemli bir kaynak olduğu, toplumdaki herkesi durmaksızın devam eden kültürel mirası tanımlama ve idare etme sürecine dahil etmenin gerekliliği vurgulanmıştır.

Aynı sözleşmenin 5. maddesinde ve bu maddenin özellikle b, c, d, e, f bendlerinde yer aldığı üzere sırasıyla; ‘tanımlama, inceleme, yorumlama, koruma, muhafaza etme ve sunma yoluyla kültürel mirasın değerini arttırmak’, ‘kültürel miras faaliyetlerine katılımı destekleyen ekonomik ve sosyal bir iklim yaratmak’, ‘kültürel mirasın korunmasını sürdürülebilir gelişim, kültürel çeşitlilik ve çağdaş yaratıcılık hedeflerine karşılıklı olarak verilen destekte merkezi bir unsur haline getirmek’, ‘kökenine bakmaksızın, kendi yargı yetkileri hükmündeki bölgelerde yer alan kültürel mirasın değerini tanımak’ içeriğiyle bireylerin üstleneceği rol tanımlanmıştır.

Tescilli yirmi bir kalenin Tokat sınırlarında yer aldığı tespiti ile kale kalıntılarının yoğun olarak bulunduğu kentin çalışma konusu olarak seçilen dört kalesinin koruma süreçlerinin ‘Tespit, Projelendirme, Uygulama ve Güncel Yapısal, İşlevsel ve Yönetmelik Durum’

kriterleri için karşılaştırmalı olarak incelenmesinin sonuçları, aynı kentin mahalli idareleri ve KTVKBK denetimde olmaları yönünden önemlidir.

İncelenen dört kale için ‘Tespit’ aşaması dökümanlarının ortak eksikliği olarak rölöve çizimleri ve rölöve kapsamında hazırlanan raporların tescil için zorunlu dökümanlar olarak şartname ve ilke kararında yer alması sağlanmalıdır. Niksar, Zile, Tokat Merkez ve Turhal Kaleleri’nde koruma çalışmalarının fiili olarak tescil ile değil bakım çalışmaları ile başladığı gözleminden hareketle tescilden onarıma kadarki süreçte, öngörülecek bakım çalışmaları için rölöve çalışması önemli bir kaynaktır.

Arkeolojik sit alanları olan kale yerleşimlerinin koruma süreçleri, gerekli görülen kazı çalışmalarına bağlı olarak uzun soluklu çalışmalardır. Sürecin bir diğer kısıtı ise maddi kaynak sıkıntısıdır. Korumaya yönelik uygulamaların zamana yayılması kalelerin projelendirme süreçleri ile projelerin uygulama geçiş tarihleri arasında geçen sürenin uzaması ve paralelinde yapısal şartların değişmesi ile uygulama aşamasında projelere dönük revizyonları gerekli kılmakta, revizyon projelerinin hazırlanması da zaman kaybettirmektedir. Kalelerde yapılan incelemede de bu dezavantajla karşılaşmıştır.

Projelendirme aşamalarında, her bir kale için projelerin teknik bilgi anlamında inceleme çalışmasının yapılmasının ayrı bir tez konusu olabilecek kapsamda olması da gözönünde bulundurularak, teknik inceleme muaf tutularak şartname yeterlilik olarak kaleler ilgili başlıklarında kurul karar arşivinden faydalanılarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Onaylı projeler için ortak olarak 6.Bölüm’de kapsamlı olarak yer aldığı üzere; rölöve, restitüsyon ve restorasyon detay çizimleri, restitüsyona yönelik dönemleme ve yapısal kararlar için referans kaynakların yetersizliği, çevresel ölçekli projelerin kapsam olarak yetersiz oluşu gibi tespitler yapılmıştır. Belirlenen eksiklerin yansıması koruma uygulama çalışmalarında fiziksel şartlar olarak gözlemlenmiştir.

Kale alanları için proje çalışmalarının tamamlanması koruma sürecinde önemli bir etabın tamamlanması gibi görünse de, bütünden tek yapı ölçeğine kullanıma yönelik etkin fikirler ortaya konmadığı durumda, kültür mirası olan alanların ziyaretçi ile etkileşimli mekanlar olması yönünde engeldir. Tarihsel belleğe örnek olan kale alanlarının, ziyaretçilerin aktif olarak deneyimleyeceği noktaya taşınması, ziyaretçi potansiyelini de artıracaktır.

Savunma amaçlı tahribata açık olan kaleler işlevleri itibarıyla günümüze özgün haline yakın ulaşması en zor yapılardandır. Koruma ve yenileme çalışmalarında, arkeolojik sit alanlarının yeni yapılaşmaya tamamen kapalı olması geleneği, yeterli detay içermeyen projelerle ve uygulamada ortaya çıkan bilinçsiz müdahaleler, yapım tekniğine ve özgün malzemeye sadık kalınmaması gibi sorunlar, restorasyon projeleriyle yapıların korunması kadar işlev öngörüsüyle de ilişkilidir.

Bu tespit ve görüşlerden hareketle özellikle geri dönülemez olarak işlevini kaybetmiş olan bu mekanların yaşayan, gözlemlenebilen tarih oldukları ve yurt oldukları toplumlar hakkında diğer yapı türlerine görece daha kapsamlı bellek oldukları unutulmamalıdır. İşlev itibarıyla kuruldukları coğrafyaya hakim konumda bulunmaları, bu mekanlarda yapılacak her türlü etkinliği özel ve farklı kılacaktır. Mekanı deneyimleyen her bireyin belleğinde kalıcı olarak yer alacaktır. Bu durum tarihi mirasın korunması konusunda etkin farkındalık sağlayacaktır.

17. ICOMOS Genel Kurulu'nda kabul edilen Valletta ilkelerine göre, “Tarihi veya geleneksel alanlar günlük yaşamın parçasıdır. Korunmaları ve çağdaş toplumla bütünleşmeleri kent planlama ve imar hareketlerinin temelini oluşturur. Tarihi kentler ve kentsel alanlar somut ve soyut öğelerden oluşurlar. Somut öğeler, kentin strüktürüne ek olarak, mimari öğeler, kentin içi ve çevresindeki peyzaj, arkeolojik kalıntılar, panoramalar, silüetler, bakı noktaları ve anıtsal siteleri kapsar. Soyut öğeler ise tarihi değerin özünü oluşturan etkinlikler, simgesel ve tarihi işlevler, görenekler, gelenekler, anılar ve kültürel kaynaklardan oluşur”. Yapının konumu ve yakın çevresiyle ilişkisi iyi etüt edilerek verilecek işlev, bu mekanları en aktif biçimde deneyimlemek, tarihselelliğin önemini gelecek kuşaklara özümsetmenin ve bu bilincin aktarımının en etkin yolunun mekanı aktif olarak deneyimlemekten geçtiği sonucuna varılmıştır. Bunu sağlamak için verilen güncel işlevlere yönelik güncel malzeme ve tekniklerle ölçülü ve modüler mekanların alana dahil edilmesi tartışmaya açılmalıdır. Bu konuda farklı fikirlerin önünü açmak adına yarışma projeleri açılması mümkün olabilmelidir. Valletta ilkelerinde referans verilen, tarihi çevrede çağdaş mimarlık konusunda olan Washington Tüzüğü'nde de şöyle denilmektedir; “Çevreyle uyumlu çağdaş öğelerin katılımı bir alanın zenginleşmesine katkıda bulunabileceğinden, engellenmemelidir”.

Analizler sonucu dört kale için ortak problemlerden biri de, gerek kale surları ve alanı, gerekse de kale içi yapılarına yönelik koruma çalışmalarının bir bütünün parçaları olarak değil, bağımsız mekanlar olarak ele alınmasıdır. Alan yönetimi sınırlarının belirlenip, çalışmaların alan yönetimi kapsamında devam ettirilmesi koruma çalışmalarında bütünün kontrolünü sağlayacaktır. Koruma sürecinin önemli parametrelerinden olan ekonomik kaynağın yönetimi de daha verimli hale gelecektir. Ekonomik kaynak sağlanması için “Tokat Savunma Yapıları”nı ele alan ICOMOS tarafından 2008’de kabul edilen kültürel rotalar tüzüğü kapsamında rota tanımlanması önerilmelidir.

“Günümüzde kültürel ve doğal mirasın korunması ve ekonomik potansiyelin değerlendirilmesi konusunda bir alt başlık olarak gelişen ‘rota planlaması’, yerel ve özgün değerleri açısından zengin bölgelerin kalkınma politikalarında sıkça ele alınmaktadır. Fiziksel çevredeki geniş kapsamlarına bağlı olarak kültür rotaları, koruma ve işlevlendirme uygulamalarının bölge ölçeğinde ve bütünsel bir anlayışla geliştirilmesine olanak sağlarken, aynı zamanda yerel ölçekte örgütlenme, işbirliği ve sahiplenmenin de önünü açmaktadır”. Oluşturulan kültür rotaları, yerel kalkınmanın desteklenmesi, alternatif turizmin canlandırılması, doğal ve kültürel mirasın korunmasında sürekliliğin sağlanması ve bu sürekliliğin gelire dönüştürülmesini sağlayacaktır.

Kültür varlıklarını bilgi olarak gelecek kuşaklara aktarmanın önemi nesillere özümsetilebildiği oranda, koruma bilinci ve bunun bir kültür halini alması sağlanabilecektir. Tokat Kaleleri Kültürel Rota Sistemi ‘nin hayata geçirilmesi, yerelden ulusala tüm paydaşların aktif rol alarak bilinçlenmesi ve etkileşimli rotalarla kaleler özelinde korumanın sürdürülebilir olarak sağlanması için önemli bir model olacaktır.

Tez kapsamında ele alınan dört kale ile ilgili koruma sorunlarının belirlenmesi kapsamında yapılan çalışmanın diğer on yedi Tokat Kalesi için de uygulanması ileriki çalışmalara konu olabilecektir. Bu tez ve ileride bu kapsamda diğer kalelerle ilgili yapılacak çalışmalardan elde edilecek verilerin Tokat Kaleleri’nin bütünleşik bir yaklaşımla sürdürülebilir korunmasında yararlı olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, E.S. (2009). *Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsal ve Sivil Mimari Örneklerinin Analizi ve Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 223.
- Akar, H. ve Güneş, M.N. (2002). *Niksar'da Vakıflar ve Tarihi Eserler* (I. Baskı). Tokat: Niksar Kaymakamlığı- Niksar Belediyesi.
- Aksulu, I. (1994). *Fetihten Osmanlı Dönemi'ne Kadar Osmanlı Şehri Anıtları*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anadolu, M., U. (2001). *İstanbul ve Anadolu'daki Roma İmparatorluk Dönemi Mimarlık Yapıtları* (I. Baskı). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Batmaz, E. Ş. (1997). Osmanlı Devletinde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış. *OTAM*, 7, 1- 9.
- Bildiş, A. (2006). *Kentsel Koruma Bağlamında Eski Kentlerin Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma; Tokat Zile Örneğinde İrdelemeler*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 49-50-58-59.
- Boran, A. (1999). Osmanlı Dönemi Kale Mimarisi, *Osmanlı*, 10, 347-361.
- Çal, H. (1989). *Niksar'daki Vakıf Eserleri* (I.Baskı). İstanbul: Acar, 1-2-7.
- Çekül Vakfı (2010). *Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci* (I. Baskı). İstanbul: Stil, 31.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (1997). Cilt 3, İstanbul: YEM, 791, 932, 933.
- Duran, T. (1999). *Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul: Tarihi Araştırmalar Vakfı.
- Erciyas, B. (2001). *Studies in the archeology of hellenistic Pontus: The settlements, monuments, and coinage of mithradates VI and his Predecessors*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ersoy, B. (1995). Osmanlı Öncesi Anadolu Kervan Yolları ve Üzerlerindeki Kervansaraylar. *Kültür ve Sanat Dergisi*, 22-26.
- Günel, G. (2006). Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'da İpek Yolu - Kervansaraylar – Köprüler, *Kebikeç*, 29-33.
- Gabriel, A. (1934). *Monument D'Anatolia* (I. Baskı). Roma: E. De Boccard Editeur.
- Işık, A. (2004). *Pers, Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde Paphlagonia ve Pontus Bölgesi Kültürleri*, Doktora Tezi, İstanbul.

İslamoğlu, Ö. (2018). Tarihi Yapıların Yeniden Kullanılmasında Yapı-İşlev Uyumu: Rize Müzesi Örneği. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(5), 510-523.

İnternet: ICOMOS Türkiye Resm İnternet Sitesi, ICOMOS Tüzükleri. URL-1: <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomostuzukleri&dil=tr> Son Erişim Tarihi: 15.04.2019.

İnternet: Tokat Siyasi Haritası. URL-2: http://cografyaharita.com/haritalarim/4l_tokat_ili_haritasi.png, Son Erişim Tarihi: 15.03.2019.

İnternet: URL-3: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/kulturenvanteri/camlibel-kervansarayi>, Son Erişim Tarihi: 10.03.2019.

İnternet: URL-4: <https://tokat.ktb.gov.tr/TR-142141/tairihi-yapilar.html>, Son Erişim Tarihi: 19.09.2019.

İnternet: URL-5: <https://baydin2.blogspot.com/search?q=tokat>, Son Erişim Tarihi: 08.06.2019.

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi. URL-6a: <https://tokat.ktb.gov.tr/TR-231603/antik-kentler.html>, Son Erişim Tarihi: 20.08.2019.

İnternet: Tokat Valiliği Resmi İnternet Sitesi, Tokat antik kent kazıları. URL-6b: <http://www.tokat.gov.tr/komana-antik-kentinde-kazi-alismalari-basladi>, Son Erişim Tarihi: 06.06.2019.

İnternet: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Samsun Çorum Tokat Planlama Bölgesi. URL-7: <https://mpgm.csb.gov.tr/samsun---corum---tokat-planlama-bolgesi-i-82192>, Son Erişim Tarihi: 19.09.2019.

İnternet: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Resmi, Tokat Çevre ve Şehircilik Eylem Planı İnternet Sitesi. URL-8: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/tokat/haberler/tokat-ili--8230-13151-20180904175532.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.03.2019.

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 660 Sayılı İlke Kararı. URL-9: <https://kvmmgm.ktb.gov.tr/TR-44311/ilke-karari--karar-no-660--karar-tarihi-05111999.html>, Son Erişim Tarihi: 06.12.19.

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Teknik Şartnameler. URL-10: <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/62852,cevre-duzenleme-projesi-genel-teknik-sartnamesipdf.pdf?0>, Son Erişim Tarihi: 06.12.19.

İnternet: Çekül Vakfı. URL-11: <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/2014-rota-calismalari>, Son Erişim Tarihi: 03.01.2020.

İnternet: Mevzuat Bilgi Sistemi, Alan Yönetimi. URL-12: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.9637&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Alan%20Y%C3%B6netimi>, Son Erişim Tarihi: 03.01.2020.

İnternet: Google Maps Niksar Kalesi görseli. URL-13:

<https://www.google.com/maps/search/niksar+kale/@40.5906317,36.9445241,16z/data=!3m1!4b1> Son Erişim Tarihi: 20.01.2019.

İnternet: UNESCO Resmi Sitesi, Niksar UNESCO Geçici Liste. URL-14: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/6344/>, Son Erişim Tarihi: 20.10.2018.

İnternet: Zile Belediyesi Resmi Sitesi. URL-15: <http://web.zile.bel.tr/fotosayfa/zile-kalesi/2.html>, Son Erişim Tarihi: 03.09.2019.

İnternet: Zile Belediyesi Resmi Sitesi. URL-16: <http://web.zile.bel.tr/video/zile-kalesi.html>, Son Erişim Tarihi: 03.09.2019.

İnternet: Resmi Gazete Bakanlar Kurulu Kararı. URL-17: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130902-4-1.pdf> Son Erişim Tarihi: 08.12.2018.

İnternet: Tokat Valiliği Resmi İnternet Sitesi. URL-18: <http://www.tokat.gov.tr/tokat-kalesi-aydinlatma-projesi-basin-b-lteni> Son Erişim Tarihi: 08.06.2019.

İnternet: Tokat Kalesi Gizli Geçit Haberi. URL-19a: <https://www.haberturk.com/kont-dracula-nin-esir-tutulduğu-tokat-kalesi-ndeki-gizli-gecitte-su-cikti-1627548>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2019.

İnternet: Tokat Valiliği Resmi İnternet Sitesi. URL-19b: <http://tokat.gov.tr/tokat-kalesindeki-calismalar-kale-surlarini-saglamlastirma-ve-onarimiyla-devam-edecek>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2019.

İnternet: Tokat Valiliği Resmi İnternet Sitesi, Kale Kazı alışmaları. URL-20: <http://tokat.gov.tr/tokat-kalesindeki-calismalar-kale-surlarini-saglamlastirma-ve-onarimiyla-devam-edecek>, Son Erişim Tarihi: 06.06.2019.

İnternet: Tokat Kalesi Görseli. URL-21: <https://www.sabah.com.tr/turizm/2018/11/28/drakulanin-esir-tutulduğu-tokattaki-kale-guven-altina-aliniyor>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2019.

İnternet: Tuna Restorasyon Resmi İnternet Sitesi. URL-22: <http://www.tunarestorasyon.com>, Son Erişim Tarihi: 19.12.2019.

İnternet: Arkitera İnternet Sitesi. URL-23: <https://www.arkitera.com/haber/tarihi-kayseri-kalesi-kultur-sanat-merkezi-yarismayla-yapildi/>, Son Erişim Tarihi: 20.03.2019.

İnternet: İtalya Ripafratta Kalesi Yarışma Projesi Resmi İnternet Sitesi. URL-24: www.reuseitaly.com, Son Erişim Tarihi: 20.03.2019.

İnternet: Coracera Kalesi. URL-25: <https://divisare.com/projects/337251-carlos-de-riano-lozano-imagen-subliminal-la-coracera-castle>, Son Erişim Tarihi: 10.06.2019.

İnternet: Doria Kalesi. URL-26: <https://divisare.com/projects/322872-ld-sr-andrea-bosio-restoration-of-doria-castle-in-dolceacqua>, Son Erişim Tarihi: 10.06.2019.

İnternet: Tokat Kaleleri Hava Fotoğrafları. URL-27:
<https://www.google.com/maps/place/Tokat,+Tokat+Merkez%2FTokat/@40.3324868,36.3971993,11z/data=!4m5!3m4!1s0x407db64b082d54f1:0xfcd494e5051ec25a!8m2!3d40.3234643!4d36.5521928>, Son Erişim Tarihi: 10.09.2019.

Kahraman, S. A., *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (5.cilt haz.), İstanbul: Yapı Kredi.

Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji Kuramlarında Kent, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25)31-56.

Kuş, A. (2014). XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Amerikalı Misyoner H. J. Van Lennep'in Tokat İzlenimleri, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (52)125-140.

Labberton, R. H. (1873). Historical Atlas, Philadelphia Claxton.

Naumann, R. (1975). Eski Anadolu Mimarlığı (I.Baskı). Beral Madra (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu, 246-247-250.

NTV Tarih (2009). (3) Nisan, 26-33.

Özcan, K. (2006). Anadolu-Türk Kent Tarihinden Bir Kesit: Selçuklu Döneminde Anadolu-Türk Kent Model(ler)i, *Bilgi*, (38)161-164.

Parlak, S. (2010). *Osmanlı Öncesi Anadolu Kalelerinde Kapılar*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 39-924.

Parlak, S. (2016). Orta Karadeniz'in Savunmasında Stratejik Öneme Sahip Bir Kale: Niksar Kalesi, *Sanat Tarihi Yıllığı*, (25)105-148.

Pekol, B. (2010). *İstanbul'da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı*, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 11-63.

Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Mihri Pektaş (Çev.). İstanbul: MEB.

Saka Akın, E. (2009). *Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsal ve Sivil Mimari Örneklerinin Analiz ve Değerlendirmesi*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Selçuk, M. F. (2008). *Tokat Niksar Geleneksel Mimaride Renk Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 22.

Sevgen, N. (1960). *Anadolu Kaleleri* (Cilt I). Ankara: Doğu, 5-315.

Shepherd, W. R. (1911). Historical Atlas, , H. Holt and Company

Strabon (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası*, Adnan Pekman (Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat, 125.

- Şahin, D. H. (2016). Niksar Kalesi Entegre Restorasyon Projesi, Niksar.
- Şenyurt, O. (2013). III. Selim Döneminde İnşaat Ortamını Yönlendiren İki Fransız Mühendis ve Kale Tamirleri, *Tarih İncelemeleri Dergisi XXVIII / 2*, 487-521.
- Tanyeli, U. (1987). *Anadolu Türk Kenti'nde Fiziksel Yapının Evrim Süreci*, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, v-26-
- Taştan, A. (2010). *Türkiye Selçukluları Zamanında Tokat ve Çevresindeki Kervansaraylar*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 13-41.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası Tarihi ve Arkeolojisi* (Cilt I) (Birinci Baskı). Ali Suat (Çev.). İstanbul: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı,
- Tournefort, P. (1717). *Relation Voyage Levant*, Lyon: Freres Bruyset, (3)301.
- Umar, B. (2000). *Karadeniz Kapadokia'sı (Pontos)* (II. Baskı), Ankara: İnkılap Yayınları, 7.
- Uslu, S. (2014). *Tarih Öncesi Çağlarda Tokat'ın Tarihi Coğrafyası*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 21-22.
- Wycherley, R. E. (1986). *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu*, Nirven ve Başgelen (Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat,

EKLER

(Ekler Tezin arka kapağında CD ortamında verilmiştir.)

EK-1. Kurul kararları ilgili belgeler

no

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU**

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 18.12.2012-38
Karar Tarihi ve No : 18.12.2012-609
Dosya No : 60.04.214

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Niksar İlçesi, Yusufşah Mahallesi'nde bulunan, Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 19.10.1979 tarih ve A-1977 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescil edilen alan içerisinde yer alan Kurulumuzun 02.10.2009 tarih ve 1399 sayılı kararı ile onaylanan Niksar Kalesi Çevre Düzenlemesi Projesi kapsamında tapunun 200 ada, 1 nolu parselinde kayıtlı, mülkiyeti Niksar Belediyesi'ne ait Kale Hamamı'nın Kurulumuzun 31.05.2012 tarih ve 309 sayılı kararı gereği hazırlanan restorasyon projesinin Kurulumuzda değerlendirilmesi isteminde bulunan Niksar Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün 25.09.2012 tarih ve 96 sayılı okundu, kurul raporlarının 18.12.2012 tarih ve 2846 sayılı inceleme raporları okundu ve açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Niksar İlçesi, Yusufşah Mahallesi'nde bulunan, Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 19.10.1979 tarih ve A-1977 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescil edilen alan içerisinde yer alan Kurulumuzun 02.10.2009 tarih ve 1399 sayılı kararı ile onaylanan Niksar Kalesi Çevre Düzenlemesi Projesi kapsamında tapunun 200 ada, 1 nolu parselinde kayıtlı, mülkiyeti Niksar Belediyesi'ne ait Kale Hamamı'nın Kurulumuzun 31.05.2012 tarih ve 309 sayılı kararı gereği hazırlanan restorasyon projesinde yapının tamamlamaya yönelik üst örtü projesinin uygun bulunmadığına, Niksar Kalesi Çevre Düzenlemesi Projesi kapsamında Kurulumuzun 02.10.2009 tarih ve 1399 sayılı kararı ile uygun bulunan projenin müellifinin değiştiği görüldüğünden müellif muvafakatnamesinin alınması gerektiğine ve projenin tamamlamaya yönelik değil Kurulumuzun 31.05.2012 tarih ve 309 sayılı kararı doğrultusunda hava şartlarından korunması amaçlı üst örtü projesi olarak hazırlanması ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün görüşleri ile birlikte Kurulumuza getirilmesi gerektiğine karar verildi.

ASLI GİBİDİR
ATILKAN
Koruma Bölge Kurulu Müdür V.

BAŞKAN
Doç. Dr. İsmail AYTAÇ
(İmza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Mücella UYAR
(İmza)

ÜYE
Hale YILDIR
(İmza)

ÜYE
Belediye Temsilcisi
Orhan SARICA
(İmza)

ÜYE
Eşref SÜRÜCÜ
(İmza)

ÜYE
Doç. Dr. Ayhan DÖNER
(İmza)

ÜYE
Vakıflar Temsilcisi
Özkan ÖNER
(İmza)

ÜYE
Serdar İNCE
(İmza)

KURUL KARARI

Şekil 1. Niksar Kalesi ilk tescil tarihini içeren karar

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 26/04/2007-34
Karar Tarihi ve No : 26/04/2007-443

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Niksar İlçesi Kılıçarslan Mahallesinde 1.derece arkeolojik sit alanında bulunan, tapunun 30.30.V.b pafta, 161 ada, 43 parselinde kayıtlı mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait tescilli Yağlıbasan Medresesinin onarımına yönelik hazırlanan restorasyon projesinin değerlendirilmesi isteminde bulunan Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 02.04.2007 tarih ve 384 yazısı okundu, raporların açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Niksar İlçesi Kılıçarslan Mahallesinde 1.derece arkeolojik sit alanında bulunan, tapunun 30.30.V.b pafta, 161 ada, 43 parselinde kayıtlı mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait tescilli Yağlıbasan Medresesinin onarımına yönelik hazırlanan restorasyon projesinin uygun olmadığına, restorasyon projesinin detay paftalarıyla birlikte Kurulumuza sunulması durumunda tekrar değerlendirilebileceğine, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 08.09.1978 tarih ve 1274 sayılı kararıyla Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilen Niksar Yağlıbasan medresesinin 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda koruma grubunun 1. grup yapı olarak belirlenmesine karar verildi.

ASLİ GİBİDİR

BAŞKAN
Prof. Dr. Bülent ULUENGİN
(imza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Uzman N.Burhan BİLGET
(imza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Burcu CEYLAN
(Bulunmadı)

ÜYE
Prof. Dr. Suphi SAATÇI
(imza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Suat ÇABUK
(imza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Atilla ENGİN
(imza)

ÜYE
Avukat Yasemin DURGUN
(imza)

ÜYE
Belediye Temsilcisi
İzzet GÜNDOĞAR
(imza)

ÜYE
Vakıflar Temsilcisi
İsmail AKTAŞ
(imza)

Şekil 2. Niksar Kalesi Yağlıbasan Medresesi I. grup yapı olarak belirlenmesi kararı
26.04.2007-443

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T. C.			
VAKIFLAR			
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			
ABİDE VE YAPI İŞLERİ DAİRESİ			
Vakıf Eski Eser Fişi			
DOSYA NO. :	İL :	TOKAT	
KİTÂBE NO. :	İLÇE :	NİKSAR	
KÜTÜPHANE ve			
ARŞİV FİŞ NO. :	BUCAK :		

Eserin Adı : (Türk Ad ve Şehretleri) Yağı Basan Medresesi

Bulunduğu Yer : (Mahalle, Köy, Sokak, Kapı No.) Niksar ilçesinde kalenin surları dibinde

Yapıldığı Tarih / Devri : XII yy. Danişmendli yapısı

Bânisi

Vâkısı :

Mimar ve Ustası :

Kitabesi : (Varsa ayrıca fiş düzenlenmektedir) (Yük. Halk arasında 1. dünya savaşından önce kitabesinin olduğu söylenmektedir.)

Mahalli Teşkilâtı Vakfiyesi : **Defter No.** **Sayfa No.**

Mimarî Özellikleri : Üzerine oturduğu tepenin yüzünden bir taraflı çarpık yapılmış bir yapıdır. Güney-Kuzey ekseni üzerine tertip-tenmiş binanın ortasında, merkezden güney-batiya hafifçe kaçmış bir avlu yer almaktadır. 12,30 m x 11,50 m ölçülerindeki avlunun üstü açıktır. Avluya açılan, 6,40 m. derinliğinde ve 5,20 m ile 5,35 m. genişliğindeki iki sivri beşik tonozlu eyvan kuzey ve doğudadır. Kuzey eyvanın sağında ve solunda içi ocaklı iki eş hücre bu hücrelerin yanlarında da sur burçları içlerine yerleştirildiğinden dışarıya taştan iki oda bulunur. Doğu eyvanın güneyine ince uzun bir hücre, karşısına derinlikleri daha az üç hücre konulmuştur. Bu hücrelerin de ocak yerleri bulunmaktadır. Medresenin kale duvarına bitişik olan kuzey kısmındaki hacimlerin dışarıya bakan penceresi var. Yan odalarda ise pencere izi görülmemektedir. Dışarıya penceresi olmayan bu hücreler kapı üstüne konulan tepe pencerelerinden ışık almaktadır.

Medresenin giriş kısmı olan güney kısmı çökmüş ve harap durumdadır.

Beden duvarları aslında tuğla hatıllı kesme taş ile kaplı bulunan bu yapı bugün çökmüş harap ve taş yığını halindedir.

Onarıldığı Yıllar ve Onaranlar :

Şuanki Durumu : Çökmüş harap ve taş yığını halinde

Tapu ve Kadastro Kaydı : (Mümkün Olanların Çıpları da Konacaktır)

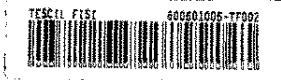
Çevresi ile İlgili Bilgiler : (İstatistik Konusu Varmıdır?)

Fotograf Sayısı :

Plan, Kesit, Cephe Sayısı :

Sonuç :

TESCİLİ YAPAN	İNCELEYEN	ONANDI
/ / 19	/ / 19	/ / 19
Abdolu Medreseleri		
Abdullah Kuran		
Sayfa: 15-16		

Şekil 3. Niksar Kalesi Yağıbasan Medresesi envanter fişi-1

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T. C. YAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ABİDE VE YAPI İŞLERİ DAİRESİ Vakıf Eski Eser Fişi		DOSYA NO. : 460.05/5	İL : Tokat
		KİTAP NO. :	İLÇE : Niksar
		KÜTÜPHANE ve ARŞİV FİŞ NO. :	BÜÇAK :
Eserin Adı : (Türk Ad ve Şablonları) Yağı-Basan Medresesi			
Bulunduğu Yer : (Mahalle, Köy, Sokak, Kapı No.)			
Yapıldığı Tarih / Devri : 12. Yüzyıl Danışmend'liler Devri			
Bânisi : Melik Nizameddin Yağı-Basan			
Yakışı :			
Mimar ve Ustası :			
Kitabesi : (Varsa ayrıca bir dairelenmektedir)			
Mahalli Teşkilattaki Vakıfıyısı :		Defter No.	Sayfa No.
Mimarî Özellikleri : Niksar kalesinin surlarından faydalanarak suretiyle inşa edilen medrese, üzerine oturduğu tepenin eğrilerini takip eden kato duvarlarına ta-bi olması yüzünden bir tarafı çarpık, fakat aslında dörtküşe olarak düğünül-müş bir yapıdır. Medrese moloz taşlarla inşa edilmiş fakat beden duvarları tuğla batilli kesme taşla kaplanmıştır. İç duvarları genellikle 115 cm. ka-lınlığında, batı duvarının güney kısmı hariç, dış duvarlar 150-160 cm. kalın-lıktadır. Güney-kuzey ekseni üzerinde tertiplenmiş binanın ortasında, mer-kezden güney-batıya hafifçe kaçmış bir avlu yer alır. 12,30x11,50 m. ölçülü-rindeki avlunun batı bugün açıktır. Eskiden kubbeyle örtülü imiş. Kelen-kubbe çökmüş, sadece tromp kemerlerinin oturduğu bingiler kalmıştır.			
Onarıldığı Yıllar ve Onaranlar :			
Bugünkü Durumu : Medrese bugün çok harap ve büyük bir kısmı çökmüştür.			
Tapu ve Kadastro Kaydı : (Mülküm Oluntara Çıkarılı da Konacaktır)			
Çevresi ile ilgili Bilgiler : (İzmitlik Konağı Vardır)			
Fotograf Sayısı :			
Plan, Kesit, Cephe Sayısı :			
Sonuç : Eski Eserdir.			
TESCİLİ YAPAN / / 19		İNCELEYEN / / 19	ONANDI / / 19
Aptullah Kuran, Anadolu Medreseleri, Cilt 11, Ankara, 1969, s. 15.			
			

Şekil 3. (devam) Niksar Kalesi Yağıbasan Medresesi envanter fişi-2

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIĞI KORUMA ENKANTERİ	D.Y. K.E	ANIT	ENVANTER NO: 60.50.0-10/											
TÜRKİYE	VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO:											
İL: TOKAT	İLÇESİ: Niksar	MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ: Kılıçarslan Mahallesi	KORUMA DERECESESİ												
SOKAK VE KAPI NO: -	KADASTRO PAFTA: 30.30.V.B ADA: 161 PARSEL: 45														
ADI: Yağbasan Türbesi	YAPTIRAN: -	YAPAN: -	MİMARİ ÇAĞI (USLUP): Danışmanlıklar												
	YAPIM TARİHİ: 12.yy.	KİTABE: -	VAKFIYE: -												
GENEL TANIM: Tokat İli, Niksar İlçesi, Kılıçarslan Mahallesi'nde yer alan türbe sekizgen planlı, moloz taş üzerine keane taş ile kaplıdır. Üst örtüsü kubbe ile örtülmüş olup yapının pencereleri tuğla kemerlidir.															
KORUMA DURUMU	A	İYİ	TAŞIYICI YAPI	A	DIŞ YAPI	A	ÜST YAPI	A	İÇ YAPI	A	SÜSLEME ELEMANLARI	A	RUTUBET	A	YOK
		B	ORTA		B		B		B				B		X
		X	PENA		X		X		X		X		X		X
VAZİYET PLANI :															
															
GÖZLEMLER :															
BUGÜNKÜ SAHİBİ :								BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ:							
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ								VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ							
YAPILAN ONARIMLAR :															
AYRINTILI TANIM :															
Yağbasan Medresesi'nin batısında ve doğu yönden girişi sağlanan Türbe Albert Gabriel'in Monuments Turca d'Anatolie S. 125. Planı 39'da yer alan açıklama ve fotoğraflara göre Kulek tekkesinin üstünde sekizgen planlı, moloz taş üzerine keane taş kaplıdır. Yapının üst örtüsü kubbe ile örtülmüş olup pencereleri tuğla kemerlidir. 1939 yılında Niksar'da meydana gelen deprem sırasında tamamen yıkılan türbeden geriye sadece temel taşları kalmıştır. 1. derece arkeolojik sit alanında yer alan Türbe 12.yy'da Yağbasan Medresesi ve Kulek Türbesi ile birlikte Danışmanlıklar döneminde yapılmıştır. Türbenin bulunduğu arkeolojik sit alanı Yağbasan Medresesi, Niksar Kalesi, Kulek Türbesinden meydana gelen kompleks bir yapıya sahiptir. Türbe şu anda bir moloz taş yığını durumunda olup üzeri otlarla kaplanmıştır.															
TEKNİK BİLGİLER															
SU															
ELEKTRİK															
ISITMA															
KANALİZASYON															
ORJİNAL KULLANIMI :															
TÜRBE															
BUGÜNKÜ KULLANIMI :															
ÖNERİLEN KULLANIMI :															
TÜRBE															
HAZIRLAYANLAR :															
01 / 09 / 2006															
Sezen DOĞRUK															
Müze Kurulması															
Mimar															
KONTROL EDEN:															
İsmail AKTAŞ-Bölge Müdürü															
01 / 09 / 2006															
G.E.E.A.Y.K. KARARLARI															
NO :															
/ / 200															
/ / 200															
/ / 200															
REVİZYON :															
/ / 200															
G.E.E.A.Y.K. ONAYI :															
YAYIN DİZİNİ :															
EKLER :															
RAPOR															
FOTOĞRAF															
RÖLÖVE PROJESİ															
RESTORASYON PROJESİ															
HARİTA															
KROKİ															
KİTABE															
VAKFIYE															
TAPU															

Şekil 4. Niksar Kalesi Yağbasan Medresesi envanter fişi-3

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

TOKAT-NIKSAR YAĞIBASAN MEDRESESİ

TAPU KAYDI 60.05-15

İli : **TOKAT**
 İlçesi : **NIKSAR**
 KÖYÜ/MAHL. : **Kırsarısları**
 MEVKİİ : **Kazancı**
 PAFTA NO : **30.30.Ü.b.**

Ada	Parsel	Sh.	Miktarı (M2)	Cinsi	Maliki	Hissesi	Tarihi
161	63	638	1368.51m ²		Karım yağıbasan Vakıflar medresesi Bırsarısları ganeimadur Wıgı	form	23.2.1985

İktisap

HUDUDU: Planında

Kayıtlarımıza uygunluğu
tasdik olunur. **26/12/1992**

T. ALI YERİLYURT
Tapu Sicil Müdürü

Şekil 5. Niksar Kalesi Yağıbasan Medresesi tapu kaydı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Vilâyeti : Tokat
Kazası : Naksar
Nahiyesi :
Dosya No. :
Kitabe No. :
Kütüphane ve Arşiv F. No. : 2

Vakıf Eski Eser Fişi

(Bu fiş tescile gidecek mimarlar tarafından doldurulacaktır.)

Eserin adı : (Türkî isim ve şifreleri)	Yağlıbasan Tekkesi ve Türbesi	
Bulunduğu yer : (Mahalle, semt, sokak, köy, kapı No.)	Kale Akropolunda.	
Yapıldığı tarih ve devri :	xii (?) yüzyıl.	
Bânisi :		
Vakfı :		
Mimar ve ustası :		
Kitabesi : (Varısa usulüne göre yazılacaktır)	yok	
Mahallî teşkilâtteki vakfiyesi :	Defer No.	Sahife No.
Eserin mimari vasıfları : Askerlik şubesi yakınındaki bu harabeye tekke ve türbe denirse halen yalnız türbemsî kısım görülmektedir. Evelce tutulmuş kayıtlara göre tekke de bulunmaktaymış. Türbe uzun, tonozlu ve yer altında, merdivenle inilmektedir. Moloz taşla yapılmış ve içinde bir kabir bulunmaktadır. Külliye'nin medresesi de yakınında bulunur. Lahidi yoksa da tümsek kısım bulunur.		
Eserin onarıldığı tarihler :		
Onartanlar :		
Onaranlar :		
Eserin bugünkü durumu : Bakımlıdır.		
Tapu ve kadastro kaydı : (Mülkî mülklerin sahipleri de konacaktır.)		
Çevresi hakkında bilgiler : (Etrafında istinâk konusu var mıdır ?)		
Bu eser için hazırlanan		
A - Fotoğraf adedi		
B - Plân, kesit, cephe adedi.		

Notice: Korunması gereklidir.

Tescilli yapan

/ / 196 6

İlhan Akçay

Gözden geçiren

/ / 196

Onanır.

Şekil 6. Naksar Kalesi Yağlıbasan Türbesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ		Doğal Ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri D.K.C.K.E		ANIT		Envanter No: 60.1.1.	
TÜRKİYE		Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü		ANIT		Harita No:	
İli: TOKAT		İlçesi: Niksar		Mahalle Köy:		KORUMA DERECESESİ	
SOKAK VE KAPI NO :		Kadastro Pafta: Ada: Parsel:		1.Grup Yapı		2.Grup Yapı X	
Adı: Niksar Kalesi Askerlik Şubeleri ve Redif Taburları		Yaptıran:		Yapan:		Mimari Çağı: Osmanlı Dönemi	
Yapım Tarihi:		Kitabe:		Üslup:		Vakfiye:	
Genel Tanım:							
Koruma Durumu	X İyi B Orta C Fena	Taşıyıcı	X Diş Yapı B C	X Üst Yapı B C	X İç Yapı B C	Süsleme Elemanları	X Rutubet B C
							X Yok İzi Var Önemli B C
Fotoğraf :							
							
Gözlemler:							
Bugünkü Sahibi:		Niksar Belediyesi		Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş: Niksar Belediyesi			
Yapılan Onarımlar:							
Ayrıntılı Tanım:				Teknik bilgiler:			
Anadolu ordusu redif alaylarına bağlı son dönem Osmanlı eserleri olan yapılar redif teşkilatının 1912 de kaldırılmasıyla cumhuriyet döneminde askerlik şubesi olarak kullanılmış ve bina türkülere konu olmuştur. Yapı 1939 ve 1943 yıllarında askerlik şubesi olarak kullanılmaktayken yaşanan depremden etkilenmiş ve 1952 yılında yıkılarak şehir merkezine taşınmış eserin sivil mimari bakımdan kent kimliğinin önemli simgelerinden biri olması nedeniyle ilgi yazı ekinde ilgili kurum tarafından bilgi rapor ve arşiv bilgilerine dayanan belgeler tescil işlemlerinin yapılabilmesi amacıyla kurulumuz onayına				Su Elektrik Isıtma Kanalizasyon			
				Orijinal Kullanımı: Askeri yapı			
				Bugünkü Kullanımı:			
				Önerilen Kullanımı:			
Hazırlayanlar: Günay BAYRAM Ali ALKAN				Sanat Tarihi Arkeolog			
Yayın Dizini:				Kontrol Eden: Ali ALKAN			
Ekler:				Koruma Bölge Kurulu Müdür V.			
Rapor:				Kurul Onayı No :			
Fotoğraf:							
Rölöve Proje:							
Restorasyon Projesi:							
Harita:							
Kroki:							
Kitabe:				Revizyon:			
Vakfiye:				Kurul Kararları:			

Şekil 7. Niksar Kalesi Askeriye Binaları envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 7. (devam) Niksar Kalesi Askeriye Binaları envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

MR. 25 2013 10:41 S1

TEL NO. : 90 366 5276370

FROM : NIKSAR BELEDİYE BAŞKANLIĞI

RAYON YERİ / TARİH : 25.03.2013 9:5

TAŞINMAZA AİT TAPU KAYDI			
Zemin Tipi	: Ana Fayınmaz	Ada/Parcel	: 161/48
Zemin No	: 5711014	Yüzölçüm	: 95.110.60 m2
İl / İlçe	: TOKAT/NIKSAR	Ana Tap. Nitelik	: ARSA
Kurum Adı	: NIKSAR TM		
Mahalle / Köy Adı	: KIL ÇARŞAN Mah		
Mevkii	: KAGANCI		
Cilt / Sayfa No	: 8 / 278		
Kayıt Durum	: Aktif		

TAŞINMAZ ŞEHİ / BEYAN / İRTİFAK			
S/BA	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye
Beyan	1 Derecede Arkeolojik Sit alanı içerisinde		06/03/2013 - 763

MÜKİFİYET BİLGİLERİ					
Nispet No	Malik	Ehliyeti No	Hisse Payı/Payda	Metrekare	Edinme Sebebi - Tarih - Yev.
16458/042	NIKAR BELEDİYESİ	TAM		95.110.60	İhaz (İlemler) - 24/07/2006 - 1832 - -

MÜKİFİYET BİLGİLERİ			
S/BA	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye
Şeh	TOKAT ŞİG-İKTA İL MÜDÜRLÜĞÜNÜN 02/10/2006 TARİHİ 2006/10057-043286-SAYILI YAZISI		06/10/2006 - 2894

Raporlayan: 2302 - Sevil YILDIRIM
Kaydın Uygundur.
25.03.2013

32

Şekil 8. Niksar Kalesi Askeriye Binaları tapu kaydı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 01.11.2013-72
Karar Tarihi ve No : 01.11.2013 -1205
Dosya No : 60.04.236

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat ili, Niksar ilçesi, Yusufşah mahallesinde bulunan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 19.10.1979 tarih ve A-1977 sayılı kararı ile I.Derece Arkeolojik sit alanı ilan edilen alanda yer alan, tapunun 161 ada, 48 parselinde kayıtlı, Niksar Belediyesi mülkiyetindeki eski askerlik şubesi binaları Kurulumuzun 28.06.2013 tarih ve 986 sayılı kararı ile tescil edilerek koruma grubu 2. Grup yapı olarak belirlenen askeriye binasına ilişkin hazırlanan restitüsyon ve restorasyon projelerinin Kurulumuz gündeminde değerlendirilmesi talebini içeren Niksar Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün 24.07.2013 tarih ve 1046 sayılı yazısı, kurul raporlarının 24.10.2013 tarih ve 3031 sayılı inceleme raporu okundu, açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler, incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili, Niksar ilçesi, Yusufşah mahallesinde bulunan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 19.10.1979 tarih ve A-1977 sayılı kararı ile I.Derece Arkeolojik sit alanında yer alan, tapunun 161 ada, 48 parselinde kayıtlı, Kurulumuzun 28.06.2013 tarih ve 986 sayılı kararı ile tescilli taşınmaza ilişkin hazırlanan restitüsyon ve restorasyon projelerinin uygun bulunmadığına, Kurulumuzun 28.06.2013 tarih ve 986 sayılı kararının geçerli olduğuna karar verilmiştir.

ASLI GİLDİR
Gül KARAOĞEROĞLU
Bölge Kurulu Müdürü V.

KURUL KARARI

BAŞKAN
Doç. Dr. İsmail AYTAÇ
(İmza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Mücella UYAR
(İmza)

ÜYE
Doç. Dr. Ayhan DÖNER
(İmza)

ÜYE
Yrd.Doç. Dr. Mustafa ÖNGE
(İmza)

ÜYE
Serdar İNCE
(İmza)

ÜYE
Eşref SÜRÜCÜ
(İmza)

ÜYE
Hale YILDIR
(İmza)

ÜYE
Belediye Temsilcisi
Orhan SARICA
(İmza)

Şekil 9. Niksar Kalesi askerlik şube yapıları II. grup yapı kararı geçerliliği devamı kararı
01.11.2013-1205

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Vilâyeti : Tokat	Vakıf Eski Eser Fişi	Dosya No. :
Kazası : Niksar	(Bu fiş tescile gidecek mızamlar tarafından doldurulacaktır.)	Kitabe No. :
Nahiyesi :		Kütüphane ve Arşiv F. No. : 9

Eserin adı : (Türkî isim ve şöhratleri)	Kale Hamamı
Bulunduğu yer : (Mahalle, semt, sokak, köy, kapı No.)	Akropolisde
Yapıldığı tarih ve devri :	?
Bânisi :	
Vakfı :	
Mimarı ve ustası :	
Kitabesi : (Yazı usulüne göre yazılacaktır)	yaktır.
Mahalli teşkilâtta vakfiyesi :	Defer No. Sahife No.
Eserin mimari vasıfları :	Bu yapı eski Askerlik Dairesinin doğu kısmına düşen ve yakın zamanlara kadar mutfak olarak kullanıldığı için tâdil olunan eski yapıdır. Plânına göre yan yana üç sahından ibaret, dörder odalı kısımlardır. Pencere açılarak ve bazı kubbeli kısımları düz dam haline getirilerek değiştirilmiştir. Bütün odalar birbirine benzer. Su delikleri ve hamam zemininin derinleştirilmesinden burasının evvelce hamam olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.
Eserin onarıldığı tarihler :	
Onartanlar :	
Onaranlar :	
Eserin bugünkü durumu :	Bazı kubbe izleri halâ mevcuttur. Yanısı yıkılmış haldedir. dört odasından da izler kalmamıştır.
Tapu ve kadastro kaydı : (Mümkün olmaları şüpheleri de konacaktır.)	
Çevresi hakkında bilgiler : (Etrafında istimlak konusu var mıdır ?)	
Bu eser için hazırlanan	
A - Fotoğraf adedi	
B - Plân, kesit, cephe adedi.	
Netice :	Eski eserdir. Korunması gereklidir.
Tescilli yapan / / 1966 İlhan Akçay	Gözden geçiren / / 1966

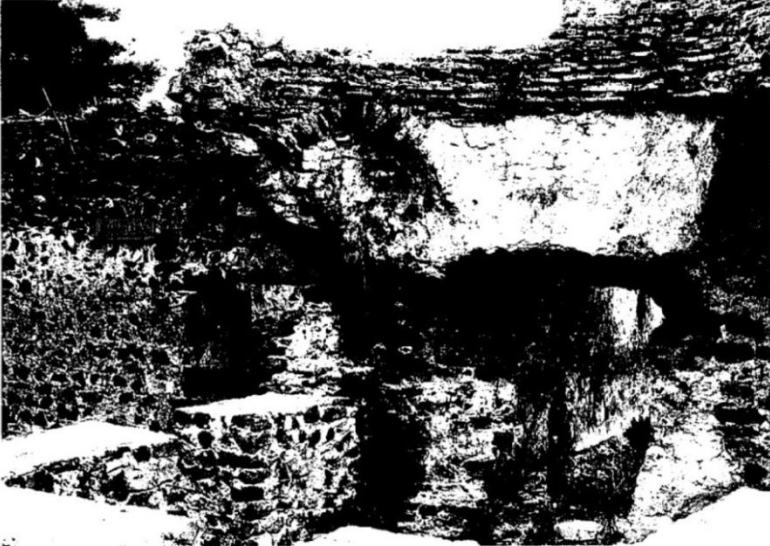
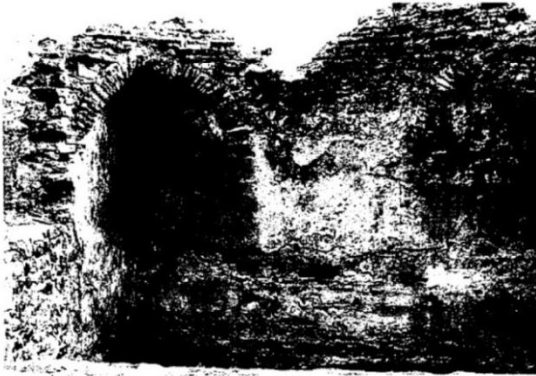
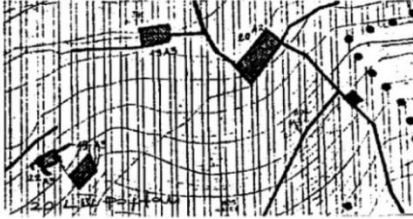

Şekil 10. Niksar Kalesi Kale Hamamı envanter fişi-1

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

TOKAT VALİLİĞİ KÜLTÜREL DEĞERLER YAPI ENVANTERİ					
Adı	Kale Hamamı	Yapılan Restorasyonlar	Onarım görmüştür		
Yapım Tarihi	XII.yy.	Kullanım Biçimi ve Durumu	Hamam / Kullanılmıyor		
Yapılan	Bilinmiyor	Kadastral Durum	Pafta	Ada	Parsel
Tescil Tarihi ve Kararı	17.11.1978 / A-1413	Mülkiyeti	Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü		
İlçesi	Niksar	Kitabesi	Yok		
Adres	İç Kale				

GENEL TANIM :
 Kale alanının doğusunda yer alan yapı, iç kale surlarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Kesin inşa tarihi bilinmeyen yapı; mimari özellikleri ve Niksar Kalesi'ndeki diğer yapıların tarihlerinden hareketle, 12.yy.a tarihlenmektedir. Yamaca yakın duvarları ayakta olan hamamın büyük bölümü harap durumdadır. Ayakta olan birimlerinden anlaşıldığı kadarıyla tek işlevli hamamlar grubundandır. Doğu-batı doğrultulu hamama kuzeybatı köşede yer alan kapıyla girilmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı soyunmalığın üzeri, kalan izlere göre kubbeyle örtülmüştür. Soyunmalığın doğusundaki kapıyla geçilen sıcaklığın kare planlı merkezi mekânı, tromp geçişli kubbeyle örtülmüştür. Duvarların içinde pişmiş topraktan su künkleri yer almaktadır (Eravşar,2004; Gündoğdu V.D,2006).

Şekil 11. Niksar Kalesi Kale Hamamı envanter fişi-2

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Vilâyeti : <u>Tokat</u>	Vakıf Eski Eser Fişi	Dosya No. : _____
Kazası : <u>Niksar</u>	(Bu fiş tescile gidecek mimarlar tarafından doldurulacaktır.)	Kitabe No. : _____
Nahiyesi : _____		Kütüphane ve Arşiv F. No. : _____ 10
Eserin adı : (Türkî isim ve gösterisi)	<u>İç Kale Cami (Yağlıbasan Cami)</u>	
Bulunduğu yer : (Mahalle, soka, sokak, köy, kapı No.)	<u>İç Kale akrapolunda</u>	
Yapıldığı tarih ve devri :	?	
Bânisi :		
Vâkıfı :		
Mimar ve ustası :		
Kitabesi : (Varısa usulüne göre yazılacaktır)	yoktur.	
Mahallî teşkilâtta vakfiyesi :	Defer No.	Sahife No.
Eski mimari vasıfları :	Son cemaatı ve minaresi hakkında bilgilerimiz bulunmayan cami kare plânlıdır. Pantantiflerle kubbeye geçilmektedir. Kubbesi de taştan yapılmıştır. Mihrabı oyuk haldedir. Yakınında kemerli kısımlar ve kuzeyinde su mahzenini ağızları bulunur.	
Eserin onarıldığı tarihler :		
Onartanlar :		
Onarımlar :		
Eserin bugünkü durumu :	Kubbe ve iki duvarı yıkılmıştır.	
Tapu ve kadastro kaydı : (Mümkün olanların çoğunu da konacaktır.)		
Çevresi hakkında bilgiler : (Etrafında istimlak konusu var mıdır ?)		
Bu eser için hazırlanan		
A - Fotoğraf adedi		
B - Plân, kesit, cephe adedi.		
Netice : Eski eserdir. Korunması gereklidir.		
Tescilli yapan / / 1966 İlhan Akçay	Gözetim geçiren / / 196	Onanır

Şekil 12. Niksar Kalesi İç Kale Cami (kale mescidi) envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

TOKAT-NIKSAR KALEİÇİ CAMİİ 60.05-15

TAPU KAYDI

İli : TOKAT
 İlçesi : NIKSAR
 Köyü/MAHL. : Yusufsah
 PAFTA NO : 30.30.U.6.

Ada	Parsel Sh.	Miktarı (M ²)	Cinsi	Maliki	Hissesi	İktisap Tarihi
215	19 184	2311.72m ²	terak	Şerife Erdem: Mehmet kızı	4/8	12.12.1978
				İffet Öktem: Parlı kızı	4/8	12.12.1978
				Şerife Ayten Erdem: Parlı kızı	1/8	12.12.1978
				Fatma Kala: Parlı kızı	1/8	12.12.1978
				Sabahattin Erdem: Yunus oğlu	2/8	12.12.1978
				Yunis Nadi Erdem: Yunis	2/8	12.12.1978

Kayıtlarımıza uygunluğa
 tasdik olunur. 24/12/1993
 Ali YEŞİLYURT
 Tapu Sicil Müdürü

Şekil 13. Niksar Kalesi İç Kale Cami tapu kaydı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 26.02.2015 - 119
Karar Tarihi ve No : 26.02.2015 - 2000
Dosya No : 60.04.273

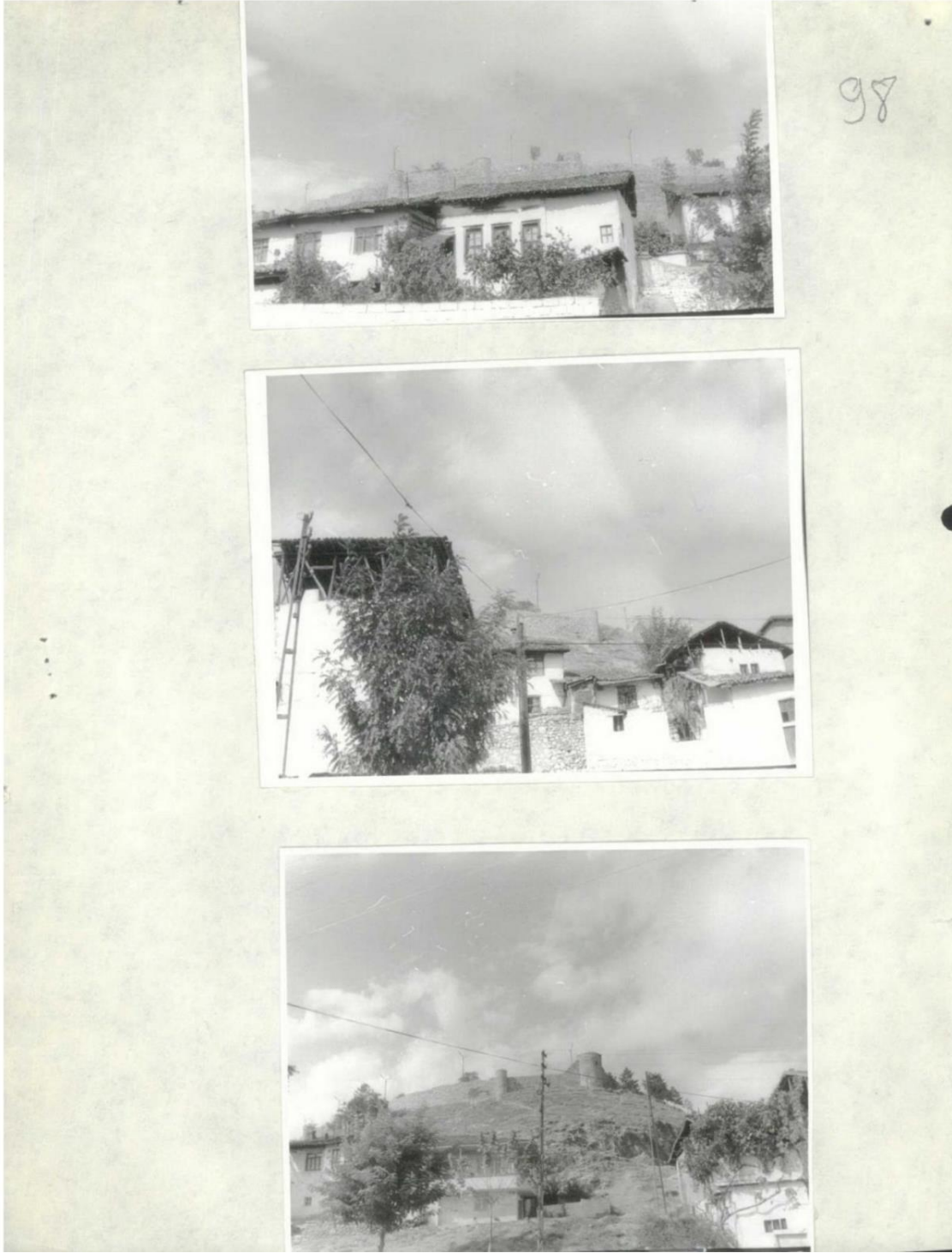
Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Niksar İlçesi, Yusufşah Mahallesi'nde, 3. Derece arkeolojik sit alanında yer alan, tapunun 212 ada, 8 parselinde kayıtlı, özel mülkiyete ait Kale Kapısı Çeşmesi'nin tescil konusunun Kurulumuzda değerlendirilmesi isteminde bulunan Niksar Belediye Başkanlığı Plan Proje Müdürlüğü'nün 06.06.2014 tarih ve 57 sayılı yazısı, Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 12.09.2014 tarih ve 2000 sayılı yazısı ve ekleri, Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü raportörünün 24.02.2015 tarihli ve 146 sayılı dosya inceleme raporu okundu, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Niksar İlçesi, Yusufşah Mahallesi'nde, 3. Derece arkeolojik sit alanında yer alan, tapunun 212 ada, 8 parselinde kayıtlı, özel mülkiyete ait Kale Kapısı Çeşmesi'nin 2863 sayılı Kanunun 6. maddesi gereği korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmesine, 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda koruma grubunun II. Grup Yapı olarak belirlenmesine, hazırlanan tescil fişinin onanmasına karar verildi.

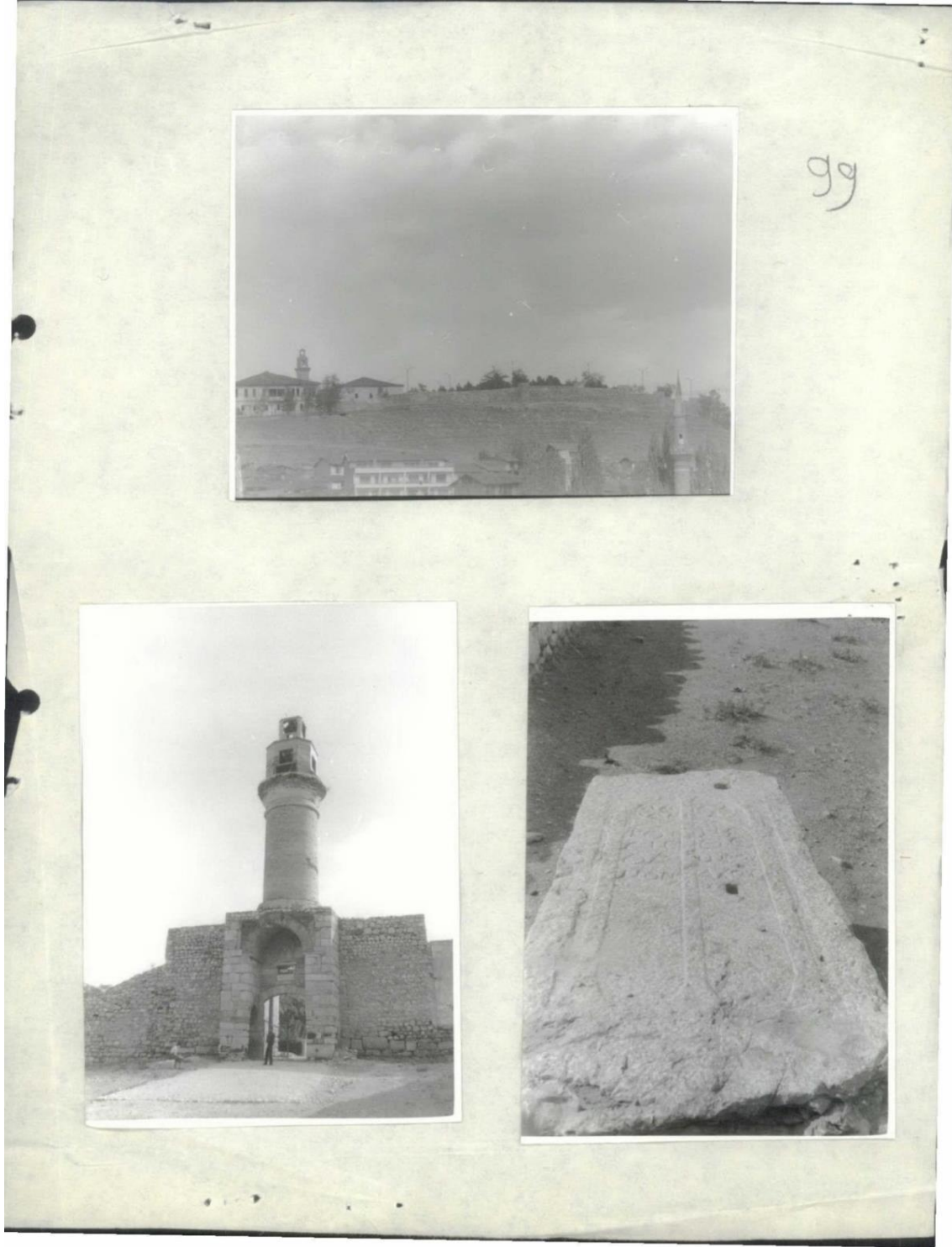
Şekil 14. Niksar Kalesi kale kapısı çeşmesi tescil kararı 26.02.2015-2000

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 15. (devam) Zile Kalesi envanter fişi fotoğrafları-1

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 15. (devam) Zile Kalesi envanter fişi fotoğrafları-2

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

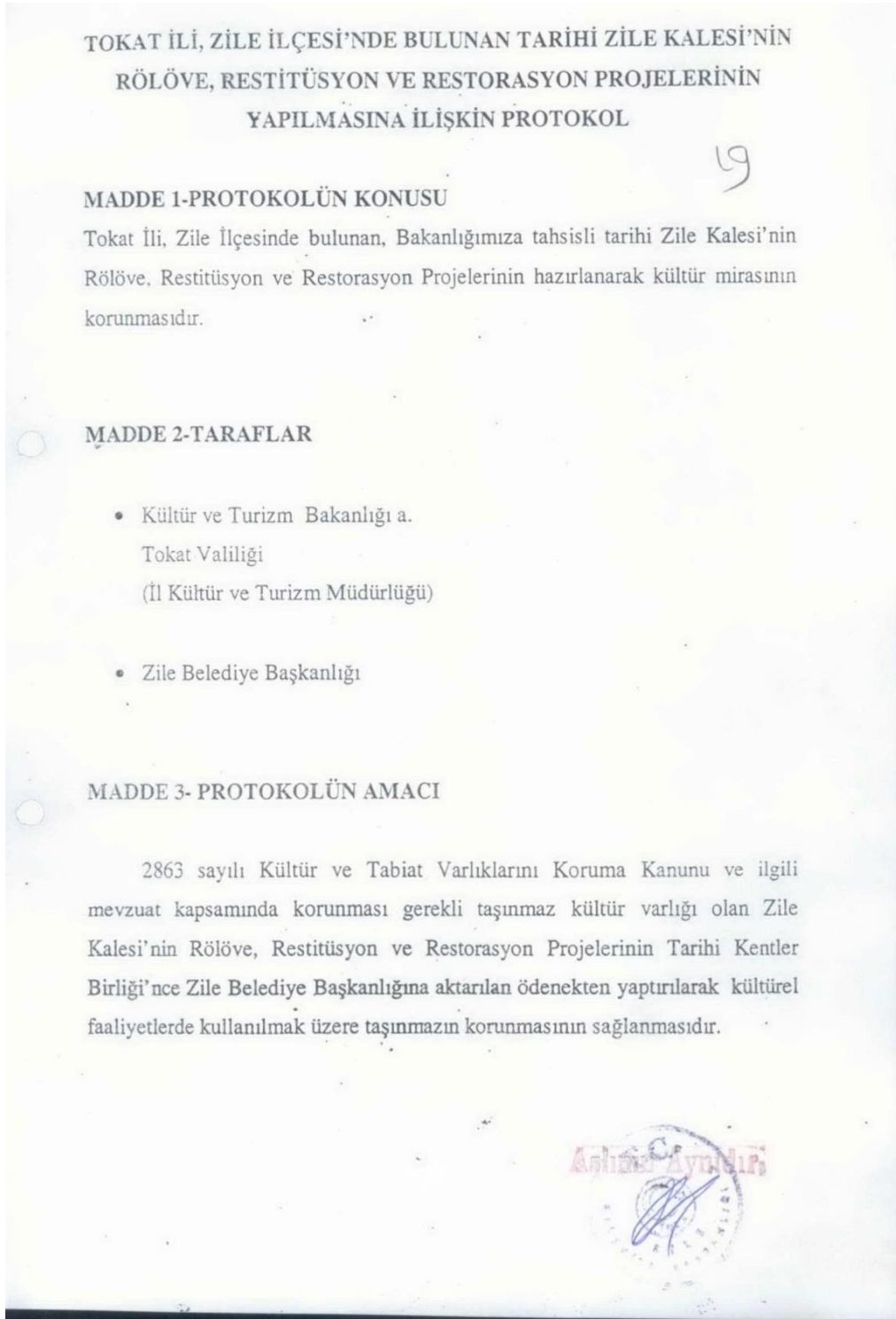
89

İli	Tokat	Türkiye Cumhuriyeti TAPU SENEDİ				FOTOĞRAF		
İlçesi	Zile							
Bucağı								
Mahallesi	Mollayahya							
Köyü								
Sokağı								
Mevkii	Kale							
Eml.Vergi. Hes. No.	Satış Bedeli	Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüzölçümü			
			572	78	3	8224	-	
GAYRİMENKULUN	Vasfı	Park ve kale						
	Sınırı	Planıgibi.						
	İktisabı	Kaydı gibi.						
	Sahibi	MALİYE HAZINESİ						
GELDİSİ		Yevmi. No.	Cilt No.	Sayfa No.	Sıra No.	Tarihi	GİTTİSİ	
Cilt No.	kadastro	138	2	162	-	3.1.1992	Cilt No.	
Sayfa No.		Sırtına uygundur. Tapu Sicil Müdürü Serdar KAHNEMANLI					Sayfa No.	
Sıra No.							Sıra No.	
Tarihi							Tarihi	
NOT : Mülkiyetin gayri ayni haklar ile terkler için tapu kütüğüne müracaat edilmelidir								

Ambar Stok No. : 129

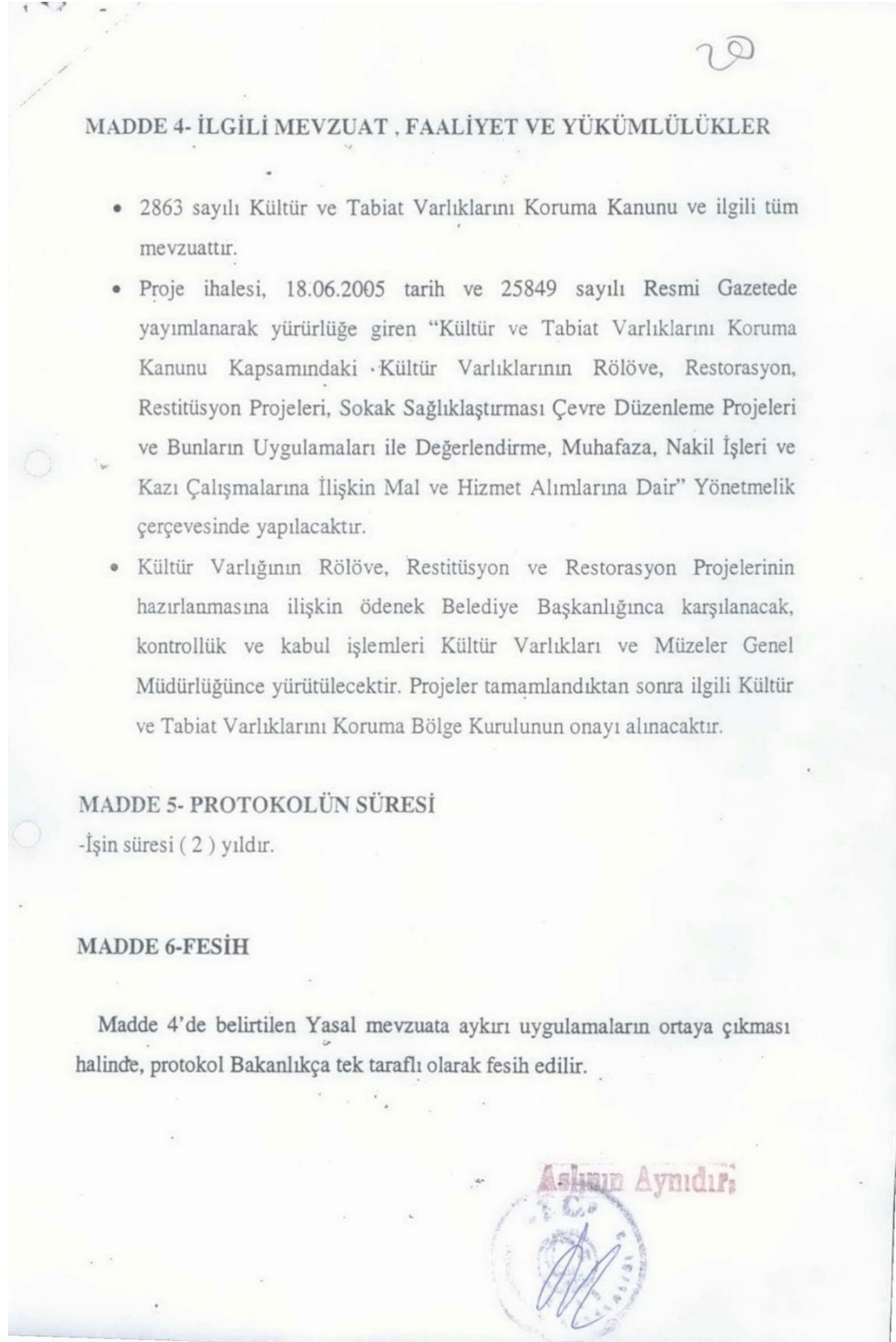
Şekil 16. Zile Kalesi tapu senedi 1992

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

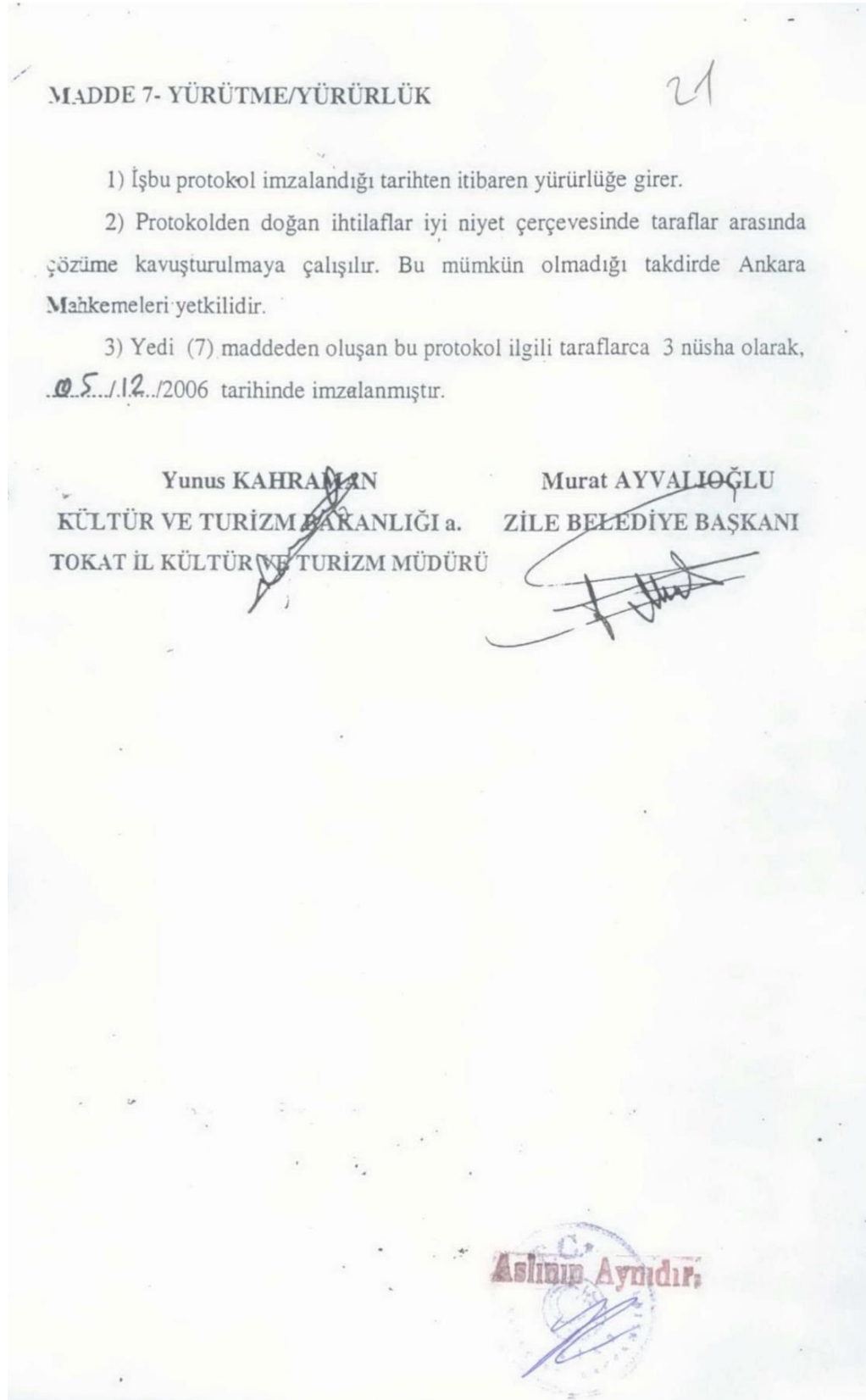
Şekil 17. Zile Kalesi protokol

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 17. (devam) Zile Kalesi protokol

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 17. (devam) Zile Kalesi protokol

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 17. (devam) Zile Kalesi protokol

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

70

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TASINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

KURUL KARARI

Toplantı No. ve Tarihi : 16, 13.9.1984
Karar No. ve Tarihi : 379, 14.9.1984

Toplantı yeri :
ANKARA

Tokat İl Merkezi, Kenttsel SİT Alanına ve Korunması gerekli taşınmaz Kültür ve tabiat varlıklarının tesbitine ilişkin, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü elemanları ve Kurulunun üyelerinden Prof.Dr.Gönül Tankut ve Prof.Dr.Halûk Karamağrahlıca yapmış olduğu çalışma sonuçları incelenmiş yapılan müzakereci sonunda:

Tokat İl Merkezindeki;

1-Ekli Listede adresleri, kadastral durumları belirtilen yapılarla 2863 sayılı yasa uyarınca korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tesciline,

2-Ekli 1/1000 ölçekli halihazır haritalarda gösterilen SİT sınırlarına kabulüne,

3-Ekte belirtilen yapıların bu alanlarda uygulanması-
nın gerekli olduğuna, karar verildi.

Aşağı Gibidir.

KEMAL GÖKÇE

BAŞKAN
Müsteşar

Beyhan A. ATINUR
Şube Müdür Yardımcısı

Üye Akozan (Feridun) Bulunmadı.	Üye Aktan (Tahir)	Üye Çubuk (Mehmet) Bulunmadı.	Üye Emre (Kutlu) Bulunmadı.	Üye Karamağrahlı (Halûk)
Üye Öney (Gönül)	Üye Özgül (Nimet) Boysal (Yusuf)	Üye Tankut (Gönül)	Üye Müsteşar Yardımcısı Düngünçlü (Freihen)	
Üye Es. Eser. ve Müzeler Genel Müdürü Yardımcısı (Nurettin)	Üye Turizm Genel Müdürü Turan (Cem)	Üye Planlama ve İmar Genel Müdürü Tankut (Ünal)	Üye Orman Genel Müdürü Karadeniz (M. Ali)	Üye Vakıflar Genel Müdürü Yığıtgöden (Galip)

Şekil 18. Tokat Kalesi tescil kararı 14.09.1984/379

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

171

KURUL KARARI

Toplantı No. ve Tarihi : 16, 13.9.1984
Karar No. ve Tarihi : 379, 14.9.1984

Toplantı yeri :
ANKARA

-2-

ile yapılabilir. Ancak yüresel tehlikeler uygulanacaktır.

b) Yeni yapılamada dışın cephe hattının veya avlu duvarlarının halihazır sınırları izlenmesi, mevcut yol profilinin değişmesi sorunudur.

c) Gemischmanpaşa Bulvarına cephe veren SİT alanı içinde kalan yeni inşaat parsellerinde inşaat planına geçerli olduğu, üzerinde tecrübeli yapı bulunan parsellerin dışında SİT alanına bölerek geçtiği parsellerde eğilimden geçen parselin SİT sınırı dışında kalan parçaları inşaat planı ve yönetselik esaslarına göre yeni bir inşaat parseli oluşturulmaya müdahale ise bu parça SİT sınırı dışında, aksi durumda ise SİT alanı içinde müdahale edilmesi gerektirir.

Aşağı Gibidir:

12.2. YENİ ALANLARI ALP BÖLÜMÜNDE YAPILANMA KOŞULLARI:

A) L-Derece Arkeolojik SİT Alanı:

a) Bu alanda kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine, inşaat planında ayrıca korunacak SİT alanı olarak belirlenmesi,

b) Her türlü kazi yapmanın önlenmesine (bilimsel amaçlı alanların dışında) toprak, taş alınmasına, kırığ, taş taşıma, kazılar (vb.gibi) çalışmalarının açılması,

B) ATATÜRK

c) Zorunlu durumlarda, ilgili resmi veya özel kuruluşlardan dikilecek dik-
rekler, açılacak su kanalları, bora hatları, kanaryaları yapısında (vb.gibi)
yerlerin belirlenmesi için Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Ku-
rulu'mdan özel izin alınması,

d) Kalesin sur ve kurtarılmış bölge ile çevresinin yapılması,

e) Çevre düzenleme projesinin hazırlanması,

f) Kalesin (Onay eteklerinde meydana gelen kayma ve taş düşmesi gibi)
sorunların çevre düzenlemesi sırasında ele alınması,

B) TARİHİ TİCARİT MERKEZİ SİT ALANI:

a) Bu bölgenin (12.1) alt maddeleri kentsel SİT alanı olarak yapılaşma
koşulları geçerlidir.

b) İfras ve tevhit yapılması. Gerektiği hallerde Gayrimenkul Eski Eserler

Şekil 18. (devam) Tokat Kalesi tescil kararı 14.09.1984/379

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

KURUL KARARI

Toplantı No. ve Tarihi : 16, 13.9.1984
Toplantı yeri : ANKARA

Toplantı No. ve Tarihi : 379, 14.9.1984 -12-

Sı.No:	Adı	Adresi
160	Kundakçılar Mes-	Tokat İl Merkezi, Sulu Sokak, 7 paf. 131 ada, 5 parsel cidi.
161	Alipaşa Camii ve	Tokat İl Merkezi, Meydan Mah. 6 paf. 126 ada, 49 parsel Türbesi
162	Ulu Cami -	Tokat İl Merkezi, Camii Kebir Mah. 25 paf. 239 ada, 21 parsel.
163	Hacı Behzati	Tokat İl Merkezi, Soğukpınar Mah. 9 paf. 68 ada, 1 Camii. parsel.
164	Sulu Han -	Tokat İl Merkezi, Sulu Sokak, 25 paf. 229 ada, 67 parsel.
165	Meydan Cami -	Tokat İl Merkezi, Meydan Mah. 19 paf. 278 ada, 2 parsel.
166	Latifoğulları	Tokat İl Merkezi, Aksu Mah. 106 paf. 64 ada, 208 parsel. Konağı.
167	Bey Sokağı (Mevle-	Tokat İl Merkezi, Soğuk Pınar Mah. 4, 9 paf. 71 ada, vi hane) 28 parsel.
168	Mustafa Paşa Ha-	Tokat İl Merkezi, mamı
169	Sulu Bedesten	Tokat İl Merkezi, Sulu Sokak, 25 paf. 229 ada, 31 parsel.
170	Tekke Camii	Tokat İl Merkezi, Sulu Sokak,
171	Devoci Hanı (Be-	Tokat İl Merkezi, Sulu Sokak, lediye hanı)
172	Paşa Hamamı -	Tokat İl Merkezi,
173	Horozoglu Za-	Tokat İl Merkezi, 20 paf. 271 ada, 50 parsel. viyesi.
174	Tokat Kalesi	Tokat İl Merkezi,
175	Konut -	Tokat İl Merkezi, Halit Sokak No: 12,
176	" -	Tokat İl Merkezi, Münir Bey Sokak No: 34-36,

Gibidir.

ÖZSÜCA
M. Vekili

./..

Şekil 18. (devam) Tokat Kalesi tescil kararı 14.09.1984/379

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

72

KURUL KARARI

Toplantı No. ve Tarihi : 26. 13.9.1984
Orar No. ve Tarihi : 379. 14.9.1984

Toplantı yeri :
ANKARA

12-TOKAT SİT ALANLARINDA YENİ YAPILANMA KOŞULLARI:

12.1-KENTSEL SİT ALANLARI ORTAK YAPILANMA KOŞULLARI:

A) -Binalara kat verilmesi,kat yüksekliği.

a) Parselin emniyet kotesi üzerinden % 15 eğile kadar olan araziler dış, % 15'den fazla olanlar eğile arazidir.

b) Arazinin eğilisi bina yüksekliği parselin cephe aldığı kadmetrel yelme parsel içindeki en düşük noktalarından son kat tavanı üstüne kadardır.

c) Arazinin eğilisi bina parsel alanında oturdugu tabanın orta noktasından son kat tavan düzeyine kat seviyesine kadar olan yükseklik bina yüksekliğidir.

d) Yeni inşaat,seksen üzerindeki inşaat yapılacak parselin en yakın tesvilli yapının sagak seviyesini geçemez.

e) Yeni yapılanmalarda yapı yüksekliği (9.50)/3 kata geçemez.

B-Catılma:

a) Sit alanlarındaki yapıların üstünün en fazla % 33 eğilli,kiremit kaplı karna çatı ile örtülmesi zorunludur.

b) Teraketa ve çakma kat yapılması.

c) Sagak genişliği en en 0.40 metre,en fazla 1.20 metre olmalıdır.

d) Çatı örtüsü altında bağıdan başka çıkıntı yapılmaz.

C-Çıkışları:

Boşluk AT 11/11/11
Sabit Mimar Yabancılarin cephelerinde,yakın çevresinde bulunan tesvilli yapıların uygun ve benzer çıkışlar yapılabilir.) Yapıların cephelerinde 0.70 m.den az,1.20 metreyi aşmamak üzere çıkışlar yapılabilir.

b) Çıkışlar cephe düzey hatlarına paralel olmalıdır.

D-Façadeleri:

a) Façadelerde genişliğin yüksekliği oranı 1/2 olacaktır.Eni Maksimum 02 cm.olacaktır.

b) Façadeler gırtlı kumta veya çiyetin tipinde olabilir.

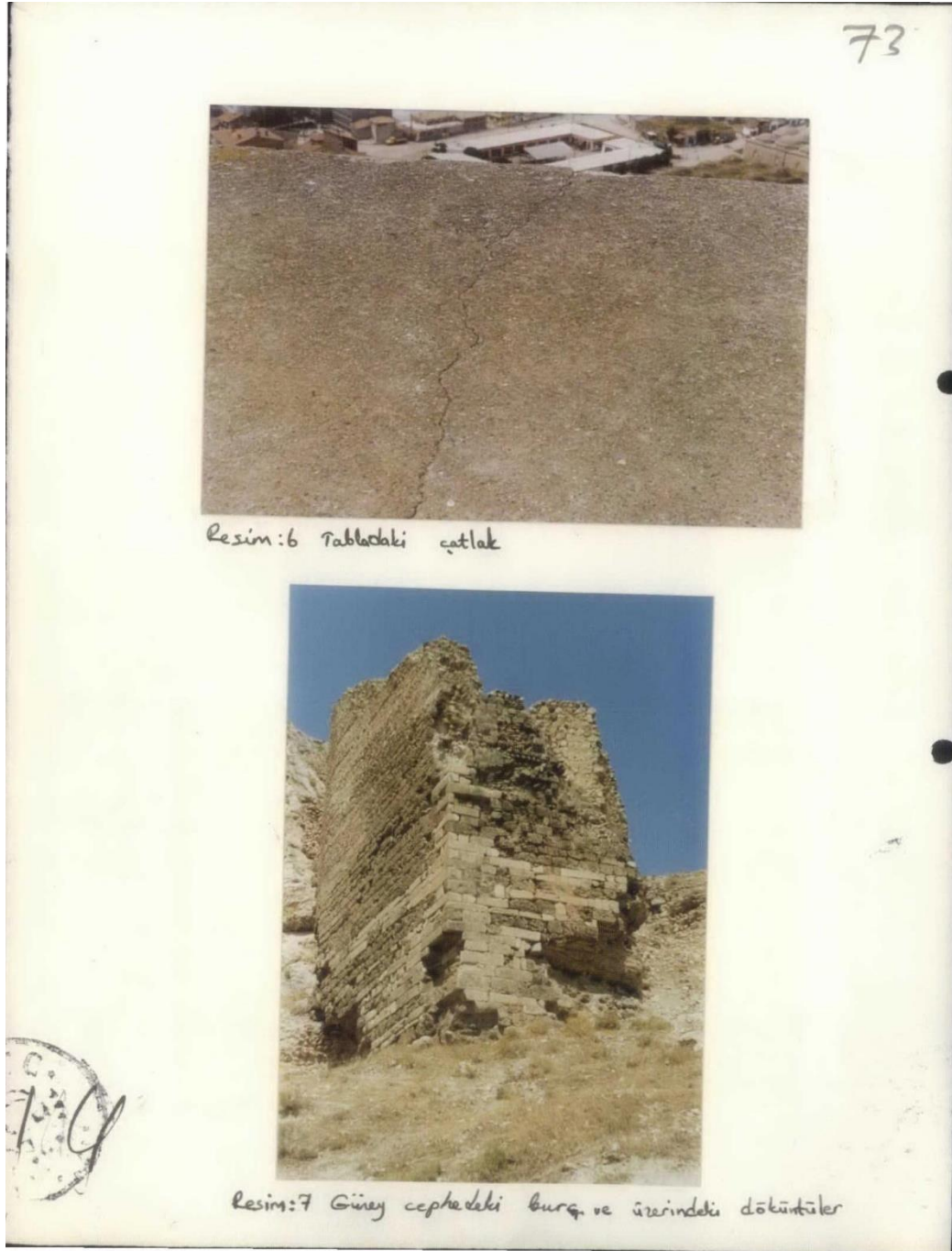
E-Yeni Yapılma:

a) Yeni yapılanma yerel mimariye uygun modern mimari tarzı ve malzeme

-Y..

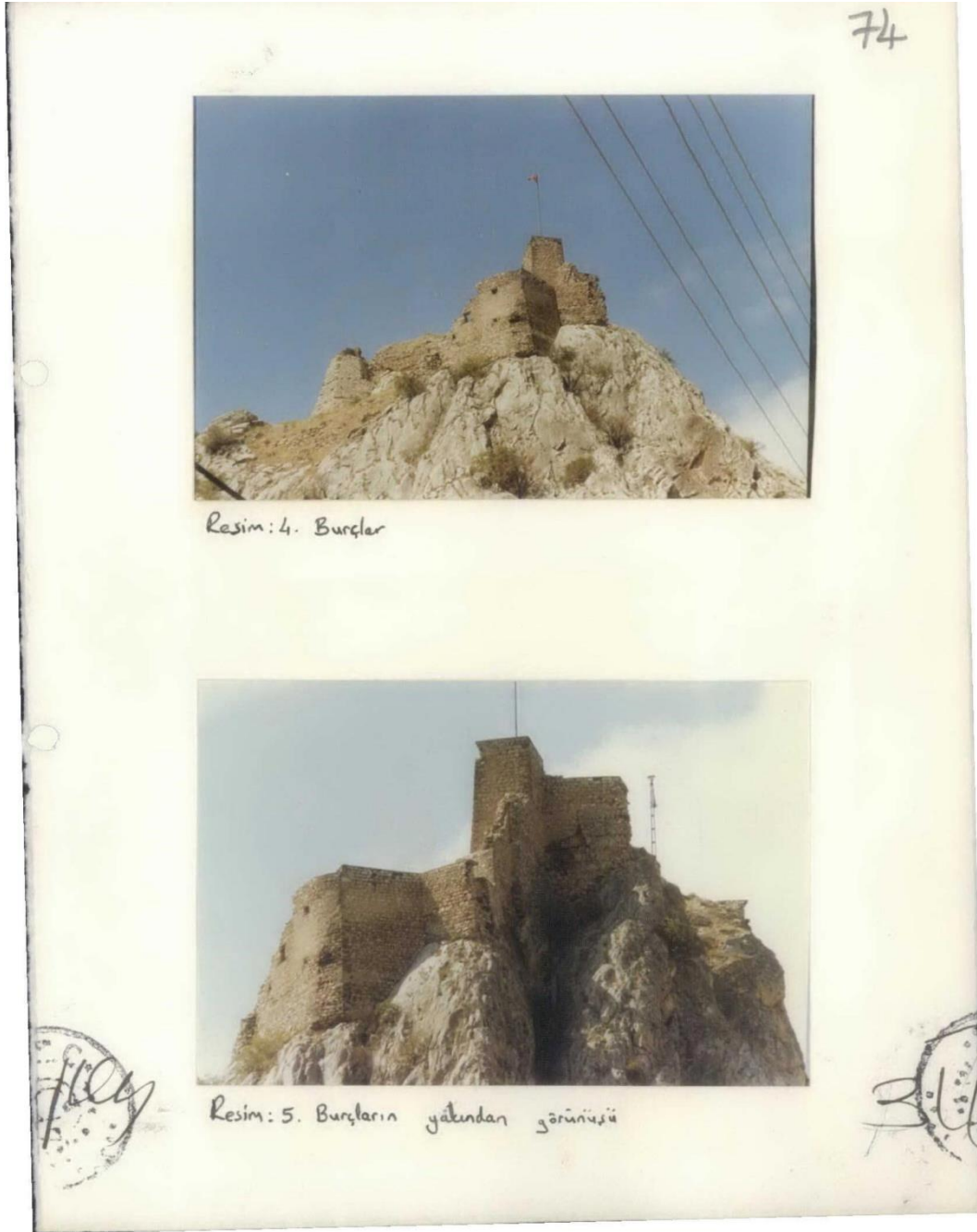
Şekil 19. Tokat sit alanlarında yeni yapılanma koşulları

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

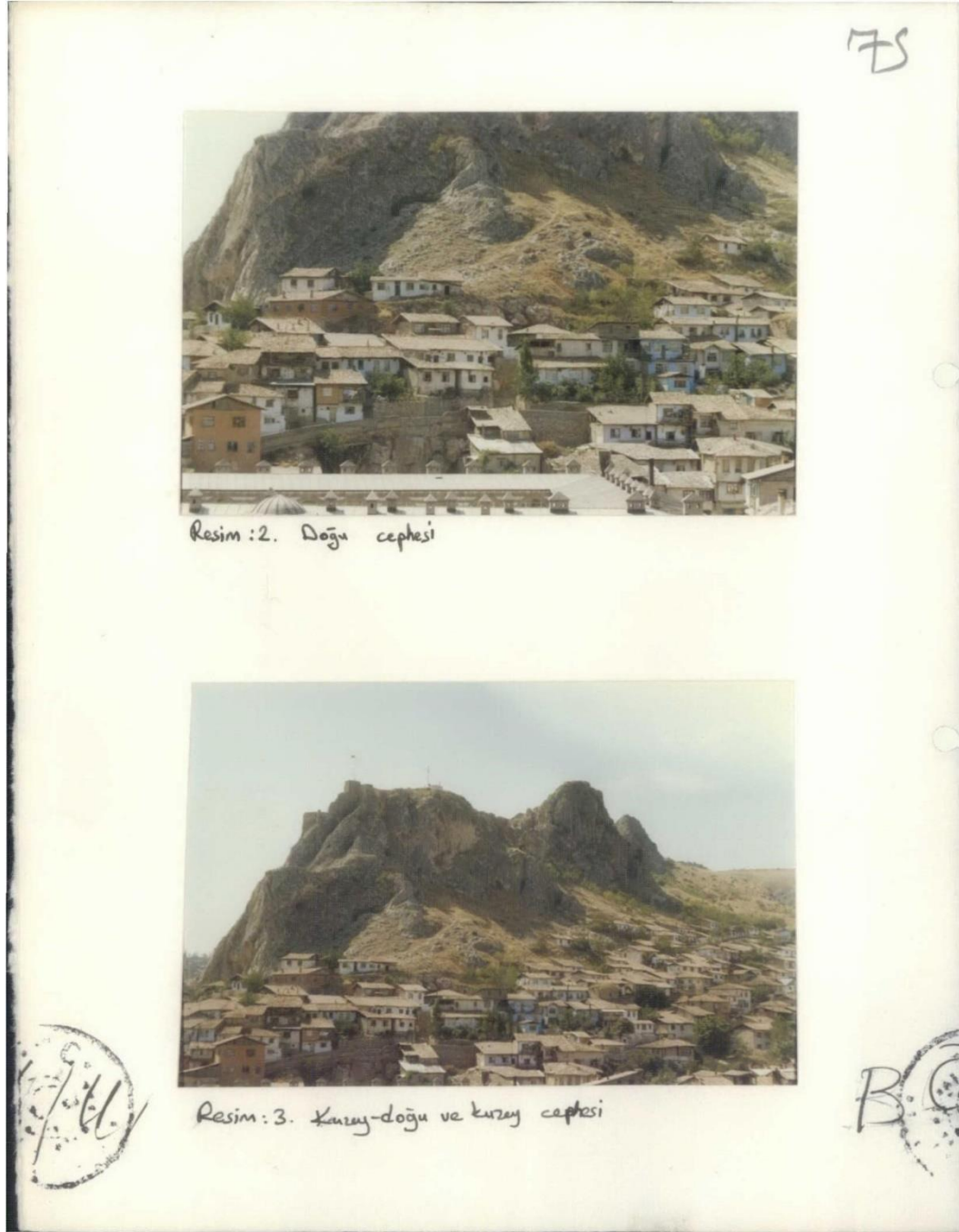
Şekil 20. Tokat Kalesi 14.09.1984/379 tarihli tescil görselleri

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 20. (devam) Tokat Kalesi 14.09.1984/379 tarihli ve sayılı tescil görselleri

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 20. (devam) Tokat Kalesi 14.09.1984/379 tarihli ve sayılı tescil görselleri

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 20. (devam) Tokat Kalesi 14.09.1984/379 tarihli ve sayılı tescil görselleri

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

15

FORM – 1

PROJE İŞLERİ	
İl / İlçe:	TOKAT – MERKEZ
İşin Öncelik Sırası:	1
İşin Adı:	TOKAT KALESİ
Yapının Tescil Kaydı:	14.09.1984/379
Yapının Mülkiyet Durumu	HAZİNE
Önceki Yıllarda Geçirdiği Onarımlar	2008-2009- ONARIM İŞİ (Yılları sarı)
	
Onaylayan Kişinin	İmzası:
Adı ve Soyadı:Abdurahman AKYÜZ Ünvanı: İl Kültür ve Turizm Müdürü	Kurum Mühürü:

Şekil 21. Tokat Kalesi restorasyon uygulama

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T. C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 10- 10.5.1988
Karar No. ve Tarihi : 183- 10.5.1988

Toplantı Yeri : KAYSERİ

KURUL KARARI

Tokat - Sivas karayolunun 8.km.'de yer alan Çördük Kalesinin tescilli konusundaki, Tokat Valiliğinin 17.6.1987 tarih ve TÜR.TOM.60/ 690 -277 sayılı yazısı ekleri ve dosyası incelendi.

Yapılan görüşme sonucunda ; Çördük Kalesinin ekli krokide işaretlenen şekliyle birinci derece sit alanı olarak tesciline, ancak kalenin üzeri sit koruma sınırının ayrıntılı olarak hazırlanıp görülmek üzere kararlara ayrıca gönderilmesine karar verildi.

* * *

Doç. Dr. Raci BADEMLİ
BAŞKAN

Doç. Dr. Hüseyin YURTSEVER
BAŞKAN YARDIMCISI
(Dahilî)

Üye Doç. Dr. Hüseyin YURTSEVER

Üye Doç. Dr. Raci BADEMLİ

Üye Hamdi KODAN

Üye Hikmet DENİZLİ

Üye Keremettin ÖZDEMİR

Üye Valilik

Üye Vakıflar

Üye Belediye

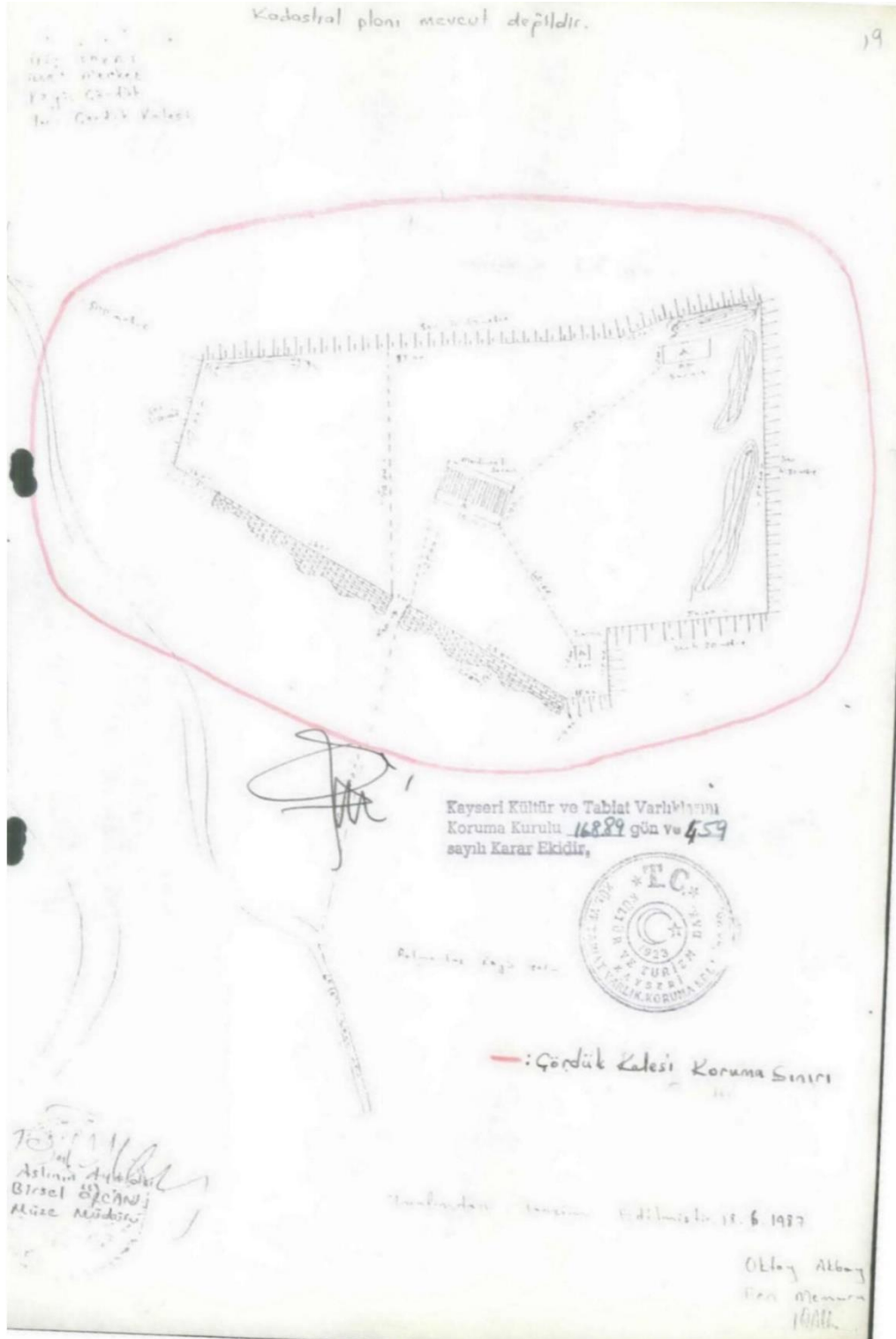
Üye

Galip B. KURTULUP

W. T. T. T.

Şekil 22. (devam) Çördük Kalesi sit kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 22. (devam) Çördük Kalesi sit sınırı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

55

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU
KARAR

TOPLANTI NO VE TARİHİ: 166-25.11.1994
KARAR NO VE TARİHİ: 1762-25.11.1994

TOPLANTI YERİ:
ANKARA:

Tokat ili,Zile ilçesi,Emirören köyü sınırları içinde bulunan Emirören Kalesinin tescil edilmesi istemine ilişkin Tokat Valiliği İl Kültür Müdürlüğü'nün 21.4.1994 gün ve 409 sayılı yazısı okundu,ekleri incelendi. Yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili,Zile ilçesi,Emirören köyü sınırları içinde bulunan Emirören Kalesinin karar eki 1/1000 ölçekli kadastral planında sınırları belirlenen alanın;

2863 ve 3386 sayılı yasalar kapsamına giren korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olması nedeniyle I.Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tesciline,Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 4.3.1988 gün ve 6 sayılı ilke kararı gereğince,bu alanda kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine,yeni tarımsal alanların açılmamasına,ağaçlandırılmaya gidilmemesine,hertürlü kazı yapmanın önlenmesine(bilimsel amaçlı olanların dışında),taş,toprak alınmamasına,kireç,mermer,tuğla(vb.gibi)ocakların açılmamasına,koruyucu önlemlerin ilgililerce alınması gerektiğine karar verildi.

KURUL KARARI

BAŞKAN
Doç.Dr.Can KUMBARACIBAŞI

BAŞKAN YARDIMCISI
Nimet ÖZGÖNÜL

ÜYE
Doç.Dr.Aliye ÖZTAN

ÜYE
Yard.Doç.Dr.Şazaman SAZAK
(BULUNMADI)

ÜYE
A11 Altan ÜNLÜTÜRK
(Bay.İs.Mimarı)
(BULUNMADI)

ÜYE
Yar.Doç.Dr.Kenan BİLİCİ
(BULUNMADI)

Şekil 24. Emirören Kalesi tescil kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
KAYSERİ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
K A R A R

100

Toplantı No. ve Tarihi : 204 -23.1.1998
Karar No. ve Tarihi : 2230-23.1.1998

KURUL KARARI

Toplantı Yeri
KAYSERİ:

Tokat ili,Turhal ilçe Merkezinde bulunan Turhal Kalesi ve çevresinin 1.ve 2.derece Arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesi istemine ilişkin Tokat Valiliği İl Kültür Müdürlüğü'nün 19.11.1997 gün ve 1141 sayılı yazısı okundu,raportörünün açıklamaları dinlendi,dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi,yapılan görüşme sonunda;

Tokat ili,Turhal ilçe merkezinde bulunan Turhal Kalesi ve çevresinin 2863 sayılı yasa kapsamına giren taşınmaz kültür varlığı özelliği taşınması nedeniyle kararımız eki 1/1000 ölçekli haritada sınırları belirlenen alanın 1 ve 2.derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesine,Bu alanlarda; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun alması olduğu 19.4.1996 gün ve 416 sayılı ilke Kararında 1 ve 2.derece arkeolojik sit alanları için getirilen hususların geçerli olduğuna karar verildi.

BAŞKAN
Prof. Dr. Zafer BAYBURTLUOĞLU

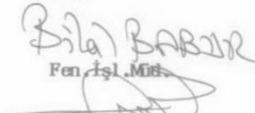
BAŞKAN YARDIMCISI

Prof. Dr. Seniha ÇELİKHAN

ÜYE
Prof. Dr. Aliye ÖZTAN
(BULUNMADI)

ÜYE
Yard.Doç.Dr.Yaşar KAHYA

ÜYE
Yard.Doç.Dr.Nurcan UYDAŞ

ÜYE

Fen.İşl.Müd.

Şekil 25. Turhal Kalesi tescil kararı 23.01.1998-2230

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

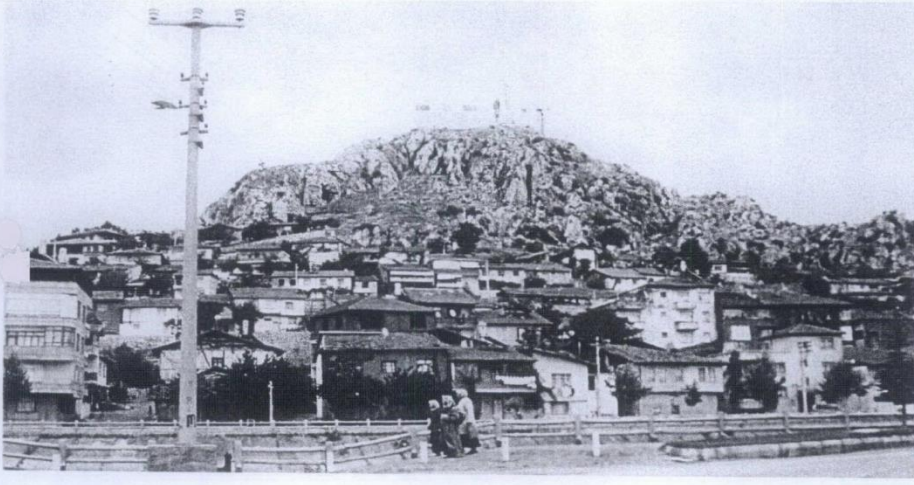

Şekil 26. Turhal Kalesi 23.01.1998/2230 sayılı karar eki-1 / sit sınırları

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

13

FORM – 2

RESTORASYON UYGULAMA İŞLERİ	
İl / İlçe:	TOKAT - TURHAL
İşin Öncelik Sırası:	2
İşin Adı:	TURHAL KALESİ
Yapının Tescil Kaydı:	23.01.1998/2230
Yapının Mülkiyet Durumu:	—
Kurul Onaylı Proje (Var/Yok) (Varsa Kurul Kararı)	31.05.2012/314
Önceki Yıllarda Geçirdiği Onarımlar:	ONARIM GEÇİRDİ
	
Onaylayan Kişinin: Adı ve Soyadı: Abdurrahman AKYÜZ Ünvanı: İl Kültür ve Turizm Müdürü	
İmzası: Kurum Müdürü:	

Şekil 28. Turhal Kalesi restorasyon uygulama

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 13/12/2006-22
Karar Tarihi ve No : 13/12/2006-263

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Turhal İlçesinde yapılacak olan nazım ve uygulama imar planı çalışmalarında dikkate alınmak üzere, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile sit alanlarının ve sınırlarının hali hazır haritalara işlenmesini talep eden Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü' nün 13.10.2006 gün ve 167523 sayılı yazısı okundu, raporların açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Turhal İlçesinde bulunan ve Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu' nun;

- 23.01.1998 gün ve 2230 sayılı kararıyla tescil edilen Turhal Kalesi ve çevresinin 1. ve 2. Arkeolojik Sit alanı olarak tescilinin devamına,
- 16.08.1989 gün ve 461 sayılı kararıyla tescil edilen Turhal İlçe Mezarlığının 2. derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescilinin devamına,
- 12.01.1996 gün ve 1987 sayılı kararıyla tescil edilen Kocakavak Anıt Ağacı ile Meclis Binasının tescilinin devamına, Meclis Bahçesinin ise Kentsel Sit olarak tescilinin devamına,
- 11.03.2005 gün ve 145 sayılı kararıyla tescil edilen İskeletepe Yerleşiminin 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescilinin devamına,
- 20.12.1991 gün ve 1152 sayılı kararıyla tescil edilen Turhal Ulu Camiinin tescilinin devamına,
- 24.12.1993 gün ve 1637 sayılı kararıyla tescil edilen Ahi Yusuf Türbesinin tescilinin devamına,
- 11.03.2005 gün ve 145 sayılı kararıyla tescil edilen Akyazı Höyüğü'nün 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescilinin devamına,
- 26.09.2002 gün ve 3146 sayılı kararıyla tescil edilen Kesikbaşı Camiinin tescilinin devamına,

Ayrıca İlçe Merkezinde bulunan, Turhal Gar Binasının ve Turhal Şeker Fabrikası Binasının 5226 sayılı yasa ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 6. maddesi gereği korunması gerekli, taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmesine, koruma grubunun 2. Grup Yapı olarak belirlenmesine karar verildi.

ASLI GİBİDİR

BAŞKAN
Prof. Dr. Bülent ULUENGİN
(İmza)

Musa TORNİK
Müdür

BAŞKAN YARDIMCISI
Uzman N.Burhan BİLGET
(İmza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Burcu CEYLAN
(İmza)

ÜYE
Prof. Dr. Suphi SAATÇI
(İmza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Suat ÇABUK
(İmza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Atilla ENGİN
(Bulunmadı)

ÜYE
Avukat Yasemin DURGUN
(İmza)

ÜYE
Belediye Temsilcisi
Murat CAN
(Karşı oy)

Şekil 29. Turhal Kalesi tescilin devamı kararı 13.12.2006-263

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

2

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU**

KARAR

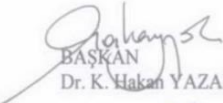
Toplantı Tarihi ve No: 31/05/2012-20
Karar Tarihi ve No : 31/05/2012-314
Dosya No : 60.06.03

KURUL KARARI

Toplantı Yeri
TOKAT-NİKSAR

Tokat İli, Turhal İlçesi, Kova Mahallesinde yer alan, tapunun 5655T pafta, 212 ada, 94 nolu parselinde kayıtlı mülkiyeti Turhal Belediyesine ait I. ve II. Derece Arkeolojik sit alanında bulunan Turhal Kalesi Sur Duvarlarının tescil edilmesi isteminde bulunan Kurul raporörlerinin 29.05.2012 tarih ve 1211 sayılı raporu okundu ve raporörlerin açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

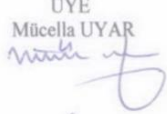
Tokat İli, Turhal İlçesi, Kova Mahallesinde yer alan, tapunun 5655T pafta, 212 ada, 94 nolu parselinde kayıtlı mülkiyeti Turhal Belediyesine ait I. ve II. Derece Arkeolojik sit alanında bulunan Turhal Kalesi Sur Duvarlarının, 2863 sayılı Kanununun 6. maddesi gereği korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmesine, 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda koruma grubunun 1. Grup Yapı olarak belirlenmesine hazırlanan tescil fişinin onaylanmasına karar verildi.

BAŞKAN
Dr. K. Hakan YAZAR

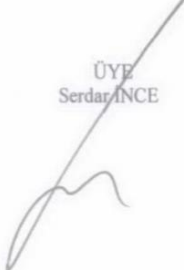

BAŞKAN YARDIMCISI
Doç. Dr. İsmail AYTAÇ

ÜYE
Prof. Dr. Murat DOĞAN

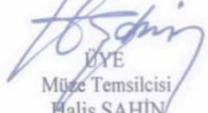

ÜYE
Eşref SÜRÜCÜ

ÜYE
Mücella UYAR

ÜYE
Hale YILDIR

ÜYE
Serdar İNCE

ÜYE
Belediye Temsilcisi
Ali ÇAKAR

ÜYE
Müze Temsilcisi
Halis ŞAHİN

Şekil 30. Turhal Kalesi sur duvarlarının I.grup yapı olarak tescili 31.05.2012-314

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.V.K.E.	
TÜRKİYE		ESKİ ESERLER		MÖZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	
İL : TOKAT	İLÇE : TURHAL	MAHALLE, KÖY VEYA MEYDAN : MERKEZ	KADASTRO PAFTA	ADA :	PARSEL :
ADI : TURHAL KALESİ					
GENEL TANIM : Turhal İlçe merkezinde, Yeşilirmak'ın hemen sağ sahilinde yer almaktadır. Yaklaşık 50 m. yüksekliğinde olup, kayalık zemin üzerine kurulmuştur. Doğu yamacında şehir mezarlığı, batı yamacında evler bulunmaktadır. Kale zirvesinde halen burç kalıntıları, ile bazı yapı temelleri görülmektedir. Sarnıç olduğu sanılan üç adet mekan vardır. Ayrıca, ana kayaya oyulmuş ve bir bölümü açık olan Su Yolu'nda dikkat çekmektedir. Sur duvarları henüz tesbit edilememiştir.					
108					
İLKÖLÜ TEHLİKELER : Yeni yapılaşmalar ve kaçak kazılar.					
İLKÖLÜ DURUM : Eteklerinde ve batı yamacında iskan, kuzey yamacında mezarlık mevcuttur.					
YATIRIM POTANSİYELİ : Geniş ovaya hakim olması nedeniyle görsel ve tarihsel değere sahiptir.					
İLKÖLÜ KORUMA : Herhangi bir özel koruma yoktur.					
ÖZEL KORUMA : Mahalli imkanlarla korunmalıdır.					
KAYIT ÖZETİ :					
GÖRÜMLER : Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı doğrultusunda Turhal Kaymakamı'nca "SU YOLU" temizlenmektedir.					
KORUMA DERECE : 1 ve 2. derece Arkeolojik Sit.					
HAZIRLANAN : 12.11.1997					
H. M. E. E. A. Y. K. KARARLAR : 12.11.1997					
REVİZYON : 1 / 19					
REVİZYON : 1 / 19					
REVİZYON : 1 / 19					

Şekil 31. Turhal Kalesi envanter fişi (12.11.1997 tarihli müze raporu eki)

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ		Doğal Ve Kültürel Varlıklar Koruma Envanteri D.K.C.K.E		ANIT		Envanter No: 60. 06. 0.1.0		
TÜRKİYE		Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü				Harita No:		
İli: Tokat	İlçesi: Turhal	Mahalle Köy: Kova Mahallesi		KORUMA DERECE		1.Grup Yapı		
SOKAK VE KAPI NO : -	Kadastro Pafta:5655T	Ada : 212 Parsel: 94				2.Grup Yapı		
Adı: Turhal Kalesi Sur Kalıntıları	Yapılan: -	Yapan: -	Mimarî Çağı: Üslup: Bizans dönemi					
	Yapım Tarihi: -	Kitabe: -	Vakfiye: -					
Genel Tanım: Turhal Kalesi (Dengiboz Kalesi) Yeşilırmak'ın suladığı verimli Turhal Ovasının (Dazyı Ovası) ortasında yükselmektedir. Kale güney-kuzey istikametinde akan Yeşilırmak'ın doğu kıyısında ter alır. Kale yaklaşık elli metre yükseklikte olup anakaya üzerine kurulmuştur. Kalenin doğusu eteklerinde şehir mezarlığı, batı eteklerinde ise evler bulunmaktadır. Büyük bir bölümü yıkılmış olan kale surlarının iki burcu ve birbirinden kopuk duvar kalıntıları günümüze ulaşmıştır. Kalker moloz taşla yapılmış olan iki burç kalenin güneydoğusu ve güney batısında yer almaktadır. Her iki burç arasında devam eden duvarın kalınlığı yaklaşık bir metre olup kesintili olarak devam etmektedir. Kale surları bazı yerlerde payandalarla desteklenmiştir. Yapılan kazı ve temizlik çalışmalarında açığa çıkarılan izlerden kale surları kuzeyden güneye doğru devam etmektedir. Yıkılmış olan surların kalenin güneyinde bulunan merdivenli geçidin içine atılmış, bir kısmı da yakın çevredeki evlerde kullanılmıştır. Yapılan kazı ve temizlik çalışmalarında ele geçen buluntulardan M.O I. bine olduğu anlaşılan kalenin surları Bizans Döneminde savunma ve gözetleme amaçlı yapılmış olmalıdır.								
Koruma Durumu	A İyi X Orta C Fena	Taşıyıcı	A Diş Yapı X C	A Üst Yapı X C	A İç Yapı X C	A Süsleme Elemanları B X	A Rutubet B X	A Yok X İzi Var C Önemli
								
Gözlemler: Duvarın batı bölümü daha fazla tahrip olmuş ve yıkılmıştır.								
Bugünkü Sahibi:		Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş:						
Yapılan Onarımlar: Belirgin bir onarım izine rastlanmamıştır.								
		Teknik bilgiler: Su - Elektrik - Isıtma - Kanalizasyon Orijinal Kullanımı: Sur Duvarı Bugünkü Kullanımı: Sur duvarı kalıntısı Önerilen Kullanımı: Sur Duvarı						
		Hazırlayanlar: Ali ALKAN Kontrol Edildi: Ali ALKAN Kurul Onayı: No:						
Yayın Dizini: -		Ekler: Rapor: X Fotoğraf: X Rölöve Proje: Restorasyon Projesi: Harita: Kroki: X Kitabe: Vakfiye:						
		Revizyon: Kurul Kararları:						

Şekil 32. Turhal Kalesi envanter fişi 12.11.1997

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

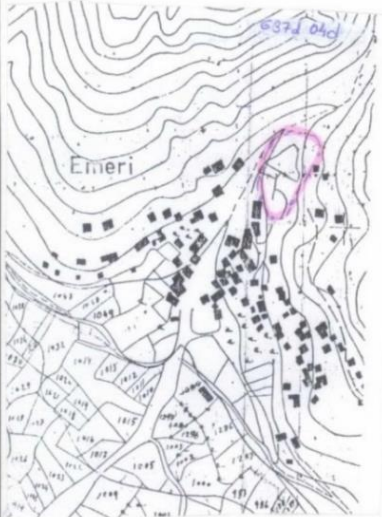
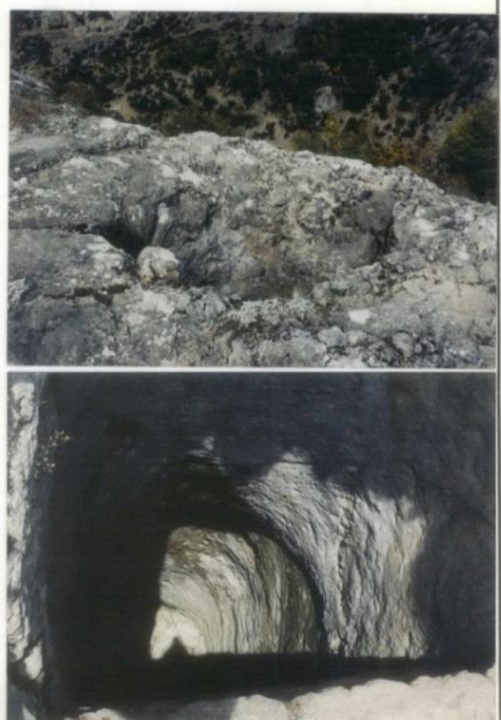
AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E	SİT	ENVANTER NO: 2
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ		HARİTA NO: G37d-04c
İLİ: TOKAT	İLÇESİ: ERBAĞ	MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ: Geyne K. (Yoldere) K.	KADASTRO PAFTA ADA: PARSEL
ADI: Basamaklı Geçit (Sarınc)			
GENEL TANIM: Geyne (Yoldere) köyünde Ege oluk meşinde kapı bloğunun kuzeyinde Ege gözetimine paralel çıkıntı halinde 26 basamaklı taş oluk bulunmaktadır. Yüksekliği yaklaşık 30 m. olup sarımsı kırmızı bir kaya ile kaplanmış çabuk bulunmamaktadır. Çukurluğu içerisinde yer alan bir taş sarımsı parçaların rastlanmıştır. M.O.T. bina taşlanmamıştır.			
ŞİMDİKİ TEHLİKELER:			
ŞİMDİKİ DURUM: Korunması			
SİT POTANSİYELİ: Arkeolojik sit		KORUMA DERECE: 1	
ŞİMDİKİ KORUMA: Yok		HAZIRLANANLAR: 1/1999	
ÖNERİLEN KORUMA: Tescillanması ve yerel idarelerce korunmasının sağlanması		KONTROL EDEN: Nafi KIRAZ	
YAYIN DİZİSİ:		G.M.E.E.A.Y.K. KARARLARI NO: 1/1999	
GÖZLEMLER: Çukurluğu geniş çamurlu, bir çukurluğa yapılmıştır		REVİZYON	
		G.M.E.E.A.Y.K. ONAY: 1/1999	

HARİTALAR FOTOĞRAFLAR:	ONANDI
	
	
Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 24.3.1998 gün ve 2331 sayılı karar ekidir.	

Şekil 33. Geyne (Yoldere) Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.VK.E	SİT	ENVANTER NO:
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ		HARİTA NO: 637d 04d
İLİ: TOKAT	İLÇESİ: ERBAA	MAHALLE KÖY Simeri VEYA MEVKİİ: (Süveşli) k.	KADASTRO, PAFTA ADA: PARSEL
ADI: Simeri Kalesi			
GENEL TANIM: Simeri köyünün üst tarafında erbaa ovasına hakim bir mevzide olduktan sonra ve yalçın olan kaya bloklarına yapılmıştır. Kaya bloklarının üstüne bir birinden bağlanan yaklaşık 5x3 m. altlarında açılmış açıklıklar bulunmakta. Buradan zamanla parçalanarak restorasyondur. Kalesin korumalı alanıyla yapılmıştır. Kaya bloklarının içine duvarın kurulmasına inen basamaklar, pirinç neresi kadar iniyor taşlarla kaplıdır. İçin serpilmiştir. Sıraş olmuştur. Nalve hering kaya bloklarında içinde yerleşme malzemeleri yapılmış. Kıtimalı bir gün M.O.İ. bir tohumdur. Kütüphanesi.			
ŞİMDİKİ TEHLİKELER: Kaya taşları girize taş olmaktadır.			
ŞİMDİKİ DURUM: Korumalı			
SİT POTANSİYELİ: Arkeolojik sit		KORUMA DERECE: 1	
ŞİMDİKİ KORUMA: yok		HAZIRLAYANLAR: 1999 Bakanlık, İl Müdürlüğü, İlçe Müdürlüğü, Köy Muhtarı, Köy Başkanı, Köy Yürütme Kurulu	
ÖNERİLEN KORUMA: Tercihli olarak yerel idarecilerin uyarılması		KONTROL EDEN: 1998	
YAYIN DİZİSİ: Erbaa ilçesi Tanıtım kitabı,		G.M.E.E.Y.K. ONAYI: 1/19	
GÖZLEMLER:		REVİZYON	
		G.M.E.E.Y.K. ONAYI: 1/199	

HARİTALAR FOTOĞRAFLAR:	20/30 86
	
ONANDI T.C. 24.9.1998 gün ve 3331 sayılı karar ekidir. NATİ KIRAZ Müdür Vekili	Kültür Varlıkları Koruma Kurulunun

Şekil 34. Simeri Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU**

KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 18.08.2016 -165
Karar Tarihi ve No : 18.08.2016-2994
Dosya No : 60.06.35

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Turhal İlçesi, Şenyurt Kasabasında bulunan,, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 29.04.2004 tarih ve 3543 sayılı karar ile I. derece arkeolojik sit olarak tescil edilen Devini Mağarası ve Kale Kalıntıları'nın bulunduğu alanda kaçak kazılar sonucu ortaya çıkan kaçak kazı çukurlarının kapatılması hususunun Koruma Bölge Kurulumuzda değerlendirilmesi isteminde bulunan Tokat İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nün 27.05.2016 tarihli ve 34566755-156/1466 sayılı yazısı, Kurul raporlarının 25.07.2016 tarihli ve 563 sayılı dosya inceleme raporu okundu, açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Turhal İlçesi, Şenyurt Kasabasında Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 29.04.2004 tarih ve 3543 sayılı karar ile I. derece arkeolojik sit olarak tescil edilen Devini Mağarası ve Kale Kalıntıları'nın bulunduğu alanda yapılan kaçak kazılar sonucunda ortaya çıkan kaçak kazı çukurlarının ilgili Cumhuriyet Başsavcılığının da görüşü alınarak Tokat Müze Müdürlüğü Uzmanları denetiminde kapatılmasının uygun olduğunu; kaçak kazıya yönelik soruşturma açılmış olduğundan tekrar soruşturma açılması istemine gerek olmayıp açılan soruşturma/dava sonucunun Müdürlüğümüze iletilmesine karar verildi.

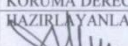
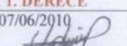
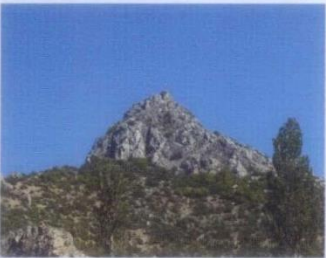
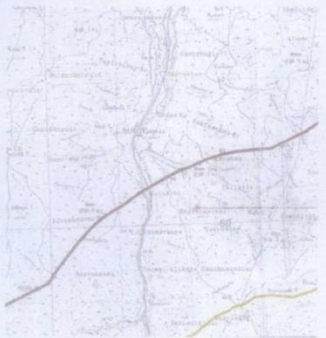
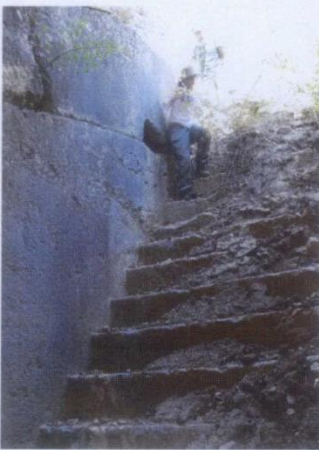

Bölge Kurul Müdürü V.

BAŞKAN Doç. Dr. İsmail AYTAÇ (İmza) ÜYE Doç. Dr. Ayhan DÖNER (İmza) ÜYE Yrd.Doç. Dr. Yalçın KAMIŞ (İmza) ÜYE Valilik Temsilcisi Emel ZEREN (İmza)	BAŞKAN YARDIMCISI Yrd.Doç. Dr. Mustafa ÖNGE (Bulunmadı) ÜYE Mücella UYAR (İmza) ÜYE Ali AKTAŞ (İmza) ÜYE Hülya KAYIŞOĞLU (İmza) ÜYE Müze Temsilcisi. Halis ŞAHİN (İmza)
---	---

Şekil 35. Devini Kalesi tescil kararı 18.06.2016-2994

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

17

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL ve KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E		SİT	ENVANTER NO 60.00.0.02
TÜRKİYE		KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO: H.37-a4
İL:	İLÇESİ:	MAHALLE, KÖY VEYA MEVKİİ:		KADASTRO: (Grafik Pafta Olduğundan Tespiti Yapılamamıştır) PAFTA: ADA: PARSEL:	
TOKAT	MERKEZ	Geyraz Mevkii			
ADI: Geyraz Kalesi					
GENEL TANIM: Kale, Tokat-Sivas Bölünmüş Devlet karayolu üzerinde Kızılınış mevkiinde bulunmaktadır. Tokat İline yaklaşık 5 km. mesafededir. Yolu doğusundaki sarp kayalıkta, üzerinde bayrak bulunan kalenin bulunduğu kayalık tepenin alt eteklerine kadar Geyraz Köyünden araçla ulaşım sağlanabilmektedir. Kaleye ulaşmak için yaklaşık 1 saatlik bir tırmanış gerekmektedir. Kalede görülen en önemli yapısal kalıntı kayaya oyulmuş bir tonozla girilen ve derinlere doğru devam eden merdivenlerdir. Kalenin güneyindeki düzlük alanda yapı kalıntıları izleri takip edilebilmektedir. Merdivenlerin indiği çukur toprakla dolmuş ve yer yer kaçak kazı izleri görülmektedir. Helenistik döneme ait bir kale yapısıdır. Geyraz Kalesi, taşıdığı özellikleri ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun 6. maddesinde sayılan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarındandır. Doç. Dr. Burcu Erciyas tarafından 2008 yılında yapılan Tokat, Komana Antik Kenti Yüzey Araştırmaları çerçevesinde incelenmiş ve tespiti yapılmıştır.					
ŞİMDİKİ TEHLİKELER Kaçak kazı					
ŞİMDİKİ DURUM: Kaçak kazılarla oluşturulmuş tahribatlar vardır.					
SİT POTANSİYELİ: Yerleşim bazında				KORUMA DERESESİ: 1. DERECE	
ŞİMDİKİ KORUMA: Korumasız				HAZIRLAYANLAR: 07/06/2010	
ÖNERİLEN KORUMA: Tescil edilerek koruma altına alınması.				 Mehmet ALKAN Arkeolog	
				 Yasemin POLAT Harita Mühendisi	
				KONTROL EDEN: Musa TÖRNLÜK	
				09.06.2010	
				Böl. Kurul. Müh. Dr. Burcu Erciyas	
YAYIN DİZİSİ:				KORUMA KURULU KARARLARI:	
GÖZLEMLER:				KORUMA KURULU ONAYI:	
HARİTALAR, FOTOĞRAFLAR:					
  					

Şekil 36. Geyraz Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

18

**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU**

KARAR

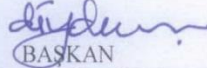

 KURUL KARARI

Toplantı Tarihi ve No: 14/06/2010-136
 Karar Tarihi ve No : 14/06/2010-1819
 Dosya No : 60.00.498

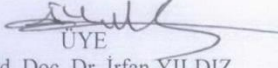
Toplantı Yeri
 SİVAS

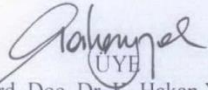
Tokat İli, Merkez İlçesi, Geyraz Mevkii, sit alanı dışında yer alan, Samsun-Ceyhan ham petrol güzergahında bulunan tespitleri yapılmış ancak tescilli olmayan arkeolojik alanlardan Geyraz Kalesi' nin sit niteliklerinin değerlendirilmesi isteminde bulunan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü' nün 12.05.2010 tarih ve 100751 sayılı yazısı okundu, raportörün açıklamaları dinlendi, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

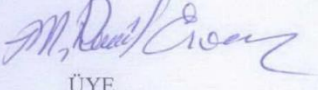
Tokat İli, Merkez İlçesi, Geyraz Mevkii, sit alanı dışında yer alan, Samsun-Ceyhan ham petrol güzergahında bulunan tespitleri yapılmış ancak tescilli olmayan arkeolojik alanlardan Geyraz Kalesi' nin 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 6. maddesi kapsamında özellikler göstermesi nedeniyle arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesinin uygun olduğuna; 05.11.1999 gün ve 658 sayılı ilke kararı doğrultusunda 1/25000 ölçekli haritada sınırları belirtilen alanın 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmesine, hazırlanan sit fişinin onanmasına karar verildi.

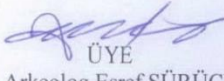

 BAŞKAN
 Mimar A. Kamil YALÇIN

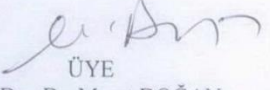

 BAŞKAN YARDIMCISI
 Mimar Haluk KARAMANOĞLU

 ÜYE
 Yrd. Doç. Dr. İrfan YILDIZ

 ÜYE
 Yrd. Doç. Dr. K. Hakan YAZAR

 ÜYE
 Yrd. Doç. Dr. M. Kemal ERVAN

 ÜYE
 Arkeolog Eşref SÜRÜCÜ

 ÜYE
 Doç. Dr. Murat DOĞAN

ÜYE
 Valilik Temsilcisi
 (Bulunmadı)

Şekil 37. Geyraz Kalesi tescil kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ	D.K.V.K.E.	SİT	ENVANTER NO	6 0 . 0 0 . 0 2	
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO		
İL: TOKAT	İLÇESİ: Reşadiye	KÖY VEYA MEVKİİ: Bereketli Kasabası Toklar Köyü Kaleboynu Mevkii	PAFTA :	ADA	PARSEL	
ADI:	Kaleboynu Kalesi					
GENEL TANIM : Reşadiye İlçesi, Bereketli Kasabası'na bağlı Toklar Köyü sınırları içerisinde, Zinav Deresi'nin doğusunda Kaleboynu Mevkii adı verilen tepelik alanda bulunmaktadır. Reşadiye-Bereketli yolunun batısında, yola yaklaşık 1 km mesafede, Toklar Köyü'nün güneydoğusunda, köye yaklaşık 1,5 km mesafede yer almaktadır. Kale, tepenin doğu yamacından zirveye doğru iş makinesi ile yol açılarak doğal kayaların parçalanması, kale kapısı veya kalede bulunan bir yapıya ait olması muhtemel kesme taş ve horasan harçlı kalıntıların yerlerinden çıkarılarak kırılması suretiyle tahribata uğratılmıştır. Tepenin doğu yamacından zirveye doğru yol boyunca ağız, dip, gövde gibi seramik parçaları ile menteşe, okucu ve mızrak ucu gibi metal objeler tespit edilmiştir. Tepe noktasında horasan harç sıvalı, muhtemelen sarnıç olarak kullanılmış bir yapı bulunmaktadır. Tepede kaçak kazı çukurları yer almaktadır. Tepenin güney yamacında da iş makinesi ile çalışma yapılmış, herhangi bir kültür varlığı kalıntısı bulunmayan bu bölümde doğal kayalar parçalanmıştır.						
ŞİMDİKİ TEHLİKELER : Kaçak kazılara açıktır.						
ŞİMDİKİ DURUM : Kaçak kazılar ve iş makinesiyle yapılan çalışma ile tahribata uğramıştır.						
SİT POTANSİYELİ : Kale.			KORUMA DERECESİ 1.Derece Arkeolojik Sit			
ŞİMDİKİ KORUMA : Korumasız.			HAZIRLAYANLAR: 28/05/2015			
ÖNERİLEN KORUMA : Tescil edilerek yasa kapsamına alınıp, korunması.			Hali ŞAHİN Arkeolog Saliha İÇEN Sanat Tarihçisi (M.A.)			
YAYIN DİZİSİ :			Kontrol Eden: 28/05/2015			
GÖZLEMLER			KORUMA KURULU KARARLARI			
			KORUMA KURULU ONAYI			

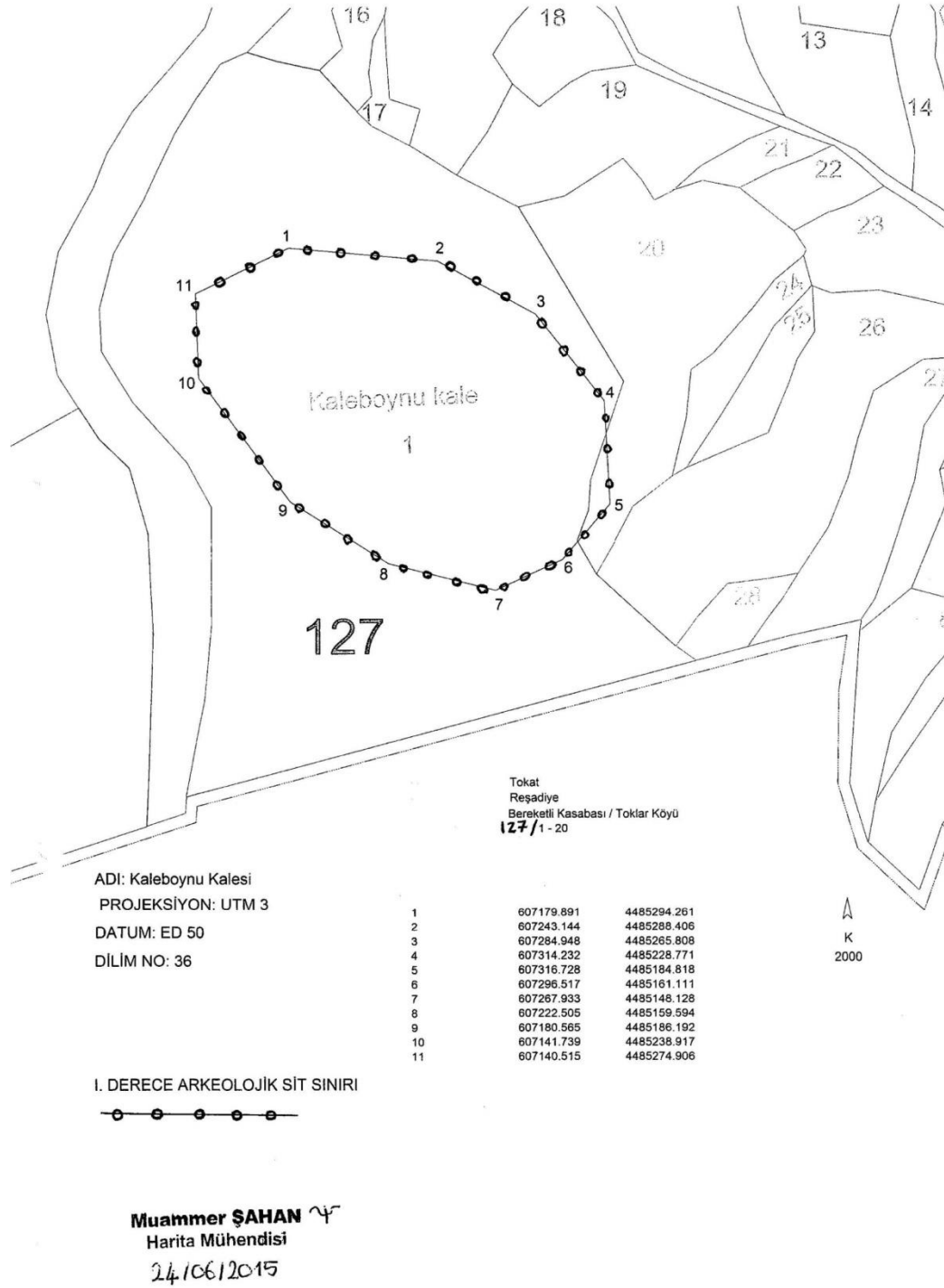

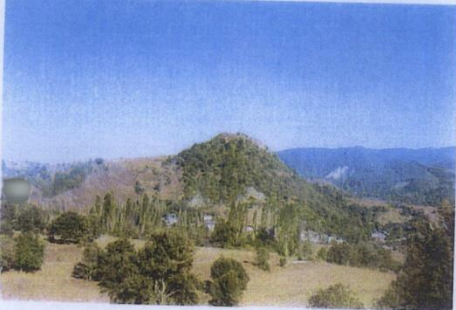
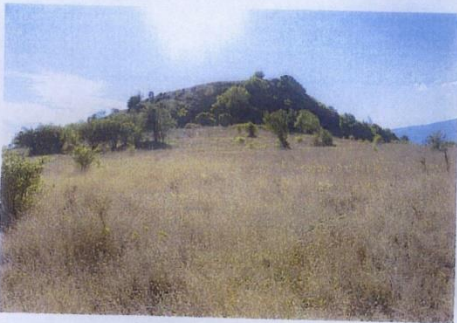
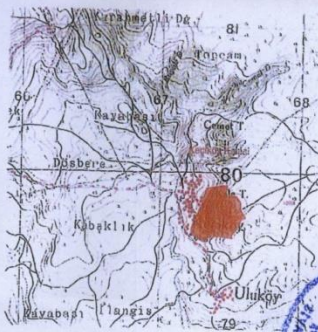
Şekil 38. Kaleboynu Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

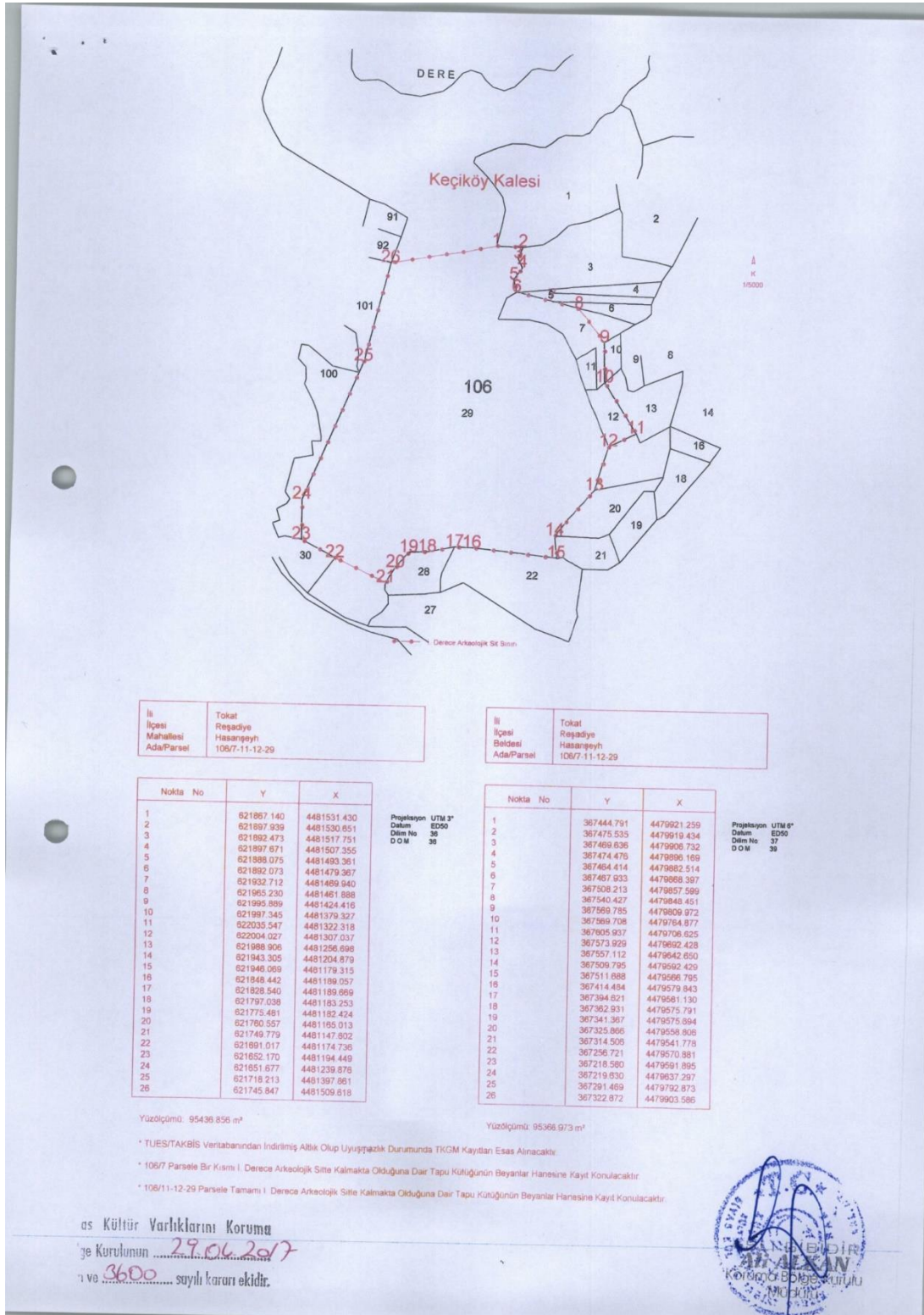
Şekil 39. Kaleboynu Kalesi sit sınırı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL ve KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E	SİT	ENVANTER NO:
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ		HARİTA NO:
İLİ: TOKAT	İLÇESİ: REŞADİYE	MAHALLE,KÖY VEYA MEVKİİ: HASANŞEYH BELDESİ (KEÇİKÖY MAHALLESİ)	PAFTA: ADA: 106 PARSEL: 29,7,11,12
ADI: KEÇİKÖY KALESİ			
GENEL TANIM: Hasanşeyh Beldesine bağlı olan Keçiköy Mahallesi Hasanşeyh Beldesinin 2,5 km kadar güneybatısında bulunmaktadır. Keçiköy Kalesi Keçiköy Mahallesi'nin hemen doğusunda yüksek bir kayalık şeklinde alana hakim konumdadır. Keçiköy Mahallesi, kalenin dibinde yer almaktadır. Kale üzerine çıkışı patika bir yol sağlamakta olup üzerinde belirli bölümlerde ağaçlar bulunmaktadır. Kalenin doğu yamacında açılan bir kaçak kazı çukurunda düzensiz taşlardan örülmüş ve kuzey tarafında açılan kaçak kazı çukurunda yine düzensiz taşlardan örülmüş duvar kalıntıları görülmektedir. Kale üzerinde kare biçimli bir metre yüksekliğinde üzeri açık bir yapı bulunmakta olup bu yapının güneyinde yine bu yapının devamı olabilecek bir yapı kalıntısı bulunmaktadır. Kare planlı yapının içerisinde geç döneme ait Osmanlı döneminde kullanılmış bir adet sırlı seramik ve birkaç adet daha amorf seramik ele geçmiştir. Kale üzerindeki yapıların geç dönemde kullanıldığı, alanın ise bir kale olduğu anlaşılmıştır.			
ŞİMDİKİ TEHLİKELER : Kaçak Kazılar.			
ŞİMDİKİ DURUM : Üzerinde kaçak kazı çukurları bulunmaktadır.			
SİT POTANSİYELİ : Kale Bazında		KORUMA DERECESE: I.Derece Arkeolojik Sit	
ŞİMDİKİ KORUMA : Korumasız		HAZIRLAYANLAR:	
TARİHLE KORUMA : Tescil edilerek koruma altına alınması.		Yasin KARAGÖZ Arkeolog	
YAYIN DİZİSİ : ---		Muammer SAHAN Harita Mühendisi	
		10.02.2017	
		KONTROL EDEN:	
		10.02.2017 Ali ALKAN Bölge Kurulu Başkanı V.	
GÖZLEMLER :		KORUMA KURULU KARARI:	
HARİTALAR, FOTOĞRAFLAR			
			
			
Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 29.04.2017 Gün ve 3600 sayılı kararı ekidir.			

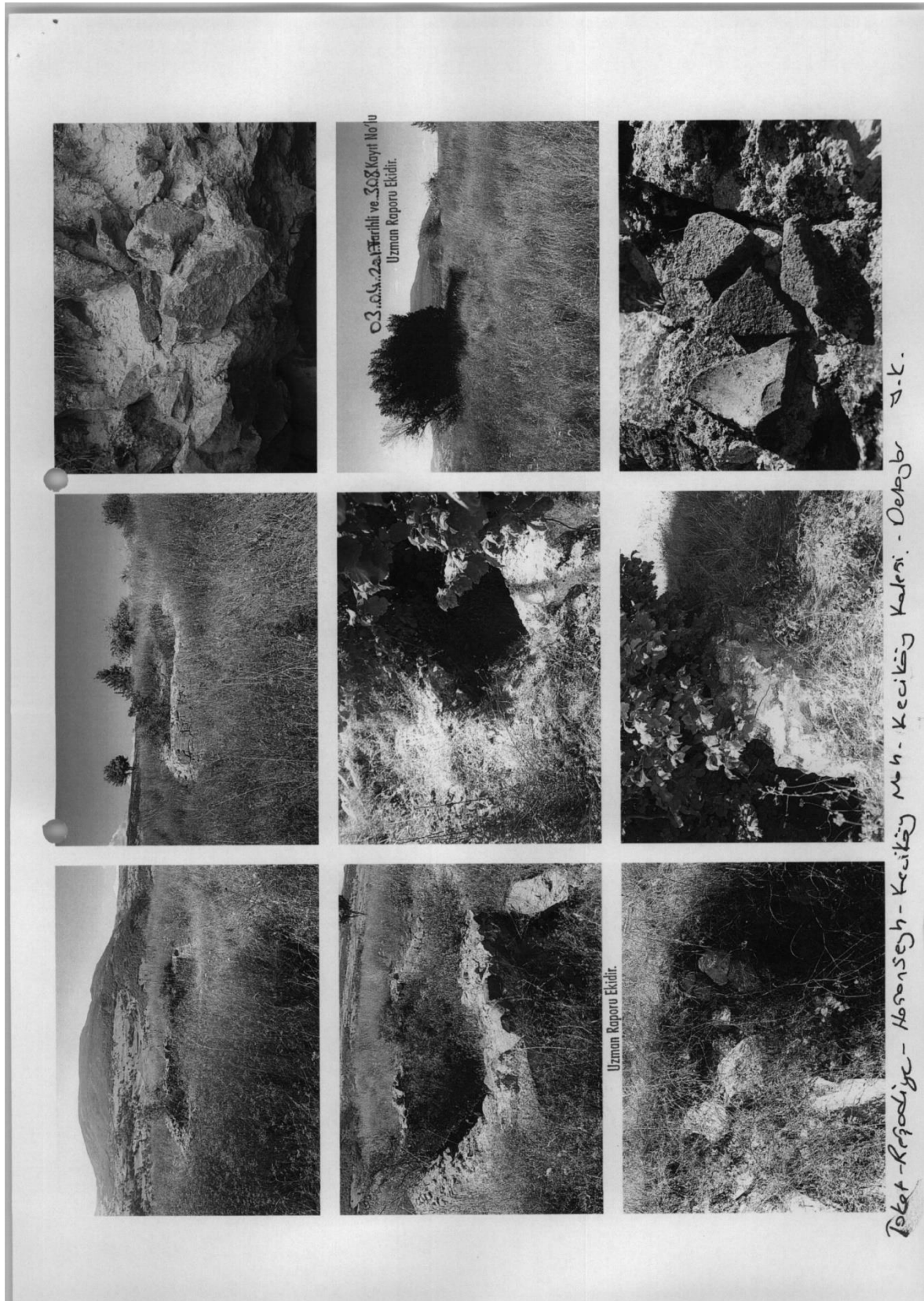
Şekil 40. Keçiköy Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 41. Keçiköy Kalesi sit sınırları

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 42. Keçiköy Kalesi uzman raporu görselleri

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 29.04.2017-191
Karar Tarihi ve No : 29.04.2017-3600
Dosya No : 60.05.47

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Reşadiye İlçesi, Baydarlı ve Hasanşeyh Belediyesi, İlave ve Revizyon İmar Planı kapsamında yapılan arazi incelemesinde tespit edilen, Kurulumuzun 01.10.2016 tarih ve 3102 sayılı kararı ile tescili prensip olarak uygun bulunan Keçiköy Kalesi'nin nihai tescilinin yapılması talebini içeren Koruma Bölge Kurulu raportörünün 03.04.2017 tarihli ve 308 sayılı dosya inceleme raporu, tescile esas kurum görüş yazıları okundu, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonucunda:

Tokat İli, Reşadiye İlçesi, Hasanşeyh Beldesi, Keçiköy Mahallesi, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait, tapunun 106 ada, 29 nolu parselinde kayıtlı taşınmazın bir bölümünde, özel mülkiyete ait tapunun 106 ada, 7 nolu parselinde kayıtlı taşınmazın bir bölümünde ve özel mülkiyete ait tapunun 106 ada, 11,12 nolu parsellerinde kayıtlı taşınmazların tamamında tespit edilen Keçiköy Kalesi'nin 2863 sayılı Kanun 6. Maddesinde sayılan taşınmaz kültür varlıkları örneklerinden olması nedeniyle I. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesine, karar eki 1/5000 ölçekli haritada koordinatlı olarak gösterildiği şekliyle I. derece arkeolojik sit sınırının belirlenmesine, sit fişinin onaylanmasına;

Keçiköy Kalesi I. derece arkeolojik sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı ilke kararı I. derece arkeolojik sit koruma ve kullanma koşulları hükümlerinin belirlenmesine;

Keçiköy Kalesi I. derece arkeolojik sit sınırı ile çakışmalı olan ER:3312868 ruhsat nolu sahada Keçiköy Kalesi I. derece arkeolojik sit sınırına hiçbir inşai ve fiziki müdahalede bulunulmamasına karar verildi.

BAŞKAN
Doç. Dr. İsmail AYTAÇ

BAŞKAN YARDIMCISI
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖNGE

ÜYE
Prof. Dr. Ayhan DÖNER
(Bulunmadı)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Yalçın KAMIŞ

ÜYE
Mücella UYAR

ÜYE
Hülya KAYIŞOĞLU

ÜYE
Mehmet GÜL

ÜYE
Hasanşeyh Beld. Tems.
(Bulunmadı)

ÜYE
Tokat Müze Müdürü
Halil ŞAHİN

Şekil 43. Keçiköy Kalesi tescil kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 29.04.2017-191
Karar Tarihi ve No : 29.04.2017-3597
Dosya No : 60.03.57

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Erbaa İlçesi, Ayan Köyü, Kaledibi Mevkii'nde sit dışında bulunan, tapunun 210 parsel ile Çamdibi Köyü, Harkbaşı Mevkii'nde bulunan, tapunun 29, 30, 31 nolu parsellerinde kayıtlı, özel mülkiyetlere ait tarla vasıflı taşınmazların bir bölümü üzerinde tespit edilen Kaledibi Yerleşiminin tescilinin Kurulumuzda değerlendirilmesi istemini içeren Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 16.09.2013 tarihli ve 1974 yazısı, 18.01.2017 tarihli ve 177 sayılı yazısı, ekleri; Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü raportörünün 24.04.2017 tarihli ve 384 sayılı dosya inceleme raporu, ekleri ile tescile esas ilgili ve etkilenen Kurum ve Kuruluşlarının görüş yazıları okundu, dosyasındaki bilgi ve belgeler ile öneri sit haritası incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Erbaa İlçesi, Ayan Köyü, Kaledibi Mevkii'nde sit dışında bulunan, tapunun 210 parsel ile Çamdibi Köyü, Harkbaşı Mevkii'nde bulunan, tapunun 29, 30, 31 nolu parsellerinde kayıtlı, özel mülkiyetlere ait tarla vasıflı taşınmazların bir bölümü üzerinde tespit edilen Kaledibi Yerleşiminin 2863 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinde tanımı yapılan kültür varlıklarından olması ve kültür varlığı özelliği göstermesi nedeniyle I. derece arkeolojik sit olarak tescil edilmesine, I. derece arkeolojik sit sınırının karar eki 1/5000 ölçekli haritada işaretlendiği şekliyle belirlenmesine, sit fişinin onaylanmasına, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı İlke Kararı'nın 1'inci derece arkeolojik sit'e ilişkin 1'inci maddesinin I. derece arkeolojik sit alanı geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları olarak belirlenmesine karar verildi.

Şekil 44. Kaledibi Kalesi tescil kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEVİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		K.V.K.E.		SİT		ENVANTER NO : 6020/021	
TÜRKİYE		ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HARİTA NO : 15	
İL : TOKAT	İLÇE : ARTOVA	MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ :	KUNDUZ KALE MEVKİİ	KADASTRO PAFTA	ADA :	PARSEL :			
ADI : KALE TEPEŞİ(KALE)									
GENEL TANIM : Artova ilçesi ile Kunduz köyünü bağlayan yol üzerindeki kunduz Bâğsazının batısında deniz seviyesinden yaklaşık 1240 m. yükseklikteki bir tepe üzerinde yer almaktadır. Kaleye ait duvar izleri görülmektedir. Ancak aşağıdaki kunduz deresi seviyesine kadar inmesi muhtemel, ama kayaya oyularak yapılmış su yolu mevcuttur. Su yolu taşlarla doldurulmuştur. Çevresi çalılıklarla kaplı olduğundan yüzey buluntularına rastlamak mümkün değildir. Ancak defineciler tarafından açılan çukurlarda frig dönemine ait monokrom ve polikrom seramik parçaları mevcuttur.									
ŞİMDİKİ TEHLİKELER : Kaçak define kazılarına açıktır.									
ŞİMDİKİ DURUM : Defineciler tarafından yer yer kazılmış su yolu doldurulmuştur.									
SİY POTANSİYELİ : Kale tepesi (Kale) Arkeolojik sitesi barındırdığı ören yeri (Kazısı yapıldıktan sonra) yola yakın olması nedeniyle gezi imkanına sahiptir.									
ŞİMDİKİ KORUMA : -									
ÖNERİLEN KORUMA : Mahalli imkanlarla korunmalıdır. ONANDI									
YAYIN DİZİNİ : ÖZTÜRK									
GÖZLEMLER : Kurtarma kazısı yapılarak yöre arkeolojisine ışık tutabilir.									
KORUMA DEREJESİ : 1.Derece arkeolojik									
HAZIRLAYANLAR : 25 / 04 / 1994									
MÜZE ARAŞTIRMACISI : Arkeolog									
KONTROL EDEN : 25 / 04 / 1994									
G. M. E. E. A. Y. K. KARARLARI : / 19									
NO : / 19									
REVİZYON : / 19									
G. M. E. E. A. Y. K. KARARLARI : / 19									

Harita AD : 6020/021

Ölçek : 1/25.000

Yayın : 1. Dersin Arkeolojisi

Kunduz Kale

Su yolu girişi

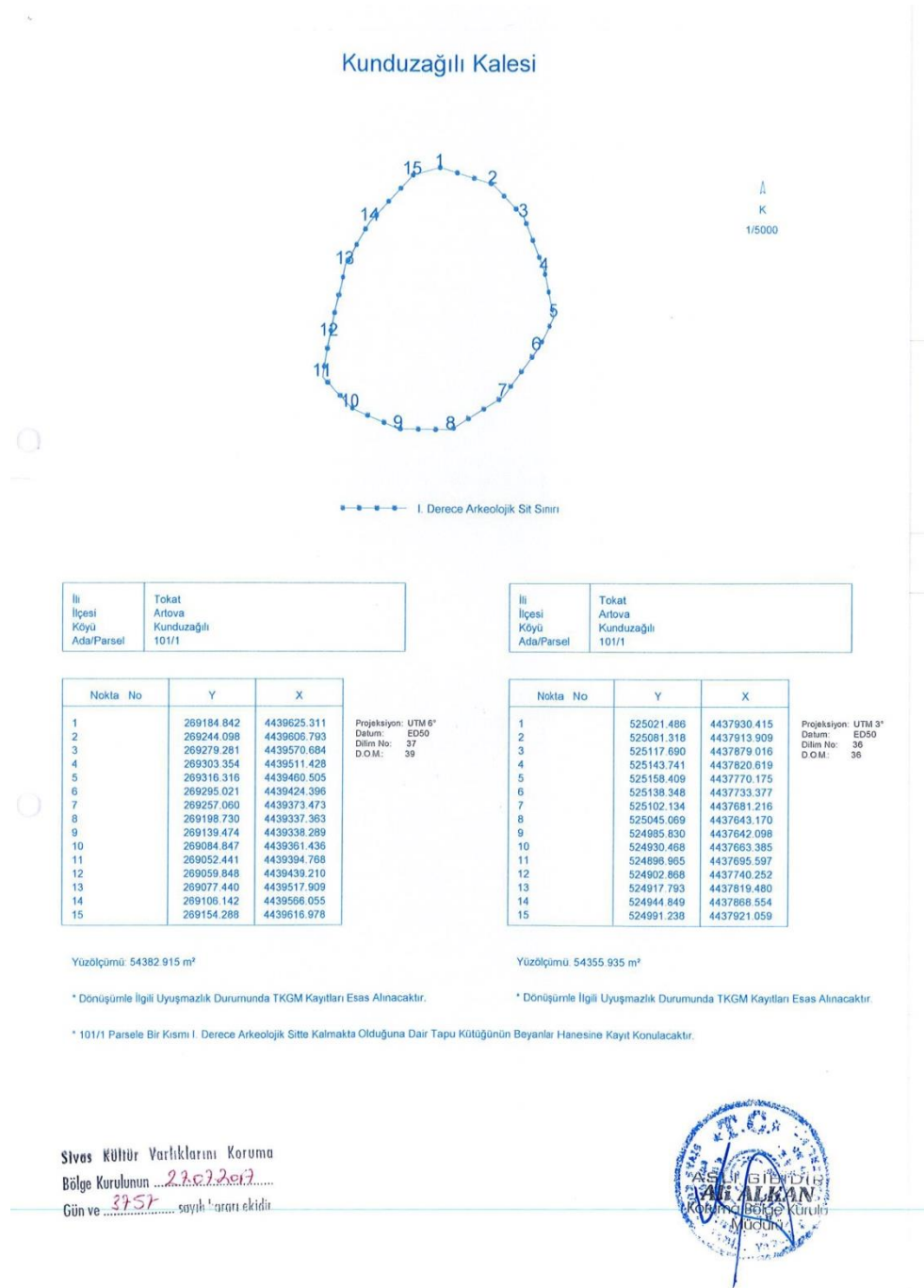
Fotoğraf ve Tabiat Varlıklarının Korunması

Kayıtlı sayılı

Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun gün ve sayılı karar ekidir.

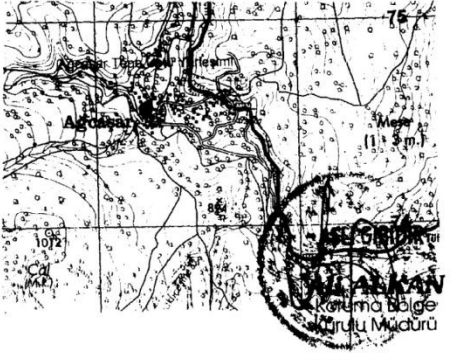
Şekil 46. Kunduzkale Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 47. Kunduzkale Kalesi sit sınırları

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AYRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.V.K.E.	SİT		ENVANTER NO	6 0 . 0 6 . 0 2	
TÜRKİYE		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ							
İL: TOKAT	İLÇESİ: TURHAL	KÖY VEYA AĞÇAŞAR KÖYÜ			PAFTA :	ADA	PARSEL		
MEVKİL:					118	9			
ADI: AĞÇAŞAR TEPE ÜSTÜ YERLEŞİMİ									
GENEL TANIM: Batı ve kuzey tarafı oldukça sarp, diğer iki yönü ise eğimli olan güneyden kuzeye doğru daralan tepe üzerinde yoğun olmamakla birlikte, Eski Tunç Çağı ve Doğu Roma (Bizans) Dönemine tarihleyebileceğimiz değişik renklerde amorf, dip ve kısmen profil veren ağız kenarına ait seramik ve kalın tuğla parçaları tespit edilmiştir. Burasının Eski Tunç Çağı Dönemine ait bir yerleşim yeri olduğu ve Doğu Roma (Bizans) Döneminde de kullanılan bir tepe üstü yerleşimi olduğu anlaşılmaktadır.									
ŞİMDİKİ TEHLİKELER: Kaçak kazılara açık ŞİMDİKİ DURUM: Kaçak kazılar sonucu yoğun tahribat görülmüştür.									
SİT POTANSİYELİ: Yerleşim bazında					KORUMA DERECEŚİ: 1.Derece Arkeolojik Sit				
ŞİMDİKİ KORUMA: Korumasız.					06.06.2017				
ÖNERİLEN KORUMA:					HAZİRAN YANILAR Emel DOĞRU Arkeolojik Müze Müdürü				
YAYIN DİZİSİ: Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 22.02.2018 Çün ve 453 sayılı kararı ile.					Kontrol Eden: Hattı Müze Müdürü 06.06.2017				
GÖZLEMLER					KORUMA KURULU KARARLARI				
					KORUMA KURULU ONAYI				
									
									

Şekil 48. Ağçaşar Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SİVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No :22.02.2018-217
Karar Tarihi ve No :22.02.2018-4153
Dosya No :60.06.109

Toplantı Yeri
SİVAS

Tokat İli, Turhal İlçesi, Ağcaşar Köyü, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait tapunun 118 ada, 9 parsel nolu taşınmazın bir kısmında kaçak kazı incelemesinde tespit edilen Kurulumuzun 27.07.2017 tarih ve 3772 sayılı kararı ile alanın tesciline ilişkin belgelerin hazırlanması isteminde bulunulan Ağcaşar Tepe Üstü Yerleşimine yönelik hazırlanan tescile esas belgelerin değerlendirilmesi talebini içeren Koruma Bölge Kurulu uzmanının 15.02.2018 tarihli ve 91190 sayılı dosya inceleme raporu ile faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşleri okundu, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonucunda:

Tokat İli, Turhal İlçesi, Ağcaşar Köyü, mülkiyeti Maliye Hazinesine ait tapunun 118 ada, 9 parsel nolu taşınmazın bir kısmında tespit edilen Ağcaşar Tepe Üstü Yerleşiminin 2863 sayılı kanununun 6. maddesinde sayılan taşınmaz kültür varlıkları örneklerinden olması nedeniyle I. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesine, karar eki 1/2000 ölçekli haritada koordinatlı olarak gösterildiği şekliyle I. derece arkeolojik sit sınırının belirlenmesine, karar eki sit fişinin onaylanmasına;

Ağcaşar Tepe Üstü Yerleşimi I. derece arkeolojik sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı ilke kararı I. derece arkeolojik sit koruma ve kullanma koşulları hükümlerinin belirlenmesine karar verildi.

BAŞKAN
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖNGE
(İmza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Yrd. Doç. Dr. Uğur TUZTAŞI
(İmza)

ÜYE
Prof. Dr. Ayhan DÖNER
(İmza)

ÜYE
Prof. Dr. İsmail AYTAÇ
(İmza)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Yalçın KAMIŞ
(İmza)

ÜYE
Ahmet Avşar ŞİMŞEK
(İmza)

ÜYE
Mehmet GÜL
(İmza)

ÜYE
Tokat Valilik Tems.
Gülnur ATAĞLI
(İmza)

ÜYE
Tokat Müze Müd
Halis ŞAHİN
(İmza)

Şekil 49. Ağcaşar Kalesi tescil kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SIVAS KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 31.03.2018-222
Karar Tarihi ve No : 31.03.2018-4237
Dosya No : 60.00.903

Toplantı Yeri
TOKAT

Tokat İli, Merkez, Gaziosmanpaşa Köyünde sit dışında bulunan, tapunun 157 ada, 1 parselde kayıtlı mülkiyeti Maliye Hazinesine ait Tokat Kadastro Mahkemesinde davalı orman vasıflı taşınmazın bir kısmı üzerinde tespit edilen ve Kurulumuzun 26.01.2018 tarihli ve 4099 sayılı kararı ile I. derece arkeolojik sit alanı olarak tescili ile karar eki 1/5000 ölçekli haritalarda belirlenen öneri I. derece arkeolojik sit sınırı prensip olarak uygun bulunan Maltepe Kalesi'nin tescilinin değerlendirilmesi istemini içeren Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü raportörünün 26.03.2018 tarihli ve 162066 sayılı dosya inceleme raporu ile tescile esas ilgili ve etkilenen Kurum ve Kuruluşlarının görüş yazıları okundu, dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendi, yapılan görüşme sonunda;

Tokat İli, Merkez, Gaziosmanpaşa Köyünde sit dışında bulunan, tapunun 157 ada, 1 parselde kayıtlı mülkiyeti Maliye Hazinesine ait Tokat Kadastro Mahkemesinde davalı orman vasıflı taşınmazın bir kısmı üzerinde tespit edilen Maltepe Kalesi'nin 2863 sayılı Kanun kapsamında kültür varlığı özelliği göstermesi nedeniyle I. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmesine, kararımız eki 1/5000 ölçekli haritada işaretlendiği şekliyle I. derece arkeolojik sit sınırının belirlenmesine, sit fişinin onaylanmasına ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı İlke Kararı'nın 1'inci derece arkeolojik sit'e ilişkin 1'inci maddesinin Maltepe Kalesi I. derece arkeolojik sit alanı geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları olarak belirlenmesine karar verildi.

RULUNMADI

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖNGE
BAŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Uğur TUZTAŞI
BAŞKAN YARDIMCISI

Prof. Dr. Ayhan DÖNER
ÜYE

Prof. Dr. İsmail AYTAÇ
ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Yalçın KAMIŞ
ÜYE

Ahmet Avşar ŞİMŞEK
ÜYE

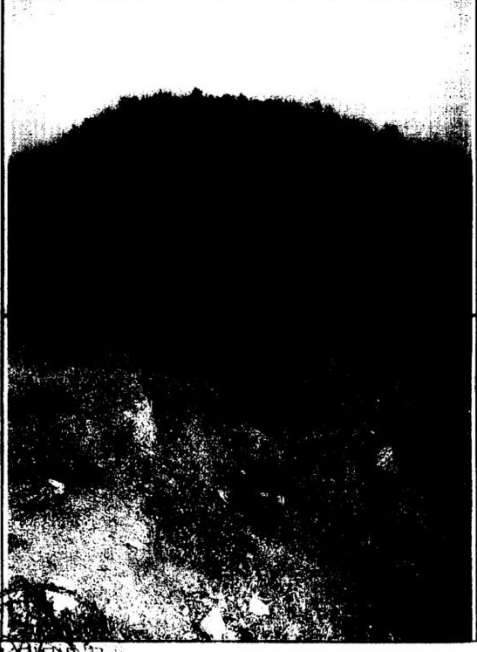
Mehmet GÜL
ÜYE

Özlem Benlihan
Valilik Temsilcisi
ÜYE

Hafis ŞAHİN
Müze Müdürü
ÜYE

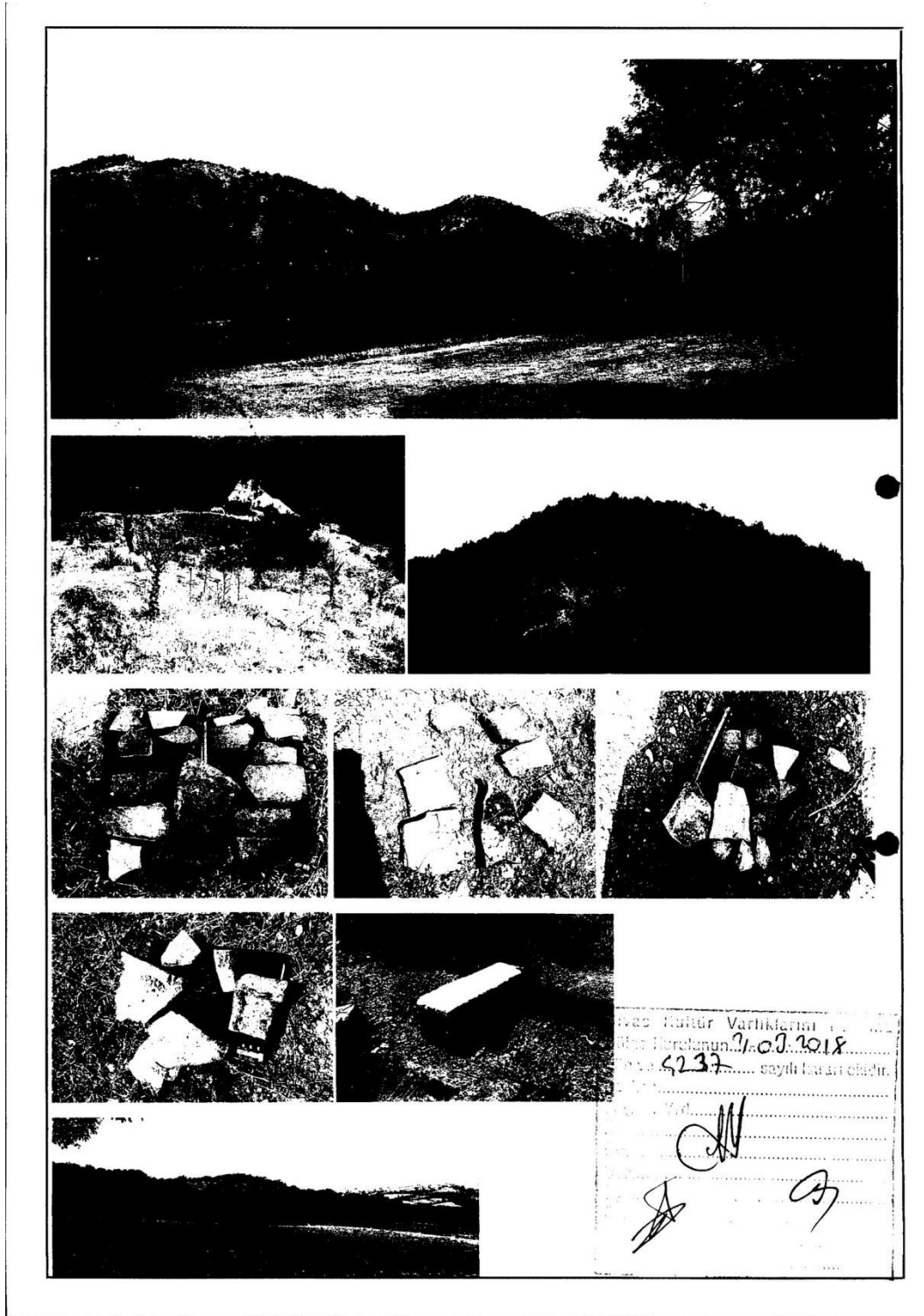
Şekil 51. Maltepe Kalesi tescil kararı

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ	D.K.V.K.E.	SİT	ENVANTER NO	
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO	
İLİ: TOKAT	İLÇESİ: MERKEZ	KÖY VEYA MEVKİİ: GAZİOSMANPAŞA KÖYÜ	PAFTA :	ADA	PARSEL
ADI: MALTEPE KALESİ				157	1
GENEL TANIM: Tokat iline 15km. mesafedeki Gaziosmanpaşa Köyünün yaklaşık olarak 1km kuzeydoğusundaki Maltepesinin zirve kısmına kurulmuş olup konum itibarıyla çevresine hakim noktada bulunmaktadır. Kalenin güney eteginden Korucak Deresi akmaktadır. Kale üzerinde muhtelif ebatlarda çok sayıda kaçak kazı çukuru bulunmakta olup kaçak kazılar ile kale tahrip edilmiştir. Kalenin üst kısmında Roma Dönemine tarihlenen amorf ve kısmen profil verebilen çok sayıda seramik parçası ile kaleye ait olduğu anlaşılan işlenmiş taşlar bulunmaktadır.					
ŞİMDİKİ TEHLİKELER : Kaçak kazılar.					
ŞİMDİKİ DURUM : Korumasız					
SİT POTANSİYELİ : I. derece arkeolojik sit			KORUMA DERECESİ: I. derece arkeolojik sit		
ŞİMDİKİ KORUMA : Korumasız			HAZIRLAYANLAR: 26.03.2018		
ÖNERİLEN KORUMA : Tescil edilerek koruma altına alınması ve kaçak kazıların önlenmesi için gerekli güvenlik önlemlerinin sağlanması			KORUMA KURULU KARARI: Sivas 31/03/2018 tarihli ve 423 sayılı kararı ile I. derece arkeolojik sit olarak tescil edilmiştir.		
ÖNERİLEN KORUMA : Tescil edilerek koruma altına alınması ve kaçak kazıların önlenmesi için gerekli güvenlik önlemlerinin sağlanması			KORUMA KURULU ONAYI		
GÖZLEMLER : Kaçak kazı sonucu tahrip edilmiştir.					
					
Maltepe Kalesi					
Sivas Kültür Varlıkları Koruma Kurulu Kararı 21.03.2018					
Dosya 4237 sayılı kararı ekidir.					

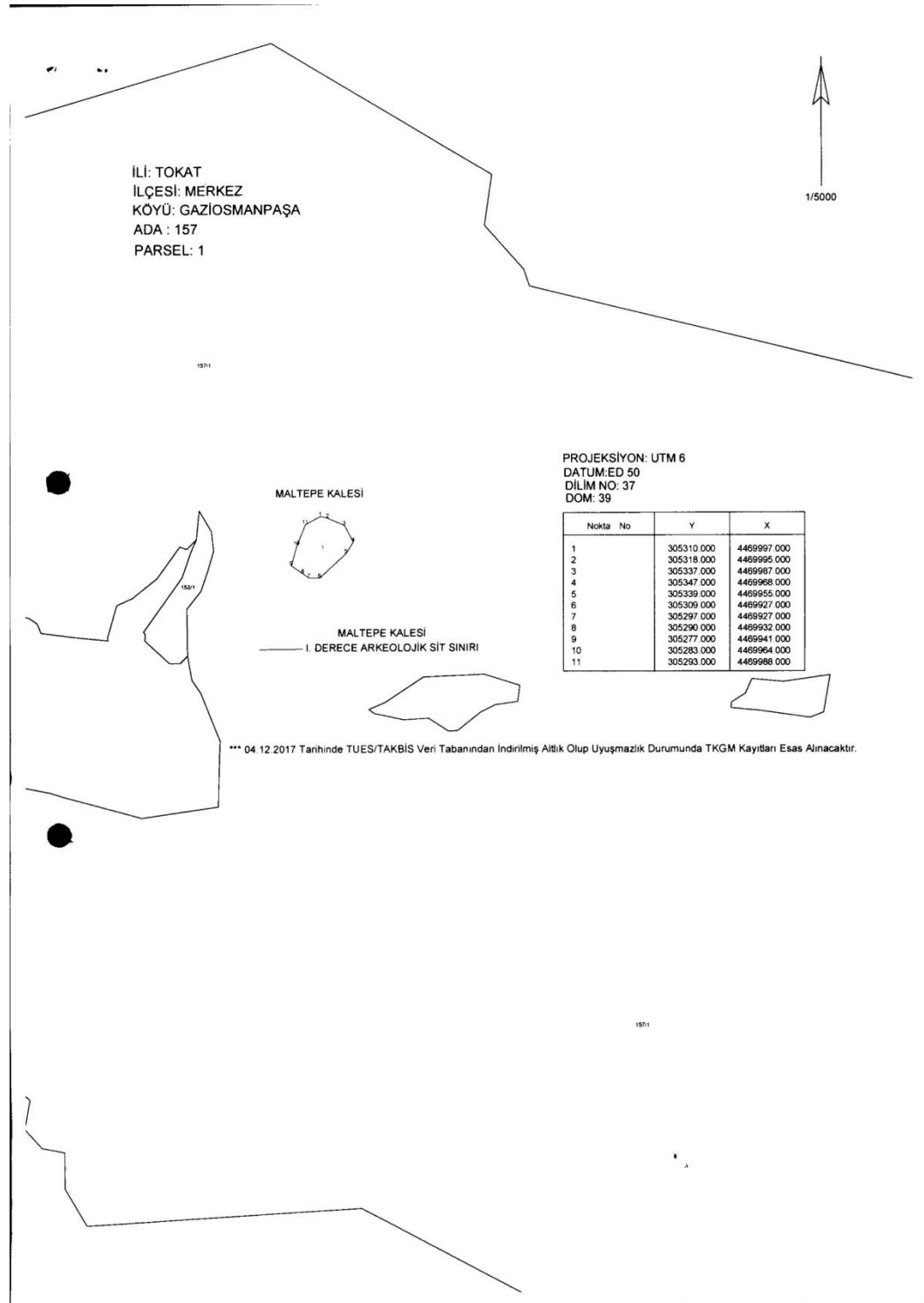
Şekil 52. Maltepe Kalesi envanter fişi-1

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 52. (devam) Maltepe Kalesi envanter fişi-2

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 53. Maltepe Kalesi sit sınırları

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

TESCİL EDİLEN KÜLTÜR VARLIKLARI

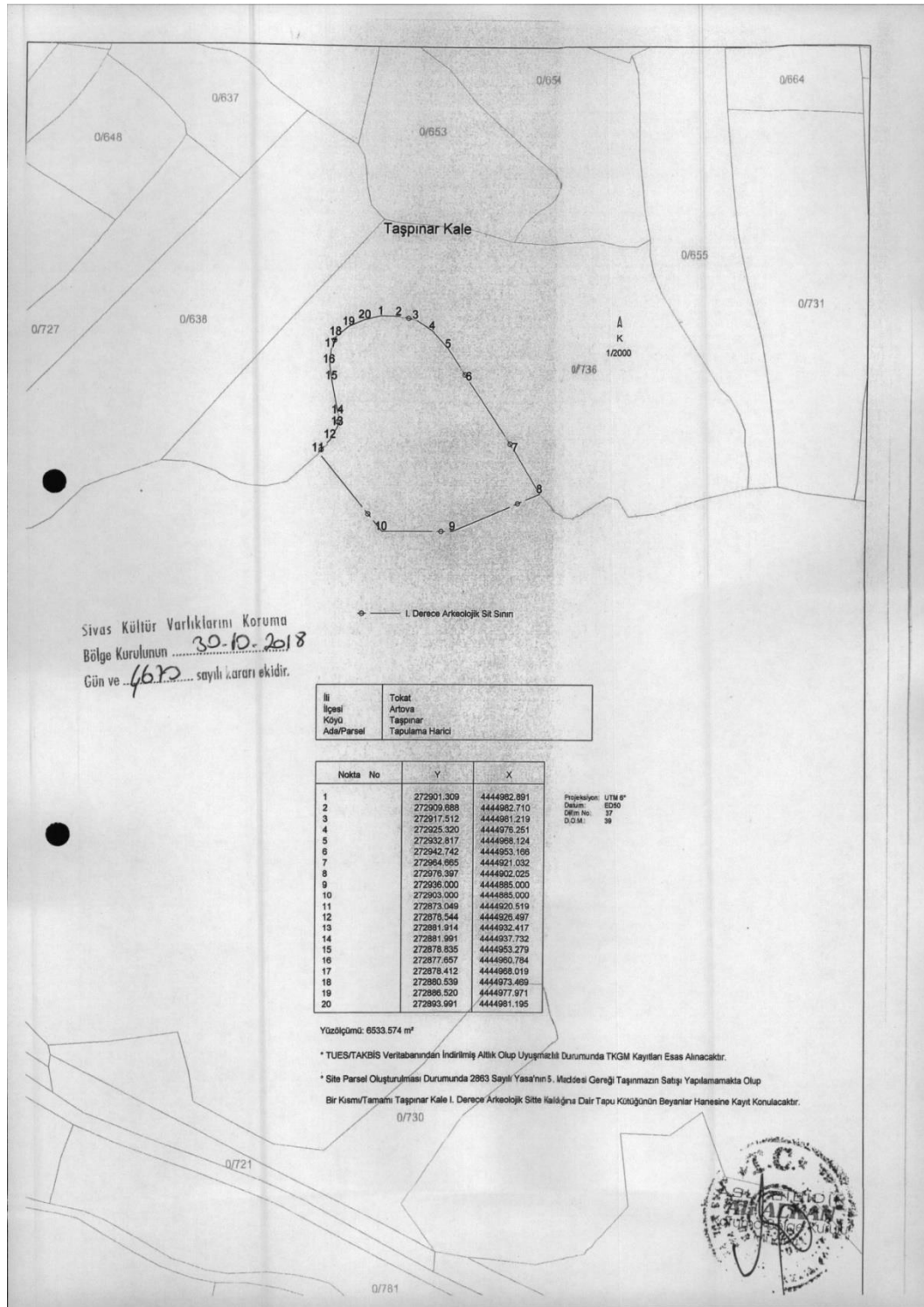
ADI	İL	İLÇE	KÖY	ADA	PARSEL	MÜLKİYET	VASFI
1	Tokat	Merkez	Güzelve	TH	TH	--	--
2	Tokat	Merkez	Güzelve	TH	TH	--	--
3	Tokat	Merkez	Behram	105	1	Maliye Hazinesi	Mera
5	Tokat	Merkez	Günçalı	TH	TH	--	--
6	Tokat	Merkez	Aktepe	TH	TH	--	--
7	Tokat	Merkez	Günçalı	TH	TH	TH	TH
8	Tokat	Merkez	Ortaören	TH	TH	TH	TH
9	Tokat	Merkez	Ortaören	119	78	Maliye Hazinesi	Orman
10	Tokat	Artova	Aşağıgüçlü	--	940, 944, 951, 956, 1931 946, 957, 1902, 1909, 1910, 1930, 1932, 1941, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1874, 1952 952, 955	Özel Mülkiyete Köy Tüzel Kişiliği	Mezarlık Tarla
11	Tokat	Artova	Aşağıgüçlü	TH	TH	--	--
12	Tokat	Artova	Aşağıgüçlü	TH	TH	--	--
13	Tokat	Artova	Taşpınar	TH	TH	--	--

Sivas Kültür Varlıklarını Koruma
Bölge Kurulunun 30.10.2018
4670 sayılı kararı ektir.
Gün ve ...

Şekil 54. Günçalı ve Taşpınar Kaleleri tescili

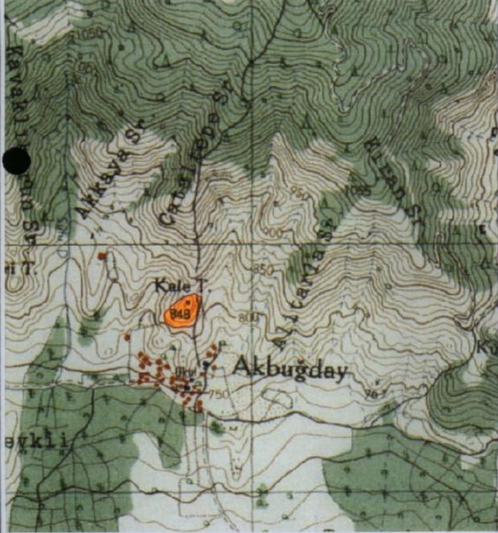
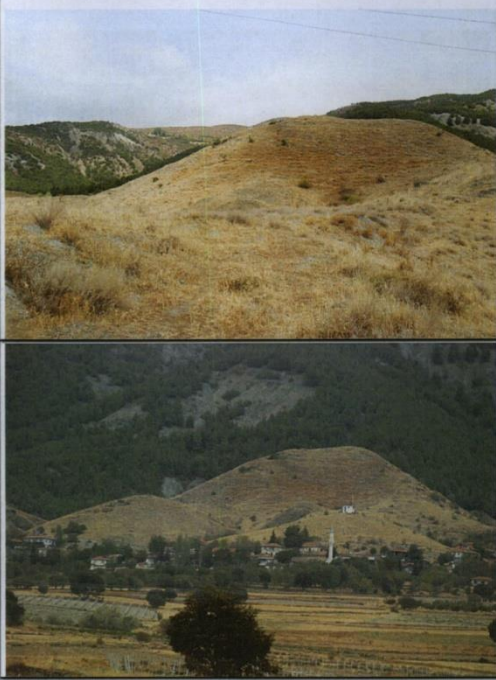
EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 55. Taşpınar Kalesi sit sınırları

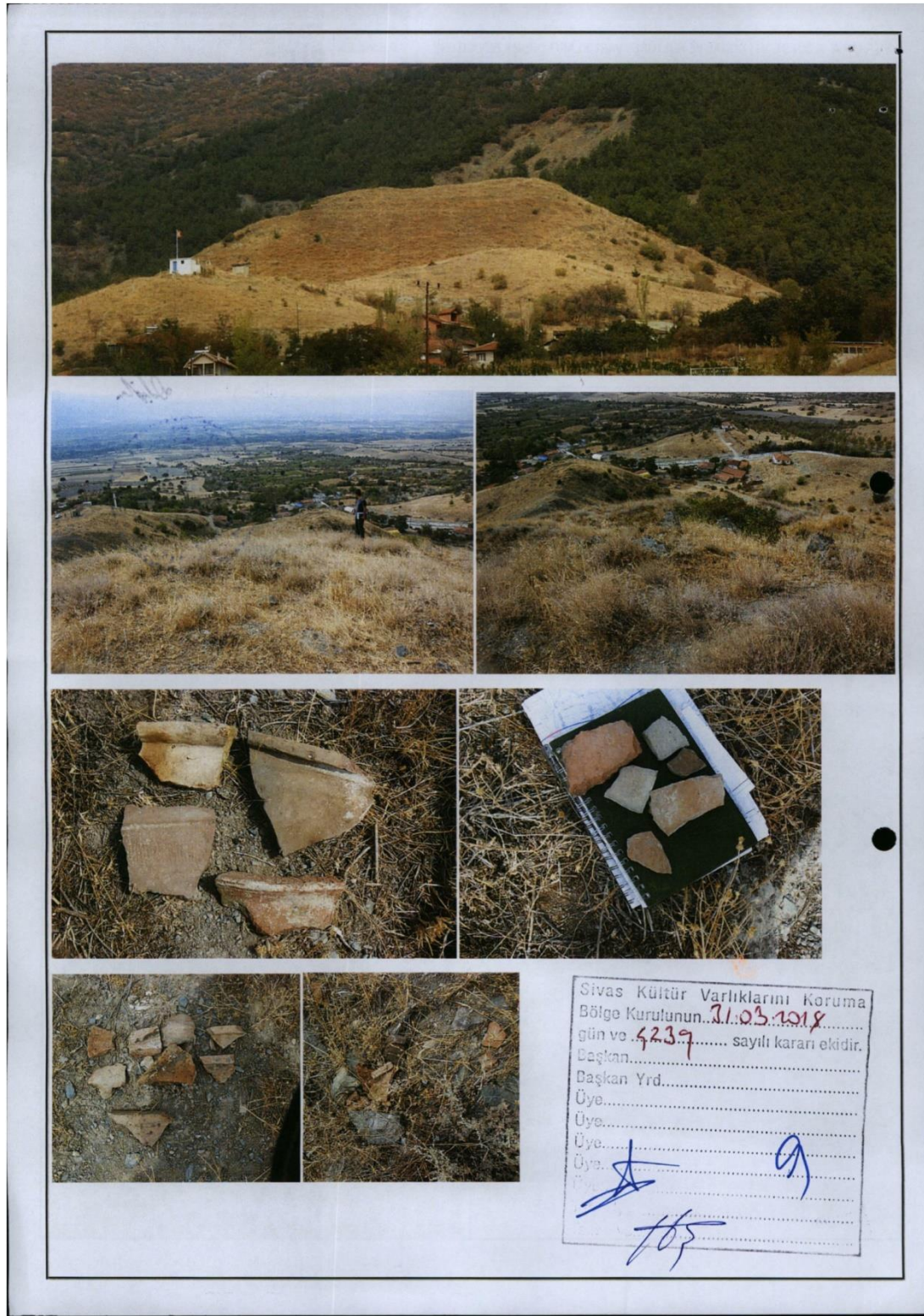
EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.V.K.E.	SİT	ENVANTER NO		
TÜRKİYE		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				HARİTA NO		
İL	İLÇESİ	KÖY VEYA MEVKİİ				PAFTA :	ADA	PARSEL
ADİ:	KALE TEPE (AKBUĞDAY) KALESİ					-	136	1
GENEL TANIM: Turhal İlçesine 24km. mesafedeki Akbuğday Köyünün kuzeyinde, yaklaşık 170m. mesafedeki 848 rakımlı Kale Tepe üzerinde bulunmaktadır. Kale Tepe kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta olup çevresinin bir bölümü ormanlık alan mahiyetindedir. Kalenin doğu eteğinde betonarme su kanalı ve su deposu bulunmaktadır. Kale üzerinde muhtelif ebatlarda çok sayıda eski kaçak kazı çukurları bulunmakta olup kalenin kaçak kazılar sonucunda tahrip edilmiştir. Kale alanı güneyindeki ovaya hâkim noktada konumlanmıştır. Kale üzerinde Bizans ve Roma Dönemlerine tarihlenen çok sayıda amorf ve kısmen profil verebilen seramik parçaları ile kiremit parçaları görülmektedir.								
ŞİMDİKİ TEHLİKELER : Kaçak kazılar.								
ŞİMDİKİ DURUM : Korumasız								
SİT POTANSİYELİ : I. derece arkeolojik sit						KORUMA DERECESESİ I. derece arkeolojik sit		
ŞİMDİKİ KORUMA : Korumasız						HAZIRLAYANLAR: 26.03.2018		
ÖNERİLEN KORUMA : Tescil edilerek koruma altına alınması ve kaçak kazıların önlenmesi için gerekli güvenlik önlemlerinin sağlanması						Kontrol Eden: 26.03.2018 Ömer KALIN Uzman (Arkeolog)		
YATIN DİZİSİ :						KORUMA KURULU KARARI: Sivas 3.1.03/2018 tarihli ve 423 sayılı kararı ile I. derece arkeolojik sit olarak tescil edilmiştir.		
GÖZLEMLER : Kaçak kazı sonucu tahrip edilmiştir.						KORUMA KURULU ONAYI		

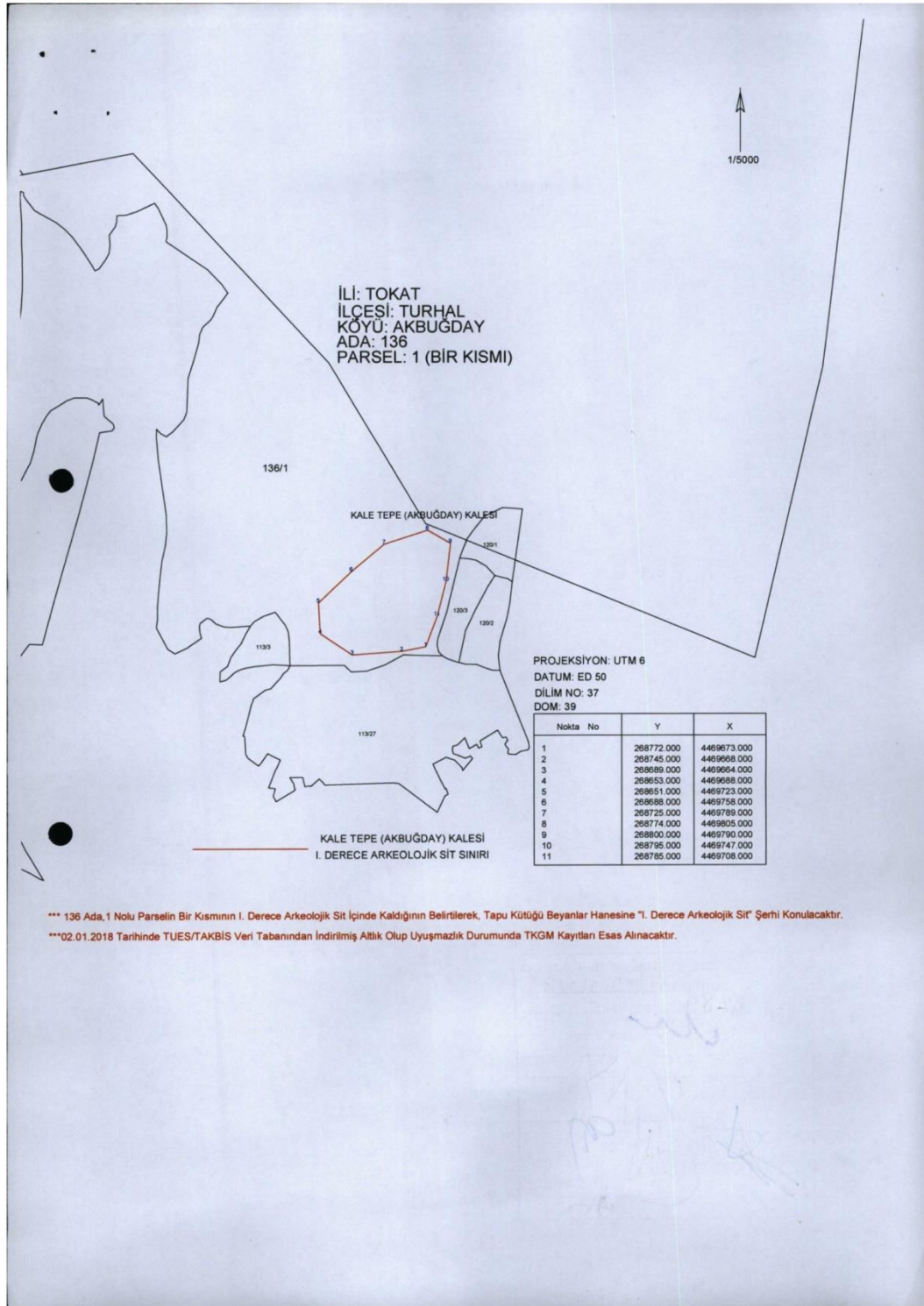
Şekil 56. Akbuğday Kalesi envanter fişi

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 56. (devam) Akbuğday Kalesi envanter fişi-2

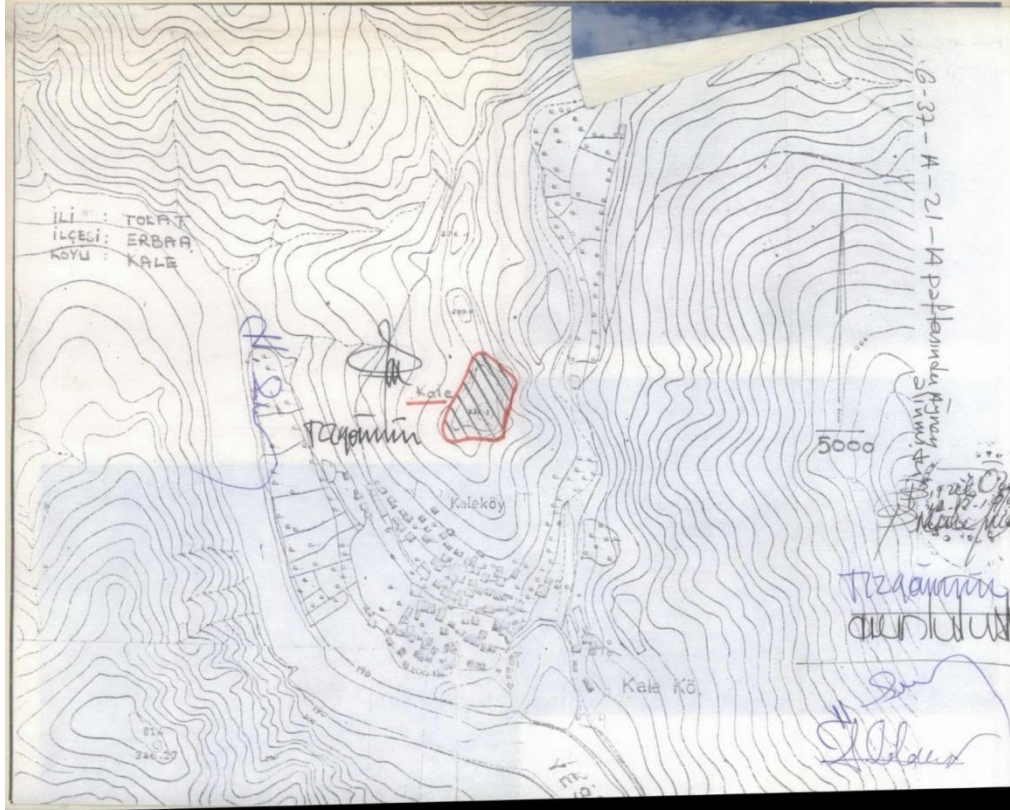
EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

Şekil 57. Akbuğday Kalesi sit sınırları

EK-1. (devam) Kurul kararları ilgili belgeler

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		T.C.K.E.		SİT		ENVANTER NO :	
TÜRKİYE		ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HARİTA NO : G-37-A-21-A	
İLİ : TOKAT	İLÇESİ : ERBAĞ	MAHALLE, KÖY VEYA MEVKİİ : KALE KÖYÜ	KADASTRO PAFTA	ADA :	PARSEL :				
ADI : KALE									
GENEL TANIM : Köyün kuzey doğusunda, köye 2 km uzaklıkta oldukça sarp bir kayalık üzerinde kurulmuştur. Güçlü bir görünümündedir. Moloz taş, Horasan harç malzeme ile yapılmış üzerinde bir çok odalar ve mağaralar bulunmaktadır. Odalar içerisinde kaçak kazı çukurları olduğu görülmüştür.									
SİMDİKİ TEHLİKELER : Her an kaçak define kazıları yapılmaktadır.									
SİMDİKİ DURUM : Oldukça haraplıdır.									
SİT POTANSİYELİ : 1.Derece Arkeolojik Sit alanı									
SİMDİKİ KORUMA : Köyden uzak olduğundan yeterince korunamamaktadır.									
ÖNERİLEN KORUMA : Restor. edilmeli ve mahallinde (köy muhtarlığına) korunmalı									
YAYIN DİZİNİ :									
ÖZETLER : Yapılar kaçak define kazıları ile tahrip olmuş, 1939'lardaki depremde harap olmuştur. Duvarları yıkılmıştır.									
KORUMA DERESESİ : 1.Derece									
MÜHÜR : 25 / 1 / 1989									
MÜHÜR : Güven İZİÇİ									
MÜHÜR : Müze Araştırm.									
KONTROL EDEN :									
G. M. E. E. A. Y. K. KANAKLARI									
NO :									
REVİZYON :									
G. M. E. E. A. Y. K. KANAKLARI									

Şekil 58. Boğazkesen (Kale Köyü) Kalesi envanter fişi

EK-2. Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 59. a) Niksar Kalesi Yağbasan Medresesi doğu terasından kuzey terasına çıkışı b) doğu terası üst örtü detayı c) medrese avlusu d) kuzeydeki eyvan doğrama detayı (Yüceses, 2018)

EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

Şekil 60. Niksar Kalesi Askeriye Yapıları 1 nolu yapı hazine girişi (Yüceses, 2018)

Şekil 61. Niksar Kalesi Askeriye Yapıları 3 nolu yapı (Yüceses, 2018)

EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

Şekil 61. (devam) Niksar Kalesi Askeriye Yapıları 3 nolu yapı (Yüceses, 2018)

Şekil 61. (devam) Niksar Kalesi Askeriye Yapıları 3 nolu yapı (Yüceses, 2018)

EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

a)

b)

Şekil 62. Niksar Kalesi a) Kale Hamamı ve çevresi b) Kale Hamamı iç mekan c) hamam cam döşeme ve ahşap merdiven detayı (Yüceses, 2018)

EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

c)

Şekil 62. (devam) Niksar Kalesi a) Kale Hamamı ve çevresi b) Kale Hamamı iç mekan c) hamam cam döşeme ve ahşap merdiven detayı (Yüceses, 2018)

Şekil 63. Niksar Kalesi zahire ambarları (Yüceses, 2018)

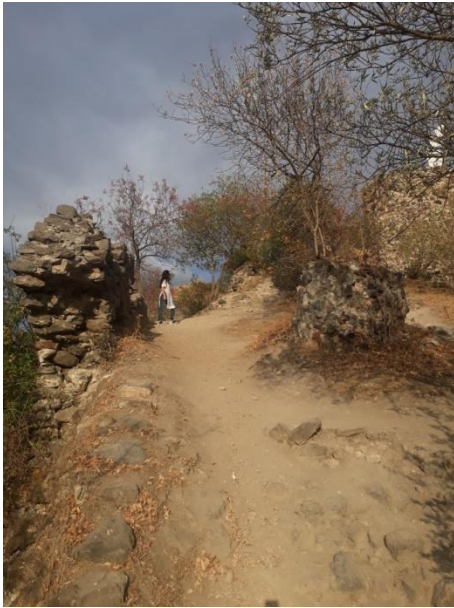
EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

(a)

(b)

(c)

Şekil 64. Niksar Kalesi a, b) Kale Mescidi c) İç kale sirkülasyon (Yüceses, 2018)

EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

Şekil 65. Niksar Kalesi kale alanı ve surları (Yüceses, 2018)

Şekil 66. Niksar Kalesi Tepe Kale onarımlı surları (Yüceses, 2018)

EK-2. (devam) Fotoğraf albümü-Niksar Kalesi

a)

b)

Şekil 67. Niksar Kalesi a) Kale kapısı b) kale alanı ve surları (Yüceses, 2018)

EK-3. Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

Şekil 68. Zile Kalesi kale giriş kapısı, giriş cephesi surları ve Silahlık Binası (Yüceses, 2018)

Şekil 69. Zile Kalesi Silahlık Binası (Yüceses, 2018)

Şekil 70. Zile Kalesi giriş kapısının solundaki burçlar (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

Şekil 71. Zile Kalesi kale giriş kapısı

(a)

Şekil 72. Zile Kalesi a-e) İç kale ve alanda sergilenen kalıntılar f) Silahlık Binası iç kale cephesi (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

(b)

(c)

(d)

Şekil 72. (devam) Zile Kalesi a-e) İç kale ve alanda sergilenen kalıntılar f) Silahlık Binası iç kale cephesi (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

(e)

(f)

Şekil 72. (devam) Zile Kalesi a-e) İç kale ve alanda sergilenen kalıntılar f) Silahlık Binası iç kale cephesi (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

(a)

(b)

(c)

Şekil 73. Zile Kalesi a, b, c) Kale çevresi (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

(a)

(b)

Şekil 74. Zile Kalesi a, b) Kale çevresi (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

Şekil 75. Zile Kalesi Sezar Yolu (Yüceses, 2018)

(a)

Şekil 76. Zile Kalesi a, b, c) Kale surları deformasyon görselleri (Yüceses, 2018)

EK-3. (devam) Fotoğraf albümü-Zile Kalesi

(b)

(c)

Şekil 76. (devam) Zile Kalesi a, b, c) Zile Kale surları deformasyon görselleri (Yüceses, 2018)

EK-4. Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 77. Tokat Merkez Kalesi restorasyon öncesi güneyden Tokat Merkez Kalesi

Şekil 78. Tokat Merkez Kalesi güneydeki kazı alanı-1

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 78. (devam) Tokat Merkez Kalesi güneydeki kazı alanı-2

Şekil 78. (devam) Tokat Merkez Kalesi güneydeki kazı alanı -3

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 79. Tokat Merkez Kalesi restorasyon çalışmaları-kale güney surları (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon) URL-17

Şekil 79. (devam) Tokat Merkez Kalesi restorasyon çalışmaları-kale güney doğu surları (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon, 2008) URL-17

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 79. (devam) Tokat Merkez Kalesi restorasyon çalışmaları - kale güney surları (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon, 2008) URL-17

Şekil 79. (devam) Tokat Merkez Kalesi restorasyon çalışmaları-kale güney surları (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon, URL-17)

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 79. (devam) Restorasyon çalışmaları-kale güney surları (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon, 2008) URL-17

Şekil 79. (devam) Restorasyon çalışmaları-kale güney surları batı ucu (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon, 2008) URL-17

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 79. (devam) Restorasyon çalışmaları-kale güney surları (2008 yılı onarımı, Tuna Restorasyon, URL-17)

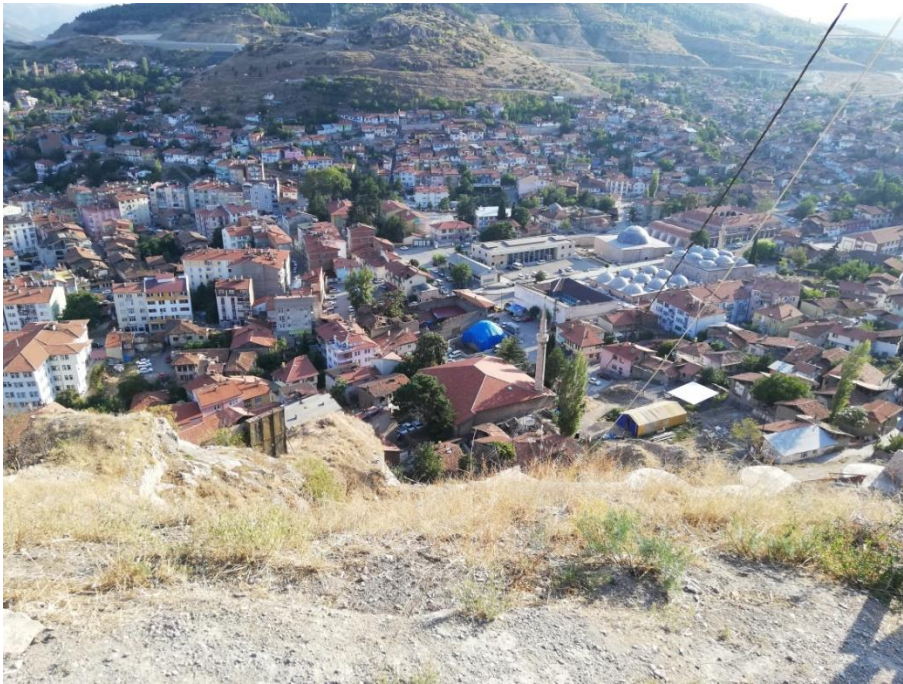

Şekil 80. Kale sarnıç tüneli temizlik çalışmaları (2014-2017, URL-17)

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

(a)

(b)

Şekil 81. a, b) Kale içi (Yüceses, 2018)

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 82. Kale içinden müze (Yüceses, 2018)

Şekil 83. Kale kuzey surları

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

Şekil 84. İç kaleden kazı alanına bakış

Şekil 85. Kuzeybatıdan kale (Yüceses, 2018)

EK-4. (devam) Fotoğraf albümü-Tokat Kalesi

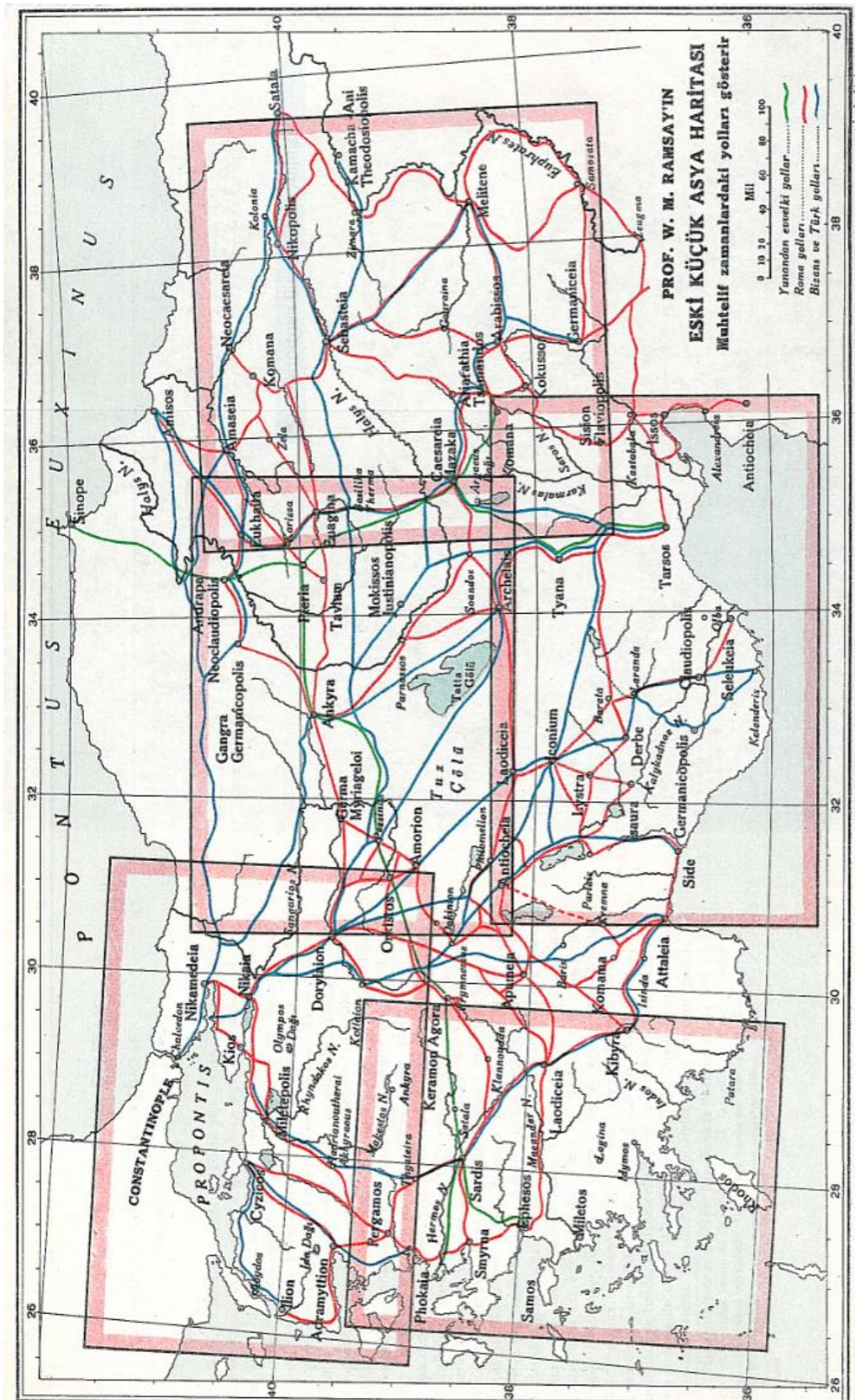
Şekil 86. Kuzeybatıdan kale (Yüceses, 2018)

EK-5. Fotoğraf Albümü-Turhal Kalesi

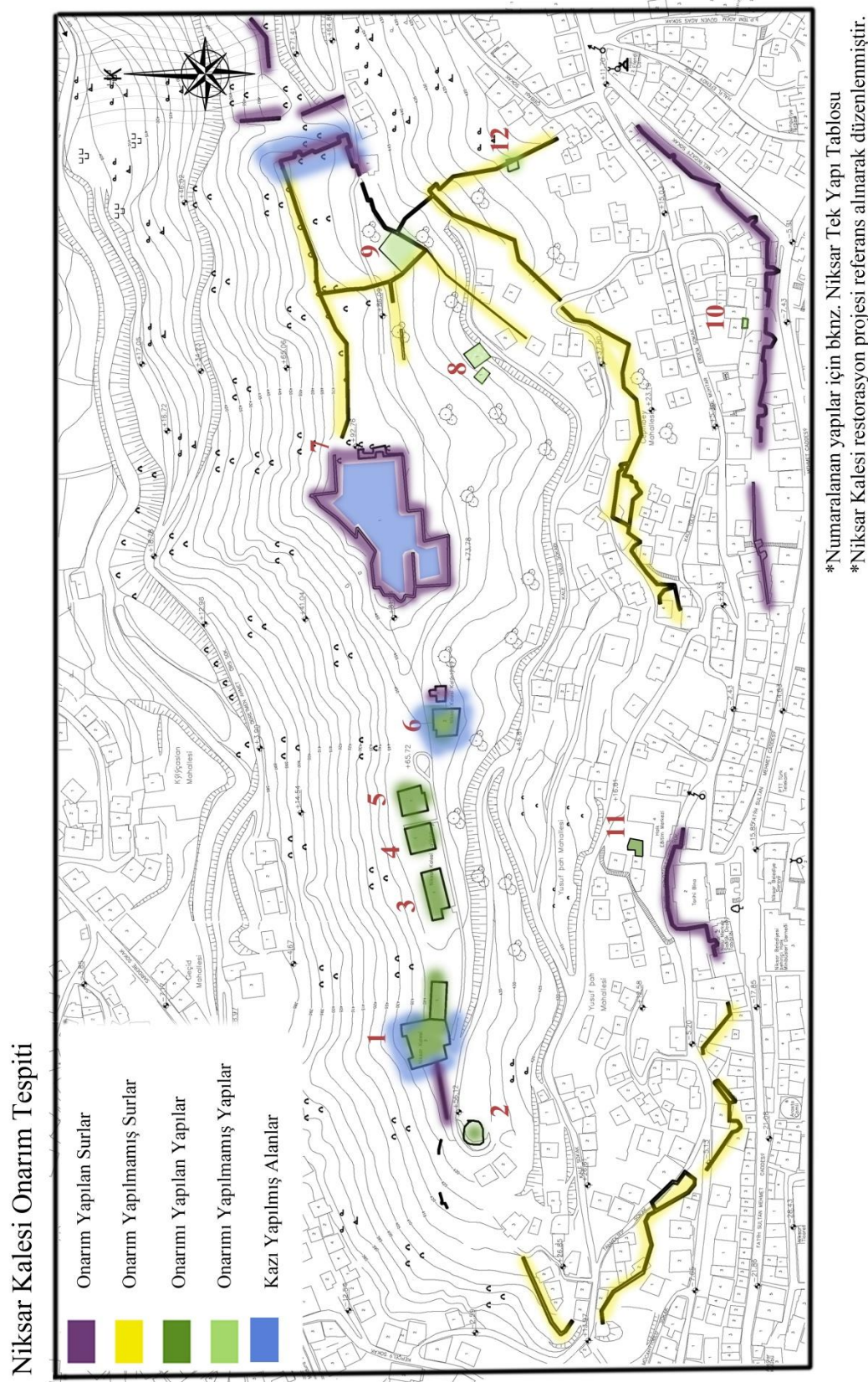

Şekil 87. Turhal Kalesi kale eteklerindeki mezarlıktan kale kalıntıları (Yüceses, 2018)

EK-6. Haritalar

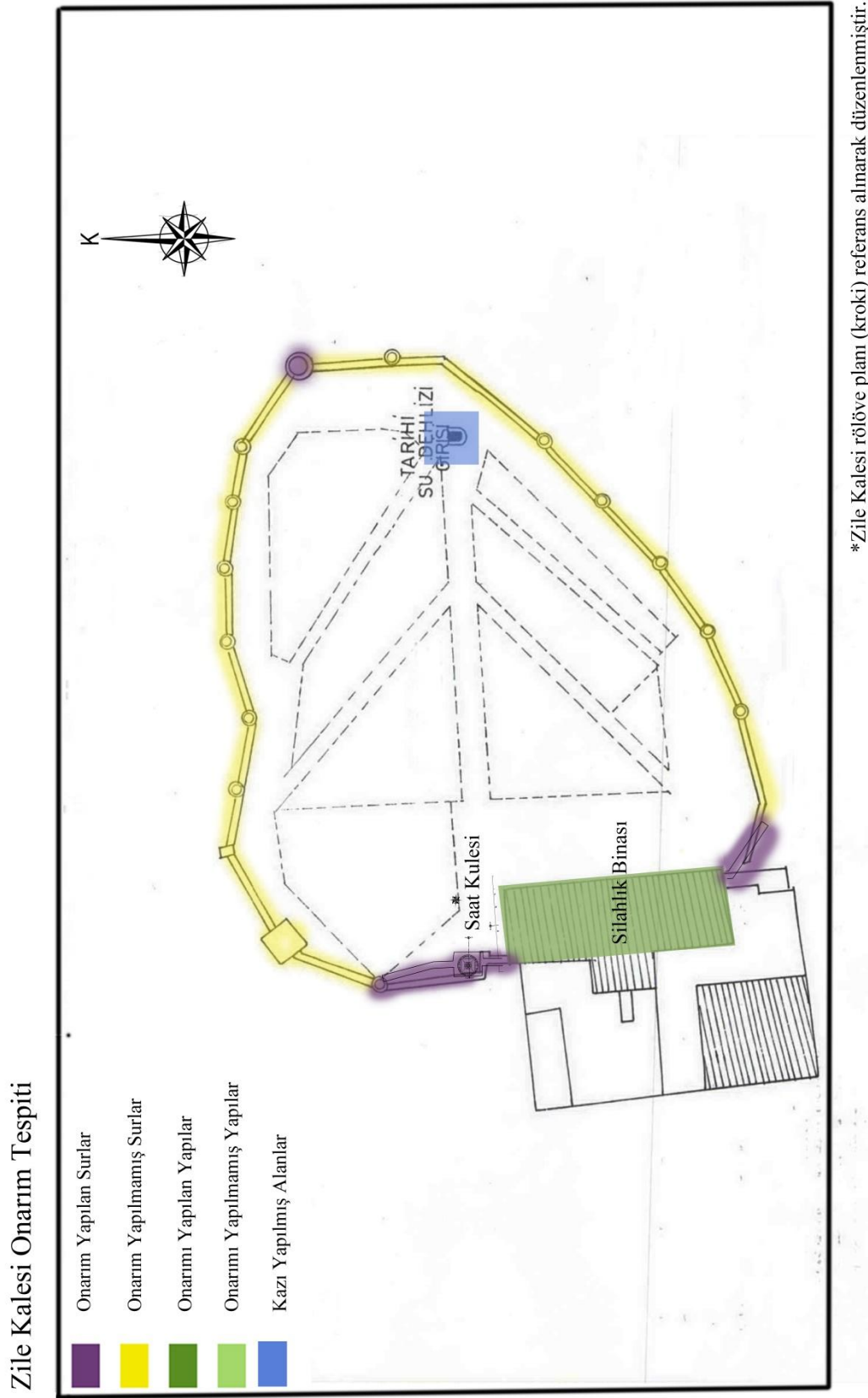

EK-7. Kale onarım durumları

Şekil 89. Niksar Kalesi onarım durumu / vaziyet planı

EK-7. (devam) Kale onarım durumları

Şekil 90. Zile Kalesi onarım durumu / vaziyet planı

EK-7. (devam) Kale onarım durumları

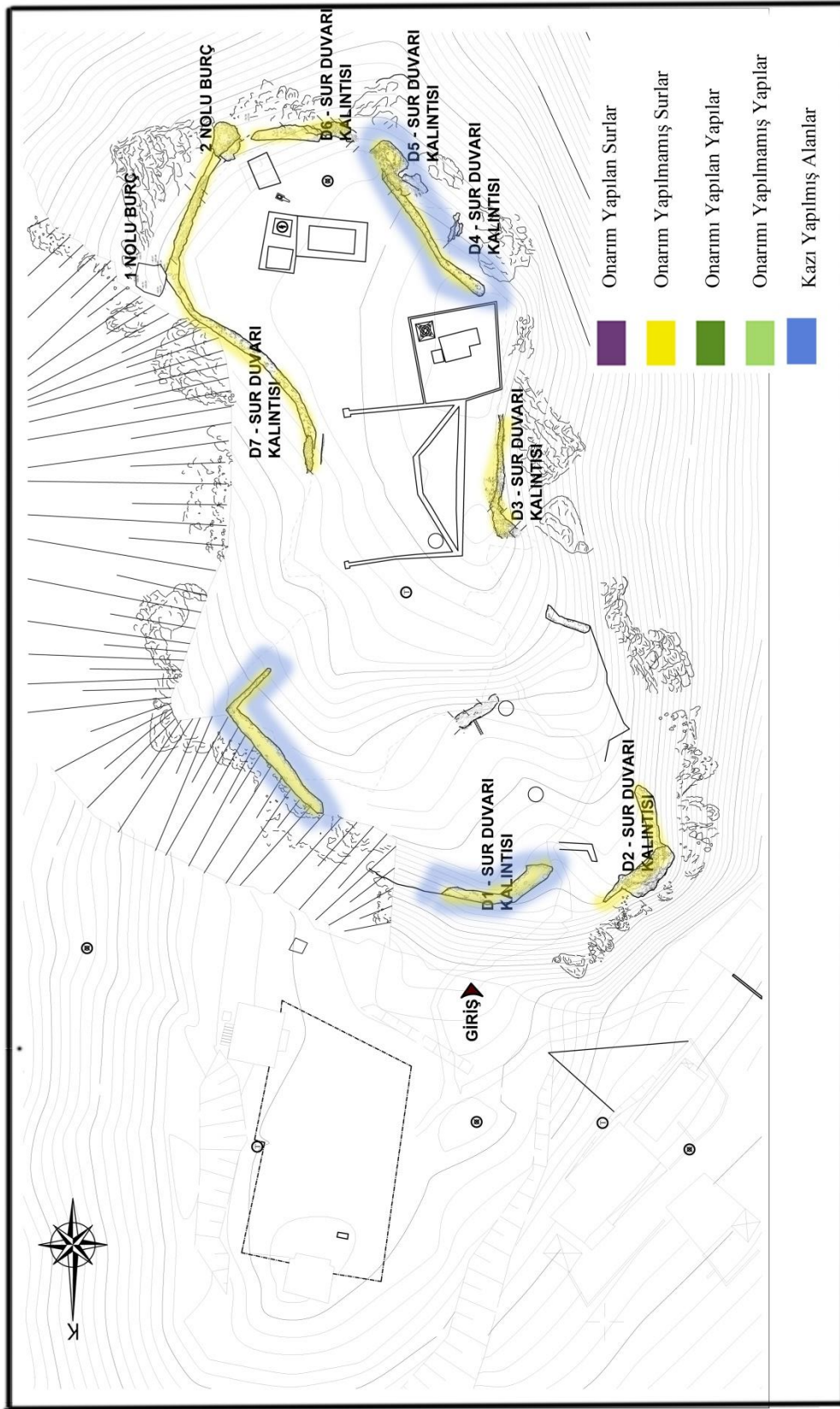
Tokat Merkez Kalesi Onarım Tespiti

Şekil 91. Tokat Merkez Kalesi onarım durumu / vaziyet planı

EK-7. (devam) Kale onarım durumları

Turhal Merkez Kalesi Onarım Tespiti

Şekil 92. Turhal Kalesi onarım durumu / vaziyet planı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YÜCESES, Birsen
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 30.01.1987, Ankara
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (554) 387 48 49
 e-mail : ycass.birsen@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi / Mimarlık	Devam ediyor
Lisans	Hacettepe Üniversitesi / Endüstri Mühendisliği	2018
Lisans	Mimar Sinan GSÜ. / Mimarlık	2011
Lise	Çankaya Atatürk Anadolu Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018-Halen	–	Freelance Mimar
2012-2018	YPU Ankara	Kıdemli Mimar
2011-2012	Maviperi Mimarlık	Proje Mimarı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Yüceses, B., Karamağaralı, C. N., Urak, Z. G. (2018). International disaster & resilience congress bildiri kitabı. Birinci Baskı. Eskişehir. ISBN: 978-605-031-286-7, s.779-784.

GAZİ GELECEKTİR..